

I 11110

ALMANAH TURISTIC '77

ALMANAH TURISTIC

JRP '77

11110

BIBLIOTECA „ASTRA”
SIBIU

— JUL 2014

La multi ani!

1 JAN 2012

IANUARIE
L 3 10 17 24 31
M 4 11 18 25
M 5 12 19 26
J 6 13 20 27
V 7 14 21 28
S 1 8 15 22 29
D 2 9 16 23 30

FEBRUARIE
L 7 14 21 28
M 1 8 15 22
M 2 9 16 23
J 3 10 17 24
V 4 11 18 25
S 5 12 19 26
D 6 13 20 27

MARTIE
L 7 14 21 28
M 1 8 15 22 29
M 2 9 16 23 30
J 3 10 17 24 31
V 4 11 18 25
S 5 12 19 26
D 6 13 20 27

APRILIE
L 4 11 18 25
M 5 12 19 26
M 6 13 20 27
J 7 14 21 28
V 1 8 15 22 29
S 2 9 16 23 30
D 3 10 17 24

MAY
L 2 9 16 23 30
M 3 10 17 24 31
M 4 11 18 25
J 5 12 19 26
V 6 13 20 27
S 7 14 21 28
D 8 15 22 29

IUNIE
L 6 13 20 27
M 7 14 21 28
M 1 8 15 22 29
J 2 9 16 23 30
V 3 10 17 24
S 4 11 18 25
D 5 12 19 26

IULIE
L 4 11 18 25
M 5 12 19 26
M 6 13 20 27
J 7 14 21 28
V 1 8 15 22 29
S 2 9 16 23 30
D 3 10 17 24 31

AUGUST
L 1 8 15 22 29
M 2 9 16 23 30
M 3 10 17 24 31
J 4 11 18 25
V 5 12 19 26
S 6 13 20 27
D 7 14 21 28

SEPTEMBRIE
L 5 12 19 26
M 6 13 20 27
M 7 14 21 28
J 1 8 15 22 29
V 2 9 16 23 30
S 3 10 17 24
D 4 11 18 25

OCTOMBRIE
L 3 10 17 24 31
M 4 11 18 25
M 5 12 19 26
J 6 13 20 27
V 7 14 21 28
S 1 8 15 22 29
D 2 9 16 23 30

NOIEMBRIE
L 7 14 21 28
M 1 8 15 22 29
M 2 9 16 23 30
J 3 10 17 24
V 4 11 18 25
S 5 12 19 26
D 6 13 20 27

DECEMBRIE
L 5 12 19 26
M 6 13 20 27
M 7 14 21 28
J 1 8 15 22 29
V 2 9 16 23 30
S 3 10 17 24 31
D 4 11 18 25

26760

**A FI PATRIOT, A-ȚI IUBI ȚARA
ÎNSEAMNĂ A FACE TOTUL PENTRU
A SPORI AVUTIA NAȚIONALĂ, PRO-
PRIETATEA SOCIALISTĂ, A NU PRE-
CUPETI NIMIC PENTRU ÎNFĂPTUIREA
POLITICII PARTIDULUI COMUNIST CE
CORESPUNDE PE DEPLIN INTERESE-
LOR VITALE ALE ÎNTREGII NAȚIUNI.
A FI PATRIOT ÎNSEAMNĂ A FI ORICÎND
GATA SĂ FACI TOTUL MERGÎND PÎNĂ
LA SUPREMUL SACRIFICIU PENTRU
A APĂRA LIBERTATEA, INDEPENDENȚA
ȘI INTEGRITATEA ȚĂRII PENTRU 'A
ȘALUGARDA MĂREȚELE CUCERIRI
REVOLUȚIONARE ALE POPORULUI.**

NICOLAE CERUȘESCU

*Partidul, Ceaușescu, România
E tot ce-avem mai scump pe-acest pământ.*

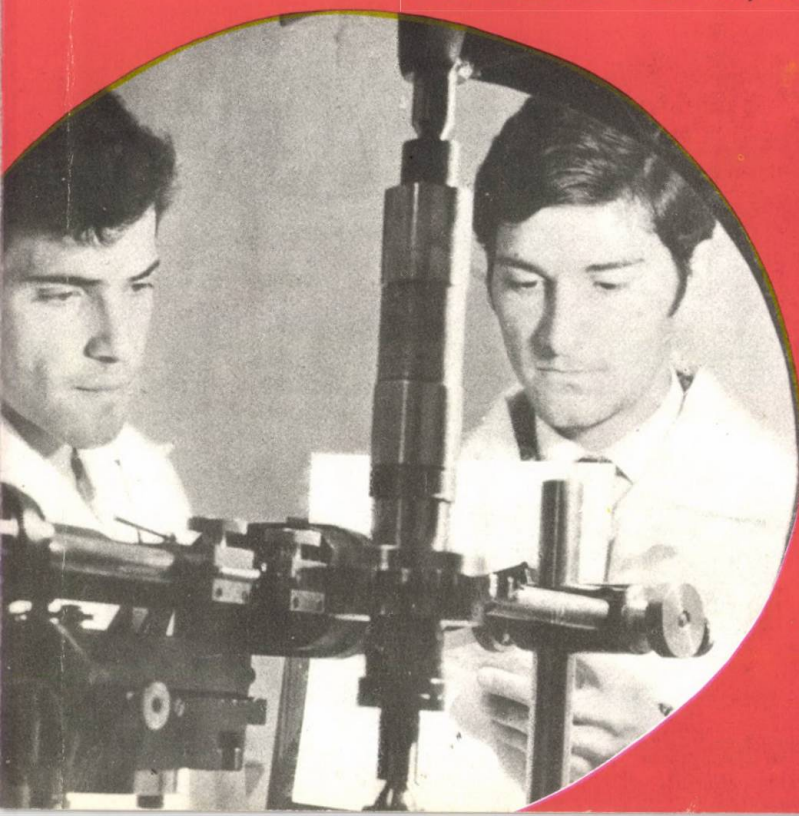

1976-1980

CINCINALUL REVOLUTIEI TEHNICO- STIINTIFICE

«Știința românească, toți oamenii muncii trebuie să facă totul pentru îndeplinirea directivelor Congresului al XI-lea de afirmare plenară în acest cincinal a revoluției tehnico-științifice în toate domeniile de activitate».

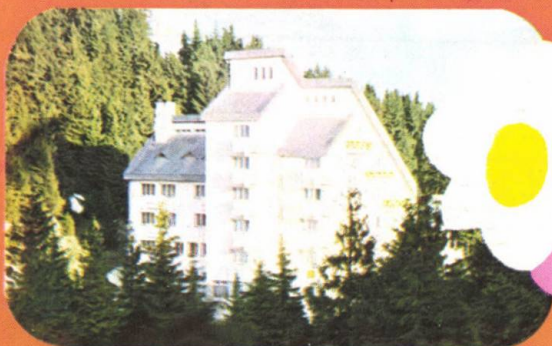
NICOLAE CEAUȘESCU

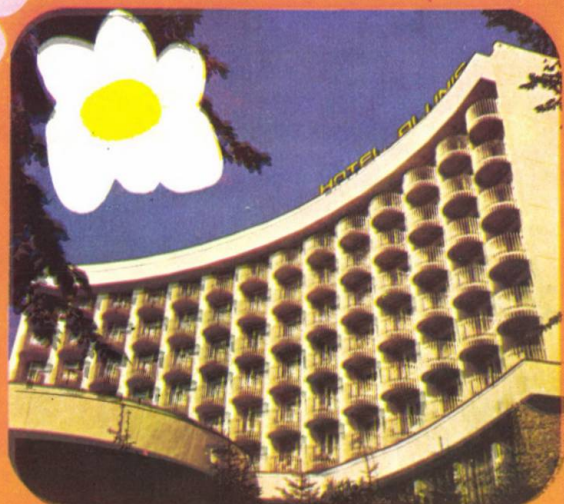

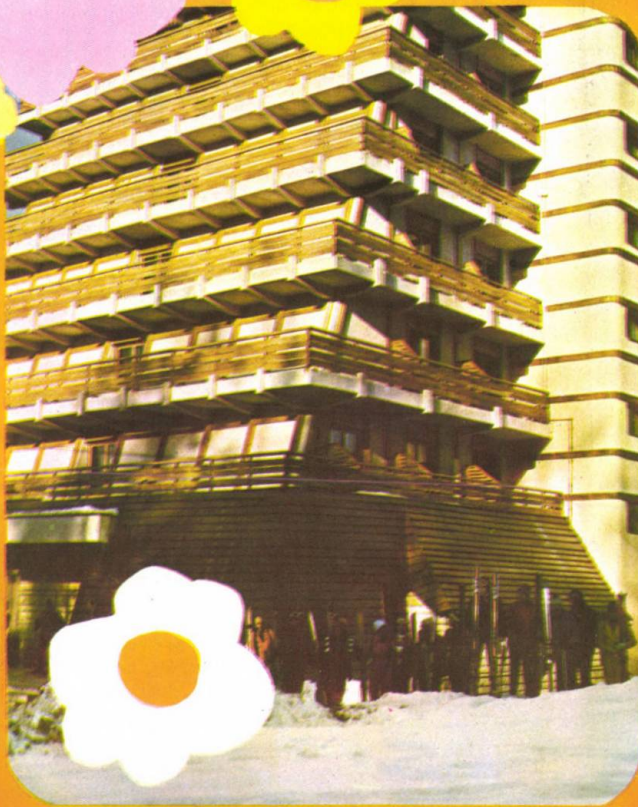
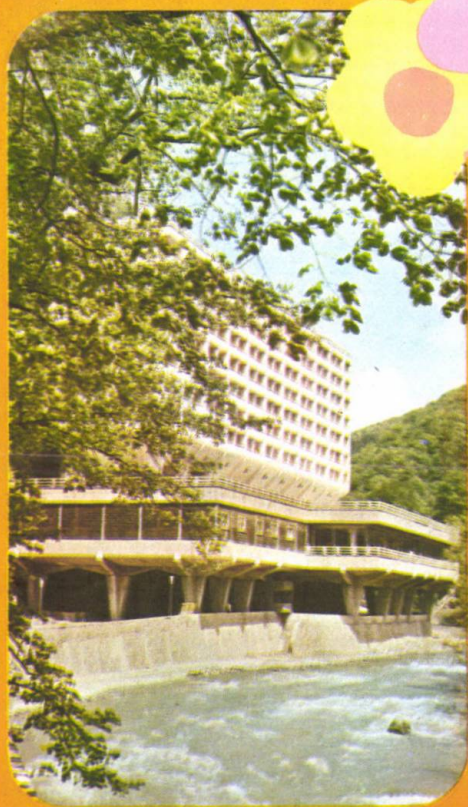
Orașele noastre sînt astăzi mai frumoase și pentru că noua lor zestre urbanistică însumează și edificiile elegante ale hotelurilor turistice.

Litoralul și numeroase stațiuni balneoclimaterice din Bucegi, Făgăraș, Apuseni, Rarău, Poiana Ruscăi, Semenic, Muntele Mic, de lângă albia Oltului, a Mureșului, Prahovei, Someșului, Cernei, Bistriței, Slănicului, din munții de sare ai Slănicului prahovean și Sovatei sînt mai frumoase pentru că la armoniile peisajului în care au găsit adăpost, se adaugă astăzi armoniile arhitecturale ale noilor construcții turistice.

Totul pentru oameni, pentru ca vacanțele și timpul lor liber să se petreacă frumos, într-o ambianță de confort și civilizație, în deplină concordanță cu imperatiile prezentului pe care singuri ni-l construim.

**Sub semnul de noblete
și elan creator
al festivalului- epopee
«Cîntarea României»**

EDUCAȚIE, CULTURĂ, TURISM

Convorbirea tovarășului ION COSMA,
ministrul turismului
cu scriitorul POP SIMION, redactor șef
al revistei «România pitorească»

Pop Simion: Anul care se încheie poartă neîndoios pecetea de înalt prestigiu și lungă reverberație a întîiului Congres al educației politice și culturii socialiste. Este evenimentul la care suprastructurile orînduirii noastre — ideologia, morala, conștiința civică, orizontul științific, cultura, artele — se vor raporta lung timp de acum încolo. Am văzut cum o nesfîrșită dragoste pentru om însoțește, de la un capăt la altul, toate indicațiile pe care ni le dă tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, demonstrînd de fiecare dată, cu logică strălucită și vizionarism revoluționar, cît de important este să punem în centrul activității noastre Omul, măsura tuturor lucrurilor. Bunăstarea omului este un țel fundamental, căruia i se subordonează procesele socio-economice, dar la fel de însemnate apar celelalte nevoi esențiale: lărgirea orizontului cultural-științific, educarea neînteruptă a omului, cîștigarea conștiinței noi, proprii acestui timp, manifestarea neîngrădită a personalității din bunuri de larg acces, între care și turismul, o activitate specifică ce se plasează la granița dintre cîmpul economic și cel al conștiinței publice. Structurile, metodologiile, tipurile de munci și servicii îl recomandă ca industrie (hotelieră, de alimentație, de transport, de comerț etc.) dar nu mai puțin

importantă este dominantă socio-politică, adică turismul ca factor de cunoaștere, de educație, de cultură, de destindere, de sănătate, care fac din acesta o viguroasă și dinamică formă a conștiinței sociale. Vă invit, de aceea, tovarășe ministru, la un schimb de opinii despre această a doua față a turismului, poate cea mai însemnată sub raportul duratei, deoarece se referă la om, la resursele de omenie ale activităților de turism, adică să convorbim despre triada educație-cultură-turism, ecuație pe care o recomandă înseși procesele și tendințele actuale ale turismului românesc. Ce orientare de mai largă generalitate s-a conturat în vremea din urmă ca ecou direct al Congresului educației politice și culturii socialiste?

Ion Cosma: Aș releva conceptul *unitate în diversitate*, care sintetizează o bună parte din eforturile noastre de a înnoi turismul prin raportarea sa permanentă, creatoare, la gândirea contemporană, la sarcinile complexe care decurg din Programul partidului, din indicațiile tovarășului Nicolae Ceaușescu la Congresul educației politice și culturii socialiste din Programul de măsuri, privind opera de edificare a conștiinței socialiste, de formare a omului nou. Pentru Ministerul Turismului și organismele acestuia apare mai clar decât până acum înalta misiune educativ-patriotică ce trebuie să însoțească toate muncile și serviciile noastre către populație, scopurile imediate, cu caracter economic, neputînd estompa în nici un chip caracterul și vocația instructivă a muncii noastre. De aceea zic că traducerea în viață a sarcinilor ce decurg din Congresul educației politice și culturii socialiste, cu mijloacele specifice turismului, are loc în împrejurările promovării relației amintite mai sus: *unitatea de concepție* în determinarea limpede a scopurilor asumate și *diversificarea la maximum a formelor de turism*. Cînd zic „scopuri” nu mă refer atît la acelea imediate cît, mai ales, la cele de lungă bătaie: scopurile turismului sub aspect socio-politic, moral, civic, educativ, cultural-artistic. Cînd zic „forme” nu mă refer atît la tehnici și metodologii de turism, pe cît, mai ales, la căutare, la spirit creator în arsenalul, practic nelimitat, al mijloacelor de a face turism.

P.S.: Scopurile clar afirmate ale turismului sînt, știe-se, odihna, destinderea, cunoașterea, instruirea. Dacă primele două deziderate se realizează prin tehnici și metodologii relativ stabilite, ultimele două — cunoașterea și instruirea prin turism — presupun *acțiunea creatoare* în neconținută mișcare, intervenția întregii „orchestre” a activităților de turism. Este motivul pen-

tru care partidul nostru concepe turismul — dincolo de natura sa economică — drept factor educativ cu largi posibilități de influențare a maselor, parte integrantă a sistemelor instituționalizate prin care se realizează educația politică și cultura socialistă a națiunii române. Dacă la asta adăugăm *factorul specific* al educației prin turism — dezvoltarea dragostei față de patria socialistă — apare cu toată acuitatea caracterul politic pe care îl îmbracă valorificarea inteligentă, nuanțată, curajoasă a tuturor disponibilităților educativ-instructive ce incumbă domeniul pe care îl conduceți. În virtutea acestor rațiuni poate e oportun, tovarășe ministru, să ne întrebăm ce înseamnă turism cultural, formule frecventă în limbajul curent, dar nu îndeajuns definită ca sens, mai ales, prea puțin exercitată pe solul practicii de turism. Fenomenologia turismului mondial actual consacră termenul de „turism cultural” (sau, mai exact, ceea ce se ascunde în spațele acestui concept) drept cel mai dinamic mai imprezvizibil, mai fantastic izvor de înnoire a activităților și serviciilor. La noi rezervorul purtînd acest nume a rămas pînă nu demult — prin neglijă, prejudecată și lene de studiu — o „terra incognita”, un domeniu de „poezie” și visare. Dealtminteri, a existat credința ascunsă, păgubitoare, potrivit căreia lucrătorii din turism se împart în două categorii: cei care *fac turism* (oficii, birouri, OJT-uri) și cei care *visează* (Instituțiile de concepție ale ministerului). Eu aș zice că FAC turism și unii și alții. Și „visătorii” își au rostul lor. Un important și însănătoșitor reviriment se produce de un timp încoace și sînt semne că arbitrara împărțire încetează, nu numai în formularea, ci în sfera gândirii și practicii cotidiene, cele două laturi — teoria și practica turismului — regăsindu-se în una și aceeași mișcare osmotică a turismului național, gîndit și făcut de oameni (fie aceștia de sorginte economică sau din propagandă) care formează un tot. Intuiesc, de aceea, că cititorul, toți lucrătorii din turism, sînt interesați să afle cum se realizează azi, după Congresul educației politice și al culturii socialiste, ideea de turism cultural și ce limpeziri își propune conducerea Ministerului să producă pe acest larg, încă nu îndeajuns cunoscut, teritoriu.

I.C.: Turism cultural nu înseamnă doar turism în care vehiculăm argumente ale *culturii*, ci — îndeosebi — turism conceput și practicat din *unghiul culturii*. Termenul de cultură, în acest caz, avînd accepțiunea largă, de cultură și civilizație milenară, ceea ce înseamnă că turismul modern românesc înglobează (poate îngloba) toate teritoriile specifice ale acestora: *culturile*

istorică, geografică, arheologică, etnografică, folclorică, literar-artistică, mitologică ale poporului român ș.a. Practic, nu vedem nici o limită care s-ar interpune acestui spațiu infinit, care oferă spre prospecție și valorificare prin mijloacele noastre specifice. Reușita ține de câteva trăsături potențiale existente, care se așteaptă a fi descoperite, iscate, cultivate, exercitate la maximum: inițiativă, talent, studiu aplicat, fantezie, mobilitate de acțiune, curaj constructiv. Imobilismul formelor noastre de a face turism s-a vădit în trecut fără puțință de tăgadă, prin modul în care organizatorii de turism n-au avut apetit, au evitat, au „uitat”, n-au înțeles ori, pur și simplu, au refuzat să înnoiască arsenalul acțiunilor lansate prin mijlocirea turismului cultural, preferind metodele „clasice”, intrate în gest reflex, care nu cer prea multă materie cenușie și sînt mai lesne de urmărit. Această latură dorește conducerea Ministerului Turismului să o întărească substanțial în munca cu lucrătorii săi, concepînd-o ca un proces de autoeducație perpetuă, de stimulare a inițiativei, a gândirii creatoare. Partidul, președintele țării, ne cer tuturor să fim revoluționari, oameni ai acțiunii dinamice, curajoși, animați de o înaltă conștiință, trăind, muncind și gîndind conform înalțelor principii comuniste, ale eticii și echității. Dacă acceptăm ideea că turismul contribuie la dezvoltarea multilaterală a omului, la cristalizarea noii sale conștiințe — și nu numai că o acceptăm, dar o probăm prin acțiunile noastre de zi cu zi! — atunci construcția omului nou trebuie să înceapă cu noi înșine, cei ce ne propunem și avem misiunea de a contribui la această operă magnifică a partidului. Mai exact: lucrătorul din turism nu poate lua parte la edificarea concretă, reală, a omului nou, a revoluționarului, dacă el însuși nu este un asemenea om nou, un revoluționar. E drept și moral să afirmăm acest adevăr cardinal, dacă vrem să așezăm întregul sistem al activităților de turism în acord cu înaltele exigente înscrise în Programul ideologic al partidului, în normele vieții și muncii comuniștilor, în codul eticii și echității socialiste, în sarcinile ce decurg pentru turism din Congresul educației politice și al culturii socialiste.

P.S.: Desigur că în acest larg și diversificat efort conducerea ministerului turismului, toți oamenii săi de concepție vor apela și se vor bizui, îmi place să cred, pe colaborarea largă, nuanțată, cu toate domeniile cu care turismul se învecinează ori cu activitățile și factorii cu care acesta se interferează. Îmi iscă această curiozitate tocmai ideea pe care ați reliefat-o mai adineaori, definind atît de pregnant con-

ceptul de turism cultural și relația cultură — politică — civilizație a poporului român. Vă rog, tovarășe ministru, să dați o imagine palpabilă multitudinii de valențe deschise pe care le are turismul vis-à-vis de alte domenii, profesii și preocupări.

I.C.: Ne-am asumat nobila dar greaua sarcină să întîmpinăm pe cel ce ne trece pragul cu tradiționala ospetie românească; în cazul nostru, al profesioniștilor în turism, ospitalitatea nu-i doar o metaforă, munca noastră începe cu adevărat abia după ce se consumă ritualul primirii cu pîine și sare. Știința și arta ospetiei se înscrisu, dacă mă gîndesc bine, într-un cadru metodologic și în structuri stabile, ca orice disciplină riguros constituită, cu deosebirea că turismul se situează la confluența majorității (dacă nu a unanimității) profesiunilor, fiind liantul acestora, lăcașul în care acestea se întîlnesc spre a conlucra sub semnul aceluiași zeu, atît de adorat azi: turismul. Adevărurile pe care le propovăduiește zeul turismului, tablele lui de legi sînt, știe-se, educația prin cunoaștere, reîntoarcerea omului la natură din zgometul, miasmele și zgura marilor aglomerări urbane, refacerea cheltuitelor puteri prin drumeții și binemeritate vacanțe, tîmăduirea trupului și spiritului în ambiantele virginale ale naturii patriei, pe scurt, comuniunea cu natura, care face mai trainică iubirea pentru vatra străbună.

Se interferează, carevasăzică științele cu artele, raționalismul gândirii cu sentimentul și omnia noastră cea de toate zilele. De aceea sîntem prezenți, fiecare în parte și toți laolaltă în această largă mișcare osmotică, pentru că — la urma urmei — toți ne regăsim în ceea ce am numi sub un titlu generic *rostirea de sine a românilor*. În această rostire e prezent, deopotrivă, istoricul, activistul politic, sociologul, filozoful, dascălul, militarul, etnograful, scriitorul, pictorul, muzicianul, geograful, botanistul și așa mai departe. Lucrătorul din turism nu face altceva decît să vă revendice, puțin cîte puțin, din substanța vie și patosul ideatic al tuturor acestora. Dacă este adevărat că turismul civilizat este *cartea de vizită* a unei țări, înseamnă că șansa reușitei noastre rezidă în inteligența, profunzimea și seriozitatea cu care conferim profesiunilor din turism acest necesar enciclopedism. Iată de ce noi sîntem primii interesați să poftim, cu respect și dorința de conlucrare, pe reprezentanții tuturor profesiunilor sub cupola activităților noastre, care pot prelungi frumos și inspirat, pot da noi fațete și dimensiuni turismului în general.

P.S.: Cîcinalul în care ne aflăm, pe cel de al doilea inel al spiralei sale, este al revo-

Sub semnul
de nobețe
și elan creator
al festivalului-
epopee
«Cîntarea
României»

luției tehnico-științifice. Știința și tehnica sînt aliații de bază ai structurilor și stabilimentelor de turism. Ar fi interesant să oferim, tovarășe ministru, o imagine globală privitor la acțiunea științei și tehnicii românești privind echipamentele care vor spori zestrea turismului românesc în actualul cincinal.

I.C.: În următorii ani statul alocă în continuare pentru turism un important volum de investiții superior anilor trecuți. Capacitatea de cazare va spori pe litoral, dar mai ales în restul țării. În acești ani se vor extinde mai ales turismul montan și cel balnear. Munții Carpați — care ocupă o treime din suprafața României — adăpostesc stațiuni climaterice, de sporturi de iarnă și stațiuni balneare de mare valoare turistică. În acești ani continuă acțiunea de extindere și dotare a unor stațiuni montane, unele mai vechi cum sînt Sinaia, Poiana Brașov, Predeal, Semenice, Muntele Mic, Borșa, Păltiniș iar dintre cele nou înființate în nordul Moldovei, Vidraru pe râul Argeș, Voineasa pe Valea Lotrului, Bilea în frumoșii munți Făgărași; bunăoară, Poiana Brașov își va dubla capacitatea de cazare iar la Sinaia și Predeal va crește simțitor; toate aceste stațiuni vor fi dotate cu instalații complexe pentru sporturile de iarnă, și cele mai felurite mijloace de agrement. Enumăr numai cîteva exemple: noi pîrtii de schi, mijloace de transport pe cablu, noua pîrtie de bob de la Sinaia, telecabina de pe Bucegi, un telescaun și un al doilea telechiu la Predeal, încă o telecabină la Poiana Brașov, cabane noi etc.

P.S.: Sînteți, după cîte știu, un entuziast sprijinitor al stabilimentelor de sănătate, un mare promotor al tratamentelor cu binecuvîntatele ape tămăduitoare ale țării. Rog să evocați și acest domeniu.

I.C.: Da, nu uit să dau amănunte și despre această importantă ramură a turismului românesc care este balneologia. Stațiunile balneare — și sînt la noi cam 160, amplasate mai toate în zone montane de mare frumusețe și liniște — vor cunoaște o extindere și utilare semnificative. Să mă refer doar la acele puncte forte, de mare stabilitate și eficiență a turismului balnear. Ele vor avea noi hoteluri, baze de tratament balnear moderne, mijloace variate de agrement. Aceste stațiuni cuprind o gamă largă de izvoare de ape minerale unele termale — și cu instalații de terapie medicobalneară dintre cele mai complexe astfel că în ele se pot trata, la alegere, una sau mai multe afecțiuni. Iată cîteva din stațiunile balneare care vor cunoaște extinderi ale capacităților și modernizării complexe: Băile Felix, Băile Herculane, Călimănești-Căciulata, Olănești, Vatra Dornei, Covasna,

Slănic Moldova, Buziaș, Moneasa, Geoagiu, Tușnad, Sovata; pentru tratamente balneare, însemnate investiții vor absorbi și două stațiuni de pe litoral — Eforie Nord și Mangalia. Pe litoral tratamente pentru diferite maladii se fac nu numai vara, ci și în sezonul rece, datorită celor 7.000 de locuri „încălzite” din hotelurile de cură ce au baze de tratament proprii. De pildă, sînt foarte căutate, acum, apele minerale mezotermale, sulfuroase, descoperite la Mangalia, a căror folosire dă rezultate excelente în tratarea maladiilor reumatismale inflamatorii și degenerative, poliartritelor, discopatiilor, nevralgiilor, a unor afecțiuni dermatologice, ginecologice sau ale căilor respiratorii; în cura internă apele de la Mangalia sînt extrem de eficiente în tratarea unor afecțiuni hepatice, renale și ale căilor biliare, a unor maladii metabolice, a diabetului zaharat și obezității.

P.S.: Dar să nu uităm marea, dragostea noastră de toate verile, și acel curcubeu de frumuseți în necontenită schimbare pe care l-aș numi „constelația litoral”.

I.C.: În actualul plan cincinal de dezvoltare economică a României, adică între anii 1976—1980, Riviera de la Marea Neagră va avea în plus 10.000—15.000 noi locuri de cazare. Grija noastră de a asigura în medie cîte 10 metri pătrați de nisip pentru fiecare turist devine acum o realitate palpabilă, pe care majoritatea „clienților” noștri o simt pe „piele proprie”; ar fi și păcat altfel, căci se știe că soarele „bate” plajele de aici, datorită orientării lor, cîte 12 ore pe zi, din mai pînă în octombrie. Oaspeții noștri vor avea, deci, la dispoziție peste 200 mari hoteluri, vile, bungalowuri, campinguri în cele 10 mari stațiuni marine și sateliții lor, adică 120.000 locuri de cazare, 300 restaurante (cele mai multe avînd ringuri de dans, orchestre de muzică populară, de dans și café-concert și chiar mici show-uri), precum și o varietate mare de mijloace de agrement. De fapt, un mare volum de investiții va fi alocat sporului de confort și diversificării serviciilor ce vor fi oferite turiștilor. Mi-ar fi greu să „inventariez” zestrea de agrement, distracție și sport care se oferă acum, oaspetelui pe litoralul românesc, dar rezumată, ea arată cam astfel: 45 de piscine (6 acoperite, cu apă de mare încălzită), 56 de baze sportive, un delfinariu, baze nautice — unde se pot practica schiul pe apă, canotajul, iachtingul — 30 de terenuri de minigolf, 5 parcuri de distracții, 5 bowlinguri, numeroase cinematografe și teatre în aer liber, zeci și zeci de restaurante, baruri și cafenele cu programe specifice cum sînt „Miorița” la Mamaia, „Nunta Zamfirei” și „Berbecul” la Eforie Nord, „Popasul Căprioarei” și „Calul Bălan” la

Neptun, „Cătușul” la Venus. În sezonul de vară stagiunea teatrală a litoralului mai oferă aproximativ 700 de spectacole de operă, balet, operetă, teatru și varietăți, concerte și spectacole de folclor.

P.S.: Vă propun, tovarășe ministru, să abordăm un subiect care este, dacă nu mă înșel, o „pasăre rară” în câmpul de interes al multor amfitrioni de marcă pe care îi coordonați: turismul ieftin, turismul la îndemâna oricui, turismul care se realizează cu puțin, cu mijloace simple, larg accesibile, fără multa (uneori) încărcătură organizatorică, regizorală și... bănească a agențiilor specializate.

I.C.: Turismul ieftin, simplu, sănătos, pentru buzunarul oricui, va trebui să fie dezvoltat în continuare prin construirea unor spații simple de cazare. Să-i convingem pe oamenii noștri (chiar dacă va trebui să-i certăm, să-i admonestăm) să acorde tot mai mult din timpul și energia lor acestui tip de turism cum ar fi timpul liber din cel de „al doilea opt”, drumețiile de la sfârșit de săptămână, amenajările pentru recreerea în vecinătatea marilor aglomerări urbane etc. În asta rezidă, de fapt, omenia turismului.

P.S.: Excelent gând! Revista „România pitorească”, foaie de minte, inimă și turism, editată de Ministerul Turismului, este o combatantă — nu de azi, de ieri — pentru promovarea unei asemenea orientări, foarte agreată de publicul larg. Chiar dacă nu am întrunit adevărată aderență a funcționarilor din Minister, noi, cei de la revistă, am vorbit cu toată gura, prin această tribună de opinie publică în domeniul turismului, despre „porțile verzi ale orașelor” serial de anchete consacrat spațiilor de recreere și agrement din preajma orașelor, despre tagma „sufletistilor”, acei entuziaști care concep și fac drumeția cu pasul, în efort, cu mijloace minime. Vă întreb, tovarășe ministru, ne încurajați pe acest drum?

I.C.: E un fel de a bate la uși deschise. Sigur că da! Fără însă a fi exclusiviști sau unilaterali, fetișizând una sau alta dintre aceste poziții extreme.

P.S.: Asta e valabil și în ceea ce privește existența la ora de față a unui mare, necunoscut de noi, număr de cercuri turistice, de activitatea cărora nu se ocupă nimeni în chip serios, așa cum ar trebui. Cercul turistic este, trebuie să fie, *clubul de inimă și acțiune turistică*, celula de bază pentru noi inițiative, pepiniera de cadre și activități de vocație pentru turism.

I.C.: De acord. Va trebui, înainte de toate, să limpezim statutul juridic și competențele organizatorice, drepturile și datorită *cerului de turism*, ca acestea să devină cu adevărat expresia turismului de masă,

temelia pe care stă întreaga piramidă a activităților de turism, expresia democrației în turism. Această sarcină nu revine, nu poate reveni, exclusiv Ministerului Turismului; vom colabora în scopul acesta cu sindicatele, cu organizațiile de UTC, cu cluburile și casele de cultură, cu conducerea unităților socialiste. Vom promova, în general, o accentuată deschidere a activității noastre către locul de muncă — uzine, instituții, organizații obștești. Munca la ghișeu va fi prelungită cu deplasarea la locul de muncă, unde — prin cunoaștere și venirea la sursă — acțiunea de animator de turism are infinit mai multe șanse și, indiscutabil, câștigă în profunzime. Turismul muncitoresc va crește în amplitudine, va fi mai adecvat condițiilor și nevoilor specifice, deoarece valorile turistice — exact ca acele ale educației, ale culturii și artei socialiste — sînt, trebuie să fie! ale celor ce muncesc, lor le aparțin, pe drept; dar tot atât de important este ca aceste valori să ia ființă cu participarea nemijlocită a tuturor acestora și avînd rostul de a satisface nevoi vitale, de a servi opera social-istorică, de a fi reazim în lupta de zi cu zi a colectivității românești.

P.S.: Există un limbaj al monumentelor, poate cel mai agreat, căutat, binecuvîntat, pentru că autenticitatea, culoarea, starea de taină îl însoțesc pînă în pinzele albe, cum se întîmplă în cazul marilor bătrîni care povestesc cu duh și har, cu tîlc și mărturia vremii lor în cîrcă, cele mai extraordinare pășanii. Iubim limbajul monumentelor pentru că el e glasul materiei ce cumulează viață timp, idei, caractere, omenie, sentiment, slavă, nostalgii, adică tocmai ceea ce ne distinge în cîmpul viețuitoarelor, tocmai ceea ce nu șterge, nu poate șterge, pieritorul timp, „clipa cea repede ce ni s-a dat”. Iubim limbajul monumentelor pentru că el reface arborele memorial al colectivităților românești, readucînd în fața ochilor și inimii noastre cenușile sfinte ale unui timp, ale unui loc, ale unui eveniment, ale unei trăiri, adică reproiectează ceea ce se crezuse consumat, trăit, spulberat, pierdut pentru totdeauna în neanturile nevieții. Iubim limbajul monumentelor pentru că ne aureolează, ne umple de lumina trecutului, care devine astfel forță pentru viitor. Monumentele sînt icoanele sufletului și eternității spiritului românesc. Cum să nu le ascultăm, așadar, glasul secret, uneori șoptit-murmurat, ca o cantilenă, alteori eruptiv și impetuos, ca un geizer sau tumultuos-potopitor, ca o cascadă prăvălită din stîncile mari. Avem monumente de lemn, materia noastră primordială — bisericuță, casă, masă, poartă, troiță, pridvor, furcă, fus, leagăn, icoană, sicriu; avem monumente

de piatră — cetate, mănăstire, columnă, culă, castel, statuie, zid de apărare, turn, fântână, pod așezămînt, vatră; avem monumente de culoare — „albastru de Voroneț” pereții zugrăviți ai templelor românești, portul țărănesc, zadiile maramureșene, țesăturile din lînuri colorate vegetale; avem monumente de lut — evantaiul plin de miracol al olăritului românesc; avem monumente de aer, lumină și dor — privesc-tea românească, „piciorul de plai și gura de rai”, bărăganele, crestele carpatine, linia ondulată și spațiul mioritic, Vîrful cu Dor, Omul munte și omul-Om, pe care le binemerită natura patriei, confraternizînd tot timpul cu oamenii, cărora le este mumă dulce. Toate acestea vorbesc pe limba lor nepereche. La ora actuală se desfășoară o vastă operă de ocrotire, restaurare și punere în valoare a monumentelor, la care Ministerul Turismului își aduce o importantă contribuție de inițiativă și — nu în ultimul rînd al importanței — mari sume bănești. Ați vrea să evocați acest aspect?

I.C.: Nici o lucrare importantă din categoria celor enunțate, care intră în sfera interesului turistic, nu s-a făcut fără participarea conceptuală, tehnică și, în multe cazuri, financiară a Ministerului Turismului. Așa se produce în momentul de față restaurarea aceluia magnific Tropaeum Traiani, de la Adamclisi, așa s-a întîmplat cu cetatea Poenari, cu iz de „Dracula”, șirul de cetăți și castele prin care medievalismul românesc rivalizează cu cele mai strălucite de pe continent. Sighisoara, bunăoară, ori fortăreața Făgărașilor, ori cetățile întărite țărănești din Transilvania, ori culele oltenitești, ori cuibul oriental de pe insula Șimian, acel Ada Kaleh strămutat. În zone de mare densitate turistică, ministerul nostru a construit sau a amenajat baze turistice moderne, pe măsura importanței obiectivelor respective și a înscrierii lor în circuitul turistic internațional. Noile hoteluri din Tîrgu Jiu, Suceava, Piatra Neamț și Cîmpulung Moldovenesc, bunăoară, nu și-ar fi justificat existența dacă în vecinătatea lor nu s-ar fi aflat operele lui Brîncuși sau celebrele biserici pictate ale Bucovinei. Aproape că nu a existat monument de importanță majoră restaurat de Direcția patrimoniului cultural-național care să nu fie inclus pe un traseu sau într-o acțiune turistică.

P.S.: În spațiul anului 1976 s-au consumat mari aniversări și evenimente importante ale continuității și permanenței românești: Centenarul Brîncuși, Congresul Mondial de tracologie și altele. Am intrat în Anul centenarului Independenței de stat a României, evenimentul ce aureolează chiar substanța intimă și dominantele, cele mai larg expresive ale destinului nostru istoric:

neatîrnarea, aspirația către unitate, nestinsa sete de libertate, afirmarea curajoasă a adevărului istoric, apărarea vetrei străbune, în limitele granițelor naționale, sacrificiul și existența eroică a națiunii române. Colocviul nostru, desfășurat pe teritoriile triadei educație-cultură-turism poate avea drept corolar și perspectivă pentru meditații ulterioare tema independenței în activitățile de turism și modul în care evenimentele de această natură pot deveni, treburile se devină adevărate și mari evenimente de turism, puncte de intensă iradiație educativ-patriotică, în care să se regăsească, din perspectiva omului de azi, acel trecut-prezent viitor al României nemuritoare.

Festivalul național «Cîntarea României», care este al creației, al inițiativei și al hărniciei, ne va oferi, sîntem siguri, o gamă infinită de modalități spre a înnoi în substanță virtuțile educative ale turismului românesc. A fi, în aceste împrejurări, bună gazdă, înseamnă, cred eu, să fii om al inițiativei — deviza fiecărui lucrător din turism.

I.C.: La această oră, turismului i se oferă o ocazie de mare frumusețe, unică așa zice: ne aflăm în Anul centenar al independenței de stat a României, pe care îl celebrăm cu acțiuni pe măsură, într-o pioasă rememorare. Neatîrnarea este ideea cea mai cuprinzătoare, cea mai scumpă ființei naționale, deoarece încapă virtuțile definitorii ale națiunii: aspirația spre libertate, setea de adevăr, continuitatea și permanența românească, unitatea tuturor românilor de la Dunăre, Carpați și Marea Neagră neîngheunțchierea în fața veniților din patru zări, afirmarea demnității și apărarea vetrei străbune cu prețul singelui, a eroismului popular. Despre toate acestea convorbim noi cu turiștii, drumețind de-a lungul și de-a latul țării, făcînd din călătorie — după împrejurări — lecție de istorie, de geografie, de limbă românească, de etnografie și folclor, vorbind în graiul datinilor, al dorului românesc, mergînd pe firul doinei, a strigăturii, a horei, a ritmului de culeandă, a curcubeului de culori din costumele strămoșești, a soarelui din portile cioplite, a icoanelor din zidurile pictate. Ne-am propus ca pe parcursul întregului an centenar să oferim oamenilor muncii prilejuri nenumărate de a cunoaște locurile de slavă ale neatîrnării, vestigiile și monumentele independenței. Sub această nobilă incidență vor sta, din punct de vedere turistic, și alte momente de seamă ale anului 1977, încadrîndu-ne și în acest mod, cu dăruire, în festivalul-epopee «Cîntarea României».

ODA PĂDURII ROMÂNEȘTI

De la 0 la 2.543 m. O țară de rotunjimea piinii ; orizont scădat în albastrul întinderii pontice și acoperiș de nori sprijinit în coloane alpine...

Spațiu unduios deal-vale-pădure-riu-munte-mare numit ROMÂNIA, pământ născător de brazi, ciocirlii, peșteri, sfinciși, păstrăvi, tăuri, flori-regine și zimbri-impărați. Vatră în care munții s-au numit mai întâi Decebal și Traian, apoi riurile au fost Bucovina, Dobrogea, Vrancea, Maramureș, Oltenia, Banat, Crișana și cite alte „țări” ale țării numită ROMÂNIA. Cîmpiile ne-au fost dintotdeauna leagăn, pădurile — pavăză, stîncile — cetății și Dunărea — apă vie !

În spațiul acesta ne-am născut și hrănit, am crescut și creat de două milenii, trunchi latin cu viguroase rădăcini geto-dacice, scoboritoare din falnica familie a tracilor nebiruiți. Aici am fost și sintem pe rînd meșteri Manole — unul moldovean, altul muntean și altul ardelean — ridicători ai unei țări rotunde ca o piine, numită ROMÂNIA. Au trecut în veacuri multe valuri peste toți — „ce e val ca valul trece” — dar am rămas aici, de două mii de ani, pentru că am avut cu noi și în noi „riul, ramul”. E și zisa bunilor-străbuni : „Codrul, frate cu românul !” Așa a fost de cînd pămîntul acestei scumpe țări era călcat de iureșul unor popoare călărețe, așa a fost la Posada, apoi în Codrii Cosminului, apoi la Călugăreni și în multe alte bătălii purtate pentru apărarea ființei naționale a poporului român. Munții cu pădurile, dealurile cu pădurile, cîmpiile cu pădurile lor au fost ziduri în spatele cărora românii au existat, au învins și și-au împlinit destinul în acest colț al continentului european.

*

Pădurea românească. Temă izvorită dintr-o dragoste profundă a românului dintotdeauna pentru pădurile sale, căreia academicianul Constantin C. Giurescu i-a închinat peste două decenii de cercetări, scriind o „Istorie a pădurii românești, din cele mai vechi timpuri pînă astăzi” Tocmai această iubire a dus la elaborarea Programului național pentru conservarea și dezvoltarea fondului forestier în perioada 1976—2010, aprobat de Congresul consiliilor populare județene și al președinților consiliilor populare (și devenit Lege), în cadrul căruia tovarășul Nicolae Ceaușescu spunea : „Programele naționale pentru gospodărirea rațională a pădurilor și apelor fac parte integrantă din programul de organizare armonioasă a întregii vieți economico-sociale, prefigurează dezvoltarea viitoare, într-o îndelungată perspectivă a societății noastre, perspectiva de mîine a patriei, perspectivele de viață ale generațiilor prezente și viitoare”.

Pentru perioada 1976—'80, Programul prevede că vor fi împădurite 325.000 ha, iar în cinci-nalele viitoare cite 220.000 ha integrale. Totodată, se au în vedere măsuri pentru educarea oame-nilor muncii în sprijinul grijii, dragostei și respectului față de pădure, formarea unei opinii de masă favorabile conservării și apărării acesteia la toți cetățenii țării și în special pentru educarea elevilor și tineretului. Anual se va organiza „Luna pădurii”, asigurîndu-se o largă participare a tuturor cetățenilor țării, astfel ca fiecare om în vîrstă de la 7 la 60 de ani să planteze anual, în medie, cel puțin un puiet.

Din ograda părintească, din chiar spatele casei bunicului, începe codrul. „Leși din casă și întră în altă casă”, obișnuia el să spună copiilor, bătrînul învățător din Oarța de Jos, sat aflător în dunga pădurii care leagă și dezleagă județul Maramureș de ținuturile sătmărene. Întinderii de dealuri și văi cu așezări răsfirate sub streșinile copacilor seculari i s-a spus din vechime Țara Codrului, soră de-o viață cu străvechile vetre românești — a Oașului, a Maramureșului, a Chioarului și a Lăpușului. Anualul Festival al cîntecului și dansului codrenesc aduce de fiecare dată alte și alte nestemate, culese și transcrise de nepoți de la străbunii trăitori în dalba frăție cu frunza, umbra deasă și aerul tare al codrilor. Pentru că românului, pădurea i-a fost mereu scut, casă și masă, încît bucății de piine i-au zis tot codru ! E unul din cuvintele cele mai vechi din limba noastră, făcînd parte din termenii de origine dacică, în legătură cu pădurea, păștriți pînă astăzi : copac, bunget (pădure mare și deasă), brad, gorun, curpen, mugure, sîmbure (din totalul de vreo 160 cuvinte dacice) și poate chiar pădure...

*

În faptul preluării de către romani a acestor termeni vedem însăși măreția codrilor dacici, care acopereau cam trei sferturi din țara moștenită de Decebal de la Burebista, și-n care neînfricatul rege l-a așteptat pe Traian. Istoricul antic Dio Cassius, dînd detalii despre războaiele dintre cei doi, spune că într-o luptă dacii s-au retras în pădure și Decebal a pus să se taie copacii mai tineri la înălțimea unui om, „îmbrăcîndu-i” și „înarmîndu-i” pentru a da impresia unei armate de rezervă, gata oricînd să intervină... Romanii au învins, dar codrii au rămas în picioare, între învinși și învingători producîndu-se un permanent transfer de cultură materială și spirituală, pădurea devenind pentru poporul care se naștea unul din principalele mijloace de existență.

În perioada aceea, cînd romanii tăiau drumuri de piatră în mai toată Dacia Felix, s-au înființat în Transilvania primele „colegii” care se ocupau exclusiv cu transportul pe apă, pădurea oferindu-le din belșug materia primă, creînd un meșteșug păstrat pînă-n zilele noastre. Așa au fost: colegiul luntrașilor — nautorum, al plutășilor — dendrophorum și al ultricularilor (transportau diferite obiecte pe un fel de platforme, sub care se așezau burdufuri de piele pline cu aer).

*

Din vremurile de demult datează expresia : „Codrul, frate cu românul”. Marii strategii și apărători ai acestui pămînt au transformat zisa populară în renume : „rîul-ramul” numîndu-l pe Mircea cel Bătrîn, care l-a purtat pe Baiazid prin pădurile de stejar ale Țării Românești pînă l-a trecut Dunărea ; Podul Înalt, Codrii Cosminului și Dumbrăvile Roșii îl pomenesc pe Ștefan cel Mare ; Călugărenii cu desigur pădurea și mlaștina înseamnă întîiul pas al lui Mihai Viteazul spre împlinirea celor trei țări române surori.

Credința în această frăție multiseclară e atît de adînc împlîntată în conștiința neamului nostru, încît pînă și străinii — veniți cu gînduri bune sau rele — au înregistrat-o ca atare. Învăța-tul-călugăr memorialist Paul de Alep notează cu fidelitate cuvintele lui Vasile Lupu : „Drept castele și fortărețe avem acești munți și păduri, împotriva cărora nici un dușman nu poate birui. Dacă ar fi fost altfel, și dacă am fi avut cetăți pe teritoriul nostru, turcii de mult ne-ar fi scos din el”.

*

Izvoarele istorice din Evul Mediu — hărți, cronici, documente de cancelarie, însemnări de călătorie — ne dau foarte prețioase indicații despre cele mai însemnate păduri de pe fața pămîntului nostru. În sudul Transilvaniei — „țara de dincolo de păduri” — la începutul secolului al XIII-lea se găsea o întinsă pădure numită „a românilor și pecenegilor” (Sylva Blacorum et Bissenorum), atestînd un ținut locuit de români, unde neamul vechi al pecenegilor s-a deprins cu pădurea, ca și în Țara Românească, unde ei și cumanii au dat numele Teleormanului — „pădurea nebună”.

Prima mențiune a imensei păduri maramureșene datează dintr-un document din 1271, iar primul nume de pădure moldovenească este din vremea lui Alexandru cel Bun — numită Dumbrava. Dar cel mai vechi nume de pădure de pe teritoriul românesc este Vlăsia (sau Codrii Vlășiei).

*

A existat dintotdeauna o civilizație românească a lemnului, ridicată azi pe culmile artei de către sculptorul Vida Geza, izvorită dintr-o conviețuire milenară, pădurii spunîndu-i-se și „jumătate casă”. Formele specifice ale acestei culturi sînt deopotrivă locuința, moara, biserica, mobilierul, lingura, uneltele și armele, creația literară și artistică, meșteșugurile și datinile. Muzeele etnografice, colecțiile, Muzeul Satului din București și Muzeul lemnului din Cîmpulung Moldovenesc, expozițiile de artă populară confirmă această impresionantă și omniprezentă relație dintre român și pădurea sa. Dintre toate produsele din lemn, un adevărat monument de artă îl reprezintă poarta maramureșană, despre care scriitorul Pop Simion spunea : „Există o poartă de intrare în țară, în neam, în istorie, în spiritualitatea și civilizația românilor. Fără Poarta asta am fi, cred, mai săraci”.

L-am întrebat, într-o zi, pe bătrînul Gheorghe Borodi, din Vadu Izei, de ce sculptează în mii de chipuri stilpii înalți ai porții, și fără să lase dalta a zis, ca pentru el : „E singură poarta ; stejarul luat din pădure nu mai are nici flori, nici soare, nici apă. Cu dalta îi fac sori, să se încălzească, cioplesc din daltă flori, să-ntînerească, apoi îi fac izvoare, ca niște frînghii, să se răcorească. Poarta înfrîngîndu-nu simte singurătatea și greu îmbătrînește”. N-am scris răspunsul lui, l-am învățat pe de rost, ca pe o baladă sau descîntec, el și alți meșteri ca el oficiînd parcă un străvechi ritual, ori de cîte ori tale, cară și cioplește lemnul din pădurile seculare, în care, pe vremuri, hălăduiau zimbrii și legendele cu voievozi descălecători.

*

Ocrotim pădurea și o vom ocroti cu mai mare grijă de acum înainte, pentru noi și viitorime. Avem stejari-monumente (în Vrancea, al lui Ștefan cel Mare), tei-monument (pe Copou, al lui Eminescu), nuc secular (la poalele Arnotei, în Vilcea), avem un „rege al brazilor” (în Pasul Tihuța, din Bistrița-Năsăud) și un „fag al împăratului” (la Arieșeni, în județul Alba), avem un „Gorun al lui Avram Iancu” și încă mulți alți copaci seculari răspândiți în toată țara. Sint ocrotiți de legi și datini. Cum ocrotite sint și multe din viețuitoarele, florile și plantele pădurii. Cum ocrotite sint zone întregi — din vârful Moldoveanului (2.543 m) și pînă-n Deltă. O pildă de grijă pentru acest patri-moniul reprezintă înființarea Parcului Național Retezat, în masivul care păstrează, printre altele, urmele a 18 ghețari, cei mai mari din cîți au existat în munții noștri (de cite 5—10 km lungime), unde se află 82 de lacuri (tăuri) de origine glaciara, din care echipajul de cutezători „Ocrotitorii Apusenilor”, din satul Filea de Jos (județul Cluj) au scos mii de cutii de conserve... turistice și unde, în stîncările și jnepenișurile căldărilor Gemelele și Birlea și-au găsit adăpostul cel mai sigur caprele negre, aceste „zine de stîncă”.

*

Un om — un copac ! O națiune — o imensă pădure în marș continuu ! Așa s-ar putea spune despre hotărîrea instituirii „Lunii pădurii”, nobilă acțiune educativ-patriotică, adăugată numeroaselor măsuri privind rolul neprețuitei noastre avuții naționale, pentru o mai largă utilizare a multiplelor funcții de protecție fizică și socială a pădurilor, acordîndu-se atenție sporită protejării resurselor de apă și amenajărilor hidrotehnice, precum și conservării mediului natural în zonele pre-orășenești, balneoclimaterice și de interes turistic. Un om — un copac ! Și, peste ani, vor fi copaci „cit-ii frunza și iarba”, născuți din grija prezentului pentru viitorime, pentru aducerea aerului curat în casă.

În acest scop, sint prevăzute circa două milioane hectare de păduri, afectate pentru exercitarea funcțiilor speciale de protecție : adică, în jurul anului 2010, aproape o treime din cit ocupă actualmente întreaga pădure românească.

„Împărat slăvit e codrul,
Neamuri mii îi cresc sub poale
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei Sale...”

E strofa eminesciană care slăvește cu cea mai strălucitoare forță coroana de frumusețe, sănătate și statornicie a țării noastre. Mulți poeți au închinat pădurii versuri inspirate, poezia populară are în chiar briliantul ei — „Miorița” — o prea cuprinzătoare imagine a ceea ce înseamnă natura pentru omul acestor meleaguri. Cîte doine și balade nu încep cu „frunză verde” ? Cîte pasteluri nu i-au fost dedicate ? De cite ori intraductibilul dor nu-și află împlinirea în crîngurile însoțite ? Oare existau haiduci și cîntece haiducești fără tainița pădurii ? În „Revedere”, codrul personificat îi apare lui Eminescu mereu întinerit, mai frumos și ocrotitor :

„Codrule cu riuri line,
Vremea trece, vremea vine,
Tu din tînăr precum ești
Tot mereu întineresti”.

Și acum în Deltă — imperiul necuvîntătoarelor, rai de ape, stufărișuri, nuferi albi și roșii, aeroport unduitor pentru înaripate și-o lume a tăcerii cu mii de zvirlugi. Dacă Dunărea, fluviul nostru cu apă sfințită, nu ne-ar fi înavușit cu această mirifică Deltă, ar fi trebuit s-o inventăm. Iar păsările ei, pădurile dintre ape, ar fi fost numai o frumoasă legendă. Aici printre dune și hasmacuri, tropicele au urcat pînă aproape de paralela 45 !

Aici, pădurea tropicală ocrotită de lege se numește Letea. Stejari și liane, călinul și mîrgăritarele, lemnul ciinesc și teul alb, plopul negru și sîngerul — toată această vegetație luxuriantă se strînge, se adună, se luptă, se avîntă spre înalțuri, pentru a prinde puteri din lumina caldă a soarelui. Aici, a fost descoperit pentru prima dată, ca specie nouă pentru flora globului, frasinul de baltă (*Fraxinus pallisae*), înrudit îndeaproape cu frasinul caucazian.

*

Citez dintr-un reportaj antologic, care începe așa : „Ție mă înclin aici, splendid brad carpatin”. Descriîndu-l ca pe un personaj de legendă, scriitorul Ioan Grigorescu spune : „Te-am căutat îndelung și te-am aflat cu greu, la întîlnirea dintre două ape, pe pragul dintre două țări, strajă pusă

de veghe peste un sfert de mileniu din ființa acestei țări. El, cel mai bătrîn și cel mai falnic brad din România. Oamenii și-au uitat vîrsta pe care tu o memorezi în cercurile ce-ți dau ocol inimii. Ai 62 de metri înălțime, ceea ce îți dă dreptul a te socoti campion peste cei mai mîndri copaci ai Europei. Grosimea ta măsoară în diametru doi metri și jumătate la un stat de om de la pămînt. Locul tău de baștină, Fața Cheii în cotitura Buzăului”.

Fratele și ocrotitorul acestuia este brigadierul silvic Andrei Pîrîianu, zis Brăduț, care-i zice noului venit :

— Ascultă-mă și uită-te bine : nu sînt copaci, sînt oameni !

*

Pămîntul acesta a fost de multe ori „trecut prin foc și sabie”. Chiar expresia în sine spune mult : au pierit oameni, au fost distruse așezări, incendiate holdele, otrăvite fîntinile. Au ars și pădurile. În locul lor a rămas cenușă. Din cenușa fostelor păduri de cîmpie au crescut alte holde, au răsărit noi așezări, s-au săpat alte fîntini.

Numărul locuitorilor crește. Se declanșează lenta bătălie împotriva... pădurii ! Evul Mediu înseamnă inițiale defrișări notabile, pentru că secolul al XIX-lea s-a devină începutul sfîrșitului marilor codri românești. Întreprinderile capitaliste vest-europene desăvîrșesc procesul de exploatare a „aurului verde”, prin înființarea, în 1872, la Galați, a primei întreprinderi de prelucrare a lemnului prin fierăstruire cu aburi. Și Dunărea devine principală poartă pentru exportul cherestelei. Pădurilor noastre le fusese semnat un cec în alb de defrișare, numit — pe drept cuvînt — devastare.

E cazul, tipic dacă vrei, al Vrancei. Societatea anonimă „Forestiera română”, condusă de baronii Groedl, a achiziționat la prețuri derizorii, pădurile moșnenilor vrînceni, după care nu au mai făcut reîmpăduririle stabilite în acte. Așa se face că numai în cîțiva ani, pe o suprafață de 15.000 ha (în raza comunelor Coze — Tulnici — Negrilești — Birsești — Poiana — Năruja), n-au mai rămas decît rîpe, torenți și terenuri mișcătoare, fără nici un copac !

*

Fenomenul „dezbrăcării munților” s-a amplificat și extins, cuprinzînd Valea Prahovei, a Lotrului și Buzăului, centrul Transilvaniei și Maramureșul. Exploatarea nemiloasă a pădurii românești intra în faza generaiei, ceea ce l-a determinat pe academicianul C. C. Giurescu să afirme că „din nefericire, în ultimul secol și un sfert, românul n-a mai fost frate bun cu codrul, ci frate vitreg, tăindu-l fără socoteală”.

Concomitent însă cu aceasta, au loc acțiuni — ce-i drept răzlete — de ocrotire a pădurii, de înființare a parcurilor dendrologice, a grădinilor botanice și a parcurilor orașenești. În 1886, ia ființă la București societatea „Progresul silvic”, pentru răspîndirea ideilor științei moderne asupra îngrijirii, conservării și exploatării raționale a pădurilor țării, precum și pentru prosperitatea, în genere, a științei silvice. Așa s-au constituit primele pepiniere și s-au pus bazele teoretice ale rezervațiilor naturale din țară — în cumpăna secolelor XIX și XX. Așa au început „drumurile” Grădinii Botanice din București, înființată la 5 decembrie 1860, în timpul domniei lui Cuza, pe un teren de lîngă actuala ei vatră ; a fost dusă apoi în fața... Universității, spre a fi mutată și mărită (1885—1890) pe dealul Cotrocenilor.

*

Semnalele de alarmă trase de specialiști nu au fost însă receptate decît în foarte mică măsură, astfel că regretatul savant acad. Emil Pop arăta, într-o lucrare publicată în 1943, că „din 1920 pînă în 1935, în 16 ani, s-au tăiat aproximativ 1.200.000 ha, aproape o cincime din întreg patrimoniul nostru păduros”. Încercările timide de constituire a rezervațiilor naturale se loveau de inconștiența, reaua-credință sau necunoașterea mai marilor proprietari de păduri și a concesionarilor, care tăiau ca-n... codru !

Ecologii de mai tîrziu aveau să confirme că pădurile sînt cele mai evolute și exigente dintre toate formațiunile vegetale, că ele reprezintă ecosistemul cel mai complex cu structură și relații, cu evoluția cea mai îndelungată în timp și cu stabilitatea cea mai bine încheată. Pentru asta trebuie să se țină seama de îndemnul lui Emil Racoviță în privința constituirii rezervațiilor naturale și a parcurilor naționale : „Sînt de preferat rezervații puține dar de mare întindere, în locul acelor mărunte, numeroase, dar instabile în alcătuirea ecosistemelor pe care le dețin !”

*

Ștute demult, influențele pădurii (asupra climatului, solului și apelor), doar recent au început să fie studiate cu atenție: coroana copacilor micșorează viteza de cădere a ploii asupra pământului și tot ea slăbește intensitatea vântului; sub ea, zăpada se așterne molcom și uniform, topindu-se apoi încet. Solul din pădure este ca un burete, înmagazinând cea mai mare parte din apa ploilor și a zăpezilor, avînd un rol modelator pentru distribuția ei de-a lungul întregului an, indiferent dacă anotimpul e secetos sau nu.

Pe de altă parte, s-a calculat că 1 km² de pădure produce zilnic 9 tone de oxigen; numai un stejar de vîrstă medie eliberează în fiecare oră 1,7 kg de oxigen și consumă 2—3 kg de bioxid de carbon, întreținînd viața a 8 oameni. Specialiștii compară o pădure de 10.000 ha cu un baraj hidrotehnic, care reține 500.000 m³ de apă dintr-o aversă, cît aproape un sfert din „marea Bica-zului”. Deci, putem numi pădurea, în această epocă modernă, cu atîtea surse de poluare, o adevărată și absolut necesară uzină de sănătate!

Avem expresiile: „A lua calea codrului”, „Frunză verde, frunzuliță”; apoi toponimicele Brădet, Făget, Aninoasa, Păltiniș, Valea Stejarului, Țara Codrului; apoi onomastica: Codrescu, Păltineanu, Creangă, Brăduț, Măciucă, Pădurean, Lemnaru. Urmează heraldica și sfragistica, majoritatea stemelor și sigiliilor noastre străvechi avînd în ele și un copac sau mai mulți (de obicei brad sau stejar), o vîietate a pădurii (vultur, cerb, bour), pentru ca stema statului nostru, Republica Socialistă România să aibă ca element central „munții împăduriți deasupra cărora se ridică soarele”.

Iată o sumedenie de feluri în care s-a impus în conștiința neamului nostru, de-a lungul secolelor, pădurea și copacii ei, cît de intimă a fost legătura dintre locuitorii arcului carpatic și podoba sa cea mai de preț. S-au scris pe această temă studii, eseuri și întregi volume, preamărirea acoperișului verde al țării găsînd-o în balade, proverbe, ritualuri și ghicitori, prelungindu-se pînă-n cîntarea cultă. Ghicitoarea bradului zice:

„În pădure nascui,
În pădure crescui;
Acasă de m-aduse,
Să joc în horă mă puse”.

Punerea în aplicare a celui mai vast și complex program de ocrotire și dezvoltare a pădurii românești din îndelungata noastră istorie impune o redimensionare a întregului sector de cercetare și proiectare silvică. Îmbunătățirea învățămîntului de specialitate, intensificarea procesului de aplicare a cuceririlor științei și tehnicii în acest domeniu, formarea de colective interdisciplinare, prin atragerea specialiștilor din domenii conexe — toate acestea au ca scop rezolvarea și aplicarea cu prioritate a măsurilor privind îmbunătățirea speciilor forestiere, stabilirea zonelor favorabile rășinoaselor exotice și autohtone, elaborarea și asimilarea de noi tipuri de mașini și utilaje necesare mecanizării complexe a lucrărilor silvice, crearea plantațiilor de specii industriale etc.

Academicianul Constantin C. Giurescu afirmă în lucrarea sa la care ne-am referit, că „pădurea a jucat un rol de căpetenie în continuitatea populației romanice”, în lungul mileniu al migrațiilor, unde aceasta se retrăgea ca într-o cetate bine păzită și aprovizionată și „în care migratorii asiatici hunii, avarii, bulgarii, ungurii, pecenegii, cumanii și tătarii — învățați cu întinderea slobodă a stepii, se fereau să intre”. Retragerea la pădure a însemnat astfel și o școală militară, pădurea devenind un aliat de seamă în luptele pentru apărarea gliei. Un prim mare succes este relatat de istorie în legătură cu bătălia decisivă de la Posada (1330), cînd Basarab I îl învinge pe Carol Robert, regele Ungariei. Mai tirziu, Ștefan cel Mare adoptă o tactică similară împotriva armatelor lui Ioan Albert, pe care le așteaptă în Codrii Cosminului, cu copacii „întinați” — tăiați numai într-o margine a trunchiului. Se crede că voievodul mai participase la o astfel de bătălie, pe vremea cînd încă nu ocupase tronul Moldovei. A condus această confruntare Bogdan Voievod, tatăl lui Ștefan, care i-a învins pe polonii veniți să-l instaleze domn pe Alexandru Vodă, în Codrul Crasnei, în ziua de 6 septembrie 1450.

BARAJ PUHOAIELOR!

În cadrul Simpozionului „Pădurea și spațiile verzii în actualitate și perspectivă”, organizat de Filiala Cluj-Napoca și Subcomisia Om-Biosferă ale Academiei R.S.R., prof. dr. doc. Valeriu Dinu, din București, a susținut referatul „Importanța pădurii din punctul de vedere al economiei apelor”. Cu deosebită amabilitate, autorul ne-a permis să publicăm un fragment, care interesează nu numai pe specialiști, ci — sperăm — pe toți cititorii almanahului nostru.

ÎN MILENII...

La începutul secolului IV înaintea erei noastre, filozoful grec Platon nota: „Odinioară, când încă existau păduri pe munții Aticei, o bogată pătură de sol prelua apa și o păstra închisă în pământ, acesta îngrijea ca întreaga cantitate absorbită să se răspîndească treptat în el și hrănea izvoarele, despre a căror existență pe atunci fac dovadă altarele rămase. Însă acum solul gras și moale a fost spălat și a rămas numai scheletul slab al țării”.

Cinci sute de ani mai târziu (spre sfîrșitul secolului I al erei noastre) Plutarch se referea cu melancolie la vremea cînd „Olimpul, fiind acoperit cu păduri, închidea în întunecimile lui izvoarele bogate”.

În 1571, fiul lui Cristofor Columb scrie că tatăl său atribuia ploile puternice din Indiile de vest arborilor mari și pădurilor întinse și le compara cu condițiile din Insulele Canare și Azore, care odinioară fuseseră împădurite și bogate în apă, dar „deoarece majoritatea pădurilor și arborilor care le acoperea fuseseră tăiați nu se mai produc așa de mulți nori și ploii ca mai înainte”.

1608; inginerul italian Lombardini, adresîndu-se guvernului venețian, atribuie despăduririi zonei montane a fluviului Po și a afluenților lui cauzele înmîlirii lagunelor Veneției.

1739; Buffon, în Memoriul cu privire la refacerea și conservarea pădurilor menționa: „O țară devine cu atît mai săracă în apă cu cît defrișează mai mult”.

1891; Surell: „Natura, chemînd pădurile pe munți, a așezat remediul lîngă rîu, ea combătea forțele active ale apelor prin forțele active împrumutate vieții. De prezența pădurilor pe munți depinde existența culturilor și a vieții populației. Aici reîmpădurirea este o operă de salvare, o chestiune de a fi sau a nu fi”.

1955; academicianul Gh. Ionescu Sîșești: „Nu prin sacrificarea pădurii se poate lărgi baza de existență a țărănimii, ci prin mărirea fertilității solului, prin ameliorarea și luarea în cultură a terenurilor azi necultivate și printr-o tehnică și o folosință rațională a terenului (...). Nu numai că nu trebuie să mai restrîngem suprafața ocupată de păduri, dar trebuie chiar să o mărim, prin plantarea terenurilor erodate și a terenurilor cu pante mari, care nu pot avea o folosință agricolă, pomicolă sau viticolă (...). Noi sîntem convinși azi, că ruina pădurilor ar însemna ruina agriculturii și ruina agriculturii ar însemna ruina civilizației”.

...ÎN ACTUALITATE

Avea, oare, dreptate Platon, Plutarch, Columb, Lombardini, Buffon, Surell, Ionescu-Sîșești?

Înainte de a încerca un răspuns, cîteva mențiuni:

Apa — bază structurală și funcțională a vieții, materie brută a fotosintezei vegetale (sursă a oxigenului eliberat în atmosferă), factor dinamic fundamental al procesului de solidificare, verigă de legătură dintre sol și plantă, factor esențial al sistemului natural de climatizare a pla-

nete, bandă transportoare a deșeurilor, suport pentru procesele de fabricație industrială (în special, chimice), pentru navigație și plutire, sursă energetică, element creator al mediului — își manifestă forța distructivă prin inundații, exces de umiditate și eroziunea solului, cu multiplele ei consecințe asupra fondului funciar, a peisajului și chiar asupra rețelei hidrografice și a regimului apelor.

Inundații — un singur exemplu: în 1973 apele fluviului Mississippi au acoperit o suprafață de 7.400.000 ha (31,1% din întinderea României). Cauza principală: defrișarea bazinului superior al fluviului, care pînă în 1882 era acoperit de păduri în care se vedeau stejari de peste 1 m diametru, puțin subarboresc și 50 cm de humus; după această dată totul a fost despădurit și în 1907 colinele erau denudate pînă la roca mamă iar, 30 de ani mai tîrziu — cea mai mare inundație din istoria S.U.A.

Excesul de umiditate — se produce atunci cînd afluxul de apă — provenit din precipitații, inundații sau din pînza freatică — nu poate fi evacuat de terenul respectiv prin infiltrare, evaporare sau scurgere superficială. Acesta este cazul, în țara noastră, la nivelul anului 1975, pe o suprafață de cca. 5,3 milioane ha.

Eroziunea solului — creată de agenții atmosferici și de scurgerea apelor, adică „eroziunea accelerată a solului”, era prezentă în 1963 pe o suprafață apreciată între 600—700 milioane ha, adică pe aproximativ 50% din întinderea cultivată a globului. În România, la sfîrșitul anului 1975, cca. 6,3 milioane ha, față de 8,5 milioane ha în 1953. Principalul factor al dezvoltării eroziunii: despădurirea, despre care e bine să ne amintim următoarele: din pădurea primitivă au dispărut 2/3 în Europa (aproximativ 4/5 din bazinul mediteranean), 2/3 în Canada, aproximativ 2/3 din pădurile tropicale ale Africei, 100 milioane ha în S.U.A., 10 milioane în Africa de Nord, 5 milioane, numai în 20 de ani, în statul Parana — Brazilia și în marele continent al Asiei ceea ce există reprezintă doar 8% din suprafață. S-a ajuns astfel de la circa 50% acoperire cu păduri a globului pămîntesc la 29,1% cît indică datele recente. Concluzie: dacă spargerea marilor complexe forestiere naturale și defrișarea pădurii pe întinse suprafețe au fost condiții ale dezvoltării și progresului uman, distrugerea barbară, nechibzuită a acestora, a stricat echilibrul ansamblului creat de natură și a dus la urmările dezastruoase pe care istoria le-a înregistrat în multe țări.

Evident și pășunatul și-a adus contribuția lui, făcînd să crească pînă la de 3 ori eroziunea și scurgerea de suprafață pe terenurile intens pășunate.

Cu reculul sau dispariția pădurii începe o reacție în lanț; prima etapă este eroziunea, a doua scurgerea aluvionară, a treia sedimentarea aluviunilor în albiile rîurilor, în bazine de retenție, lacuri de acumulare și pe terenurile limitrofe, cu întregul lor cortegiu de consecințe.

Cunoștințele asupra interacțiunii pădure-apă își au originea în studiile hidrologice făcute în Elveția, începînd din 1901 și continuate fără întrerupere pînă în epoca de față. Metodele de cercetare elvețiene au fost adoptate de numeroase țări și extinse, îndeosebi sub influența concepției americane a „economiei forestiere cu scopuri multiple”. În epoca actuală, accentul se pune din ce în ce mai stăruitor asupra cercetării rolului pădurii în gospodărirea cantitativă a apei. Se studiază bilanțul hidric al arboretelor forestiere din diferite specii de arbori, în funcție de clasă, de vîrstă, structură, formă de creștere, consistență, zone de vegetație. Se analizează eficiența metodelor de gospodărire și de punere în valoare a masei lemnoase, în scopul îmbunătățirii bilanțului hidric și a influențării optime a circuitului apei. Se folosesc metode statistico-matematice și instalații electronice de mare capacitate pentru analize comparative; în general, tendințele de dezvoltare se orientează spre studiul cauzal analitic în unități experimentale mici, ușor controlabile, care permit examinarea separată a fiecărui proces hidrologic, precum și a factorilor care îl influențează. Stau la dispoziție în acest scop laboratoare de hidrologie și hidrobiologie, dotate cu aparatură corespunzătoare, și, evident mari sisteme de unități experimentale pentru cercetările fundamentale.

Importanța pădurii pentru economia apei reiese însă mai pregnant dacă se ține seama de faptul că aproximativ 70% din stocul anual al rîurilor este produs de zona forestieră a țării. Se justifică astfel interesul nostru pentru aducerea acestora în condiții optime de influențare a regimului hidrologic.

Atingerea acestui obiectiv este condiționată în principal de: asigurarea în toate bazinele rîurilor din zona înaltă a gradului de împădurire capabil să realizeze un regim echilibrat al cursurilor de apă, acțiune ce se va repercuta favorabil și asupra actualului procent de împădurire, foarte scăzut față de condițiile naturale ale țării noastre: corectarea terenurilor, ameliorarea terenurilor degradate, substituirea arboretelor slab productive, prin culturi valoroase sub raport economic și apte să exercite funcțiile de protecție a solului și a apei.

DOSARUL POLUĂRII

● S-a calculat că, în București, un automobil lansează în aer circa 9 kg de oxid de carbon la fiecare 100 km parcurși. Pe aceeași distanță, un automobil de capacitate medie arde oxigenul necesar supraviețuirii unui om pe o perioadă de 4 ani. În orele de vîrf, în unele puncte ale Capitalei (piețele Universității, Română, Gării de Nord și Unirii), cotele de poluare atmosferică ating limite la nivelul celor înregistrate în marile metropole continentale.

● O glumă amară a defunctului senator american Robert Kennedy: plimbîndu-se într-o zi cu șalupa pe râul Hudson, în raza New-York-ului, el s-a aplecat peste bord și a spus: „Cine cade aici în apă, mai curînd se dizolvă decît se înecă!”

● Pentru depistarea vinovaților de poluarea Rinului și a afluenților săi, s-a înființat o poliție specială. Disponind de mijloacele cele mai moderne, printre care și elicoptere, „poliția anti-poluantă” controlează traficul și, de îndată ce se observă un contravenient, sint avertizate posturile de pază care trimit o vedetă rapidă pentru încheierea procesului-verbal.

● Drumurile alpine care duc spre culmile Himalayei au început să semene cu niște cărări între mormane de gunoi: peste tot sint cutii goale de conserve, sticle sparte, ghemotoace de hîrtie, resturi de mîncare: urmele lăsate de numeroasele grupuri de alpinști.

● În următorii 25 de ani, 50.000 de specii diferite de plante din întreaga lume sint amenințate cu dispariția — consideră biologii de la Universitatea din Hamburg (R.F.G.). Această cifră reprezintă un sfert din totalul florei de pe planeta noastră. Potrivit oamenilor de știință amintiți, această situație îngrijorătoare s-ar datora, în

bună parte, exploatarea nerațională a marilor păduri. Doar în zona tropicală sint defrișate zilnic 5000 ha de junglă, iar ritmul distrugerii acestor „plămîni” ai Terei crește continuu.

● La Cagliari (Italia) s-a anchetat motivul pentru care o familie cu 11 copii s-a retras, de 15 ani, într-o peșteră din munți. Numai tatăl, Salvatore Cossu, în vîrstă de 53 de ani, coboară în localitățile apropiate pentru aprovizionare. Întrebat de procuror de ce procedează astfel, el a declarat că în acest fel „copii pot respira aer curat”...

● Pentru prima dată în lume, la o uzină de feroaliaje din Norvegia a fost montată o instalație care transformă fumul și gazele nocive în energie electrică. Instalația captează gazele fierbinți (800°C), care înainte se răspîndeau în atmosferă, poluîndu-o, și le utilizează la încălzitul apei: vaporii rezultați în urma acestei operațiuni pun în mișcare turbinele. În acest fel, 30% din energia folosită la cuptoarele electrice ale uzinei — echivalente cu cantitatea necesară aprovizionării cu curent a unui oraș cu 6—7000 locuitori — este recuperată.

● Potrivit datelor oficiale, în Japonia poluarea mediului ambiant a luat proporțiile unui flagel național. La fiecare 1000 de locuitori, 127 sint afectați de diverse maladii provocate de poluare: astm, ulcer, ciroză, nevralgii. Jumătate din apele curgătoare și lacurile țării sint intoxicate cu substanțe chimice peste limita admisă. La Tokio, contururile vestitului Fuji Yama pot fi văzute numai rareori, din cauza imensului smog care plutește aproape totdeauna deasupra orașului.

● Două cursuri de apă au fost salvate de „maladia poluării”: Tibrul Romei și Tamisa londoneză. Ca urmare a instalării de-a lungul Tibrului a patru stații de epurare, în scurt timp riul va fi la fel de curat ca pe vremea lui... Romulus și Remus. În mod similar, Tamisa — unde numai șiparii supraviețuieseră infestării — s-a repopulat cu aproape 70 specii de pește, în anul 1976 au iernat aici o mulțime de păsări, dintre care unele nu mai fuseseră văzute de decenii.

● Pentru combaterea poluării riurilor și redresarea calității apelor, în special ale Someșului, în actualul cîcinal vor fi gata stațiile de epurare ce vor servi orașele Cluj-Napoca, Turda, Cîmpia Turzii, Dej și Gherla. O dată cu acestea se realizează și mari acțiuni de apă.

● Îndepărtarea gunoierului menajer prin ardere constituie un factor poluant periculos, întrucît el conține cantități însemnate de substanțe toxice. Datorită acestei practici, aerul este de 6 ori mai infestat la Frankfurt pe Main. Smogul care acoperă orașul este atît de dens încît soarele strălucește cu 45 de minute mai puțin ca în alte localități. Din această cauză se produce o diminuare cu 50% a razelor ultraviolete, cu 25% a curenților aereni și 10% a cantității de precipitații.

● Asociația pentru protecția mediului înconjurător din S.U.A. a hotărît să interzică utilizarea mercurului la fabricarea pesticidelor. Măsura a fost luată ca urmare a unei împliniri tragice petrecute în localitatea Alamagordo, din statul New Mexico. Mai mulți membri ai unei familii au orbit, după ce consumaseră carne de porc contaminată cu mercur provenind de la un pesticid utilizat în agricultură.

● „Bechet a murit aici. Chaucer a descris-o. Hitler a bombardat-o. Timpul și poluarea o distrug”. Afîșe de acest gen, ce pot fi întîlnite în multe localități din Anglia, la care se adaugă frecvente anunțuri prin intermediul micului ecran, fac parte dintr-o campanie inițiată în scopul salvării de la degradare a faimoasei catedrale din Canterbury. Monument istoric datînd de peste 13 secole, catedrala a fost distrusă și refăcută în mai multe rînduri, ultima dată în cursul celui de-al doilea război mondial. În prezent, ea este amenințată serios de acțiunea distructivă a factorilor poluanți din atmosferă.

● Rîul Moldova este poluat de confluența sa cu afluentul Delnița pînă la vărsarea în Siret. Surse: Șantierul de explorări geologice Delnița și flotația minereului din cadrul Exploatarea Fundu Moldovei.

● Comisia pentru controlul mediului înconjurător din California a amendat Societatea „American Motors” cu 4,2 milioane dolari, ca urmare a faptului că a pus în vînzare autovehiculele ce emit gaze toxice — oxid de carbon — peste limita admisă și pentru că a prezentat rapoarte în care au fost înscrise date false cu privire la experiențele efectuate în scopul micșorării efectelor poluante ale gazelor de eșapament.

obiectivele programului UNESCO OMUL ȘI BIOSFERA

Obiectivul general al programului este de a preciza, făcînd apel la științele exacte, științele naturii și științele sociale, bazele necesare pentru utilizarea rațională și conservarea resurselor biosferei, precum și ameliorarea relațiilor dintre om și mediul înconjurător, de a prevedea repercusiunile acțiunilor de astăzi asupra lumii de mîine și, prin aceasta, de a determina omul să gospodărească în mod mai eficient resursele naturale ale biosferei.

Ținînd seama de acest obiectiv, programul are în vedere realizarea unor proiecte privind:

- determinarea și evaluarea modificărilor provocate în biosferă ca urmare a activităților umane, precum și a efectelor pe care le au aceste modificări asupra omului;
- studierea și compararea structurii, funcționării și dinamicii ecosistemelor naturale, ale ecosistemelor modificate și ale ecosistemelor amenajate;
- studierea și compararea raporturilor dinamice dintre ecosistemele naturale și procesele social-economice, și în special impactul modificărilor survenite în populațiile umane, formele de ocupare a solului și tehnica asupra viabilității viitoare a acestor sisteme;
- punerea la punct a căilor și a mijloacelor pentru evaluarea modificărilor cantitative și calitative ale mediului înconjurător, în scopul stabilirii unor criterii științifice care să stea la baza gestiunii raționale a resurselor naturale, inclusiv protecția naturii și elaborarea unor norme de calitate a mediului înconjurător;
- asigurarea unei mai mari coerențe cercetărilor desfășurate la scară mondială asupra mediului înconjurător;
- promovarea și dezvoltarea aplicațiilor simulării și a altor tehnici de previziune, ca instrumente ale gestiunii mediului înconjurător;
- încurajarea învățămîntului legat de problemele mediului înconjurător, în sensul său cel mai larg.

UN MUNTE PENTRU MÎINE

Munții Retezat, cu piscuri stîlcoase înalte și salbe de lacuri neasemuite în frumusețe, cu o bogată haină vegetală, reprezintă pentru iubitorii drumeției unul din cele mai ispititoare ținuturi muntoase din Carpații Meridionali. Datorită condițiilor locale favorabile, Munții Retezat constituie un imens colector de ape care și-au tăiat văi adînci în majoritate tributare Riului Mare al Hațegului. Frumusețea văilor din aceste locuri, bogăția ei, varietatea faunei și a vegetației, au dus la înființarea Parcului Național Retezat, colț al țării în care au fost păstrate cu grijă aceste comori naturale. Dezvoltarea impetuoasă a societății noastre solicită noi surse de energie, de valorificare științifică a rezervelor de apă. De curînd, proiectanții ISPH au definitivat pe planșetele lor proiectele ce vor fi transpuse în viață de către lucrătorii Trustului de construcții hidroenergetice. Noi, cei ce cunoaștem frumusețile pe care natura le-a dăruit cu mîgală mileniilor de-a rîndul în Munții Retezat, sîntem bucuroși să vedem o față și mai frumoasă a acestor munți. Față pe care i-o vor da constructorii acestei imense înfăptuiri.

Pînă în prezent, din mintea și mîinile proiectanților și constructorilor au ieșit lucrări minunate, dar nicăieri natura nu va fi fost mai sensibilă, mai frumoasă, mai prețioasă decît în locul unde își propun ei să lucreze acum. Constructorii au „în mîini” un diamant brut, dacă se poate spune așa despre natura măreață a Retezatului, și se încumetă să șlefuiască din el un giuvaer încă neîntîlnit pe meleagurile noastre. Este o imensă sarcină patriotică să fie păstrate neștirbite calitățile Parcului Național Retezat! Avînd în vedere importanța națională atît a construcției hidroenergetice cît și a Parcului Național Retezat, datorită factorilor care concură la înfăptuirea acestei opere este să îmbine în modul cel mai armonios, la un înalt nivel științific și tehnic procesul de construcție cu ocrotirea maximă a parcului și rezervației științifice, cunoscute de altfel și în multe alte țări.

În urma acestor amenajări se vor deschide noi perspective de drumeție, de protejare a naturii în acești munți, care, stau desigur, în atenția Ministerului Turismului.

Evantaiul mapilor pestăpăpi

În neostenita sa preocupare pentru frumos, în momentele sale de liniște când nu era hăituit de cotropitori întotdeauna mai puternici, poporul român a îmbogățit acest pământ cu admirabile zidiri a căror podoabă arhitecturală, zugrăvită sau sculptată, a ajuns astăzi la o universală prețuire și notorietate.

Vorbind despre cultura românească și tradițiile sale, nu poate fi omis în prezent de către nimeni veșmîntul pictat al bisericilor moldovenești din vremea lui Petru Rareș, după cum nu poate fi uitată nici horbota sculptată în piatră a ctitorilor epocii brâncovenești sau săgeata avîntată spre înălțimi a bisericilor de lemn maramureșene. Toate aceste monumente, adevărate documente în piatră ale trecutului, înfățișează o inegalabilă iscusință în arta de a clădi și o remarcabilă fantezie și sensibilitate pentru culoare și decorație, dovadă a unei strînse legături cu aspirațiile și idealurile întregului nostru popor. Ele stau mărturie în același timp asupra rîvnei ctitorilor sau priceperii meșterilor acestui pămînt, demonstrînd fără tăgadă sensul continuității tradițiilor și devenirii noastre și, în același timp, prin anumite elemente specifice, grăiesc despre permanenta afilieră a culturii noastre la marele fenomen al culturii europene.

Grija și respectul pentru ctitoriile ridicate de înaintași, au o îndelungată tradiție în țara noastră și se recunosc în preocuparea unor luminați voievozi ca Neagoe Basarab, Petru Rareș sau Alexandru Lăpușeanu în refacerea, repararea sau înfrumusețarea unor monumente din Transilvania, Țara Românească sau Moldova, la Scheii Brașovului, Țirgoviște, Curtea de Argeș, Probota și Moldovița sau gospodărească preocupare a ultimului pentru necropola voievodală din Rădăuți sau ctitoria lui Alexandru cel Bun de la Bistrița. Se regăsesc deopotrivă în scrisoarea lui Vasile Lupu care îl ceartă pe un mare boier (Cehan Racoviță) pentru încercarea de risipire a zidurilor curții domnești de la Vaslui. Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu au o largă activitate ctitoricească pentru repararea sau împodobirea unor lăcașuri mai vechi zidite de strămoșii lor.

Dar o adevărată conștiință a semnificației patriotice care o reprezintă vechile noastre zidiri, au dovedit-o în preocuparea lor pentru reconsiderarea și păstrarea mărturiilor trecutului mari cărturari ca Cezar Bolici, Alexandru Odobescu, Ion Slavici,

Vasile Pârvan, Nicolae Iorga, într-o vreme cînd nefasta activitate a arhitectului Lecomte du Noüy, exponent al purismului francez, avea drept consecință pierderea definitivă a unor monumente de incalculabilă valoare istorică și artistică precum marea biserică metropolitană din Țirgoviște, bisericile Sf. Nicolae din Iași sau Sf. Dumitru din Craiova pe care concepția invoatoare a „restauratorului” le-a înlocuit cu edificii noi, fără nici o asemănare cu originalele distruse.

Spre deosebire însă de toate aceste refaceri care se intitului totuși „refaceri”, sub îndrumarea Comisiunii Monumentelor Istorice înființată prin legea din 1892, s-a format un nucleu de specialiști autohtoni care aveau să dea activității de restaurare un sens corespunzător.

La biserica domnească Sf. Nicolae din Curtea de Argeș, la bisericile lui Ștefan cel Mare din Borzești, Precista din Bacău, la biserica domnească din Țirgoviște, Stavropoleos, Curtea Veche, Mihai Vodă, Siret, Crețulescu din București și multe altele, opera de restaurare a urmărit cu grijă recuperarea formelor arhitecturale originale, consolidarea și punerea lor în valoare fără încercarea de a modifica sau transforma monumentul, înțeles ca o mărturie autentică a istoriei trecutului.

După înființarea în anul 1959 a Direcției Monumentelor Istorice, activitatea de cercetare și restaurare a monumentelor a făcut un important salt calitativ, numărul edificiilor și ansamblurilor istorice fiind impresionant. Dacă atenția Comisiunii monumentelor istorice se îndrepta cu precădere asupra monumentelor religioase, noua instituție cum și legislația care sta la baza organizării activității sale, au luat în considerație și monumentele civile și militare, inclusiv monumentele cu caracter memorial legate direct de lupta poporului nostru pentru independență și justiție socială. Din marel număr de restaurări efectuate prin grija statului nostru care a alocat importante fonduri în acest scop, se evidențiază prin calitatea științifică a lucrărilor sau prin amploarea investițiilor următoarele: mănăstirea Neamț, palatul brâncovenesc de la Potlogi, casa lui Udriște Năsturel de la Herești, castelul Corvinilor de la Hunedoara, geamia Huniari de la Constanța, biserica romano-catolică „Sf. Mihail” din Cluj-Napoca, biserica evanghelică din Sebeș-Alba, cetatea țărănească din Prejmer-Brașov, Cetatea Făgăraș, cetatea Neamțului, mă-

năstirile Siret, Dragomirna, Moldovița, Voroneț, Humor, Slatina, Cozia, Hurez, Curtea domnească din Tîrgoviște, nenumărate biserici de lemn pe tot cuprinsul țării, casă enumerăm numai câteva din cele peste 400 de monumente restaurate.

Preocupările de seamă ale restauratorilor au fost celea ale păstrării, consolidării și întregirii părților destinate să recompună în formele originale plastica arhitecturală atît a monumentelor principale modificate în decursul vremii, cît și a clădirilor anexă legate de acestea. Acest gen de lucrări s-a referit mai ales la acoperișuri, adică la acea parte care determină fizionomia generală a întregului edificiu.

Executate din materiale fragile și perisabile, schelet și învelitori din lemn, ceramică și mai rar din aramă sau plumb, acoperișurile, căzute pradă timpului sau intemperiilor, au fost refăcute de nenumărate ori. Cu prilejul acestor refaceri, formele lor originale au fost mai întotdeauna înlocuite cu altele noi, impuse de gustul epocii sau de soluția constructivă cea mai ușoară. Imaginea originală, pitorească a acoperișurilor vechi a fost păstrată în reprezentările tablourilor votive, zugrăvite pe pereții interiori, în care ctitorii sînt înfățișați ținînd în mîini modelul propriei ctitorii. După aceste imagini și după urmele lăsate pe bazele turnurilor de vechile învelitori, arhitecții restauratori au refăcut în formele lor originale acoperișurile a numeroase monumente, printre care le amintim pe acelea de la Voroneț, Moldovița, Sucevița, Strehaiia, Tîrgoviște, Căluu.

Depășind cadrul unei simple acțiuni de reparare și îngrijire, activitatea de restaurare a fost orientată spre cercetarea trecutului istoric al monumentelor aflate în atenție, săpăturile arheologice și cercetările de arhitectură oferind date deosebit de importante cu privire la continuitatea și capacitatea de creație a poporului nostru. Numeroase descoperiri arheologice s-au dovedit a fi de importanță națională, îmbogățind în mod substanțial cunoștințele noastre referitoare la secolele X-XIII. La Strei — Sîngeorgiu (judetul Hunedoara), Alba-Iulia, Rădăuți, Dobrovăț (jud. Iași), la Niculițel (jud. Tulcea), la Făgăraș și în numeroase alte locuri au fost date la iveală mărturii concludente ale existenței formațiunilor feudale vechi românești, restaurarea monumentelor din localitățile amintite adăugînd hărții istorice naționale repere de excepțională valoare.

Prin politica de restaurare din ultimele două decenii, s-a urmărit punerea în valoare a unor monumente din zone mai puțin cercetate (Buzău, Vrancea, Dolj, Arad etc.)

în scopul de a demonstra că întregul teritoriu al patriei noastre a avut o istorie comună, că nu există pete albe și zone privilegiate. În același timp, s-a avut în vedere o echilibrată atenție privitoare la monumentele naționalităților conlocuitoare, alături de monumentele românești fiind restaurate monumente construite de conaționalii maghiari, sași, secui, etc.

În 1974 ca urmare a adoptării Legii nr. 63 privind ocrotirea patrimoniului cultural național, întreaga acțiune de conservare-restaurare a fost ridicată la nivelul unei politici culturale de înaltă răspundere.

Prin constituirea Direcției patrimoniului cultural național, a Oficiilor județene pentru patrimoniu și a laboratoarelor zonale, s-au pus bazele unui sistem unitar de evidență, cercetare, conservare și punere în valoare a tuturor bunurilor reprezentative care alcătuiesc zestrea unui monument: pictură, sculptură, feronerie, mobilier, textile, carte veche. Totul în ideea că fiecare monument cu tot ceea ce îi aparține reprezintă o măturie a istoriei poporului nostru, un document complex al geniului autohton, document pe care procesul de restaurare trebuie să-l păstreze nealterat în toată bogăția și splendoarea sa. În acest sens, activitatea de restaurare a monumentelor din țara noastră impresionează prin ritmul impetuos de dezvoltare, prin complexitatea problemelor cu care este confruntată, prin permanenta preocupare pentru asigurarea unor criterii și soluții de o certă rigoare științifică.

În prezent, prin înalta preocupare a conducerii statului nostru, patrimoniul monumental beneficiază de o protecție pe care nu a cunoscut-o niciodată în trecut, ponderea lucrărilor de restaurare crescînd permanent cu o sporită eficiență, numai în anul 1976 fiind în curs de restaurare aproximativ 150 de monumente sau mari ansambluri monumentale.

Mărturii concrete ale trecutului, monumentele istorice devin prin opera de restaurare și mărturii ale prezentului, ele vorbind de grija pe care regimul socialist o poartă imenselor valori pe care le-au lăsat moștenire înaintașii și pe care noi sîntem datori să le transmitem mai departe generațiilor viitoare.

În acest major dialog cu istoria, se poate vedea, o dată mai mult, substanța profund umanistă a regimului socialist, gîndul înalt al responsabilității istorice pe care conducerea statului nostru dorește să-l cultive în conștiința fiecărui cetățean.

arh. Cristian MOISESCU
Director adjunct al Direcției
patrimoniului cultural național

Urmaş al „celor mai drepti şi mai viteji dintre traci” — cum îi numea Herodot pe geto-daci — precum şi al mindrilor romani, poporul român s-a distins întotdeauna prin dragostea de adevăr şi dreptate, prin dirzenie şi neînfricare în luptă, prin voinţa de a fi stăpîn pe destinul său, de a-şi făuri viitorul în deplină libertate.

NICOLAE CEAUŞESCU

Nicolae Bălcescu arătase, cu clarviziunea care îi era proprie, că după 1848, nouă „ne mai rămîne să facem încă două revoluţii”, — indicînd fără greş: realizarea Unirii şi dobîndirea Independenţei. Aşezăm, de aceea, în prefaţa acestui documentar pateticele sale rînduri din „Mersul revoluţiei în istoria românilor”:

„Este vremea astăzi, cînd naţionalitatea şi existenţa politică ne sînt fîgăduite, cînd vedem că de la 1847, mai cu seamă, cuvintele unitate şi naţionalitate sînt în toate gurile în Europa, simţimentul lor în toate inimile şi au armat toate braţele, au vîrsat atîta sînge în aceşti doi ani din urmă, sînge ce va curge mereu, pînă ce carta Europei se va prefăce, staturile întemeiate pe conculstă, pe călcarea dreptului naţiilor se vor sdrobi, naţiile se vor reîntregi în libertatea lor şi sfînta alianţă a popoarelor se va întocmi; astăzi... este vremea, zicem, ca şi naţia română să ridice stindardul mării şi vitejiei trecute a părinţilor, stindardul lui Mircea, Ştefan şi Mihai, stindardul de viaţă şi mîntuire...”

6 septembrie 1875 — ziarul „Românul”, despre răscdalele din Bosnia şi Hertegovina: „De aceea, la rîndul nostru repetăm că siguranţă de pace nu poate să fie în Orient, pînă ce populaţiunile creştine nu se vor constitui în state autonome, conform cererii lor...”

8 septembrie 1875 — decret pentru concentrarea rezerviştilor din „clasa anului 1870 şi 1871”, pentru exerciţii şi manevre cu armata permanentă.

25 noiembrie 1875 — aprinse dezbateri în Camera Deputaţilor privind direcţiile de politică externă expuse în mesajul tronului. Un deputat ţine să amintească prinţului Carol că „stă pe tronul lui Mircea, Ştefan şi Mihai”, cerîndu-i mai multă fermitate faţă de Turcia. Al. Lahovary, ministru de justiţie, îndeamnă la prudenţă: „nu este nici în interesul nostru, nici în puterile noastre să facem pe Donchişoţii orientului”, dar asigură că „politica ce va urma acest guvern va fi românească mai înainte de a fi altfel.” Pe aceeaşi linie, G. Brătianu, viitorul istoric al războiului de Neatîrnare, afirmă: „...oricînd vom vedea că voeşte cineva să atingă dreptul nostru, independenţa noastră, atunci vom şti să ne facem datoria”.

4 ianuarie 1876 — nota primului ministru, Lascăr Catargiu, adresată agenților diplomatici ai Principatelor, preciza că România este „separată de Turcia și nefăcînd în niciun fel parte integrantă de imperiul Otoman, așa cum îi place Sublimei Porți să pretindă...”

28 ianuarie 1876 — generalul Ghica, agent diplomatic la Constantinopol, scrie guvernului: „Turcia, neliniștită încă în ce privește viitorul, cu toate semnele actuale de potolire, simte obligația de a ne cruța și face din necesitate virtute. Dar această moderație interesată și silită ar înceta, fără îndoială, în ziua cînd poziția sa s-ar îmbunătăți...”

4 aprilie 1876 — noul guvern, format sub președinția generalului Florescu, este denumit de ziarul austriac „Deutsche Zeitung” drept *Săbel Ministerium* (Ministerul Sabiei): „Noi, urmărind, în Orient o politică curată de interese, nu putem prinde gust pentru noul minister al săbiei din București”.

26 aprilie 1876 — D. Cornea, ministrul Afacerilor Străine, este aplaudat în Cameră cînd citește, în expunerea de motive asupra proiectului de lege pentru aprobarea Convenției de comerț și navigație între România și Rusia, următorul pasaj: „...rezultînd din propriile noastre tratate încheiate cu Turcia în anii 1391, 1460, 1518 și 1529 (guvernul — n.n.) confirmă din nou și într-un (mod — n.n.) solemn dreptul țării de a trata direct și pe un picior de cea mai perfectă egalitate cu puterile străine”.

8 iunie 1876 — Sultanul acordă amnistia completă insurgenților din Bosnia și Hertegovina. Dar aceștia resping amnistia și continuă lupta.

16 iunie 1876 — „Cele șapte revendicări” ale memoriului guvernului român către Înalta Poartă și Puterile garante, cuprindeau între altele — cererea recunoașterii „individualității statului român și a denumirii sale istorice”.

18 iunie 1876 — Serbia și Muntenegru declară război Turciei.

22 iunie 1876 — Incident pe Dunăre: trei bastimente de război otomane au tras asupra unei bărci în care se aflau doi ofițeri români și patru soldați, care fuseseră să controleze un pichet de pe insula Ramadan. M. Kogălniceanu, ministru de Externe, trimite o notă guvernatorului general de la Ruscuc, protestînd cu fermitate și avertizînd că: „Fapte de acest fel putînd să aibă, în împrejurările actuale, urmările cele mai supărătoare, rog pe Excelența Voastră să binevoiți a da ordine ca acte asemănătoare să nu se repete și ca flotila de pe Dunăre să păstreze cea mai mare rezervă”.

20 iulie 1876 — Ministerul de Externe cere agenților din străinătate să atragă atenția guvernelor pe lângă care sînt acreditați asupra cruzimilor săvîrșite de Turci în Bulgaria, menționînd că „...această tăcere, România, oricît de modestă ar fi situația ei, nu o poate păstra mai multă vreme”.

2 august 1876 — A. Sturza, agent diplomatic la Belgrad, raportează Ministerului de Externe, situația gravă din Serbia, unde ofensiva otomană înregistrează succese, în ciuda faptului că „sîrbii s-au bătut în multe ocazii cu vitejie, mai ales ofițerii, dar rezistă slab în fața tunurilor și nu se avîntă la baionetă”.

29 septembrie 1876 — Întrevederea ruso-română la Livadia, în Crimeea. Partea română acceptă, în principiu, trecerea armatelor rusești pe teritoriul României, pe baza unei convenții care se va semna ulterior, în cazul unui război ruso-turc.

(Convenția se va semna la 4 aprilie 1877 și va stipula în mod expres, în art. II, că „guvernul Majestății sale, Imperatorul tuturor Rușilor, se obligă a menține și a face a se respecta drepturile politice ale Statului român astfel cum rezultă din legile interioare și tratatele existente, precum și a menține și a apăra integritatea actuală a României”).

20 octombrie 1876 — Din Viena, Bălăceanu raportează despre un articol apărut în „Fremdenblatt”, cel mai important dintre ziarurile oficioase, în care i se pare a întui „un fel de a vedea altfel de nou în presa austriacă”; subliniază ideea după care „România s-ar putea afla în necesitatea de a rupe ultimele legături care o mai fac încă să atîrne de Turcia, iar în acest caz Puterile n-ar avea nimic de obiectat față de revendicările României”.

29 octombrie 1876 — Discurs al lordului Beaconsfield, ministru de externe al Angliei; se exprimă „necesitatea” menținerii integrității Imperiului Otoman.

1 noiembrie 1876 — Într-un amendament la adresa de răspuns a Camerei Deputaților la Mesajul tronului, se afirmă: „Nu e sacrificiu pe care națiunea să nu-l accepte în ziua cînd, prin imposibil, neutralitatea noastră nu ar fi de-ajuns spre a ne pune la adăpostul unui atac cu mîna armată, spre a apăra în acea oră supremă, în măsura puterilor sale, căminurile și drepturile strămoșești...”

26 noiembrie 1876 — Decret privind aublarea numărului trupelor de dorobanți, prin înființarea a încă opt regimente.

1 decembrie 1876 — 30 ianuarie 1877 — Conferința reprezentanților Puterilor europene la Constantinopol, în chiar ziua de 11 decembrie, Poarta otomană proclamă o Constituție cu aparențe liberale, dar care leza grav România, desemnată, prin art. 7, ca „provincie” a Imperiului Otoman, o „provincie” — ce-i drept! — „privilegiată”.

22—23 decembrie 1876. Parlamentul român protestează vehement împotriva formulărilor cuprinse în art. 1, 7 și 8 ale Constituției otomane. Declarația primului-ministru, I.C. Brătianu: „...Niciodată sabia lungă a lui Baiazet și Mahomet nu a putut să pătrundă în munții României unde cutează să străbată Midhat-Pașa cu constituția lui”.

26 decembrie 1876 — Marele Duce Nicolae, comandantul suprem al armatei active ruse, raportează Țarului că: „Fără bunăvoință efectivă a României de a ne ajuta (...), armata noastră, intrând în România, se va afla aproape în aceeași situație ca și cum ea ar fi intrat într-o țară dușmănoasă”

19 ianuarie 1877 — Din interpelarea lui D. Sturza în Senat, cu privire la situația financiară a României între 1875—76, reținem: cheltuielile administrative „absorbite de armata de pământ” reprezentau, în procente: 38,50 pentru Rusia, 37,20 pentru România, 35 — Ungaria, 29,75 — Anglia, 18,55 — Spania. În ceea ce privește „capitalul băgat într-un soldat”, România se găsea tot pe locul II, după Anglia, dar înaintea Rusiei, Franței și Prusiei. Cu toată opoziția lui Sturza, și cu toate că, într-adevăr, situația financiară nu era strălucită, bugetul anului 1877 prevedea pentru Ministerul de răzbel — 13.571.344 lei și 85 bănuți (Suma se va ridica la 14,5 milioane, în fapt, cheltuielile legate de război fiind de mai mult de 4 ori mai mari).

19 martie 1877 — Puterile semnate ale Tratatului de la Paris, din 1856, semnează la Londra un protocol prin care recomandau Turciei să acorde unele libertăți popoarelor supuse. Dar, prin refuzul acesteia, calea războiului este deschisă.

31 martie 1877 — Guvernul României hotărăște mobilizarea generală.

4 aprilie 1877 — Semnarea la București a Convenției româno-ruse (notată mai înainte).

6 aprilie 1877 — Se publică decretul de mobilizare generală; 100.000 de oameni sînt chemați sub arme, 58.700 formînd „armata de operațiune”. Unitățile române ocupă poziții de apărare de-a lungul Dunării.

10 aprilie 1877 — Guvernul român rupe relațiile diplomatice cu Poarta Otomană.

(În noaptea următoare, trupele rusești trec frontiera României. Marele Duce Nicolae dă o proclamație în care, printre altele, se spune: „Români, strămoșii voștri și-au vărsat sîngele pentru libertatea noastră, mă socot în drept a vă cere concursul pentru armata care trece prin țara aceasta”...)

12 aprilie 1877 — Rusia declară război Turciei.

21 aprilie 1877 — Artileria turcă deschide ostilitățile, bombardînd Brăila.

26 aprilie 1877 — Calafat, Bechet, Oltenița și Călărași sunt obiective asupra cărora cad obuzele turcești. Artileria română ripostează pentru prima oară, bombardînd Vidinul. Referindu-se la acest eveniment „Telegraful” scria: „Ieri tunul român a bubuit la Calafat, nu însă cum bubuie de peste două sute de ani numai la pradă, ci ca să arate străinilor care ne calcă drepturile, care ne jefuiesc porturile și ne bombardează orașele, că nu putem permite aceasta fără a protesta și în scris, și cu tunul”. Iar în „Românul” se arată că: „...astăzi grija pe care tot românul o simte în inima sa este o grijă nobilă și înfrîntoare”.

29 aprilie 1877 — Adunarea Deputaților adoptă o moțiune prin care se declară starea de război cu Imperiul Otoman. Ținta era ca „la viitoarea pace, România să iasă cu o pozițiune politică bine definită și națiune de sine stătătoare, ca să poată împlini misiunea sa istorică”.

30 aprilie 1877 — Senatul votează o moțiune asemănătoare.

8 mai 1877 — Despre trecerea în revistă a trupelor Diviziei IV, comandată de generalul Manu, pe cîmpul Cotrocenilor, corresponsentul ziarului englez „The Times” scrie: „Am fost foarte surprins de frumoasa înfățișare a acestor trupe, iar instrucțiunea diferitelor unități bună și arătînd o pregătire îngrijită”.

9 mai 1877 — Sesiunea extraordinară a Adunării Deputaților. Ședința se deschide la ora 13.30. Este proclamată Independența de stat a României. Din discursul lui Mihail Kogălniceanu: „Suntem independenți, suntem națiune de sine stătătoare...” El califică legăturile cu Poarta drept „niște legături sui-generis, niște legături care erau slabe cînd românii erau tari, niște legături care erau tari cînd românii erau slabi.” Și încheie: „Voim să fim independenți, pentru că voim să trăim cu viața noastră proprie, pentru că nu mai voim să plătim pentru greșelile altora, pentru că voim ca la gurile Dunării de Jos să fim un bulevard împotriva războiului”.

După moțiunea Adunării Deputaților, care lua act de acest fapt, ziarul „Românul” scria: „Independența absolută a României este oficial convocată și proclamată”.

10 mai 1877 — Instituirea primei decorații românești: „Steaua României (Prima decorație a fost dată generalului Nicolae Golescu, locotenent domnesc la 1866, care „zăcea pe patul suferinței”). Au primit-o apoi: Ion Brătianu și Mihail Kogălniceanu).

11 mai 1877 — Tributul către Turcia este anulat, suma (914.000 de lei), punîndu-se la dispoziția Ministerului de război.

23 mai 1877 — „The Times” scrie: „Trupele române, protejînd propria lor frontieră pe Dunăre, au făcut un mare serviciu rușilor, prin faptul că au împiedicat pe turci să ocupe și să fortifice capete de pod pe malul de nord al Dunării”.

(Iar Kogălniceanu observa că „românii au apărut Dunărea și militar și diplomatic”).

12 iunie 1877 — Legea pentru emisiunea biletelor ipotecare (pentru o valoare de 30.000.000 lei), garantate de bunurile imobiliare ale statului pune în circulație prima hîrtie monedă din România.

14—15 iunie 1877 — Armata rusă forțează Dunărea la Zimnicea. (Pentru această trecere ușoară permisă rușilor, Abdul Kerim Pașa este înlocuit la comanda supremă a armatei turce cu Mehmet Ali Pașa. Începută sub bune auspicii, ofensiva rusească se împotmolește. Două mari asalturi sunt respinse la Plevna.)

19 iulie 1877 — Telegrama Marelui Duce Nicolae, comandantul suprem al armatelor rusești, adresată principelui Carol, prin care îi cere cu insistență ca armata română să treacă Dunărea. Primele unități ale armatei noastre trec fluviul.

10 august 1877 — „Botezul focului”, în fața Plevnei, pentru ostașii Diviziei IV.

20 august 1877 — Generalul Alexandru Cernat, comandantul armatei române, se adresează soldaților și ofițerilor săi: „Armata română, deși mică, se va distinge prin bravura și disciplina ei. Ea va reda, astfel, României rangul ce a avut altădată și care i se cuvine între națiunile europene”.

27 august 1877 — Primul atac românesc în direcția redutei Grivița din sistemul de apărare a Plevnei. Dorobanții Regimentului 13 cuceresc o poziție întărită în fața Plevnei. Colonelul Angelescu scria: „Înălțimea sa Domnitorul și M.S. Imperatoarele tuturor rușilor mi-au făcut onoarea de a-mi trimite felicitări pentru bărbătească purtare a trupelor ce au luat parte la lupta de la

27 august." Vorbind despre decorația acordată drapelului, adăuga: „Cînd se decorează un drapel va să zică toți soldații din acel regiment au meritat. De azi înainte regimentul 13 Dorobanți și-a asigurat pentru totdeauna stima tuturor corpurilor de armată.”

26 septembrie 1877 — Consiliul Comunal din București „a aprobat a se da din cassa comunală lei 60.000 pentru cumpărarea a 1 000 puști Peabody, necesare soldaților aflați în acțiune și a decis a se deschide de *Primărie și o subscripțiune publică în această privință*”. (Asemenea liste fuseseră deschise în mai toate orașele țării. Fiecare se simțea dator să contribuie cu ceva: funcționarii cu modestele lor lefuri, țărani cu carele pentru „podvezi”; comitetele de femei confecționau sau adunau rufărie și efecte sanitare. În Transilvania și Bucovina, de asemenea. Iată o scrisoare semnată de Elisabeta Pop Păcurariu, prin care anunța că „mișcată de suferințele rezultătoare pentru bravii luptători români din rezelul contra semilunei, purtat pentru libertatea demult meritată a Patriei române, încă în 3 iunie anului curent s-au întrunit și doamnele române din opidul Năsăud în comitet filantropic spre putincioasa ajutoare a răniților bravi soldați români...” Asemenea manifestări, cu toată indispoziția pe care o provocau în Austro-Ungaria, au fost nenumărate.)

30 august 1877 — A treia bătălie de la Plevna, una dintre cele mai mari și mai sîngeroase ale războiului. Trupele române ocupă reduta Grivița — 1. Cad în celebra „Vale a Plîngerii” 800 de soldați, maiorul Gh. Sonțu și căpitanul Nicolae Valter Mărăcineanu. Se disting în luptă: locotenent-colonelul Voinescu, maiorul Candiano Popescu, căpitanul ardelean Moise Groza. Soldatul Grigore Ioan, ajutat de caporalul Nica Vasile și de sergentul Stan Gheorghe au capturat un steag turcesc, înfigînd în parapelul redutei flamura tricoloră. Soldatul Grigore Ion a fost distins cu „*Steaua României*”, iar țarul Alexandru al II-lea i-a prins în piept „*Crucea Sfîntu Gheorghe*”.

7 noiembrie — 9 noiembrie 1877 — După lupte grele, românii ocupă Rahova. Atacul decisiv este dat, la baionetă, de Regimentul 1 Dorobanți, distingîndu-se compania căpitanului Merișescu.

28 noiembrie 1877 — Încercarea lui Osman-Pașa de a sparge încercuirea Plevnei, nu reușește. Trupele române ocupă puternicile redute de la Opanez. În timp ce trupele ruse rezistau eroic la Dobri Etropol unde fuseseră îndreptate principalele forțe ale loviturii turcești, românii ocupă Grivița-2 și pătrund în Plevna. Colonelul Cerchez, cu o suită de ofițeri, intră într-o casă în care se afla rănit însuși Osman-Pașa. Prin intermediul medicului său personal, care știa franceza, comandantul turc a transmis ordinul de depunere a armelor: „*Capitulez cu armata mea, predîndu-mă în mîinile junei și bravei armate române.*”

Regimentul 6 de linie a avut onoarea să intre primul în Plevna.

(Două zile mai tîrziu la Viena, în ședința secretă a delegațiilor ungare, contele Andrassy recunoaște că „nu va mai fi posibil de a repune România la pace în situația pe care o ocupa înaintea războiului față de Turcia” — era unul dintre primele ecouri ale bărbăției ostașilor noștri, o recunoaștere a cîștigării și nu „dăruirii” Independenței noastre).

12 ianuarie 1878. Sistemul de apărare a Vidinului este rupt prin ocuparea de către români a Smîrdanului, localitate cu fortificații excepționale. Pe o zi neguroasă, batalioanele Regimentelor 4 și 6 de linie, însoțite de escadronul de călărași Suceava, s-au apropiat pînă la 600 de metri de liniile turcești. Un uragan de foc i-a întîmpinat. Dar atacul a fost atît de impetuos încît, în fuga lor, turcii și-au părăsit tunurile încărcate, fără a fi avut timp să tragă cu ele. Trei zile mai tîrziu, artileria română — pe care toți observatorii militari ai timpului o găseau „formidabilă”, „precisă”, „de mare forță” — și-a concentrat tirul asupra Vidinului.

(Încă după Plevna, „*Daily Telegraph*” scria că: „*Soldații Români s-au condus cu o bravură demnă de cele mai bune elogii...*”, asigurînd că, „în ceea ce privește artileria română rușii îi fac un elogiu nemărginit”. Iar la „*Le Temps*”: „*Ofițerii superiori ruși și străini care sosesc de la Plevna aduc cele mai mari laude bravurii trupelor române.*”

23 ianuarie 1878. Se semnează armistițiul în războiul ruso-româno-turc. (Mai înainte de aceasta, dezbateri în Senatul român, în urma cărora se aprobă în unanimitate o moțiune în care, printre altele, se declară: „că este hotărît a menține integritatea teritoriului țării”

19 februarie 1878 — Tratat de pace ruso-turc la San Stefano. Se recunoaște independența României, odată cu cea a Serbiei și Muntenegrului; autonomia Bulgariei. Rusia primea Dobrogea, rezervîndu-și dreptul de a o schimba „cu partea Basarabiei detașată la 1856”.

1 iunie — 1 iulie 1878 — Congresul de la Berlin, la care reprezentanții României — Brătianu și Kogălniceanu — nu sunt admiși decît pentru „*comunicările ce excelențele lor ar avea a-i face din partea guvernului lor*”, recunoaște independența României și drepturile acesteia asupra Dobrogei, dar județele Bolgrad, Cahul și Ismail din sudul Basarabiei sunt încorporate Imperiului țarist.

septembrie 1878 — Armata română își face intrarea triumfală în Capitală.

Independența României fusese cucerită. ^{*}^{*}^{*} Întregul popor român a dovedit atunci, cu strălucire, încă o dată, nu numai înșușirile sale militare, ci și conștiința drepturilor sale, a demnității naționale, a unității neamului.

Rezultat al luptei eroice a armatei române împotriva imperiului otoman, al voinței ferme de libertate și neatințare a poporului nostru, care și-a dovedit încă o dată capacitatea de luptă — se apreciază cu drept cuvânt, în Programul partidului — „dobândirea Independenței Naționale a dat un mare și puternic impuls dezvoltării economice și sociale a țării, a exercitat o puternică înflăcărare asupra întregii evoluții istorice a României pe drumul progresului social, a permis afirmarea tot mai viguroasă a poporului nostru ca națiune de sine stătătoare”.

MIHAI CREANGĂ

CALAFAT

acum o sută de ani

Orașul acesta sprijinit pe Dunăre își are trecutul zburciat tocmai pentru că este aici, la Dunăre. Chiar numele i se trage de la un meșteșug legat de fluviu: aici erau cândva mari bresle de călăfătuitori, specialiști în smolitul corăbiilor muntene, pinzarelor moldovene, dubelor sârbești și ungurești sau șecilor turcești ce brăzdau Dunărea evului mediu de la Marea cea mare pînă dincolo de cetatea Vienei. Calafatul, spun strategii, este poziția-cheie la împreunarea Balcanilor cu Carpații; cine-l stăpînește controlează întreg sudul Olteniei, și dincolo, gurile Timocului și ale Lomului. Nu degeaba chiar românii au avut aici puternice puncte fortificate; cît timp Oltenia a fost stăpînită de austrieci inginerul maior I.C. Weiss a proiectat la Calafat fortificații grandioase. Iar mai apoi în înfruntarea dintre armata română condusă de domnul valah Nicolae Mavrogheni și trupele austriece aici s-au dat lupte grele. La 1828 o crîncenă bătălie între ruși și turci pentru Calafat. Iar în vremea războiului Crimeii, în 1854 Ahmet Pașa din Vidin întărește Calafatul cu 15.000 de ieniceri și se bate înverșunat cu trupele rusești comandate de generalul Anrep. După care Înalta Poartă clădește o redută la Vidin și-o armează cu tunuri grele ca să fie liniștit sultanul că nimeni nu poate ataca stăpînirea otomană dinspre această parte a Dunării.

Întreaga țară dorea să scuture jugul otoman de pe umerii României, să înlăture acea amenințare de secole împotriva căreia străbunii au luptat la Rovine, Nicopole, Podul Înalt sau Călugăreni. Pe la începutul anului 1876 lord Gladstone, ministrul de externe al Angliei declara: „puțin importă de e sau nu o Românie”;

poporul român a răspuns într-un singur glas: „ne dăm viața ca să fim liberi”. În țara întreagă, din Bucovina și pînă-n munții Cernei, poporeni se prezintă voluntar la oștire.

Mihail Kogălniceanu, ministru de interne, se face ecoul vrierii tinerii armii române și declară în Parlament: „...armata română ea însăși freamătă... dorind să ia parte la luptă...”. Soldații și civilii se aruncă cu arma în mînd împotriva cotropitorilor. Căpitanul Valter Mărdăcineanu lovea crunt ienicerii ce treceau noaptea Dunărea; grănicerii de la Detunata nu s-au oprit, fugărindu-i pe dușmani, decît sub zidurile Plevnei; sâtenii de la Gropile, lîngă Brăila au pus mîna pe arme cînd au aflat că vadul era trecut de selmeni căldri; cînd sublocotenentul Ion Manolescu dintr-un batalion de vînători pregătea cîte o incursiune dincolo de Istru, „pentru a răzbuna în orice mod pe românii omorîți” se ofereau sute de voluntari, ostași și civilii. Și armata română se trăgea tot mai spre Dunăre. O împingea acolo vrerea poporului, mînia și ura ce umpluse inima românilor de secole de luptă împotriva stăpînirii otomane.

Fără a greși se poate spune că de Calafat se leagă începutul și sfîrșitul războiului nostru de independență. Se mai poate spune că în tot timpul războiului din 1877—1878 Calafatul a fost reduta care a apărut România. Aici s-a auzit primul foc de tun care vestea lumii că a început un război pentru libertate națională și tot aici Marele cartier general al armatei române avea să anunțe decretul de încetare a focului. Aici a căzut primul oștean român și aici a fost înălțat primul Monument al independenței noastre naționale. De aici au pornit trupele de călărași, curcani, rașiori, dorobanți și vînători pentru a trece Dunărea pe la Corabia cîntînd doina soldatului Ion Dinu, tunar din „Întîiul de artilerie” ca să înscrie apoi la Plevna, Grivița sau Vidin faptele de vitejie ce au uimit Europa; și tot pe la Calafat după ce a căzut cea de pe urmă redută otomană, Vidinul, s-au întors acasă ultimele regimente de rașiori mirosind a praf de pușcă și cîntînd libertatea țării.

Poate s-a scris prea puțin despre Calafat. Dar oamenii locului știu de la tați și de la buni povestea acelor ani de înălțare și jertfă românească. Acum, la un secol de la 1877, nu-i de mirare că zilnic la monumentul independenței urcă tinerii din oraș și pun flori proaspete lîngă tunurile-trofeu; că profesorii și elevii liceului din localitate editează revista „Independența”, publicînd amintiri inedite și versuri vibrante; că orașul dorește ca aici să se instituie un muzeu al războiului de independență, iar actualul monument de pe malul Dunării să fie întregit cu un impunător pe măsura celui eveniment măreț ce s-a petrecut acum un veac și care a adus România printre statele libere ale epocii moderne. Cît

despre semnatarul acestor rînduri nu face decît să evoce cîteva momente ale participării Calafatului la evenimentele din 1877—1878 culese din presa vremii, amintirile veteranilor sau ordinele militare.

...Pe la sfîrșitul anului 1876 în zona Calafatului începuse a se amenaja fortificații: se săpau tranșee, poziții pentru baterii de artilerie grea, amplasamente pentru regimente, deoarece, după știrile adunate la marele cartier general al armatei române, turcii plănuiau o trecere a Dunării în dreptul puternicei fortărețe a Vidinului, comandată atunci de Osman Pașa, apărută cu peste 100 de tunuri și 50.000 de soldați. Ostașii români lucrau în condiții nespuse de grele la aceste fortificații. Un raport al medicului șef de brigadă dr. Șerbănescu scris la Calafat și datat 4 ianuarie 1877 arată că soldații ce săpau la fortificații dormeau în frig, mulți erau bolnavi, lucrau toată ziua în haine ude: dorobanții săpau fără ostenire tranșee cu picioarele în apă, cu opinciile ude.

...În primele luni ale lui '77 au început a fi concentrate la Calafat importante forțe ale armatei române. Au sosit aici, mai ales după mobilizarea generală de la 31 martie, regimentele 1 și 4 de rașiori, „Întîiul” și al „treilea” de dorobanți, un regiment de curcani, regimentul 1 de artilerie și o unitate de genii care alcătuiau divizia al cărei comandant era atunci colonelul Mihail Cerchez cel care și-a cucerit în luptele de la Grivița și Plevna galoanele de general și care avea să primească sabia de învins de la Osman Pașa. Dar veneau din toată țara mii de „volintiri” — din Bucovina, din Muntenia și Moldova, din Oltenia sau din București; mulți veneau de dincolo de munți, din Banat și Transilvania, ocupată atunci de Austro-Ungaria, de la Făgăraș, Sibiu, Cluj sau Brașov au venit să lupte sute de tineri trecuți clandestin granița, la adăpostul nopții; venise căpitanul, Moise Grozea, ofițer în armata austro-ungară fugit să lupte alături de frații săi de-un sînge, cel care avea să se acopere de glorie în bătălia Plevnei; într-o seară a sosit un om obosit de mers mult: „eu mi-s badea Cîrțan, cioban din Cîrțoara Sibiului ș-am venit să mă bat cu turcul pentru ca românimea să fie sloboadă, așa că dați-mi arme”. Unul dintre „volintiri” se numea Ștefan Georgescu și n-avea decît 16 ani; el a fost înălțat la gradul de sergent cînd s-a distins într-o luptă după trecerea Dunării; ne-a lăsat multe însemnări despre războiul de independență și mai ales despre începutul războiului la Calafat unde se afla cu regimentul său de artilerie.

...Pleca „Întîiul de artilerie” de la Craiova spre Calafat în bucuria oștenilor care vroiau să se bată cu turcii — își amintea Ștefan Georgescu — Sergeant. Au trecut cîntînd o doină pe lîngă o unitate de voluntari sîrbi îmbrăcați cu haine și bonete

albastre, încinși cu spade și în picioare cu opinci — erau tăcuți și triști, pământul lor era cotropit de otomani.

Cînd artileristii au ajuns la Calafat și-au instalat bateriile pe malul Dunării, îndreptîndu-și tunurile spre Vidin. Sub zidurile fortăreței otomane, pe malul fluviului, puzderie de corturi amenințătoare. Batalioanele își așezau pozițiile și oștenii cătau cu ură la Vidin și cu teamă la corturile nesfîrșite ale osmanliilor. Aici și-a scris poetul luptător sublocotenentul I. Nenitescu acele versuri: „Copiii tăi/ Sînt pui de lei/ În fața morții stau bărbați/ În voia lor nestrămutați/”. Dar într-o noapte întunecoasă cîțiva curcani, flăcăi crescuți pe Dunăre, au trecut cu o barcă fluviul și s-au strecurat ca șerpii pînă la corturile turcilor. Cîteva suddalmi, pe românește, s-au auzit în noapte. Corturile erau goale, puse acolo de vicleanul Osman Pașa ca să sperie cu numărul lor. Cînd au aflat oștenii vicleșugul pașei o minie mare i-a cuprins și toți cereau să lupte cu turcii. Cînd s-a primit ordin să se facă o incursiune pe malul drept al Dunării, ofițerii au avut numărul bătaie de cap pînă să poată alege oștenii — cu toții vroiau să dea piept cu dușmanul.

...Într-o zi dinspre Vidin s-au auzit detunări de tun — scrie în memoriile sale Ștefan Georgescu. Și apoi o bombă turcească se sparge în capătul parcului bateriei noastre căldărețe. Apoi altă și altă detunare și încă o bombă se sparge departe, în cîmp. Trăgeau turcii asupra noastră, ne-am dat seama, noi." Era în ziua de 26 aprilie 1877. Au fost primele lovituri de tun care au marcat începutul războiului ce avea să aducă independența de stat a României.

Raportul colonelului Cerchez, înaintat chiar a doua zi, dă o serie de amănunte asupra aceluia moment. Turcii nu făcuseră o declarație de război. Comandantul diviziei l-a așteptat ca inamicul să tragă șase salve. De ce șase? Pentru că „cinci obuze au căzut în Dunăre, iar al șaselea între săpătorii care lucrau la amplasarea unei baterii". Apoi colonelul Cerchez a dat ordin ca artileria noastră să riposteze atacului turcesc. Cea dintîi lovitură de tun a armatei române a fost comandată de maiorul Popescu Constantin. Tunul a fost pregătît de sergentul Dragnea Dumitru și caporalul Păun Ioan; servanții erau Dumitru Vlad, Dumitru Vasile, Nedelcu Mitrică și Radu Sava. Cînd a pornit primul obuz românesc spre Vidin din miile de piepturi ale oștenilor noștri au izbucnit urale. Și-apoi, imediat, toate bateriile au început să tragă. Iar Vidinul răspundea din toate tunurile sale. Românii trăgeau obuz după obuz și în scurtă vreme țevile tunurilor s-au înroșit. A trebuit ca însuși colonelul Cerchez să alerge pe la fiecare baterie și să tempereze elanul artileristilor ce erau ajutați de oșteni din toate armele. Au reglat tirul și obuzele au sfîrșit imediat incendiul în Vidin. Ai noștri au tras în Vidin vreo 130 de obuze, turcii cam tot pe-atîtea. „... nu ne-au ucis pe nimeni și nimeni n-a fost rănit; nici o baterie n-a fost distrusă... Trei case

și bolta bisericii grecești din Calafat au fost străpunse" menționează colonelul Cerchez în raportul despre efectul acestei prime lupte.

Și apoi duelurile de artilerie între Calafat și Vidin au continuat în zilele și-n lunile următoare, în tot timpul războiului.

...Într-o zi iar s-au auzit „detunări" dinspre Vidin. Turcii iar bombardau armata la Calafat. Pe „volintirul" Ștefan Georgescu mereu îl necăjea sergentul Constantin Popescu, „un om mereu vesel" cînd începeau să tragă turcii. I-arăta ghiulele ce veneau vijînd și-i spunea: „Prinde-o volintirule! Vezi cîtu-i de grea!" Sergentul tocmai striga ca să dea de știre: „Uite purcica, măi! A venit să-și lepede puii în Țara Românească!" Așa zicea sergentul glumind la ghiulelele mari, iar la cele mici — godăcei. Dar o ghiulea nevăzută de sergent l-a izbit peste șale și i-a despărțit corpul în două. De aceeași ghiulea au fost răniți căpitanul Botez de la genii și soldatul Purcaru lon din artilerie.

....Pe sergentul Popescu l-am înmormîntat cu durere și cinste, chiar pe malul Dunării unde a căzut — povestește mai apoi „volintirul" Georgescu. Și nu după multă vreme am primit ordin să ne pregătăm să trecem Dunărea, pe la Corabia. Doamne, ce mai bucurie s-a așternut peste tabără cînd am aflat vestea. Oștenii plîngeau și rideau de bucurie și pînă noaptea tîrziu s-a jucat bătuta, hora și sîrba și cu greu au putut să ne culce ofițerii, după miezul nopții, pentru ca a doua zi să fim buni de marș. Și tunarul Ion Dinu a iscodit un cîntecel de l-a dînit în seara aceea oștenilor. M-a rugat să-l scriu pe hîrtie și l-a trimis mamei sale sub formă de scrisoare. I l-am scris și-l țin minte și-acum după atîta amar de ani

„Foaie verde matostat
M-am pornit la Calafat
De-aici la Corabia
Și mi-a spus toată lumea
Că mă trece Dunărea
Maică măculița mea
De-i vedea-o pe Lina
Pe Lina lui Macavei
Să nu plîngi în fața ei
Să nu plîngi să nu jelești
Doar în treacăt să-i vorbești
De mine să-i pomenesti.
De-i vedea...că se-ntristează
Și din ochi că lăcrimează
Ia-o maică și-o sărută
Ea-ți va fi noră iubită
Din război de voi scăpa
Cu viață, măcuța mea!
De-i vedea că nu se uită
Nici clipește din ochi verzi
Fă-te mamă că nu vezi
Maică, măculița mea
Azi mă trece Dunărea.

A doua zi roșiorii, curcanii, dorobanții și căldărașii mărșăluiau spre Corabia dîinind cîntecul

tunarului Ion Dinu. Artileria a rămas pe pozițiile lor să apere Calafatul în fața Vidinului și duelurile de artilerie au fost nenumărate. Oștenii din pozițiile Calafatului au primit multe misiuni grele. La 4 mai 1877 „să atace posturile turcești învecinate, să ridice mijloace de apărare, să captureze vase „cum sună un ordin al generalului George Lupu către colonelul Cerchez. La 11 mai se aștepta o invazie turcească pe la Calafat pentru care în dreptul Gîrlei Mari s-au pregătit 150 de vase ascunse după un ostrov. La 6 iunie se bombardează locul unde se încearcă să se fortifice și mai mult Vidinul. La 11 iunie patru ofițeri și 40 de ostași fac o temerară incursiune peste Dunăre și raportul comandantului consemnează nume de eroi ce s-au distins în acea misiune — sergenții Filipescu Ion, Borcanu Pandeale, Furcă Gheorghe, Petrulescu Gh., Ploșsor Vasile, caporalii Ion Marin, Iliescu Dumitru, Hristescu Păun; dorobanții curajoși au condus bărcile sub focul dezlănțuit al turcilor: Ion Ion, Florea Nicolae, Stanca Niță, Ion Tudor, Șerban Ion, Barbocan Marin, Scapu Florea, Marin Ion, Florea Ion; sublocotenenții Berea și Ghica au luptat chiar în linia de tiraliori.

Între 19 și 21 iunie românii ocupă ostroavele din fața Calafatului. La 21 iulie artileria noastră bombardează aprig Vidinul de la 1 la 6 seara,

lovește baterii, provoacă incendii și distruge case. În 17 noiembrie, după șase zile de bombardament consecutiv al artileriei din Calafat asupra Lomului, turcii se refugiază spre Vidin cedînd teren ostașilor noștri. La 13 ianuarie 1878 și în zilele următoare de la Calafat s-a bombardat intens Vidinul — ultima redută otomană care mai rezista dincolo de Dunăre. Despre ultimul bombardament românesc din noaptea de 16 ianuarie un raport informează că „astă noapte Vidinul a fost bombardat pînă la 6 dimineața provocîndu-se incendii foarte mari. În Calafat o magazie și două case au fost lovite. Un sergent de roșiori trece Dunărea spre Vidin și raportează că vedetele Brigăzii de roșiori și un batalion de vînători și două batalioane de dorobanți au încercuit Vidinul". La 31 ianuarie se mută la Calafat sediul Marelui cartier general al armatei române ce fusese pînă atunci dincolo de Dunăre, la Nazîr Mahala, iar douăsprezece zile mai tîrziu oștenii români ocupă Vidinul. De aici de la Calafat se dă ordinul de încetare a focului, de aici de unde a răsunit prima comandă de foc a maiorului Popescu Constantin care marca începutul războiului, aici unde primul căzut a fost — stranie coincidență — un oștean numit tot Popescu Constantin.

ION PEDA

NICOLAE GRIGORESCU

ÎN RĂZBOIUL DE INDEPENDENȚĂ

Ce surprinzătoare, ce emoționante prin semnificații, pot fi unele incidente! Aniversăm, în 1977, centenarul independenței de stat a țării, acel măreț act istoric, proclamat la 9 mai 1877, care a constituit o strălucită încununare a luptelor seculare purtate de masele largi din țara noastră pentru libertate și neatințare, pentru apărarea și afirmarea ființei naționale. Evocăm însă în același an 1977 și un moment culminant al mișcărilor țărănești duse de-a lungul veacurilor pentru libertate și dreptate socială: marea răsccoală din 1907. Pe planul istoriei, aceste evenimente au fost, au rămas și vor rămâne veșnic momente cruciale din viața țării și a poporului. Că pe plan cultural asemenea fapte de eroism au găsit și găsesc mereu ecou în cugetele și sufletele creatorilor, ne-o dovedesc nenumăratele opere de inestimabilă valoare lăsate patrimoniului culturii naționale de către cei mai de seamă reprezentanți ai scrisului și artelor românești.

În contextul celor două aniversări, numele lui Nicolae Grigorescu, marele pictor de la a cărui dispariție se împlinesc, tot în 1977, șapte decenii, capătă o rezonanță aparte.

Cine vizitează orice muzeu din țară în care sînt expuse tablouri de Grigorescu, cine con-

sultă orice dicționar enciclopedic sau album de artă în care figurează reproduceri după lucrările sale, acela nu poate să nu fie frapat, de la primul contact cu opera pictorului, de două din temele majore ale mesajului său artistic, regăsite ca un leit-motiv, pe parcursul unei activități creatoare deosebit de fructuoase, în zeci, în sute de lucrări. Una este închinată țărânului român, surprins în diverse ipostaze ale existenței cotidiane, de cele mai multe ori în fermecătorul cadru natural al plaiurilor țării, temă ce și-a găsit expresia în tablouri bine cunoscute, precum „Țărancă din Muscel”, „Vatră la Rucăr”,

„Curte la țară”, „Mocanul”, „Unchiaș de la munte”, „Fata cu zestre”, „Turmă mică”, „Fete torcînd la poartă” și în suita de uleiuri — cu variante multiple — reprezentînd fie care cu boi, fie peisaje rustice, fie portrete de tinere de la țară în pitoresc port popular. Cealaltă temă, reputată în egală măsură, își trage seva din crîncenele lupte ale războiului pentru independență, la care pictorul a participat nu ca simplu martor ocular, ci ca adevărat reporter, înarmat cu creionul, cu penița și penelul, urmărind și înregistrînd pe hîrtie aproape cronologic, prin linii rapide, dar precis trase, eroicele

fapte de arme ale ostașilor români.

Avea 39 de ani cînd, la sugestia doctorului Carol Davila, șeful serviciului medical al armatelor noastre, Grigorescu s-a alăturat grupului de artiști alcătuit din Carol Pop de Szatmary, Sava Henția și George Demetrescu Mirea, invitați să însoțească frontul. „Nici unul dintre acești pictori — nota istoricul de artă George Oprescu în monografia „Nicolae Grigorescu”, apărută în 1962 — n-a privit cu atîta seriozitate ca Grigorescu însărcinarea de a însoți armata, de a fi prezent acolo

unde se întîmpla un fapt demn de a fi consemnat, de a-și îndeplini în întreaga activitate, fără rezerve, fără preget, cu serioase riscuri uneori, în serviciul înregistrării, zi de zi, a tot ce putea interesa atunci opinia publică de la noi și din restul Europei...”

În acel fierbinte an 1877 — evoca același fapt Alexandru Vlahuță, într-un articol apărut în anul 1910, „poetul liniștii, bunătății și blîndeții, poetul luminii și al cerului albastru... era chemat să cînte întinericul și viforul morții... În rînd cu soldații, înfruntînd moartea, a pri-

vit de aproape toate atrocitățile războiului, a înțeles cine sînt adevărații eroi și lor le-a închinat toată iubirea și toată admirația sufletului lui; pe ei, pe opincarii aceia uscați și vinjoși care se așvîrleau cu frenezie în brațele morții, pe ei mai ales i-a urmărit în puternica lui operă, cea mai mișcătoare epopee a vitejiei neamului nostru.”

Ce a însemnat pentru creația, pentru viziunea artistică a lui Grigorescu, această prezență pe frontul de luptă de la Dunăre, ne stau mărturie, pe lângă sulele de schițe și desene realizate în acele zile, la fața locului, de visu, compozițiile în ulei care redau cu mare forță de convingere imagini de ansamblu asupra înclăștrărilor armate de la 1877 („Artileristii”, „Convoiul de prizonieri”, „Atacul de la Smîrdan”, „Lupta de la Rahova” ș.a.), sau chipuri izolate de ostași români mîndri de misiunea istorică pe care țara le-o încredințase (printre altele tablourile „Dorobanțul”, „Gornistul”, „Sentinela”. Comențind — potrivit relatării lui Alexandru Vlahuță din același susmenționat articol — monocromia unora din aceste lucrări, neașteptată poate, avînd în vedere tocmai paleta coloristică bogată a celui ce se formase la școala de la Barbizon, Delavrancea remarcă că acesta „reprezintă exact atmosfera plumburie a războiului”, adăugînd: „El vede masa, iar nu detaliile, soldații, iar nu ofițerii, și în năpraznica pornire a maselor nu are timp să caute o poză academică pentru vreun erou de atelier”.

Desigur, cu opera atît de vastă și tulburătoare a lui Grigorescu, iubitorii de artă au prilejul să se întîlnească în primul rînd la București, în galeria națională a Muzeului de artă al Republicii Socialiste România și apoi în colecțiile a numeroase muzee din țară.

O vizită la Muzeul memorial „N. Grigorescu” din Cîmpina însă, acolo unde „cel mai mare liric al României” — cum îl caracteriza I. L. Caragiale — s-a instalat definitiv în anul 1893

și unde avea să închidă pentru totdeauna ochii, în 1907, face posibilă nu numai o revelatoare privire de ansamblu asupra întregii sale opere, dar și reconstituirea etapelor vieții și activității tumultuoase a genialului pictor. În adevăr, în casa cu 10 încăperi pe de strada 23 August din orașul de la porțile văii Prahovei, casă care, incendiată în 1918, a fost refăcută și amenajată ca muzeu în 1955, vizitatorul ia contact cu tot ce a alcătuit ambianța de lucru a pictorului, cu tot ce i-a caracterizat sensibilitatea, talentul, crezul artistic. Se află expuse aici peste 100 de tablouri originale (uleiuri, acuarele, desene) o fotografie — adevărat document — înfățișându-i printre lucrări ale pictorului, pe marii săi prieteni Vlahuță, Delavrancea, Caragiale, șevaletul pe care a lăsat, neterminată, ultima sa operă — tabloul „La izvor”, — conturind silueta unei țărânci, citeva din pensulele și vopselele de care s-a folosit și ochelarii cu două focare pe care boala de ochi din ultimii ani ai vieții l-a obligat să-i poarte, o frumoasă colecție de arme orientale (pistoale, iatagane, puști ș.a.) adunate încă din anii 1864—1867 când își amenajase atelierul din Paris,

imortalizând de altfel într-un tablou expus la Muzeul de artă al R.S.R., fotografii prezentând Pavilionul românesc din Expoziția internațională de la Paris (1867) și catalogul expozanților, în care Grigorescu figurează cu 7 lucrări, reproducere după tablouri realizate în timpul călătoriilor în Franța și Italia și al peregrinărilor predilecte din ținuturile argeșene, mobilierul, scaoțele, icoanele și ceramica ce i-au împodobit camera de lucru, sufrageria, biblioteca (în care stau la loc de cinste scrieri din Plutarh, Corneille, La Fontaine) și multe altele.

De-a dreptul impresionante, vitrina din camera de la parter în care sînt păstrate cu grijă o ploscă, un cojocel bogat ornate cu motive florale și o pereche de ciorapi cumpărați în Bulgaria, obiecte ce au făcut parte din bagajul personal al pictorului pe frontul luptei pentru independență ca și cele 6 tablouri în ulei „Călărași”, „La fîntînă”, studiu pentru „Atacul de la Smîrdan”, „Vedere la Dunăre”, „Convoy de prizonieri”, „Dorobanțul”) și trei desene în creion („Vedete la Plevna”, „Roșiori”, „Călărași”), expuse într-o altă încăpere, aduc vizitatorului în atmosfera intimă a muzeului din

Cîmpina, mărturii sugestive ale participării lui Nicolae Grigorescu la acel moment de răscruce din istoria modernă a României.

„Va veni o vreme — nota Nicolae Iorga, profetic, într-un articol apărut în iulie 1907, îndată după încetarea din viață a maestrului — cînd se vor scrie volume despre fapta lui care a cuprins jumătate din veac, din anii de încercare ca meșter de rătăcire în apus în căutarea tencuielii noi, pînă la zenitul de siguranță și măiestrie, de armonioasă perfecțiune a artei lui, pînă la seninătatea de idilă a bătrîniei harnice care pe încetul jertfește contururile, formele, topește tot mai mult natura în albastrul visului...”

În cei 70 de ani care s-au scurs de cînd tot Nicolae Iorga deplîngea stingerea uneia „din cele mai mari și mai curate glorii ale patriei și neamului”, al celui „intim al naturii cu care vorbea de-a dreptul fără învățător și tîlmaci”, a celui „suflet românesc de o energie și lumină geniale”, despre Nicolae Grigorescu și arta sa s-au scris, în adevăr, pagini multe, de unanimă prețuire, nu numai în țară dar tot mai des și peste hotare.

CONSTANTIN DARIE

LA PLEVNA AZI

Cîmpie galbenă, dogorindă, mașina e parcă într-un cuptor de pline, pe miriște au mai rămas numai snopii balotați mecanic, înșiruiți ca niște postamente ale unor coloane imaginare, ce nu ating cerul, e înalt cerul și albastru, sîntem la vreo 60—80 km mai la sud de cîmpia teleormăneană, să zicem prin dreptul Zîmnicei și Turnului Măgurele. Același spațiu incert, privirea nu are în ce se opri, marginile orizontului se dilată obsesiv, ochii obosesc de-atîta întindere, acum vlăguită, așteptînd ploile și sămînța. Trece prin sate impersonale (Gorna-Studena, Obrova), cărînd după noi parașute de prag

încins. Șosea puțin aglomerată; alergăm cu o sută pe oră spre ziua rece și ploioasă a altui august, cînd armia română intra în baia de sînge a Plevnei, acolo unde pămîntul și cerul fierbeau, scormonite de înversunata înleștare dintre ruși și turci, pentru eliberarea Bulgariei.

În față, lîngă șofer, ghidul Sașa Runtova tăcea. O tainică înțelegere ne luase vorbele de pe buze, acolo, în orizontul prelung, românii sub comanda generalului Alexandru Cernat trecuseră Dunărea; pe cîmpul de bătaie se aflau Țarul Alexandru II, Principele Carol I și Osman Pașa pregătind bătă-

lia finală, după multe cazne. Din cartea de citire îmi rămăseseră cuvintele și imaginile despre ceea ce s-a petrecut aici, pe aici, pe unde „Volga” noastră e sensibilă numai la micile denivelări ale asfaltului; în tablele dedesubtului mașinii roțile aruncă pietre: poc! poc! poc! Plevna e încercuită, dar nici pe departe nu-i înfrintă rezistența osmanliilor. Și tocmai împrejurul acestui oraș afundările cîmpiei s-au zvîrcolit, ridicînd înălțimi devenite poziții strategice de unde curgea focul asupra trupelor româno-ruse. Veni și ziua aceea de 30 august, vrută a victoriei decisive, oferită cadou Împăratului, ce-și sărbătorea onomastica... descrisă astfel în însemnările generalului Cernat:

„În ordinu de atac se prevedea că la ora 1 din zi se începea atacul din ambele părți. În ziua de 30, de la orele 11 dimineața, trupele generalului Scobelef au și început lupta în contra forturilor de la Muntele Verde, neținînd cont de dispozițiile prescrise în ordin[ul] de bătaie, astfel că la orele 1, cînd numai [atunci cînd] trebuia să-și înceapă acțiunea, deja armata rusească era bătută și respinsă, astfel, cînd au intrat în lupte armate [le] române nu mai puteau fi susținute și ajutate de armate imperiale, care pierdeau în cîteva ore 18.000 oameni, morți și răniți. Armata română au dat atacu redutei Griviței, unde au pierdut 2.800 oameni, morți și răniți din Diviziile 2 și 4. La recunoașterea ce se făcuse cu două zile înainte de lupte nu se văzuse decît o singură mare redută, pe cînd în realitate erau 2 redute, ceea ce au cauzat pierderile de mai sus, fără de nici un rezultat. Atuncea am dat ordin de încetare a luptei.

Toată ziua am avut o ploaie mărunță care ne-au udat pînă la cămașă. Seara, tocmai pe la 8 ore, trupele din Divizia 4 simțind că turcii încep a se retrage din reduta nr. 1, Grivița, au intrat și au ocupat-o fără multă rezistență, unde s-au luat și un steag de la inamic. În zadar a doua zi și mai tîrziu s-au încercat turcii a o relua, căci totdeauna au fost respinși”.

*

Satul e alb, albe sînt casele, străzile, gardurile, albe sînt plăcuțele indicatoare de străzi, cu nume românești, nume de soldați, caporal, ofițeri veniți aici din părțile Vasluiului, Gorjului, Bărganului. Grivița e albă ca un templu antic, prin curțile-altare cresc mii de trandafiri, e-atîta roșu așezat de mîini pioase că numai sîngele ce-a curs aici îl mai întrece... Unde-i maiorul Șonțu, care în acea zi de luptă crîncenă le-a zis ostașilor: „Băieți, să fiți viteji, să înaintați bărbătește. Ni s-a încredințat cînstea de a deschide lupta, să fim vrednici de aceasta, să arătăm că sîntem, români și nu ne temem de vrăjmași. Înainte!”; unde-i? Unde-i căpitanul Mărăcineanu, ce-a luat tricolorul din mîinile stegarului căzut și

a strigat: „După el și după mine!”; unde-i? Unde-s dorobanții? Dar acel legendar sergent Constantin Țurcanu, căruia i-am zis dintotdeauna Peneș Curcanul? Dar soldatul Grigore Ion, pe pieptul căruia istoria a pus „Steaua României” și „Crucea Sfintu Gheorghe”, pentru fapta de-a îngenunchat steagul turcesc al redutei Grivița? Sînt toți aici, în istorie, sînt în sufletul unui neam avid de libertate, sînt în casele astea albe, în trandafirii roșii, în memoria pămîntului, spre gloria neatîrnării și adîncă aducere aminte a popoarelor robite Semilunei. Aici e și bulgarul Iordan Lulcev, voluntar în armata română, dorobanț, și Mladen Pavlov, care a învățat românește pe cînd îl mînase destinul pe meleagurile noastre, ca membru al organizației revoluționarilor conduși de Hristo Botev.

Mausoleul Griviței.

Muzeul.

Un obelisc. Scrie: „Cine luptă vitejește, nepieritor i rămîne numele”.

Și parcul. Parc peste cîmpul de bătaie.

1957. Brigăzi de tineri români și bulgari sfîșiesc jertfa străbunilor. Plantează. Cresc din oseminte ghiocei, cresc copaci cu frunze ca o respirație.

Pămîntul acesta trăiește, pentru eternitate, la ora aducerilor aminte.

Monument de marmură.

Efigii în bronz: Mărăcineanu, Șonțu, soldatul Melinte și coloneii ruși Slitenberg, Stepanov, Rozenbom.

Arbori și flori. Eroi.

Și doi brazi tineri. 15 septembrie 1967: tovarășii Nicolae Ceaușescu și Ion Gheorghe Maurer sădesc statui pentru infinit...

Case albe, străzi cu nume de viteji.

*

Trecînd prin micul sat, zilnicele autocare micșorează pînă la limită viteza, ies copii de prin curțile cu trandafiri, „Volga” noastră e și ea luată cu asalt, puștii au piepturile pline cu insigne, vor să facem schimb, cred că nicăieri nu-s mai multe insigne pe cap de locuitor ca aici, plăcuțele metalice provin de pe cite meridiane are pămîntul, cele mai multe sînt rusești, românești, bulgare și iugoslave, pe toți purtătorii lor îi aduce aici memoria anilor ‘77-’78, pelerinajul continuat la Plevna, unde Osman Pașa se fortificase, în așteptarea ajutoarelor cerute. Dar cercul de foc al asediatorilor — 125 de batalioane, 88 de escadroane și 65 de baterii rusești, plus 45 de batalioane, 38 de escadroane și 19 baterii românești — se strîngea implacabil, conducător al blocadei fiind numit un vestit inginer genist, generalul Tottleben, cel ce avea experiența bătăliei Sevastopolului. Palmă cu palmă fuseseră cucerite toate fortificațiile din împrejurimi, tăiate căile de comunicații, amenajate — pînă la sfîrșitul lui noiembrie — un număr

însemnat de redute, șanțuri și tranșee, care încercuiau complet Plevna. Artileria aliată topește pozițiile turcești, sar în aer depozitele de muniții și alimente, generalul ordonă închiderea râului Tucenița, în zona numită Kailica, printr-un val de pământ, se opresc morile orașului, asediații nu mai au provizii și nici apă, bintuie foametea și epidemiile, locuitorii bulgari ai Plevnei incendiază clăile de fin și paie pentru ca în nopțile smolite să se poată observa mișcările trupelor turcești. Osman Pașa nu are de ales decât între predare necondiționată și, încercare disperată de a sparge blocada. Alege lupta. Atacă violent trupele ruse în dimineața lui 28 noiembrie, fiind oprit la podul de piatră de peste râul Vit. „În acest timp, zice generalul Alexandru Cernat, în memoriile sale, brigadele Borănescu și Sachelarie au luat 3 redute de la Opanesu [Îngă satul Opanes] luând 6 tunuri și 4.700 prizonieri. Divizia 2, pe măsură ce turcii părăseau pozițiile lor, se ocupau de trupele acestei divizii. Avangposturile au ocupat mai toate pozițiile întărite inamice, încă de la ora 7—8 dimineața; la ora 10 s-au ocupat Plevna de Regimentul 4 de linie”. Relatînd despre această bătălie, ziarul francez „Memorial diplomatique” scria: „Românii au contribuit foarte mult la strălucita luptă care a dus la luarea Plevnei. S-ar putea chiar spune că, într-un moment critic, ei au salvat situația acestei zile”. Totul era pierdut. Rănit la un picior, în imposibilitate de-a se mai apăra, Osman Pașa se predă, în amiaza acelei zile de 28 noiembrie, colonelului Cer-

chez, spunînd: „CAPITULEZ CU ARMA-TA MEA, PREDÎNDU-MĂ JUNEI ȘI BRAVEI ARMATE ROMÂNE!”

Sintem în casa negustorului Ivan Vațov, una din puținele clădiri mari rămase intacte în acel vârtej de sînge, obuze și jertfe, în camerele căreia mai marii armatelor aliate l-au primit pe învins. Priveșc tabloul evocator, mobilele, călimara cu cerneală. Pe această masă s-a scris prima filă, și cea mai importantă, a Eliberării Bulgariei. Un muzeu al începutului de existență liberă, după o stăpînire de-o jumătate de mileniu. Pășești cu smerenie printre vitrine cu arme și decorații, uniforme românești și rusești, steaguri capturate de la turci, o goarnă, un aparat de telegraf, ziare de epocă. E locul de reculegere pentru toți cei ce vor să vadă cum s-a împlinit Neatîrnarea României, independența visată de veacuri. Și ieși în grădina gemînd de-atîtea obuze, țevi de tun și de armă, baionete și ghiulele strînse în piramide sau formînd zidul împrejmuitor; totu-i de fier, bronz și oțeluri, vorbind de înfricoșătoare înclăstare, despre eroism și moarte vitejească. Nu departe de aici, în plin centrul orașului, poporul bulgar și-a cinstit eliberatorii printr-un impunător edificiu — „Mausoleul eroilor ruși și români”, în ale cărui ziduri exterioare sînt turnate în metal numele tuturor unităților aliate și ale comandaților lor care au luat parte la Epopeea Plevnei.

În întreaga Bulgarie, posteritatea recunoșcătoare a ridicat circa 450 de monumente, dintre care 140 numai la Plevna și în împrejurimi...

VALENTIN HOSSU-LONGIN

ORASUL 'LUI BUCUR LA ETAJUL I

În prim plan, început de secol XX

interviu cu arhitect Mircea Dima, directorul Direcției de arhitectură și sistematizare a municipiului București

De la etajul unu în sus e Bucureștiul modern. Silueta sa domină masivă, monumentală, frumusețea miniaturală a vechilor piese de arhitectură românească. Masivitatea sa are însă o anume gingășie. Monumentalitatea un „ce” fragil. Glasul străbunilor se rostește în alcătuirile de piatră ale urmașilor lor. După un secol și jumătate Bucureștiul modern și-a îndălțat fruntariile spre tentacular. Dimensiunile monstruoase ale orizontalei provocaseră expansiunea pe verticală. Dar marile blocuri au făcut reverențios loc printre ele căsuței cu un etaj, „de un alb cretos și dulce care absoarbe soarele fără a produce fulgerările marmurei”. E bijuteria de familie.

— Din toponimia Bucureștilor primelor secole, au rămas numele a cinci străzi-poduri: Podul Calicilor, actuala Calea Rahovei, cartierul care pornea din țărnul Dîmboviței și ajungea pînă sub Dealul Mitropoliei, Podul Tîrgului Dinafară, Calea Moșilor, care făcea legătura centrului cetății cu trei dintre cele mai importante locuri ale sale de negoț: Oborul, Tîrgul Dinăuntru și Tîrgul de Sus, Podul Șerban Vodă, drumul pe care intrau în cetatea de scaun trimișii Constantinopolului, Podul de Pămînt sau Calea Plevnei și Podul Mogoșoaiei sau Ulița Mare, Calea Victoriei de astăzi, centrul vechiului și noului București. Care sînt însă casele care amintesc de arhitectura de tinerețe a Capitalei?

— În general clădiri din secolul XVIII, primul dintr-un șir de cîteva secole care a lăsat moștenire Bucureștilui cîteva case interesante din punct de vedere arhitectural și moral. Una dintre ele e casa Melik din strada Spătarului 22 construită în jurul anului 1750. Este cea mai veche clădire civilă din București. Mai sînt casa Cehanu (strada Orzari, 3) care a aparținut lui Ioniță Cehanu, căpitan de panduri în oastea lui Tudor Vladimirescu, Casa Dissescu (Calea Victoriei 169) cu loggia ei de inspirație brâncovenească, casa Lens-Vernescu (Calea Victoriei 132) cea mai mare construcție din vechiul București, casa Lahovary (strada Ion Movilă 5) una dintre primele construcții ale arhitectului Ion Mincu, casa Trubețkoi (Calea Victoriei 194) care l-a găzduit în 1874 pe Franz Liszt... Mult mai reprezentative pentru începuturile arhitecturii românești sînt însă hanurile și hotelurile construite în special pe Calea Victoriei. Din păcate, multe din ele au fost demolate. Actuala Bancă Națională e pe locul fostului han „Serban Cantacuzino” construit în 1686. Hanul Constantin Brâncoveanu. Pe locul lui se află astăzi Muzeul de istorie al Republicii Socialiste România. Hanul „Filipescu” era o clădire așezată pe colțul Căii Victoriei cu Lipscani. Hanul „Sfîntul Ion cel Mare”, „Hanul lui Zamfir”, „Hanul lui Manuc”, „Crețulescu”... În zona pieții fostului teatru Național, pe Calea Victoriei, era „Hotel de France”, construit în 1844, hotelul „Național”, un alt hotel care se afla în fața actualului sediu al Miliției, pe Calea Victoriei, hotelul „Bulevard”, pe Calea Victoriei colț cu actualul bulevard Gheorghe Gheorghiu Dej e astăzi din nou hotel, sau actualul hotel „Continental” de pe Calea Victoriei, colț cu 13 Decembrie, pe locul căruia în secolul trecut era hotelul „Broft”.

— Cînd și din ce s-a născut Bucureștiul modern?

— Cînd?! Pe la începutul secolului trecut, odată cu construirea primelor clădiri cu un etaj. În secolul XVIII capitala mai avea încă aspect oriental. Străzi întortochiate, întindere excesiv de mare. În 1844, Bucureștiul era cam

de 3.000 de hectare din care aproape 1.960 de hectare erau grădini, livezi și vii, 289,20 ha terenuri virane, 251,80 ha străzi și piețe și 423,60 ha case și curți. În 1866 avea 162.000 locuitori și 16.000 de case. Ca să vă imaginați rapidă lui maturizare trebuie să vă spun că astăzi Bucureștiul are 10.000 ha și 621.000 case și apartamente. Și-a păstrat totuși vechea formulă. Privit de sus, de la mare înălțime, orașul lui Bucur pare încă o imensă grădină semănată printre pomi și flori cu spații de locuit. E și firesc dacă la fiecare colț de stradă, pe orice loc altădată viran, se află o mică grădină. Șoseaua Kiseleff, grădina Cișmigiu, parcul Libertății, lacurile din jurul cetății, înghit în verdeața lor Bucureștiul zidit, orașul blocurilor paralelipipedice.

Din ce?! Primii pași spre modernizare au fost făcuți în 1836 odată cu alinierea, închiderea și pavarea ulițelor care au devenit străzi. Simultan aproape a continuat construcția caselor din zid cu un etaj și a început construcția edificiilor publice cu mai multe etaje.

La lumina timpului

Atunci au fost ridicate palatele Ghica și Știrbei, casa Dinicu Golescu, vechiul teatru Național, spitalele Brâncovenesc și Colentina, Universitatea, liceul „Sfântul Sava”, cazarma Malmaison. În 1860, Capitala avea 14.000 de case cu parter și aproape 2.000 de clădiri cu unu, două și trei etaje. Doisprezece ani mai târziu s-a construit Gara de Nord. În 1890 a început să fie folosit betonul. Capitala a devenit un vast șantier. Arhitectul Galleron proiectează Palatul Băncii Naționale și Ateneul. Ion Mincu construiește Palatul de Justiție, Gabrielescu, clădirea Arhivelor statului, Săvulescu, Poșta centrală, Grigore Cerchez — Institutul de arhitectură, Petre Antonescu, Ministerul lucrărilor publice, actualul sediu al Consiliului popular al municipiului București. În 1910, se trasează primele semne ale viitoarelor cartiere Kiseleff, Elefterie, Ioanid, Filipescu, Ana Ipătescu. Treizeci de ani mai târziu apar pe harta Bucureștiului cartierele Delavrancea, Bonaparte, Herăstrău, Floreasca, Griviței, Cotroceni, Militari... În plin război, arhitectul Marcu construiește Școala superioară militară. În aceeași ani, sînt ridicate Ministerele de interne, externe, finanțe, miliția. Se taie artere noi: bulevardele Mărășești, Eroilor, Nord-Sud, Colțea. Imediat după război începe construcția cartierelor Ferentari, Bucureștii Noi, Vatra Luminoasă, Titan, Berceni, Drumul Taberei. Monumentele reprezentative devin Sala Palatului, Teatrul de operă și balet, clădirile radiodifuziunii și televiziunii, Politehnica, Intercontinentalul, noul Teatru Național...

— Puteți identifica exclamațiile proprii școlii arhitecturii românești?

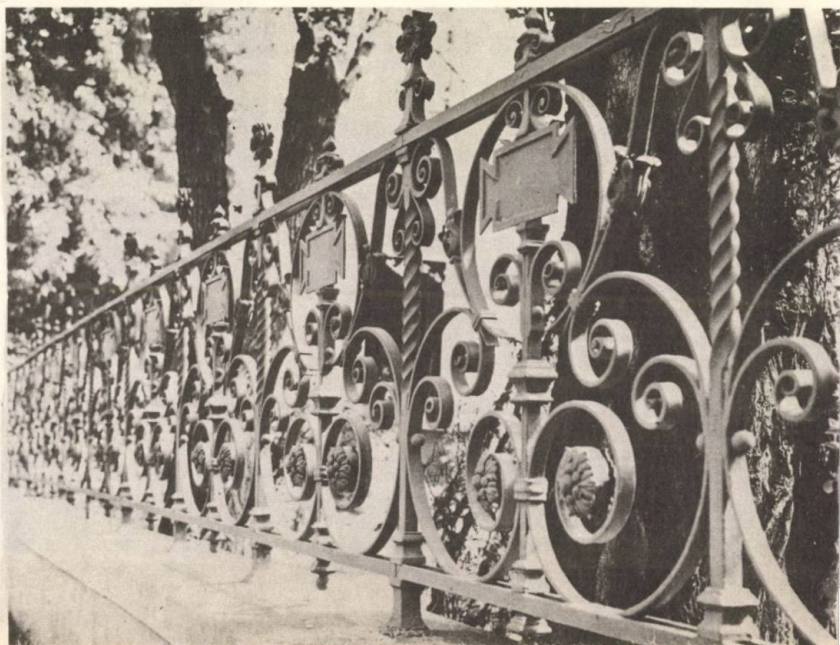
— Sînt în București biserici tencuite, vă-

ruite și uneori pictate în exterior. Biserica Colțea, cu pridvorul ei brîncovenesc, Biserica Albă numită așa din cauza albului imaculat de casă țărănească sau biserici roșii, din cărămidă aparentă, zvelte și delicate, miniaturi monocrome care nu mai au nimic comun nici cu masivitatea arhitecturală bizantină nici cu monumentalitatea italiană care le-au inspirat. Sînt specific românești. Tocmai pentru că sînt zvelte și delicate. După cum delicat, gingaș și primitor e românul însuși. Casa țărănească are cerdac, coloane din piatră sau lemn, sculptate, arcuri în plin centru, ferestre mari ca niște ochi deschiși a mirare, uși cu geamuri ca să intre multă lumină în casă, acoperiș în pantă lină ca să curg ploile și zăpada. Atunci cînd aceste elemente specifice modului de-a trăi al românului au fost preluate și racordate la volumele casei de oraș s-a născut școala arhitecturală românească. Exclamațiile triumfului ei se pot citi deopotrivă în cerdacul cu coloane răsucite al Palatului Moghooaiei sau în delicatețea arhitecturală a casei Minovici, în suita de clădiri bucureștene ridicate de Ion Mincu, Ciortan, Cerchez, Petre Antonescu, Nenciulescu și astăzi Octavian Doicescu. Bazele arhitecturii românești culte s-au pus pornind de la studierea amănunțită a arhitecturii populare. S-a preluat stilizînd. Ziduri vîruite, portaluri de piatră sculptată, loggii cu balustradă de lemn, acoperișuri în pantă lină...

Priviți în jurul dumneavoastră și veți recunoaște elemente, sugestii de detaliu specific românești. Totul e să știți să privești, să compari.

LUMINIȚA DOJA

Cum ar suna sub bățul
unui copil ?

o sfidare aruncată **TIMPULUI**

Anunțul, caligrafiat viguros, te pune în gardă: sunați, apoi treceți în fundul curții și trageți de talangă! Mă execut, de sus, de undeva, se deschide o fereastră, îmi declin identitatea și mi se confirmă că pot urca. O scară în spirală, foarte strîmtă, mă duce în virful foisorului, se deschide o ușă și rămîn perplex. Mă încearcă un sentiment de încintare confuză, o asemenea surpriză era greu de imaginat. Mă aflu pe o terasă copleșită de flori și verdeață. Leandri, mușcate de un roșu aprins, mixandre. Într-un fel de nișă, un larg divan. În juru-i, cărți, reviste. De pe terasă, admir colțul acesta de București de altădată: acoperișuri plate de zinc, printre care se înalță siluetele svelte ale plopilor și coroane bogate de tei ori platani. Gazda mea este pe măsură acestui decor: iradiază eleganță, spirit, rafinament artistic, totul învăluit într-o aură de ușoară nostalgie.

Henriette Delavrancea-Gibory mă poartă să iau loc. Pe jos, pe podeaua alcătuită din plăci de faianță albastră ca cerul, în vase largi de aramă, sînt prune verzi și brumării, coacăze, corcodușe. Cîte o vrabie se apropie prudent și încearcă să ciugulească din fructele ale căror culori și parfum le atrag irezistibil. „Vezi vrăbiuța aceea care are o pană ușor răsucită în sus? E Constantin. Sîntem prieteni buni. Îi întind mîna, toșpăie și se apropie. Stau întinsă, mă odihnesc. Vine și mă privește cu atenție...”

Mă simt proiectat în mit. Cine se află în fața mea? Nu cumva Sfînta Vineri?

Aveam însă repede să mă conving că blindețea, dragostea de flori și păsări a Hariettei Delavrancea care merge pînă acolo, încît a ajuns să trăiască într-un fel de înțeleaptă simbioză cu ele, nu i-a știrbit cu nimic forța de muncă, inteligența vie și scormonitoare. Ba, dimpotrivă...

În 1913, Henriette, tînără fiică a ilustrului Barbu Ștefănescu Delavrancea, ia o hotărîre care stîrnește destule emoții în familie. Se va înscrie la Școala de arhitectură, va deveni arhitect. Cam bizar proiect, dacă ne gîndim că în liceu se pasionase după literatură și artă, că studiasse greaca și latina.

„Toți încercau să mă convingă să renunț. Doar tata mă încuraja. Nu-mi spunea decît: *arhitectul tatii*. Întotdeauna își dorise un băiat”

După o vară de studii intense de matematici (mai ales) se prezintă la examenul de admitere și — surpriză! — reușește, și încă prima. Era a treia fată care se înscria la prestigioasa instituție. Intrarea României în război, o obligă să-și întrerupă studiile. Se înrolează ca infirmieră voluntară, participă în această calitate la luptele de la Mărășești. În perioada respectivă, cunoaște un ofițer din Misiunea franceză, cu care mai tîrziu se va căsători. După moartea tatălui, survenită în 1918, pleacă în Franța. Se reîntoarce în țară cîțiva ani mai tîrziu, cînd soțul său, de profesie inginer, este angajat de o societate pentru exploatarea forestieră. „A fost o perioadă de neuitat. Pot spune că abea cu acest prilej am cunoscut cu adevărat

peisajul patriei. Am locuit vreme de patru ani într-o regiune complet izolată, de sub Penteleu. Odată, țin minte, ne-am adăpostit de o furtună în ceea ce se presupunea a fi fost lăcașul de veci a „Floricii Codrului”, haiducul a cărui viață aventuroasă l-a inspirat pe Panait Istrati. Am cunoscut oameni minunați, a căror amintire e vie pentru mine și după trecerea atîtor ani...”

Dorea însă cu ardoare să-și reia studiile de arhitectură. Reușește acest lucru în 1924, deci după o întrerupere de opt ani, și le încheie strălucit.

Din acest moment începe pentru Henriette Delavrancea o viață dedicată exclusiv profesiei sale. Străbate țara în lung și-n lat înălțînd case, vile, blocuri, unele din lucrările sale fiind unanim apreciate (cum ar fi primăria din Oravița și, după război, Institutul de oncologie și spitalul Fundeni). A proiectat blocuri de locuințe la Slobozia și Roșiorii de Vede. A lucrat efectiv pînă acum doi ani. Acum se odihnește, dar de fapt, se plictisește. Motiv pentru care este hotărîtă la anul să-și reia activitatea. Am uitat să vă spun, Henriette Delavrancea are „în jur de” 80 de ani. Amănunt, în cazul de față nesemnificativ, avînd în vedere că realmente, mulți oameni tineri ar dori să posede capacitatea de a se entuziasma, energia și dinamismul acestei femei. O întreb cum își explică această vitalitate la o vîrstă cînd cei mai mulți trăiesc — dacă mai trăiesc — din amintiri. „Cred că este o moștenire de familie. Toți am fost plini de energie, vitali, dinamici. Și tata și mama, și sora mea Cella. Bineînțeles, această trăsătură pozitivă trebuia dezvoltată. Prin muncă. Știi cît lucram eu în medie pe zi la Institut, pînă mai acum cîțiva ani? 12—14 ore. Plecam dimineața în zori, pe la prînz de-abea mă desprindeam de la planșetă ca să mînc ceva, după masă din nou muncă. Unii dintre colegii mei tineri sau foarte tineri mă priveau cam pieziș. Eram pentru ei, într-un fel un „rău” exemplu. Dar eu cred că fără o muncă intensă, continuă, pătimașă, nu se realizează lucruri mari în nici o profesie...”

Și, în fine, iată rodul ultimilor ani de muncă creatoare a arhitectei Henriette Delavrancea. Proiectele unor locuințe țărănești. Ideea e veche, încă din perioada cînd urca Penteleul. A constatat că urbanizarea galopantă care se face simțită mai ales în așezările de la șes, riscă să reducă la neant arhitectura tradițională a caselor țărănești. Evident,

țăranul are tot dreptul să-și contrustiască locuință cît mai încăpătoare, din cărămidă, și să se bucure de tot confortul. Dar de multe ori procedează fără discernămint, împodobindu-și casa cu tot felul de bibiluri, copiind nu știu ce model de prost gust de la vreo margine de oraș.

Arhitectura noastră a străbătut în lung și-l lat județele Ilfov, Buzău, Mehedinți și Gorj. A studiat locuințele țărănești cele mai reprezentative. A alcătuit albume. A stat de vorbă cu sute de sate și pentru a le înțelege psihologia și gusturile. După această uriașă muncă de documentare, a urmat realizarea unor proiecte originale. Ele caută să „reconcilieze” elemente valoroase ale arhitecturii tradiționale țărănești din județele respective, cu noile precepte urbanistice. Rezultatul este remarcabil. Locuințele pe care le propune arhitectura, realizează din plin această simbioză fericită. Se păstrează, de pildă, în mod obligatoriu tinda, cerdacul sau pridvorul. La fel și foisorul. Odaia de zidă în cerdac. Se realizează astfel o continuă comuniune a omului cu natura. În schimb, dispare sacrosancta „odaie de oaspeți” care nu era de fapt folosită niciodată. Împărțirea locuinței, în funcție de mărimea familiei, urmărește deopotrivă să asigure confortul și să țină cont de specificul activității celor ce-o locuiesc. Dar tot ce spun eu este pură teorie și, deci în cazul de față, total inefficient. Aceste proiecte trebuiesc văzute pentru a fi apreciate. Oamenii de meserie le-au văzut și elogiat. Din păcate, ele, aceste proiecte, n-au fost încă transpuse în practică. Henriette Delavrancea nu este descurajată. „Acum, am treburi prin casă, zugrăvesc, repar etc.. După care, neapărat trebuie să mă apuc din nou de lucru. Și să mă bat pentru proiectele mele. Știu de o viață că nimic nu se impune de la sine, nici măcar Frumosul. Eu sînt încrezătoare. Nimic nu mă poate descuraja...”

Constantin, vrăbiuța cu penajul fan-tezi, topăie iar pe lîngă noi. Leandrii cu florile lor roz și albe răspîndesc un parfum suav. Iar amfitrionul aceasta firav, mărunțică îți vorbește despre curaj și perseverență. O cred, acum cînd în crug de vară bucureșteană, în foisorul acesta fabulos, a găsit timp — timpul ei întotdeauna prețios — pentru a-mi povesti cîte ceva despre ceea ce a fost și este viața sa.

Mihai HETCO

broșteni

CEL MAI TÎNĂR ORĂȘ DE PE VALEA BISTRIȚEI

Șoferul făcu semn că putem pleca. Trebăluise mult în jurul mașinii, un „ARO” nou-nouț cu tracțiune dublă, montase lanțuri la roți, curățase zăpada de pe capotă și acum, satisfăcut de lucrul său, trăgea liniștit dintr-o țigară. Vremea se înăsprise din nou, începuse un viscol mărunț, dar Vasile Ursu, om cu experiența volanului de mai bine de un sfert de veac, părea că nu se sinchisește de vrăjmășia iernii.

Mă ispitea aventura unei călătorii pe Valea Bistriței acum, în miez de ianuarie, într-un decor pe care nu i-l cunoșteam și pe care nu reușise încă să mi-l sugereze nimeni.

— Numai de nu ne-om înzăpezii, mi-am arătat totuși o umbră de îngrijorare.

— Dacă ajungem la Chiril nu mai avem probleme. Văru'miu e pe-un buldozer pe-acolo și de-o fi nevoie ne trage și pe Rarău.

Vatra Dornei se învăluise într-o pîclă deasă, contururile clădirilor se distingeau cu greu, ca într-o fotografie peste care s-a așternut o foaie groasă de pergament, apoi, după o curbă a șoselei, totul s-a transformat într-un fel de nor vinețiu.

Om al locului „nea Vasile” cunoaște fiecare meandru a Bistriței, așa că îmi pun în gînd să nu-l slăbesc cu întrebările. La Dorna Arini mă face atent:

— Aici e o stîncă, îi spune stîncă Stănioarei, s-o fi înecat cineva acolo. N-are nici o legendă, da așa îi spune.

— Acesta ce munte este?
— E legat de Bărnărel, îi spune Borhadă. Țsta e satul.

— Dacă ar fi frumos s-ar vedea Rarăul?
— De aici nu se vede, doar de la Chiril. Ce-i aici, pe malul drept e satul Ortoaia; dincolo de Bistrița se află Gherghițeni. Drumul din stînga duce pînă la cabană la Giumalău, 7 km., cu mașina se poate merge pînă aproape.

Satul Rusca. Valea se strînge ca într-o chingă, aducînd pînă lîngă șosea brazii încărcăți cu zăpadă. Munții își dau mîna în calea noastră.

— În dreapta-i Pietrosul: în stînga, Giumalăul și, mai departe, Rarăul. Trei munți. Acum vine satul Sunători.

Fără să-l mai întreb, Vasile Ursu se simte dator să explice:

— Viaductul ăsta din munți trebuie că avea un sunet.

Pentru Vasile Ursu, „viaduct” însemna, desigur, nevăzuta punte din clește defileului, din care străbat ecoul vîntului și zbuciumul rîului. Peste munți se lasă negura. Pretutindeni, numai case din lemn.

Cabana Zugreni rămîne în urma noastră, la 200 de metri de drum. Chiar și sub bătaia viscolului, locurile acestea te fac să te gîndești la vacanță, la pescuit, la miros proaspăt de rășină.

— Drumul vechi era pe sus, cît o cărare, mergeai numai cu caii ținuți de căpăstru, nu trăgeau nimic după ei.

— Și șoseaua nouă cînd s-a făcut?

— Gata, cu poduri cu tot, acum doi ani.

— Înainte, cum se circula pe-aici?

— Era numai o cărare. Asta-i barajul Zugreni. O poartă de plutărit în partea asta, o poartă mai încolo. Două porți.

— Aici se formau plutele?

— Se adunau mai multe și se legau. Pînă aici veneau 2—3 căpătăi, adică 2—3 rînduri de lemne. Se legau 5—6 căpătaie și porneau la vale.

— Așa mergeau pînă la Piatra Neamț?

— Pînă la Piatra Neamț.

Din satul Corbu se desparte un alt drum de legătură cu Giumalăul și Rarăul. În jos, de la peretele vertical din față, încep Cheile Zugrenilor.

Șoferul ia mîna dreaptă de pe volan și mi-o trece pe dinainte. Vrea să-mi mai arate ceva:

— Moara Dracului.

Înțeleg că e vorba de o stîncă, ori de o șuviță de apă care vrea să se arunce de la mare înălțime în Bistrița, dar pe care gerul a încremenit-o într-o cascadă fără glas.

— E o stîncă, dar nu știu cine a botezat-o așa, că dracu n-a călcat pe-aici. Poate numai pentru că era un loc rău. Acum nu se mai plutărește, se cară numai cu mașinile.

Ajungem, în sfîrșit, în Chiril, fără să ne fi înzăpezit. Sat mare cu casele risipite pe dealuri, ca pretutindeni pe unde am trecut.

— Aici erau plutași vestiți, încerc să arăt că știu și eu cîte ceva.

— Hei, parcă numai aici, mi-o reteză coborîtorul din această spiță. De la Broșteni pînă la Vatra Dornei și chiar mai sus, la Poiana Stampei tot de plutași dădeai, erau mulți. Pe Valea Bistriței era mai ușor, dar mai erau pîraiele astea pe care se mergea forțat. Trebuia debit mare de apă să le facă să alunece. Mergeau cu viteză, erau dibaci, de vreme ce plutele nu se spargeau.

Din Chiril se desface încă un drum care suie la cabana Rarău.

— Și asta te scoate la cabană, poți să treci și dincolo la Cîmpulung, dar acum trebuie să fie troienit. Pînă la Rarău n-ar fi de urcat decît 12—13 km.

— Zici că înainte n-a fost drum pe lîngă rîu?

— A mai fost, numai de căruțe, de la Chiril spre Broșteni, dar între Chiril și Vatra Dornei se umbla numai pe jos. Cu căruța se mai poate merge pe la Călinești, spre Vatra Dornei, dar de la Călinești la Chiril legătura se făcea numai cu calul.

Aici îi zice Cotu Colacului, pentru că Bistrița îi dă ocol ca un colac.

— Frumos i-au zis!

Așezările se șterg laț, de-abia îmi pot nota explicațiile șoferului.

— Acum sîntem în Satu Mare, care aparține de Crucea. Tot răsîndit și el.

Îeșim. Ce se vede acum e pîrîul pe lîngă care mergea mocănița, 20 km. Se căra materialul lemnos. Acum s-au desființat trenurile și se transportă cu remorcile.

Mai încolo îi spune „la Coif”. Merge apa așa, în formă de coif, înainte de a ajunge la Piatra lui Toader.

— Știi vreo întîmplare cu plutași?

— Aici, la Piatra lui Toader, turcii i-au furat nevasta lui Toader ăsta. El era de la Dorna Arini. Toader a venit peste munți și i-a așteptat aici la Toance, pe o stîncă. Turcii l-au omorît și i-au luat nevasta. Se vede piatra, e o stîncă mai ridicată, uitați-o! Pe ea a stat Toader ăsta și a așteptat să-și ia nevasta înapoi dar turcii l-au omorît.

Toancele. Erau așa cum le văzuse Vlahuță. Hogaș, Sadoveanu: strîmte și involburate, presărate cu bolovani uriași, gata să sfarme tot ce le-ar fi ieșit în cale.

— Denumirea de Toance spune că-i loc stîncos și apa curge tot așa, în volburi. De aici încep Toancele și țin pînă mai jos de Barnar. Piatra lui Toader este chiar în cotul de la intrare.

Încep dealurile. Holda, nume de belșug.

— De-acum încolo, spre vale se cultivă porumbul, are timp să se coacă pînă dă bruma. În sus de Crucea, pînă la Vatra Dornei nu se coace. De-aia îi zice Holda, începe o altă climă.

Fînețe întinse împrejmuite cu garduri de scîndură și stoguri dese de cocieni fac dovadă asupra dublei îndeletnicirii a holdenilor, de agricultori și crescători de vite. Pretutindeni, case noi, îngrijite, semne ale bunăstării. Urmează Holdița, satul-pui cu numele alintat și, în sfîrșit, Broșteni.

Aceasta era, de fapt, ținta călătoriei mele pe valea Bistriței. În viața comunei auveseră loc în ultimul timp, și urmau să aibă în continuare, mutații spectaculoase. Doream să cunosc destinul de mîine al Broștenilor.

La început a fost un sat cu casele răsirate pe dealuri. Așa cum îl cunoscuse Creangă la vîrsta copilăriei, așa cum l-au cunoscut, mai înainte ori mai tîrziu, cei ce și-au făcut drum pe valea Bistriței. Așa a fost pînă acum cîțiva ani, cînd descoperirea zăcămintelor de minereuri de la Leșu Ursului a însemnat evenimentul cel mai important din istoria-i multiseculară. Barbații, cei tineri, mai ales, au început să se desprindă de străbunele îndeletniciri ale pădurăritului, plutăritului și creșterii animalelor pentru a se lega de meseria aspră a mineritului. Broștenii au devenit astfel uimitor de repede un centru muncitoresc, cu blocuri de locuințe, cu școli și grădinițe noi, cu magazine și industrie locală, în care lucrează o parte din nevestele minerilor, cu străzi și trotuare asfaltate. Modernizarea șoselei Vatra Dornei — Poiana Teiului — Bicaz a dat dimensiuni noi

circulației rutiere, deschizând totodată porți, acum puțin cunoscute, către comorile turistice ale Dornelor.

Mă aflu la sediul Consiliului popular comunal, în fața schiței de sistematizare a fostei așezări de plutași. Viitorul se prefigurează modern, elegant, cu simetrii și jocuri de volume, alternate cu întinse zone de verdeată. Până în anul 1980 Broștenii vor deveni oraș, adăugînd totodată în noua lor condiție o valență neașteptată: aceea de centru turistic. Privesc uriașul panou pe care apar un hotel, un nou cămin cultural, altă serie de blocuri de locuințe, un liceu industrial cu profil minier și pe malul celălalt al Bistriței centrul turistic propriu-zis, așa cum va arăta el peste cîțiva ani, cu motel, camping, restaurant, terenuri și o sală de sport,

bazin de înot. Glasul tovarășului vicepreședinte Mihai Erhan e sobru, reținut, dar eu deslușesc acele accente de mîndrie care îi strălucesc în priviri, de parcă ar vrea să spună: „stăm noi de vorbă peste 2—3 ani, parcă te vîd că vii să-ți faci concediul la Broșteni”.

Ajutorul de primar vorbește despre dimensiunile de mîine ale Broștenilor. De muncă și de bunăstare, de civilizație și confort. O linie roșie coboară de la Tarnița spre albia Bistriței, ceea ce înseamnă că în curînd se va termina modernizarea drumului care-l va scoate mult mai repede pe călător la Gura Humorului, iar de acolo, către neprețuitele monumente de artă ale Bucovinei.

În centru, adică în viitorul centru civic, fusesem călăuzit la două muzee, unul de etnografie locală, celălalt închinat memoriei șugubățului humuleștean, în chiar vechea bisericuță din lemn unde funcționase școala dascălului Nanu, nu departe de casa Irinucăi, cea cu caprele rîioase. Istorie, meșteșuguri străvechi, creație artistică de mare frumusețe, așa cum au existat și s-au păstrat de veacuri pe vatra satului. Fiii Bistriței arată în muzeele lor cît de bogată le este viața spirituală și cît de adînci li-s rădăcinile în glia acestui neam.

Încerc să-mi imaginez Broștenii peste zece sau peste douăzeci de ani. Vor arăta frumos, fără îndoială, dar n-am să uit că asupra destinului de mîine al așezării oamenii au vegheat și au hotărît astăzi. Cu entuziasmul și cu demnitatea lor.

NICOLAE DOCSĂNESCU

Blaj, Cîmpul libertății

ÎN TEMPLUL ISTORIEI ROMÂNILOR

Un rol primordial în supraviețuirea și dezvoltarea neîntreruptă a poporului nostru pe multiple planuri au avut conservarea și îmbogățirea limbii, precum și creația artistică populară care a cizelat continuu graiul strămoșesc, a cultivat virtuțile poporului, tradițiile înaintate și obiceiurile sale, i-au lărgit permanent orizontul de cultură. Baladele, doinele, cîntecele haiducești, poezia și basmul, arta ceramică, sculptura în lemn și piatră, țesăturile și portul național alcătuiesc un inestimabil patrimoniu spiritual care oglindește în modul cel mai elocvent forța creatoare și geniul poporului nostru, nestinsa sa dragoste de frumos, spiritul umanist, setea lui de adevăr și dreptate.

NICOLAE CEAUȘESCU

Mai multe echipe pionierești de „cutezători” ne-au scris că ar dori să efectueze în vara lui '77 expediții pe urmele lui Traian în Dacia, solicitându-ne material bibliografic și un posibil itinerar, mai ales că au citit în revista „România pitorească” despre proiectul viitorului Parc natural Grădiștea-Cioclovina, menit să conserve și să valorifice, în special, tezaurul de piatră din munții Orăștiei, țința supremă a împăratului.

Răspunsul complet la întrebările cititorilor noștri se află în două volume publicate de Hadrian Daicoviciu, în anii 1965 și 1972: „DACII” și „DACIA DE LA BUREBISTA LA CUCERIREA ROMÂNĂ”. Aici, noi nu facem decât să indicăm o posibilă călătorie în spațiul fabulos străbătut de armatele romane în „California antică” și să amintim, în câteva cuvinte, cine a fost Traian, cel ce a scăpănit lumea antică timp de 19 ani, 6 luni și 15 zile.

DRUMUL LUI TRAIAN SPRE INIMA DACIEI

„Germanicus”, „Dacicus”, „Parthicus”

Marcus Ulpius Nerva Traianus, avînd să primească din partea Senatului roman titlul de OPTIMUS PRINCEPS, adică cel mai bun dintre împărați, cîste pe care n-a mai avut-o nimeni înainte și după el, s-a născut într-o margine a vastului Imperiu (în Spania, la 18 septembrie 53 e.n.) și a murit în extremitatea de est (în Ciliția Asiei Mici, la 13 august 117). Din simplu soldat a urcat toate treptele militare și civile, ajungînd după moarte să fie consacrat ca DIVUS și trecut în rîndul zeilor, după ce s-a numit, pe rînd „Germanicus”, „Dacicus” și „Parthicus” — învingător al germanilor, dacilor și parților.

Acesta-i Traian, împăratul care încă din primii ani de conducere visa să închidă în hotarele latinității două dintre cele mai fabuloase teritorii antice — Dacia și Arabia, spunînd: „Mă voi ține de acest jurămînt, așa cum voi face din Dacia o provincie romană și după cum voi trece Dunărea și Eufratul pe poduri”. Pe lîngă militari, la împlinirea marelui vis, el a fost ajutat de unul dintre cei mai mari ingineri și arhitecți ai antichității, iscusit inventator de mașini balistice unice și de temut în armatele vremii, sirianul Apollodor din Damasc, continuator al armoniei construcțiilor helenistice, sub îndrumarea căruia au fost ridicate podul de peste Dunăre, Forul Roman — cu Columna Traiană, băile de pe colina Appius din Roma și încă multe alte edificii publice, culturale, militare și religioase...

... În anul 101, la 25 martie, preoții Romei pline de temple și zei înaltă rugăciuni către Jupiter, pentru întoarcerea victorioasă a împăratului Traian, anunțînd latinității plecarea acestuia în războiul cu dacii; după aproape cinci ani și jumătate, „Dacicul” revine în Capitală, cu o pradă nemaivăzută, organizează sărbători, lupte cu fiare sălbatice și gladiatori, însumînd 123 de zile, pune să se construiască splendidul Forum Traiani, își umple visteria cu aurul adus din această „California antică”, precum a denumit Dacia savantul

francez J. Carcopino. Nu aveau de unde ști atunci acei preoți că, de fapt, ei devin vestitorii nașterii unui popor, la al cărui leagăn nu s-au auzit cîntece de bucurie, ci zăngănit de arme și tropot de cai, strigăte de luptă și gemetele răniților. Era vara lui 106 și Decebal murea luîndu-și viața cu un pumnal curbat, sub privirile urmăritorului său Tiberius Claudius Maximus, comandantul unei formațiuni de călăreți ce avea să-i poarte capul retezat pînă la Ranisstorum, unde se afla împăratul, după cucerirea Sarmizegetusei. Pe pămîntul scăldat în sînge al Daciei, începea să se scrie o nouă istorie, odată cu introducerea ordinii și civilizației romane. Romanizarea acestui colț est-european și continuitatea populației autohtone, de-a lungul unui mileniu de năvăliri barbare, aveau să stea la temelie limbii, poporului și țării numite limba română, poporul român și România.

Expediția noastră pe urmele armatelor romane are drept țință fabuloasă și misterioasă cetate a Sarmizegetuzei, amplasată în chiar centrul țării, înconjurată de „munți întăriți cu ziduri”. Acolo, într-un perimetru de circa 200 km, în munții Orăștiei, se găsește cel mai bogat complex de cetăți și așezări dacice din cîte se cunosc pe teritoriul țării noastre. Acolo unde Burebista a stabilit capitala întîiului stat dac, după ce-i unise sub același sceptru pe toți geto-dacii nord-dunăreni, despre care Herodot, „părintele istoriei”, afirma că sînt „cei mai viteji și mai drepți dintre traci”.

Traian nu avea de ales

În primăvara lui 101 a trecut Danubiul pe un pod de vase care lega fortăreața romană de la Viminacium de Lederata, apoi a înaintat cu precauție, construind drumuri și castre, pe la Arcidava (Vărădia) — Centum Putei (Surduc) — Berzobis (Berzovia) — Aizis (Fîrlug) — Tibiscum (Jupa, lîngă Caransebeș) — Tapae (Porțile de Fier al Transilvaniei, pe culoarul Bistrei); aici se dă o luptă crîncenă și Traian cîștigă, fiind aclamat

de soldații săi ca **imperator**, după care pătrunde în Țara Hațegului, pregătindu-și atacul hotărîtor printr-o mișcare de învăluire a Sarmizegetusei, urcînd pe firul Apei Grădiștei. Decebal încearcă o diversiune și organizează în timpul iernii atacarea cetăților romane din Dobrogea, dar armatele unite ale dacilor, roxolanilor și sarmaților sînt înfrînte. În amintirea acestei mari victorii este ridicat monumentul triumfal de la Adamclisi, a cărui restaurare a început vara trecută. Primăvara lui 102: Traian reia ofensiva în munți și cucereste mai multe cetăți întărite, printre care Costeștiul. Decebal cere pace și Traian se întoarce la Roma, unde este purtat în triumf și numit „Dacicul”. Dar Decebal nu respectă înjositoarele condiții impuse de învingător, cu atât mai mult cu cît Împăratul lăsase în teritoriile ocupate numeroase trupe și-i poruncise vestitului arhitect Apollodor din Damasc să construiască un pod peste Dunăre, la Drobeta. Astăzi, din acea autentică minune antică se mai păstrează un picior, iar în amonte constructorii români și iugoslavi au barat marele fluviu printr-un imens dig, în pînetul căruia se rotesc turbinele celui mai mare sistem hidroenergetic și de navigație din Europa.

Confirmîndu-i-se terminarea podului, Traian părăsește Roma în ziua de 4 iunie 105. E datî începutului sfîrșitului statului geto-dac.

Care-i itinerarul Împăratului, după trecerea podului de la Drobeta? O parte din trupe urmează linia deja întărită în primul război; o oaste mai mică urcă pe valea riului Rhabon (Jiu) și trece munții prin pasul Vilcan, iar o alta ocolește arcul carpatic și pătrunde dinspre Moldova pe la Angustiae (pasul Oituz). Grosul armatei, în frunte cu Traian, înaintează pe Alutus (Olt), construind din mers un întreg sistem de fortificații și chiar terme, în această Vale a Oltului, devenită metropolă balneară a României. După trecerea prin pasul Turnu Roșu, face joncțiunea cu trupele rămase în depresiunea Hațegului și astfel Sarmizegetusa e prinsă într-un clește distrugător... La început au căzut cetățile de la Costești, Bli-daru, Piatra Roșie...

To Basileion sau Kogaion

Urci dealul Costeștilor. O liniște de care-ți dai seama numai ascultînd susurul pierdut al Apei Grădiștei, pe care ai lăsat-o la poale. Cărarea de piatră, nisip și pămînt bătătorit suie lin, în bucle mari, eliberîndu-i drumetului privirea, care se îndreaptă avidă spre înălțimi. Soarele, alb și rece, se înfînge ca o monedă de argint în depărtatele coame de conifere. Vrei să ajungi mai repede sus, s-o iei pieptiş, să contempli, chiar în acest amurg, minunățiile ce ți-au aprins imaginația încă de pe băncile liceului. Dar nu se poate; o noapte cetatea își mai păstrează tainele, chiar dacă ai citit toate lucrările lui Constantin și Hadrian Daicoviciu, vestiții noștri cercetători ai acestor temple sacre românilor, și chiar dacă-l

auzi povestind pe Dănil Vapit, paznicul de-o viață al cetății... Noaptea înflorește imaginația...

Pe vîrfuri de munte se aprind focuri, e „legătura de vedere”, cel mai rapid mijloc de comunicare al dacilor. Și „poarta în clește” a cetății se închide. Pe ziduri și în bastioane (construite în tehnica **murus dacicus**) străjile se înmulțesc. În sanctuare, la răsăritul soarelui, preoții aduc jertfe lui Zamolxis, prea marele zeu ocrotitor. Sînt controlate cisternele de apă și rezervele de grîu. Nobilii — **tarabostes** — iau drumul Sarmizegetusei, în vreme ce conducătorii militari se opresc la Blidaru, să organizeze apărarea. Aici, pe diferite platforme și în numeroase cazemate, ostașii sînt gata de luptă; focul de pe dealul vecin îi puse în gardă. De felul în care va rezista Blidaru este în joc însăși existența Capitalei...

Tacitus vorbește de „castele așezate pe munți prăpăstioși”, iar Dio Cassius le numește „munți întăriți cu ziduri”.

De la capătul liniei ferate forestiere, drumul spre Sarmizegetusa — To Basileion (cetatea de scaun) — urcă abrupt, printr-o seculară pădure de fag. Copaci groși, căzuți în dezordine, stînci suspendate amenințător, un foșnet continuu al miliardelor de frunze, lespezi de piatră fasonată, aruncate în neorînduială, coloane sparte. Toate converg spre o imagine ciclopică. Dar după o jumătate de oră, sus, pe platou, priveliștea întrece în măreție orice imaginație. Într-o ordine perfectă, stau mărturie a civilizației dacice lespezele rotunde de calcar și andezit ale sanctuarelor, înconjurată de zidurile ce cuprindeau o suprafață de formă hexagonală de peste 3 hectare.

Ruine. Zeci, sute de coloane ciopîrțite din temelii, mormane de piatră, ca într-o carieră părăsită. Și totuși impresionează: aliniamentul de postamente rotunde din calcare, cu diametrul discurilor de 1,30—1,50 m, formă cîndva un edificiu gigantic (construit probabil pe vremea lui Burebista), refăcut mai tîrziu pe o nouă platformă; din sanctuarul mic n-au mai rămas decît bazele coloanelor; pe aceeași terasă — cele două sanctuare rotunde, unite în cetățile dacilor. Puse în legătură cu un sistem calendaristic (stîlpii celui mai mare sînt grupați „6 + 1”), ele dovedesc preocupări și cunoștințe astronomice deosebite pe atunci. La această concluzie duce și pasajul de 10 lespezi de piatră, așezate sub formă de raze în jurul uneia rotunde, simbolizînd soarele. Numeroasele sanctuare, eroismul cu care a fost apărata cetatea, înverșunarea cu care romanii au distrus-o, nelăsînd piatră pe piatră, conduc la ideea că aici se afla „muntele sfînt” al dacilor — Kogaion — pomenit de geograful și istoricul Strabon.

Cobori din cetate pe drumul pietruit. În afara zidurilor, aici se dezvoltase un puternic centru meșteșugăresc și comercial. Pe acest platou, s-a găsit „vasul cu ștampilă”, scriere în limba dacă, cu caractere latine **DECEBALVS PER SCORILO** — Decebal fiul lui Scorilo.

Sarmizegetusa rediviva

... Moartea ultimului rege dac a însemnat și părăsirea definitivă a Sarmizegetusei Regia. În apropierea ei, în locul unde-și lăsase Traian trupele după primul război, din porunca lui a fost ridicată noua capitală a Daciei romane (108—110), colonia Ulpia Traiana, pentru ca ajunsă la rang de „metropolis” să se numească VLPĪA TRAIANA AVGSTA DACICA SARMIZEGETUSA, perpetuând în conștiința poporului ce se naștea amintirea prea strălucitului lăcaș de cultură al străbunilor. În replică, constructorii latinității au ridicat un Amfiteatru cu tribune pentru 5 000 spectatori, Templul zeiței Nemesis, a norocului, cea adorată de gladiatori, Forul în care se întruneau cetățenii, Palatul Augustalilor.

Aici, după reluarea săpăturilor, în toamna lui 1973, s-au făcut descoperiri în premieră absolută, de către un colectiv format din Hadrian Daicoviciu, Dorin Alicu, Emil Nemeș, Ioan Piso, Constantin Pop și Adriana Rusu: două sanctuare

— temple, unice în Dacia și printre puținele atît de bine păstrate din Imperiul roman, luminînd în chip aparte fața nevăzută a latinității estice. Este vorba de Templul lui Aesculapius (Esculap) și al Hygiei — zeitățile medicinei și sănătății — și de Templul lui Liber Pater-Dionysos, preamărind bucuria de a trăi, vitalitatea, dansul, viața de vie, fertilitatea pămîntului. Alături de aceste monumentale construcții, aflate azi în plin proces de conservare și restaurare, cercetările sistematice aduc cu fiecare zi noi dovezi ale continuității populației daco-romanizate în fosta metropolă, după retragerea aureliană din anul 271. Odată cu punerea în valoare a acestor documente atît de scumpe neamului nostru, actuala localitate Sarmizegetusa, din streșina munților Retezat, renaște, devenind unul dintre obiectivele turistice de înție importantă educativ-patriotică, vizitată anual de zeci de mii de îndrăgostiți ai naturii și istoriei noastre.

Valentin HOSSU-LONGIN

cetatea Poenari

În valea superioară a Argeșului, unde sînt concentrate atîtea frumuseți naturale și obiective turistice construite de imaginația creatoare și munca omului în decursul timpului, cetatea scapă observației excursioniștilor în trecere pe lingă „Hidrocentrală” spre „Baraj”. Ea este umbrită de măreția peisajului natural din defileul Argeșului și marile construcții actuale. Totuși, cetatea merită mai multă atenție datorită interesului ce prezintă prin trecutul său. Consolidată și parțial restaurată în anii 1967—1972 (lucrarea fiind efectuată de constructorii hidrocentralei, prin grija Comisiei Monumentelor Istorice) ea este acum apărută de măcinarea neiertătoare a timpului.

Cetatea Poenari e așezată pe pîntenul muntelui Căprioara, la altitudinea de 850 metri, acolo unde acesta intră adînc spre muntele Albina, către Posada și silește Argeșul să facă un ocol, înconjurîndu-l pe trei părți; istmul care-l leagă de munte e strîngut de două viroage adînci astfel că numai cîțiva luptători puteau ține în loc o ceată de invadatori, datorită faptului că pantele sînt abrupte pînă la vertical pe toate părțile. Silueta ei se zărește de la distanță, cu mult înainte de a intra în defileu.

Originea și data construirii cetății nu s-au precizat nici cu ocazia lucrărilor de restaurare, cînd s-au făcut cercetări arheologice. Istoricii nu sînt de acord asupra rostului ei aici și nici asupra datei construirii.

În trecut a fost atribuită cavalerilor teutoni, lui Negru Vodă și apoi lui Vlad Țepeș, datorită legendei relatate de cronicarul Stoica Ludescu potrivit căreia acesta a adus pe țirgovișteni „...iar cîți au fost tineri cu nevestele lor și cu fete mari, așa cum au fost împodobiți în ziua Paștilor, pre

toți i-au adus la Poenari, de au lucrat la cetate, pînă s-au spart toate hainele de pre ei și au rămas desculți în pieile goale”.

În realitate — pietrele care vorbesc celor ce le înțeleg glasul — o arată mult mai veche. Turnul pătrat, din piatră brută, cea mai veche parte a cetății, se aseamănă cu construcțiile romane. În decursul veacurilor a primit influențe atît apusene cît și bizantine, căpătînd caracterul de cetate feudală medievală. Părerea istoricilor care leagă construirea cetății de întemeierea voievodatelor românești din stînga Oltului, sfîrșitul secolului XIII — începutul secolului XIV, are cele mai multe șanse de a se impune, cu toate că modul de construire al turnului pătrat din piatră brută indică o mare vechime.

Mult controversata localizare a luptei de la Posada, din 1330, cînd Basarab, întemeietorul statului centralizat al Țării Românești, și-a manifestat independența deplină prin sfîrșirea oastei de cavaleri și cumani a lui Carol Robert d'Anjou, se pare că se limitează în ultimul timp între două locuri: aici, la Cetatea Poenari și Drumul Loviștei spre Ciineni, argumente convingătoare fiind pentru fiecare din aceste locuri, iar unele — valabile pentru ambele locuri.

Oricare ar fi adevărul istoric încă neprecizat să dăm libertate imaginației și să ne întoarcem o clipă către trecutul îndepărtat...

În acel noiembrie 1330 iarna întîrzie să alunge toamna. Frunze moarte, ca păsări oboseite de cale lungă cădeau din belșug. Ciresii păsărești, cu cîteva zile înainte roșii ca focul, se scuturau în bătaia vîntului care anunța că iarna și-a adus aminte să coboare de pe înălțimile amețitoare spre Valea Argeșului. Carpenii și mestecenii de lingă cetate

Își trimiteau în vale din ce în ce mai multe frunze galbene pe aripile vântului. Brazilii, singurii în întregime verzi, se legăneau în bătaia vântului.

În cetate, o mină de oameni, se agitau la veștile sosite și așteptau cu porțile deschise, în supraveghere. Poruncile Domnului se împlineau cu prisosință. Din virful muntelui Ghițu iese fum. Semn că năvălitorii au ieșit din Curtea de la Argeș și urmează calea riului în sus. Alte fumuri se ridică de pe Chiceora. Se apropie oastea cu regele angevin în frunte. Aproape de el, sub paza cavalerilor, e călăuza silită să le arate calea spre Loviștea și Olt.

„Pe aici e drumul, pe apă” — spune el și greoaia înșiruire de cavaleri înzăoai se grăbește pe apă în sus, ca să găsească loc deschis pentru tabăra de noapte.

Deodată, ca din senin se aud trosnete. Copacii care se legăneau în bătaia vântului de toamnă încep să se prăvălească de pe coasta muntelui. În învâlmășala surprizei, produsă de atacul deslănțuit din pădure peste cai și oameni, călăuza a dispărut. Fiecare se gindește numai la viața lui, să și-o vindă cât mai scump, sau dacă poate — s-o păstreze cât mai mult.

După urgia atacului pădurii, încep să se prăvălească bolovanii și după ei ploaia de săgeți. Calea pare deschisă numai în susul apei. Dar deodată și din față pornește pădurea la atac și muntele apucat de furie pare că-și aruncă drăcește toate măruntaiele peste armata feudală. De pe ripa despuiată de podoaba sa prăvălită în vale, ostenii Voievodului aruncă săgeți.

Regele însuși e în pericol de a fi prins de gloata ce s-a pornit în iureș de neoprit — ca uraganul.

Cițiva ani mai târziu regele Carol Robert povestește și cronicarul său Petru de Dusburg scrie în *Cronicon Pictum Vindoborense*:

„...Mulțimea nenumărată a Românilor sus pe ripă, alergând din toate părțile, aruncau săgeți asu-

pra oastei ungurești care era în fundul văii, pe un drum bătut, care însă nici nu ar trebui numit drum, ci mai curînd un fel de corabie strîmtă, unde din pricina înghesuiei, cei mai sprinteni cai și ostași cădeau în luptă, pentru că din pricina urcușului prăpăstios... nu se puteau sui împotriva Românilor pe nici una din ripele de pe cele două laturi ale drumului, nici nu puteau merge înainte, nici nu aveau loc de fugă, fiind șanțurile săpate acolo, ci ostașii regelui erau cu totul prinși, ca niște pești în virșă sau în mreajă. Au căzut tineri și bătrîni, principii și nobili, fără nici o deosebire. Căci această tristă întîmplare a ținut mult, din ziua a șasea a săptămînii pînă în ziua a doua a săptămînii viitoare, în care zilele ostașii aleși așa se izbeau unii de alții precum în leagăn se leagănă și se scutură pruncii sau ca niște trestii bătute de vînt. Uciderea cea mai cumplită — căci a căzut mulțime de ostași, principii și nobili și numărul lor nu se poate socoti — a fost ziua a șasea în preseara Sfîntului Martin și după aceea, în ziua următoare (...). A căzut în sfîrșit și o mulțime nenumărată de Cumanii. Trupurile tuturor, atît ale fețelor bisericești, cît și ale nobililor laici, acolo, pe locul luptei, așteaptă timpul învierii de apoi. Nici cei mai de aproape ai lor nu putură să găsească pe iubiții lor ca să-l îngroape din cauza năvălirii dușmanilor. Și Românii au dus mulți prinți cu sine, atît răniți cît și nevătămați și au luat foarte multe arme și hainele prețioase ale tuturor celor căzuți; și bani în aur și în argint și vase prețioase și cingători de sabie și multe pungi cu groșite late și mulți cai cu șei și friie, ce toate le-au luat și le-au dus lui Basarab Voievod. Dar regele și-a schimbat însemnele armelor sale cu care a îmbrăcat pe De-sev, fiul lui Dionisie, pe care crezîndu-l a fi însuși regele, Românii cu cruzime l-au omorît. Și regele abia a scăpat cu cițiva inși”...

Așa va fi fost atunci...

Ajunși la cetate, avem trecutul și prezentul în față. Frumusețile naturale, vestigiile trecutului și hărnicia creatoare a omului de azi se completează între ele. Munții ne dau impresia că închid calea. Cetatea ne copleșește cu amintirile trecutului. Clădirile moderne din vale ne arată că omul de azi și-a făcut palat sub munte și a silit Argeșul să-și pună puterea în serviciul progresului.

Dacă cobori din susul apei, dinspre munții cei mari, priveliștea îți pare desprinsă din basm. Cînd soarele se uita înapoi din asfințirea lui de peste munte, te prinde într-un miraj căruia cu greu te poți sustrage. Focul soarelui ce apune cuprinde cetatea în limbi de flăcări, ca pe un rug.

Apoi, încetul cu încetul, pe cerul de aramă, se conturează cetatea ca o umbră compactă, pînă ce noaptea coboară din munți, îi întunecă decorul și întunericul o inghite. Coborînd pe Argeș te însoțește imaginea ei și misterul nelămurit încă.

Dar poate că pietrele care au stat neclintite aici, poate că ele știu. Și pînă la urmă, ele vor vorbi celor ce le cunosc glasul...

G. POENARU

LEMNE de CĂPĂȚÎI

Pianul de Jos. Ori de câte ori treceam pe șoseaua dintre Sebeș și Orăștie, săgeata indicatoare cu bizarul toponimic mă ducea cu gândul, fără să fiu în stare să fac vreo apropiere, în lumea muzicii. Ce legătură poate fi însă între satul așezat cu fața către Munții Șurianului și „prețiosul” instrument muzical? Niciuna.

Dezleg misterul tocmai la Strungari, în capătul dimpotrivă al Văii Pianului. Vladimir Roman, directorul școlii, îmi scoate dintre vrafuri de cărți o monografie a Pianului de Sus scrisă de unul din reprezentanții familiei Bena, neam de cărturari, legați generații la rînd de școlile modeste și de copiii de ciobani de pe această vale. Unul dintre ei, Romul Bena, a fost văr cu Lucian Blaga și poetul și-l amintește în „Hronicul și cîntecul vîrstelor”, apostol al slovelor, sus în munte, la Purcăreți, viguros și dăruit muncii sale.

În monografia Pianului de Sus se spune că numele satului va fi venit, poate, din Italia odată cu legiunile lui Traian. Există, într-adevăr, în țara-mamă a fostului imperiu un rîu Piano și cîteva insule și localități cu

nume asemănătoare: Pianosa, Pianella, Pianello etc., așa cum pe hotarul satului transilvan, Pen, după prima atestare documentară din 1309, se mai văd încă urme romane: pietre cioplite, figle, cărămizi cu inscripția „L XIII Gem.“, un fundament de zid antic străbătând mijlocul satului — cine știe, poate că pienenii trăiesc chiar pe locul pe care Ptolemeu numește cetatea Ulpianum.

Dincolo de Pian sînt Strungarii. Țăranii treceau cu vitele pe aici, prin această strîmătură a văii, urcîndu-le la Purcăreți. Ei au dus veacuri de-a rîndul oile și vitele la munte prin strunga care a dat numele satului, dar la 1771 au fost părtași la un eveniment cu totul neobișnuit: punerea în funcțiune a unei mori de hîrtie ce avea să ființeze timp de mai bine de un secol, alimentînd cu prețiosul produs vechea tipografie a Sebeșului sau exportîndu-l în cantități însemnate în țările vecine. Care trase de boi duceau baloturile de hîrtie la Sebeș, întorcîndu-se cu zdrențe adunate din satele din jur, pînă la Miercurea, Teiuș sau Orăștie. Procedul de fabricare a hîrtiei era rudimentar și anevoios și consta în transformarea zdrențelor tratate cu piatră acră, apă de var și leșie de cenușă și scărămănte apoi cu suluri prevăzute cu cîrlige, într-o pastă care era amestecată cu puțin clei și întinsă pînă lua forma colii de hîrtie cu ajutorul unor prese de mînă.

Străbat alături de directorul școlii ulițele drepte ale Strungarilor. Satul se bucură de o splendidă așezare la poalele munților, riul Pianului se împarte puțin mai sus, pe valea Recii și pe Valea Tomii, încadrînd tăpșane și stîncării cu nume gingașe — Poienița, Pienelul, Dobra, Valea Cornii, Dealul Recea, muntele Văratec — date după gîndul senin și inima curată a strungărenilor. Spunea tinărul dascăl că frumusețea satului este dată de apă și de pădure și că în acest paradis, oamenii trăiesc mult și frumos, atît de frumos încît pînă și blestemul de dragoste își pierde orice urmă de înverșunare:

*„Du-te bade, duce-te-ai,
Unde-o sta vîntul să stai.
Nici așa nu te-oi lăsa
Și mai rău te-oi blestema:
Să te-nsori de nouă ori
Și să ai nouă feciori.
Să te mai însori o dată
Și să ai numai o fată
O fată, o copiliță
Să te poarte pe uliță.
Să vii și la poarta mea
Să te dăru cu ceva:
Cu ojiță de turtiță
Să știi că ți-am fost draguță“.*

Gheorghe Cetină este decanul de vîrstă al satului. Are 95 de ani, dar nu stă o clipă locului, este vioi și inteligent, vorbește rar și limpede și își aduce aminte fără să facă vreun efort despre lucruri petrecute acum aproape un secol.

Vladimir Roman îl îndeamnă la vorbă cu o întimplare petrecută ast'vară:

— Cum a fost, moș Cetină, cînd te-am găsit dormind în iarbă, lîngă rîu?

— Cum să fie, iaca, bine! M-am dus la coasă pînă-n deal și-am cam amețit. De-atunci iau bîta asta. Mă mai necăjesc picioarele, dar nu mă las pînă pot. Nimeni n-a umblat cît am umblat eu.

— Lasă că nu ești prea bătrîn, mă prefac că nu-i știi vîrsta.

— Sînt la 95, dar cred că mai am ceva de trăit. Am fost sănătos toată viața și-aș fi si-acum dacă nu mi s-ar fi subrezit picioarele. Tata a murit la 96, bunicul și o soră de-a tatii la 112, iar o soră a mamei a ajuns pînă la 120 de ani. Era din Luncani, de peste munte.

Pauză. Vroiam să-l întreb cum de-a reușit să-și țină sănătatea trupului și a minții atîta amar de vreme, dar moș Cetină știa de rostul acestei întrebări:

— Dacă v-a adus Dumnezeu la noi, vă mai spun una: eu n-am jînduit de la nimeni. Mai rătăcea cite-o găină străină și oua la mine și-atunci luam oul și-l dădeam peste gard la vecină. Cît am trăit, mie nu mi-a stat gîndul la nici un lucru rău, numai la lucruri bune.

La cei 79 de ani ai săi, Emilian Cheșu este încă un bărbat în putere. M-a poftit la cină, îndemnîndu-și femeia printr-un semn al capului:

— Ană, adă-ncoace!

Lelea Ana cunoștea porunca, așa că s-a înfățișat cu o sticlă de jinars și cu păhăruțe de-o potrivă pentru fiecare. Apoi, către mine:

— Mi-a fost dragă viața pe pămînt. Acum 5 ani doctorii m-au trimis să mor acasă. M-au deschis și m-au cusut la loc, ziceau că am cancer pînă și-n ochi și că știința e neputincioasă. Primarul m-a scos din evidență, 5 ani am stat ca iepurele în tufă. Dar eu mă-ndes ca scaiul în lîna oii și dau biletul înapoi. M-aș duce acum în fața doctorului, bărbierit și îmbrăcat frumos, și i-aș spune așa: „s-au împlinit 5 ani de cînd mi-ați propus să mă mut, dar să știți că s-a îmbătat și cancerul. Geaba mi-a luat muierea trăpar și mi-a făcut sicriu; de sicriu a avut parte altul“.

În Strungari se mai cioplesc și astăzi stilpi funerari. Ca și la Purcăreți, Loman, Căpîlna ei au origine păgînă, prototipul lor dăinuie dinainte de apariția creștinismului. Localnicii îi socot drept moștenire artistică rămasă

de la geto-daci. În succesiunea ritmată în care erau dispuse, motivele de pe stîlpii dacici se legau într-un aflabet de semne și de înțelegeri. Ce putea să însemne înălțuirea de romburi decât curajul de a te înălța întru veșnicie? Oare semnul soarelui încrustat pe stîlpul funerar nu vrea să facă dovada nebiruitei puteri a vieții? Celții reprezentau infinitul printr-o funie. De ce să nu-și fi ales geto-dacii drept simbol al nemărginirii coloana de lemn căreia Brâncuși avea să-i descopere, două milenii mai târziu, rădăcinile raționale?

La Strungari, bărbații au rămas credincioși tradiționalului meșteșug al cioplierii lemnului. Unul dintre ei, și dintre cei mai buni, este Emilian Cheșu, moș Milian, cel ce i-a păcălit pe doctorii din Sebeș. Îl ascult acum, după ce femeia a strîns totul de pe masă, vorbind didactic și subliniind tilcurile filozofice ale meșteșugului său:

— Omul, care-i mai prost, care-i mai topolog, care-i mai deștept. Viața lui o pui pe lemn așa cum este, ca și cînd o scrii cu niște dăltușe. Numai lemnul să fie sănătos, din gorun. După ce-l cioplesc în bardă, îl

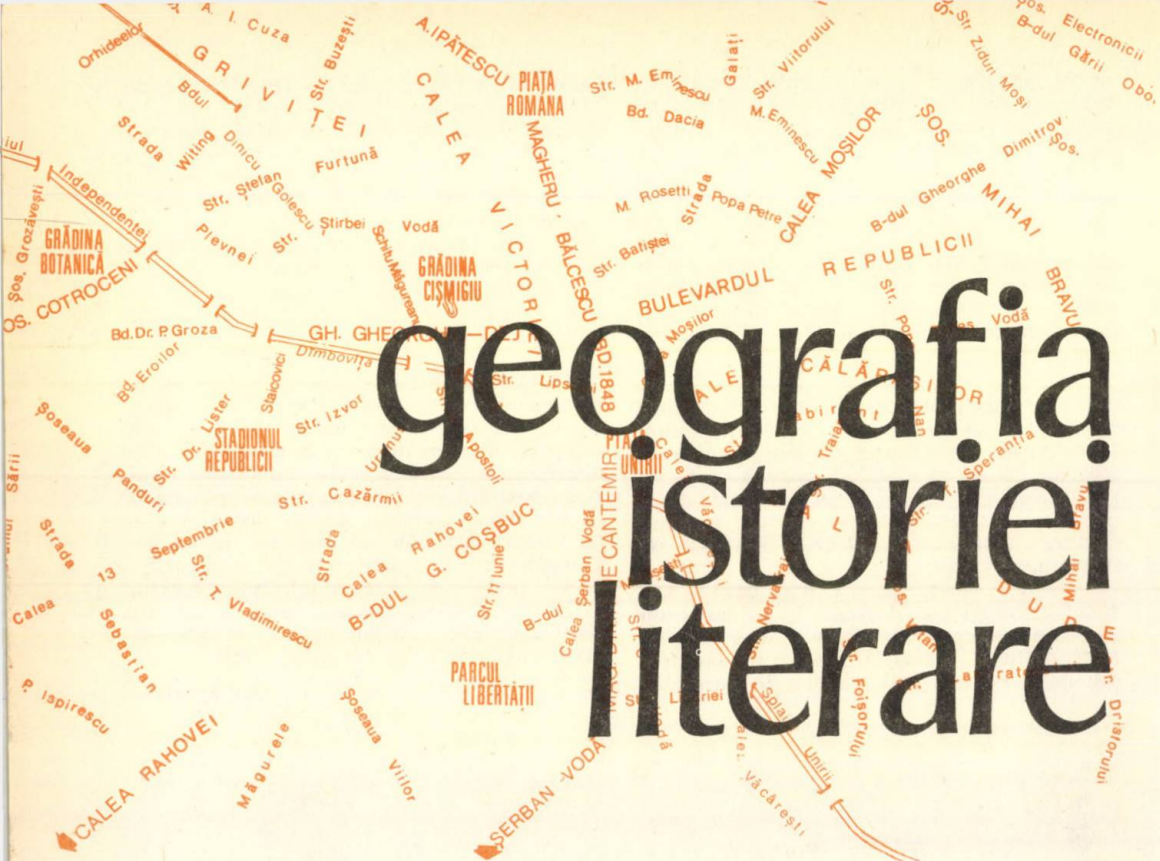
împart cu plivazul și tai cu firezul pe plivaz Dau cu securea și scot. Ha, ha, uite-așa! explică moșul. Chindisesc cu dăltușa, cînd mai mic, cînd mai mare, după cum îți vine ideea, și mai pun o peană. Asta-i ideea omului, ce mi-or văzut ochii am cam făcut. Asta a fost mai bătrîn, a văzut multe; îi fac atunci un stîlp mai frumos, te mai pomenește cineva și zice: asta-i stîlpul lui cutare. Așa îi scrii istoria omului, și mie mi-o scrie altul și așa mai departe. Asta-i tot ce-i mai rămîne după ce moare.

Solitari sau în grupe de cîte doi-trei, stîlpii de mormînt din Loman, Căpilna, Purcăreți, Strungari, dreپți ca pădurea din care vin, sculptați viguros în romburi repetate sau în alternanțe cu brîie paralele, cu semnul luminos al soarelui, alcătuiesc impresionante muzee în aer liber. Oamenii acestor locuri vecine cu inima regatului lui Decebal au înălțat dintotdeauna la căpățîiul morților lor, stîlpii dacici, pentru că semnele infinitului descind în istorie din acele timpuri, cînd în cetatea Sarmizegetusei oamenii mureau rîzînd, slăvind prin jertfa lor triumful vieții.

D. NICOLAE

geografia istoriei literare

Textul pe care-l transcriu numaidecât mi-a rămas în minte nu știu de când și de unde; e legat de numele lui Jules Michelet, dar din care scriere anume a istoricului n-aș putea preciza și nici cum s-au asociat textul și numele între ele, în memoria mea. Nu este exclus ca totul să se datorească unei confuzii și cuvintele să aparțină altcuiva; le păstrez însă ca și cum ar fi ale lui Michelet. Ca istoric pasionat, le putea spune, aș fi chiar bucuros dacă ar fi ale lui.

Sînt despre un cimitir, cred, parcă Père Lachaise; le spun de cîte ori pășesc pe aleile de la Bellu, unde simt că mă înconjoară o istorie întreagă, a ultimilor o sută douăzecișicinci de ani; am ajuns acum să le chem și cînd calc pe caldarîmul Bucureștilor, ori în orașele pe unde mă poartă împrejurările.

„Să atingem cu grijă aceste pietre, să pășim ușor pe aceste lespezi, o mare taină s-a săvîrșit aici... și sînt ispitit să plîng.” „...un grand mystère s'est passé ici... et je suis tenté de pleurer.”

Nu e o formulă prea deosebită, nu e o lapidară inscripție latinească. Starea pe care o definesc însă cuvintele simple de mai sus, ea e cea care mă tulbură. Știu că în multe locuri pe unde calc, o întreagă geografie, altădată în ființă, apăsa țărîna care mă ține în fiecare clipă, cînd trec peste ea grăbit. Se înalță aici o casă, dincoace alta, acum dispărute, în ele intrau oamenii care au făcut gloria spirituală a pămîntului unde mă port eu azi. Sub urma lor, ștearsă poate definitiv, au fost alte zăcăminte mai vechi, pe care nu le știu, dar care au iradiat spre timpul de azi lumini arzătoare sau numai scinteieri, doar de unii știute, de care însă ne bucurăm toți. Vremea a înlocuit unele cu altele, case cu case, case cu străzi, străzi cu parcuri, parcuri cu case și străzi, pe bătrîinii de odinioară cu noi cei de azi. Unele clădiri mai puteau dura, și adesea nu puțin. Au căzut sub tirnăcoape, ca să se deschidă o cale nouă, un părculeț, sau ca să se înalțe un bloc cu multe etaje. Dacă nu cădeau acum o sută de ani sau acum zece ani, aveau să se prăbușească singure peste zece ani sau peste cincizeci. Urmașii noștri tot nu aveau cum să le apuce...

Nu graba unora de-a îndepărta vechi urme ce mai puteau dăinui, nu aceasta vreau s-o discut, ci existența acestor straturi suprapuse — ori, mai bine, subpuse — cufundate azi în trecut ca în adâncime, dar care au fost, în timp succesiui, cadrul unde s-a petrecut de fiecare dată misterul creației sau ieșirii în lumină a comorilor generate de geniul acestui popor. Geografia aceasta, pierdută, de deasupra țărinii, dar stratificată în conștiințe, ar trebui s-o înviem în hărți limpezi, ca s-o lăsăm celor de după noi; ei să continue harta, întregind-o cu geografia noastră, când și noi ne vom fi adus participația, și la depozitul spiritual comun, și la înmulțirea umbrelor care ne însoțesc nevăzute pe toți, când trecem pe străzile orașelor, ne merg alături ca niște fantome ale marilor bătrini.

Acasă la Titu Maiorescu

...Cobor, de exemplu, din casă și fac la dreapta, pe strada Clemenței; trec prin capătul străzii Pitar Moș, tai strada Colței, acum largă, altădată îngustă și cotită, până ajung în fosta uliță a Boteanului, devenită strada Poșta Veche.

Cîndva, cu peste un secol în urmă, pe aici treceau rădvanele spre noua carvasara, caravan-seraiul, mutat aici, pe strada Vămii, cînd centrul orașului se muta dinspre vechea curte domnească a Brâncoveanului și dinspre Bărăție, încoace, spre șoselele Tirgoviștei și Ploieștilor, tot mai umblate. Clădirea, veche, mult peste un secol, cu forma ei de cetățuie modernă, prin ale cărei ganguri se ajungea în curtea largă pentru adăpostit rădvanele și căruțele de poștă, e în ființă, dar n-o iau spre dînsa, ci, pe mîna dreaptă, urmez Poșta Veche spre strada Herăstrău. Ajung la strada Franklin, trec mai departe prin spatele Ateneului, și iată-mă în colțul străzii Mercur, prin care m-aș putea întoarce spre strada Colței. Dar nu; mă opresc aici. Chiar în față, în colț cu Poșta Veche, știam casa fără etaj a lui Titu Maiorescu. Cu grădina înspre strada Mercur, pe unde se și intra, cu ferestrele dinspre asfințit dînd direct în stradă, cea a Poștei Vechi.

Acum aici sînt cîteva leagăne pentru copii; vara, cînd plouă, se adună apă și micii oaspeți ai părculețului de cîteva palme trebuie să aștepte două zile pînă cînd soarele usucă ce n-au sorbit pietrișul mărunt, nisipul și pămîntul bătătorit bine dedesubt.

Cîndva, într-un interval de cîteva ani, s-au desăvîrșit în acest colțșor mistere ale poeziei și prozei române, ale teatrului și criticii, ale culturii scrise, de proporții mai mari decît în orice alt punct al țării. S-au citit, între pereții casei care a fost aici, cele mai multe dintre operele clasice ale literaturii românești, din ultimul sfert al secolului trecut: **Luceafărul** și **Scrisorile** lui Eminescu, **Amintirile** lui Creangă, **Scrisoarea pierdută** și **D-ale carnavalului**, nuvele de-ale lui Slavici, **Fintina Blanduziei** și **Ovidiu**, **Scrisori de Ghica**, **O Noapte** de Macedonski, **Critice** de Maiorescu și cîte altele! Toată literatura noastră din sfertul de veac despre care vorbesc, și-a trimis creatorii în casa aceasta, decorată în interior în chip potrivit, la nivelul gustului epocii. Cîți au trăit și au scris în București, între Războiul de Independență și Războiul de întregire, au călcat în această casă aproape toți.

Pe strada Poșta Veche, la capătul ei dinspre centru, pe la colțul cu strada Vămii, locuise o vreme Alexandru Macedonski, pe cînd scotea **Literatorul**, chiar la început în 1880; alături de celălalt capăt, pe strada Herăstrău, a locuit Eminescu; aproape, în Piața Amzei, stătea Slavici, — poetul s-a mutat în gazdă și la el; tot împreună au stat și pe Podul Mogoșoaiei, ceva mai la stînga de locul unde, la Biserica Albă se oprește strada Herăstrăului. Lîngă casa poetului de pe această stradă, începea strada Prîmăverii, unde au locuit Ștefan Luchian și Liviu Rebreanu.

Strada Poșta Veche era foarte liniștită. Poate dacă se ridica aici, în cercul închis de strada Episcopiei, cirul, început înainte de Războiul Independenței, poate că liniștea se pierdea; concertele Ateneului însă păstrează tăcere și pace, fără să le destrame, căci pe temelia cirului s-a înălțat, după război, Ateneul; de aceea, sala e rotundă: e fosta arenă, împrejmuită circular de staluri!

Dincolo de Ateneu, peste strada Franklin, pînă în Clemenței, e vechea casă a Boereștilor, iar dincolo de ea, peste Clemenței, a fost casa lui Grigore Peucescu, cu stăpîn deschis la suflet și cu stăpînă iubitoare de poezie și muzică. Zoe Peucescu a fost o ființă aleasă, ca și bărbatul ei. Îl îndrăgeau pe Eminescu, care găsea aici înțelegere, cînd grupul junimist se lăsa prea mult atras către liberali, adversarii poetului, sau el adversar jurat al lor.

Casa nu mai e de trei sferturi de secol — în locul ei s-a ridicat Biblioteca Fundațiilor, cu sală de conferințe și reuniuni culturale; nici grădina casei nu mai este — în locul ei e o grădină, dar a unui teatru de revistă. Și e casa-muzeu a lui Teodor Aman, după care, spre strada Poșta Veche, vine o bodegă foarte nepotrivită acolo.

În jurul unei piețe

Dincolo de casa Boereștilor, în care azi e un restaurant, dar unde acum un secol intra cel ce-a proclamat Unirea din 1859, e azi o piață ciudat de contorsionată, lungă de aproape două sute de metri. Calea Victoriei n-o străbate, ci o leapadă într-o latură, ca să adune, în partea dinspre răsărit, nu mai puțin de șapte străzi, în timp ce spre asfințit abia după al doilea război și-a cîștigat, la capătul dinspre centru, o comunicare în jos, spre Cismigiu: acum patruzeci de ani, n-avea ieșire spre partea aceasta a orașului, o rețea grilajul cu sulii ascuțite ale Palatului regal, mutilînd singura piață mare din chiar centrul Capitalei.

Mai înainte de primul război și îndată după el, ieșea pînă în Calea Victoriei strada Sfîntu Ionică, unde venea Jupin Dumitrache cu nevasta și cumnata la „Iunion” să-l asculte pe Ionescu. Strada aceasta a oprit-o jos, chiar în fața fostului „Iunion”, grădina palatului regal, înghițindu-i partea dinspre centru, care trecea pe sub Hanul Crețulescu, cel cu bijuteria de biserică brâncovenească în mijloc. Tot așa, palatul înghițise cu puțin înaintea războiului al doilea și fosta stradă Imperială, ștergînd cafeneaua „Imperial”, altădată una din citadelele vieții literare și împingînd mai spre nord strada Știrbei Vodă, mai înspre strada Modei, cea care avea să poarte apoi numele pictorului Grigorescu.

Din acest punct, de la „Imperial”, înapoi spre centru, pe o parte și pe alta a Căii Victoriei, pînă la Boulevard, era centrul cultural bucureștean. Ateneul nu se vedea atunci de la „Imperial”. În fața grădinii lui, mai mare decît e azi, erau case, cu două rinduri, care adăposteau magazine case de modă, restaurante, bănci și tot felul de societăți. Cafeneaua lui Papa Kübler era pe aici, unde se adunau „moderniștii” pe la 1900 și tot aici veneau tradiționaliștii, Corso era tot pe aici, mai încolo „Hugues”, pe partea cealaltă în colțul străzii Cîmpineanu era „Berăria Cooperativă”, apoi dincolo de teatru, în celălalt colț era Terasa Oteteleșanu... Peste drum de teatru era sala „Bossel”, care concura teatrul. Însă mai stau o clipă în piață, mă întorc înapoi spre Ateneu...

Limpezită cum e acum, piața aceasta rămîne urită. Clădirile care o împrejmuesc sînt mai toate frumoase, dar ea e urită. Poate era mai bine ca edilii să fi renunțat, în ultimele trei sferturi de secol, de a face neapărat piață în acest punct al orașului. Nu era, pe vremea lui Eminescu, pe cînd trăiau Alecsandri, Kogălniceanu și Ghica. Sau era, dar mai mică numai în fața Bibliotecii. Au fost însă dărîmate clădiri vechi, ne-nrebutoare și, în loc să se clădească pe locul lor, terenurile au fost lăsate goale, s-au

asfaltat, prelungindu-se fața străzilor. Așa s-a născut piața: adăugându-și foste străzi și foste spații de construcții, chiar câte-o grădiniță. Că a fost ștersă prăvălia cu două rinduri a lui Colțescu e chiar mai bine; la fel, „Consumul Frații Ciobanu“, dintre casa Boereștilor și Podul Mogoșoaiei. Însă casa Jockey-Clubului, situată chiar în locul unde strada Clemenței cotea brusc spre centru, înainte de a intra în Podul Mogoșoaiei, această casă s-a dărimat. Era în acest cot și redacția, chiar și tipografia ziarului „**L'Indépendance roumaine**“. Clădirea Bibliotecii, zidită în locul casei lui Peucescu e frumoasă, dar nici cealaltă nu era urită, dimpotrivă. Însă nu casa e totul. Când era ea în ființă, ce nu se citea la Maiorescu, pe Mercur, colț cu Poșta Veche, se citea aici — iar uneori se citea și colo și colo. În harta pe care o văd întocmindu-se, cu geografia literară a Bucureștilor, casa lui Peucescu, cuprinsă în grădina ei între străzile Clemenței, Poșta Veche, Vămii și Calea Victoriei, trebuie să aibă loc aparte. Ca și cafenelele numeroase de aici, berării și restaurante. Ca și hotelul „Metropol“, cel mai central dintre hotelurile accesibile lumii cu bani puțini a scriitorilor. Dincolo de „Metropol“, spre Bulevardul Academiei, era cartierul comercial, apoi către Lipscani începeau mulțimea de hoteluri. Chiar în colț, stăteau față „Luvru“ și „Bulevard“, încadrând Biserica Sărindar, care imita Sfânta Sofia, cu cele patru turnuri ale ei și cu frumoase balcoane interioare. Aici s-a cununat Macedonski și Carol Scrob, în uniformă de locotenent, l-a firitisit la ieșire cu o patetică odă:

Muza României azi e soacră mare
Căci se-nsoară fiul ei cel mai iubit.

Redacții și cafenele

Dar principalul era aici mulțimea de gazete și, în jurul lor, berării, birturi, bodegi și restaurante.

Dintre gazetele care polarizau atenția literară, cea mai îndepărtată de acest centru dinamic era **România liberă**, în Covaci, iar dintre bodegi și restaurante, era „Iordache“, tot în Covaci. În vest, pulsația se concentra mai ales în perimetrul dintre „Bulevard“ și „Imperial“ și rămânea aici pînă mult după întiul război mondial. Adică, aproape o sută de ani. Trebuie să însemnate pe hartă punctele de întîlnire ale eroilor specifici: Caracudi, Mache, Lache, Mitică, erau aici poteră. Era și părintele lor, Caragiale; mai înainte era și N.T. Orășanu, întiul mare pamfletar politic prin intermediul satirei comice, creatorul fantelui „Filfizon“; mai încoace veneau Tony Bacalbașa și George Ranetti. Saloanele și cenacurile nu mai monopolizau discuția literar-artistică, aceasta ieșea către cafenea și redacții, devenea publică, în cenacuri și saloane rămînea doar partea ei academică, în timp ce critica activă a „cetății literare“ se constituia în redacții și cafenele. Orice s-ar spune, avem o datorie fără de îndeplinire căreia istoria literară e lipsită de o mare parte din atmosfera ei autentică. Operele capitale nu s-au scris în afara acestei atmosfere, ci în interiorul ei. Viața politică, viața socială, viața economică aveau aici vibrații proprii, diferite de cele din Parlament, de cele din Cabinetele ministeriale care și acestea erau, în mare parte, în laturile acestui restrîns perimetru. În spatele hotelului „Metropol“ erau într-o vreme președinția Consiliului de miniștri și Ministerul de interne, așa cum în spatele „Capșei“, dincolo de locul fostei săli Slătineanu, era bodega-restaurant și cafenea „Rașca“ de la Crețulescu în jos; către Cîșmigiu era fosta sală a Ateneului, unde s-a mutat apoi Opera, așa cum în spatele fostului han al lui Șerban unde s-a înălțat Poșta, în care e azi Muzeul de istorie al R.S.R., era galeria de pictură de la Stavropoleos cum în fața „Rașcâi“ era Universitatea și Senatul, era Academia într-un timp, iar în fața acestora, pe locul fostei mănăstiri Sf. Sava, cu școala ei celebră, erau grădini de vară cu orchestre celebre. Azi, acolo sînt statui: Mihai Viteazul, Gheorghe Lazăr, Eliade. Aici era odată centrul de festivități naționale, de aceea s-a urcat Coriolan Drăgănescu pe statuia lui Mihai.

Amintirea lunecă înainte și înapoi în timp, construcțiile își schimbă destinația, forma, cad unele, se ridică altele, se perindă oamenii, se primenesc vremurile. Cade Turnul Colței, se dărimă zidul cu prăvălii de la Zlătari, în locul Bisericii Sărindar se înalță Cercul Militar, la „Bulevard“ se introduce „apă curentă“, la Palat și la Teatru se

instalează luminatul electric, se vor tăia „buclele Dimboviței”, Cimitirul Bellu, inaugurat cam la jumătatea secolului, adună acolo tot mai multă lume din cea care dăduse lumina și umpluse epoca. În casa din strada Mercur intră tot alți oameni, tot mai puțini din cei vechi...

Marile taine

O iau încet înapoi în sus pe străduța aceasta, care și-a schimbat de patru ori numele într-un veac, pășesc trist pe caldarîmul deasupra căruia pilpiie privirilor mele năluca templului grecesc al Casei Șimu, cu galeria ei de tablouri, cu statuile împrejmuitoare, în plin centrul orașului. Pe lângă stația de benzină fac îndărăt spre dreapta, pe strada Franklin, spre Poșta Veche. Strada aceasta poartă de vreo jumătate de secol numele unui Golescu, așa cum strada Primăverii își adoptase tot pe atunci numele lui Bălcescu, a Fintinii pe a unui general francez, a Corăbiei pe a unui ministru francez. Au dispărut nume frumoase de străzi: a Fetei, a Minervei, a Cometei, Clementei, Columbelor, Dreptului, Sculpturii, Gîndului, Lirei, Lunei, Mașinei, Morfeu, Modei, Occidentului, Orientului, Păcii, Prudenței, Platanilor, Sălcilor, Duzilor, Scaune, Surorilor, Soarelui, Teilor, Țăranilor, Vîntului, Veseliei, Vestei, Zefirului, Zorilor... Și unele aveau legende, care, odată cu numele, s-au pierdut și ele. Pe strada Vestei a stat odată Maiorescu, Eminescu trecea din strada lui, a Speranței, pe Prudenței, ca să ajungă în Batiște și de acolo, prin Colței, la relația „**Timpului**”; pe Rotarilor, vecină cu Speranței a stat Caragiale, pe Cometei se afla casa cu „plopîi fără soț”...

Vin îndărăt pe Clementei, înconjur pîrculețul unde se înălța altădată percepția „de negru”, adică a sectorului II, așadar fac cîțiva pași pe strada Scaune, prin fața fostului magazin alimentar „Furnica”, cotesc numaidecît la stînga, pe Școalei și am și ajuns la strada Dionisie, dincolo de care se ridică zidăria albă a Școlii „Clemența”, veche de pe timpul lui Cuza. Aș putea să merg mai departe, pe Sfîntul Spiridon, spre Rotarilor și Păcii, ca să ajung în strada Teilor. Dar nu, căci la stînga mă atrage casa cu acoperiș terminat în creneluri, zidită dinainte de Cuza și cu parc mare în jur. Aici venea domnitorul Unirii la prietenul său Librecht, care a inaugurat la noi convorbirile telegrafice și a ajuns apoi și în legiunea străină a lui Garibaldi, după lovitura din februarie 1866.

Urme vechi, copleșite de amintiri și fantome prietene, care umplu cu viață adevărată paginile istoriei literare. Trebuie să mă duc din nou și să văd acea străduță din vechea mahala a Oltarului, unde petece de asfalt sărit îmi lasă dedesubt să văd pavajul vechi din cuburi de lemn, stejar tare ca fierul și ca piatra, trebuind să numere mult peste o sută de ani. Cînd se pavau Bucureștii cu grinzi? Pe la 1850. Dar cu pavea pătrată de lemn, cum doar la Timișoara am văzut, în niște coridoare vechi de trei sute de ani și la Praga, în Stare Mesto? Paveaua de lemn trebuie să fie mai bătrînă. Cînd Eminescu începea să frecventeze casa din strada Mercur, aceasta se asfaltase de curînd. Sînt de atunci o sută de ani. El venise la București în 1877. Pe aici, pe Clementei, către Speranței e drumul cel mai drept; și spre fostele chilii de la Caimata, unde a stat de asemenea; și Caragiale cînd sta în Rotarilor, tot pe aici trebuie să fi trecut spre cenaclul Junimii, iar Maiorescu cînd a luat bagajele poetului și le-a dus la el, în strada Mercur, tot pe aici trebuie să fi trecut...

Pășesc prin urmare cu strîngere de inimă pe locul lespezilor de odinioară și ating ușor, din cînd în cînd, cîte un zid vechi. Închipuirea mea îl ridică la loc, așa cum a fost, îl unește cu altele, așază pe ele zugrăvelile cunoscute și face să se săvîrșească încă o dată și încă o dată marea taină petrecută cîndva aici, a unei poezii, a unei istorii de demult, ascultate cu dragoste de oamenii acelui veac, marii oameni ai acelui veac.

Hotărît, trebuie să facă cineva, trebuie să facem harta geografiei istoriei literare a Bucureștilor, a Iașilor, Sibiului, Craiovei, a tuturor colțurilor de țară unde s-a săvîrșit una din tainele care explică ființa noastră și existența noastră.

MIHAI GAFIȚA

Cultul pietrei are și astăzi o mare arie de răspândire la noi românii, el regăsindu-se practic pe întregul nostru teritoriu.

Nu numai în satele din zona carpatică și subcarpatică, dar chiar și în cele de câmpie pot fi întâlnite, puse la vedere prin grădini și curți, la capătul scăriilor, lângă fântini sau la margine de drumuri, tot felul de „pietroaie” culese din albia râurilor sau scoase de prin maluri.

De foarte diferite dimensiuni și cu extrem de variate forme, aceste pietre primesc de obicei o denumire izvorâtă dintr-o asemuire ce stă la îndemîna fecunde imaginații a țărânului nostru. Poți fi sigur că printre ele vei întâlni tot felul de reprezentări ale unor animale reale sau fantastice, păsări, personaje din basme și o întreagă gamă de tipuri umane, uneori grotestice. Predomină totuși sfera și ovoidul (probabil ca o traducere plastică și geometrică a sacrei perechi primordiale), bobul (considerat ca un simbol al genezei) și multe, foarte multe capete. Pentru ilustrare redăm câteva astfel de piese aflate pe valea Teleajenului și pe valea Jiului. Dar ele se găsesc mai peste tot prin satele noastre. Poate că ar trebui cercetate și catalogate, dar sînt cu miile și ar fi destul de greu să le poți afla pe toate, nedîndu-li-se o prea mare importanță, în afară de valoarea lor strict afectivă.

De unde vine oare acest cult al pietrei, care mai dăinuie la noi chiar și în condițiile omului civilizat de astăzi?

Istoricul Nicolae Densușianu afirmă printre primii (interpretînd unele certe izvoare istorice) că pelasgii, vechii locuitori care populau de pe la începutul neoliticului spațiul carpato-dunăren, aveau un deosebit cult, o adevărată adorație pentru piatră. Peste pelasgi s-au suprapus tracii ca strat etnic. Ei au preluat și au amplificat acest cult, devenind — cu circa

3 000 de ani î.e.n. — poporul dolmenelor, menhirelor și al megalitilor carpatici.

De altfel istoria uneori îi consemnează în continuare alături, sau chiar îi confundă pe traci cu vechii pelasgi, sub denumirea de belasci sau balasci, apoi celasci sau valasci deveniți ulterior valahi sau vlahi. Se pare că odată cu numele am moștenit și acest cult al pietrei.

Dar dacă aceste „pietroaie” de care vorbeam, au fost culese de la suprafață și li se poate oricînd acorda atributul de „joc al naturii”, multe alte pietre din grezie, avînd mărimi diferite și forme foarte variate și curioase, au fost scoase la iveală cu ocazia săpăturilor arheologice, fiind găsite alături de urme materiale aparținînd celor mai vechi populații de pe teritoriul țării noastre. Foarte multe dintre aceste „pietre” — de fapt statuete de betoane arhaice — au fost scoase din dealul Istrița, ele găsindu-se încă și în alte locuri din țară.

În baza respectivelor descoperiri, poetul Ion Gheorghe a dezvoltat o interesantă și tulburătoare teorie a „cultului capetelor”. El susține că scoaterea omului din canibalism s-a realizat pentru prima oară prin trecerea la acest cult atribuit lui Orfeu, filozoful cu liră al tracilor, care ar fi deschis drumul instituționalizării sacre a unor precepte și interdicții. Din acel moment, capul uman, din obiect de pradă și nimicire, a fost ridicat la rangul de subiect de adorație, magico-religioasă devenind — prin reprezentarea lui în piatră — hieroglifa divinității înseși. Ion Gheorghe a căutat să recîștige pentru omul de astăzi semnificațiile simbolice originare pe care, probabil, le avea percepția vizuală a omului de acum 4—5 000 de ani, atunci cînd admira în extaz mitic aceste sculpturi plurifigurative.

Dacă privim statueta de betoane arhaice „Zînele” alături de „Domnișoara Pogany”

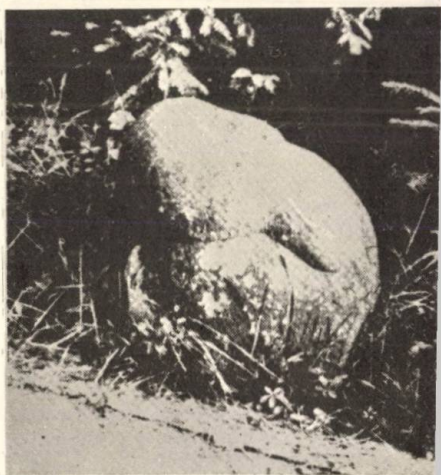
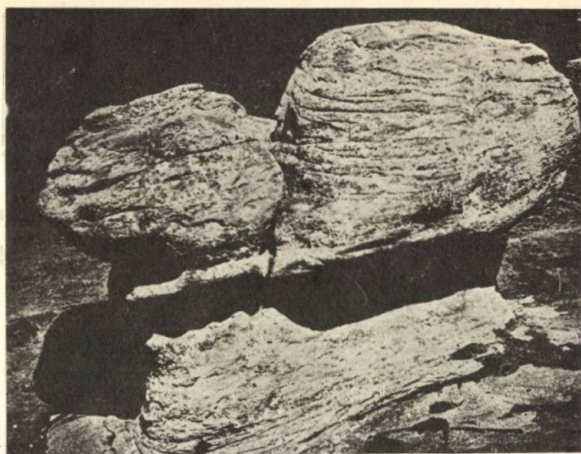
a lui Constantin Brîncuși, observăm o asemănare în ceea ce privește puritatea formelor și abstractizarea ideilor, ambele reprezentări fiind reduse la o esență sintetic-figurativă, la simple forme ce sugerează idei.

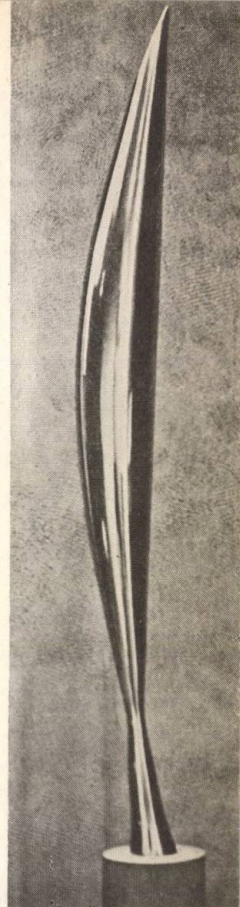
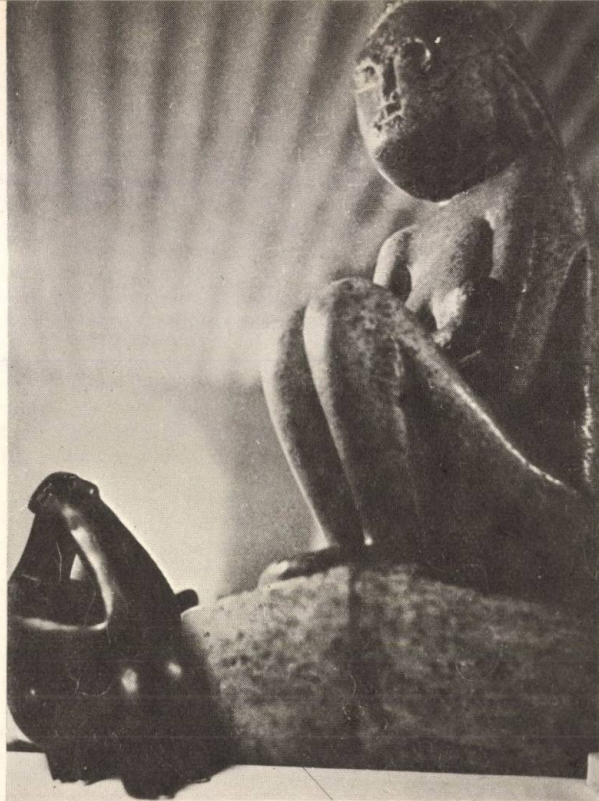
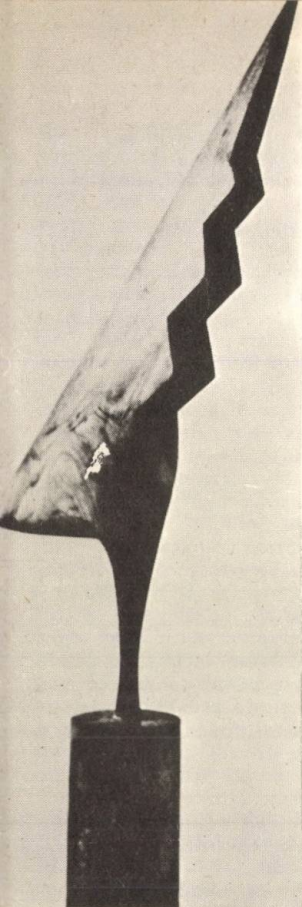
Dar scepticii contestă și statuetele de betoane arhaice intervenția directă a omului, care noi susținem că ar fi dat pietrei semnificația subiectului adorației sale. Acest lucru se poate considera însă că nu schimbă prea mult datele problemei, fiindcă statuetele — prin poziția lor — atestau că au fost obiect de cult, indiferent dacă făuritorul lor a fost omul sau natura.

Și iată că, parca pentru a pune capăt disputelor, cercetătorul amator prof. Ionel Cocan din Brașov a descoperit în anul 1971 două statuete lucrute incontestabil de către om și datînd, probabil, dintr-o perioadă anterioară statuetele de betoane arhaice de la Istrița.

Prima dintre statui, denumită de către descoperitorul lor CAP DE COSMONAUT, este extrem de interesantă, reprezentînd un cap de tipul mongoloid (aceasta cu câteva milenii înaintea venirii mongolilor în Europa) și prezentînd o ciudată coafură ce se poate asemui unei căști de cosmonaut. Cea de a doua — pe care cu accepția prof. Ionel Cocan am denumit-o BAZILEUL — este mai mare, iar chipul reprezentat exteriorizează o concentrare ce respiră în același timp și forță și bunătate. Se confirmă deci, fără putință de tăgadă, posibilitatea populațiilor trace de a sculpta în piatră reprezentări de o reală valoare artistică și servind desigur unor practici mitice.

Existența controversaților megaliti ce împînzesc Carpații noștri ar avea astfel o confirmare, fie că respectivele monumente ce s-au format prin asocierea unor factori naturali au fost fasonate și desă-

**POVESTEA
PIETREI DE
LA TRACILA
BRANCUSI**

vîrșite prin sculptură pentru a fi scoase în evidență anumite trăsături care să le asemuiască unor zei-idoli ce constituiau baza religiei acestor populații de origine tracă (de ex.: „Columna Cerului”, în viziunea ei prometeică), fie că de multe ori nici nu a mai fost nevoie de intervenția omului spre a perfectă reprezentarea acelei imagini ce apărea cînd priveai stîncă dintr-o anumită poziție (de ex.: „Sfinxul”, „Piatra Cîntătoare”, „Repedea”, „Sărutul Babelor” etc.).

Sigur că este foarte greu acum să se poată demonstra unele practici mai arhaice decît lumea lui Hesiod și chiar anterioare lui Homer, pe timpul căruia deveniseră doar o amintire. Dar problema nu se referă doar la acești megaliti aflați pe cele mai spectaculoase piscuri din Carpați, ci și la unele menhire, dolmene, șiruri de borne și colonne ale cerului aflate la șes și recunoscute ca atare, chiar măcar prin simplul fapt că au fost catalogate de arheologi. Pe acești megaliti nu-i mai poate contesta nimeni, cum nimeni nu se gîndește să conteste NEDEILE al căror ritual mai persistă încă, dar ale căror semnificații s-au pierdut de mult în negura mileniilor.

O dovadă că megalitiții carpatici au avut un important rol în teogonia arhaică este demonstrat de faptul că unii dintre aceștia au împrumutat numele lor întregului munte (de ex.: „Babele” din Bucegi sau „Zăganul” din Ciucaș), precum și de faptul că legat de ei ni s-a transmis astăzi un foarte bogat paleofolclor. Paleofolclorul megalitic nu ar fi ajuns pînă la noi fără o viețuire neîntreruptă a poporului nostru pe aceste meleaguri unde sîntem „de baștină”; deoarece numai continuitatea putea asigura o astfel de perenitate unor legende ce urcă spre limitele în general admise pentru memorizarea de date certe (circa 5 000 ani).

Am moștenit și s-a perpetuat — mai ales în mediul rural — străvechiul cult al pietrei, de-a lungul unui fir al cărui prim capăt se află undeva în lumea tracilor, iar celălalt, trecînd pe la daco-geți, se află la noi, românii. Acest cult, amorf pînă mai ieri, a prins contururi precise odată cu ivirea unui moment care se numește Constantin Brîncuși.

Crescut într-un mediu rural, C. Brîncuși poseda din tinerețe un deosebit cult al pietrei. Pentru ilustrare cităm o întîmplare petrecută în timpul satisfacerii serviciului militar și repovestită de sculptorul Vasile Blendea:

„.... Într-o manevră spre munte (Constantin Brîncuși n.n.) a găsit un bolovan, pe care l-a cărat cu el în raniță pînă la regiment în Tîrgu Jiu în glumele soldaților care-l însoțeau. La regiment, în timpul liber, s-a pus să-l cioplească cu dalta și ciocanul și pînă la urmă a scos din bolovan un cap de om, de se mirau și soldații și gradații”.

Acum cîțiva ani, Ion Mocioi povestea că în timp ce lucra la ansamblul sculptural de la Tîrgu Jiu, Brîncuși a adunat din peregrinările sale de pe valea Jiului, sumedenie de pietre de rîu, aranjîndu-le cu grijă prin grădina casei în care locuia pe atunci. Aceste fapte cred că sînt semnificative, ilustrînd existența cultului pietrei în pături destul de largi.

Dar întreaga sculptură brîncușiană s-a adăpat la straturile cele mai profunde ale culturii noastre, la izvoarele primordiale ale artei populare românești. Și aceasta nu prin copiere sau prelucrare, ci reînviind forma pură, esența.

Nimic nu ilustrează mai bine acest adevăr decît punînd alături unele „forme-idei” pe care le despart circa 5 000 de ani. Nu credem că Brîncuși a cunoscut megalitiții carpatici, iar statuetele de betoane arhaice și cele de tipul „Gînditorului” de la Cerna-

vodă cu atît mai puțin, deoarece aveau să fie descoperite mult mai tîrziu. Singurii megaliti pe care i-a văzut în mod cert sînt cei din Corsica pe care-i vizitează în anul 1921. Un an mai tîrziu stă cîteva zile la Sinaia, împreună cu Eileen Lane, însă nu știm dacă a urcat la megaliti de pe „platoul” Bucegilor. Prin Vilcea a fost doar pasager, iar Ceahlăul și Rodna nu le-a vizitat.

Și totuși ce turburător de apropiati ne apar megalitiții „Repedea” de păsările măiestre, „Sărutul Babelor” de nesfîrșitele săruturi brîncușiene, „Columna Cerului” de scara coloanei infinite, „Zînele” de „grațioasa bunică a sculpturii abstracte”, cum definea Jean Arp pe DOMNIȘOARA POGANY. Dar acea „Piatra Cîntătoare” din Ciucaș, care la vîntoase începe să balanseze, scoțînd sunete ce pot fi asemuite unui cîntec de jale sau unui bocet, parcă pentru a ne dovedi că atunci cînd se spune că la noi și pietrele doinesc, afirmația nu reprezintă doar o simplă metaforă. Nu ne reamintește ea COCOȘUL SALUTîND SOARELE?

Singura explicație a unor astfel de ciudate asemănări dintre unii megaliti și unele sculpturi brîncușiene este aceea că s-a căutat ilustrarea transformării formei în ideie (ideile de zbor, dragoste, ascensiune, geneză, cîntec etc), iar într-o artă desăvîrșită limbajul nu poate fi decît unul și același.

De aceea foarte aproape de adevăr sînt cuvintele lui Paul Anghel care spunea că „Brîncuși este prin lucrarea sa, expresia cea mai tîrzie a unei arte arhaice, de mult uitată de omenire...”. Iar însuși Brîncuși scria despre regăsirea artistului:

„Împăcarea de sine se instaurează în sufletul tău cînd te privești ca un inel dintr-un lanț nesfîrșit al înaintașilor și cînd nu calci cu o iotă prescripțiile naturalității eterne.”

SILVIU DRAGOMIR

brâncuși în maramureș?

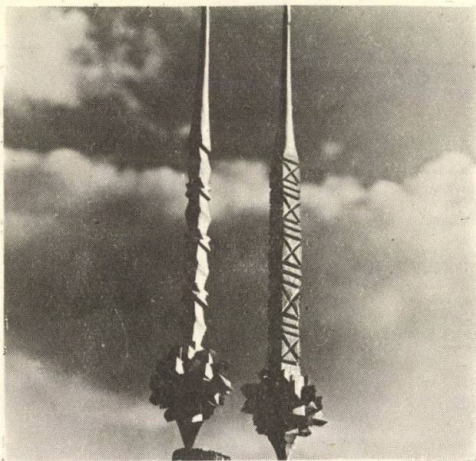
La distanță de câteva zile, primesc două plicuri mari, albastre, voluminoase, Ambele din Baia Mare, metropola de suflet cu care toți „fiii Maramureșului”, răspinzi prin câte stele are țara și aduși o dată pe an, de dorul nordului lor, la o „întilnire” devenită tradițională, întrețin o perpetuă punte; călătoriile se prelungesc astfel de-a lungul tuturor celor 365 de zile și așteptarea clipei, când iar ne găsim în umbra porților solare și-a celor mai înalte turle-săgeți de lemn din lume, devine mai ușoară. Îmi scriu prietenii Iuliu Pop și Dumitru Iuga; primul e avocat și artist fotograf, al doilea — folclorist, etnograf și poet.

Zice primul: „În colecția de prescurnicere (pecetare) a medicului Pop Victor din Sighet am găsit unele motive ornamentale care prezintă asemănări izbitoare cu unele din lucrările lui Brâncuși. Vă trimit câteva imagini fotografice în care se regăsesc liniile de contur ale scaunului de la Masa Tăcerii, pasărea, diferite variante ale Coloanei fără sfârșit, motiv din Regele regilor, cioplituri miniaturale gândite, simțite și realizate de artiști anonimi de pe Valea Izei și a Marei, care s-au inspirat din același izvor de cultură din care s-a inspirat și Brâncuși, dar dintr-o altă vatră a neamului”.

Priveam „chipurile” acestea în alb-negru, aduse pe hîrtie cu lumini și umbre măiestre, și întîia întrebare venită pe buze exprima un gând mai vechi, de când m-am aflat în fața imensului fus cu țurgălăi, sculptat ca un stîlp de poartă sau obelisc, al lui Pătru Godja din satul Valea Stejarului: „A fost prin Maramureș Brâncuși?” Dar ce-i fusul cu țurgălăi? E fus, fus de tors lina, dorurile și nopțile pe el, numai că așa-l cioplesc aici flăcăii de nu-ți vine să-l umpli cu fire, ci să-l tot învîrți în fața ochilor, ducîndu-l din cînd în cînd la ureche. Rotirea lui între cele trei degete mari ale mîinii drepte e scăpărare de rază și sunet în lemn. Trupul lui e format din volume prismatice, trunchiuri de con unite vîrf în vîrf și apoi bază în bază, vreo opt-douăsprezece la număr, pînă ultimul se pierde într-o prelungă tijă subțiată ca o andrea; asta-i coloana unui infinit mîngîiat cu degetele și privirea. La celălalt capăt e greutatea fusului, o rondelă banală, în care se strînge grosul caierului metamorfozat. Aici e altfel, aceea-i unicitatea țurgălăului: e o inimă de lemn care bate ori de câte ori i-o ceri. Are chiar și forma unei inimi. Sînt câteva zeci de bare cioplite într-un asemenea chip, că două cu două se potrivesc o singură dată, perechile își află o „cheie” și se îmbucă între ele, pînă cînd devin un tot ineluctabil, labirînt rotund în care se descurcă numai... Ariadna. Nimeni, în afara acestor creatori nu a reușit pînă acum să desfacă, fără stricăciuni, inima de lemn a fusului

maramureșan. Cum lemnele se usucă, încet-încet, rămân înfime spații între ele și întregul se mișcă la cea mai mică atingere, scoțind sunete moi, odihnitoare. Fusul cîntă și fetele-l duc la ureche să-și afle dorurile și să-și aline nopțile. Pentru că fusele cu țurgălăi se dau numai viitoarelor mirese, de către cei urșiți... Pătru Godja și-a făcut „Fusul” dintr-o inimă de stejar (ca și „Coloana fără sfîrșit” a lui Brâncuși, din 1918, aflată în Colecția Mary Sisler), și el cîntă-n curtea lui, în-virtindu-se odată cu pămîntul în care l-a împîlintat ! E coloana lui, e proba cu care și-a luat examenul în fața unuia dintre cei mai mari profesori-cioplititori din nordul românesc, nu prea bătrînul Gheorghe Borodi, din Vadu Izei, care a

înavușit Maramureșul cu zeci de porți, stilpi de case, pe de-a-ntregul, care a restaurat pentru muzeul sighetean tot ce a fost lemn mai frumos dăltuit acum o sută-două sute de ani...

Picul poetului Dumitru Luga, și el provenind din stirpea voievodului Bogdan de Cuhea, era mai mult decît un răspuns la acea întrebare. Pe multe pagini inițial dactilografiate și desenate în tuș, apoi trase la gheștetner, erau concentrate „lucrările cenaclului NORD” — număr special închinat Anului Brâncuși. O revistă în toată regula, prin valoare, efort și simțire artistică, suferind numai datorită condițiilor precare de apariție (în 80 de exemplare). Iată-i înția pagină, intitulată „Poarta Brâncuși-Maramureș”, nesemnată, precum articolul de fond sau dedicativ, avînd ca motto cuvintele Carolei Giedion-Welker : „România împlinește o Vîrstă Mare”. Transcriu integral :

„Nici un document nu ne vorbește despre o trecere a lui Brâncuși prin Maramureș, deși n-ar fi fost imposibil, în drumul pe jos, spre Viena și Paris. Faptul în sine este neimportant. Dar judecînd după aspectul actual al artei populare din Oltenia și Maramureș, raportat la creația lui Brâncuși, am putea afirma chiar că marele sculptor este mai maramureșan decît oltean...

Vizitînd Muzeul maramureșan, ca de altfel orice sat de aici, în stilpii caselor ne apar nenumărate variante ale Coloanei fără sfîrșit. Pe porți se poate descifra cu ușurință motivul Sărutului, în jocurile de torsade într-un cerc despîcat cu o linie prelungită vertical, așa cum a făcut-o Brâncuși în stilizarea cea mai desăvîrșită, tot pe o poartă, Poarta sărutului. Cînd intrați într-o casă, cu șterguri cu vechi motive, de pe Valea Izei, întrebați care este motivul puzei și atunci vă veți explica, o dată mai mult, de ce Brâncuși a făcut Cocoșul cu „dinți de fierăstrău”, și în general originea sugestiei de învingere a reprezentării. Iar la Sighetu Marmăției nu omiteți să vedeți colecția de pecetare a doctorului Victor Pop.

Sînt acolo multe piese care, mărite, puteau fi sculpturi sembrate de Brâncuși. Este mai ales o adevărată Pasăre a văzduhului, care va și apara ca ilustrație într-o exegeză importantă despre „Păsările lui Brâncuși” ale americancei Athena Tacha Spear. Luați în mînă un fus cu zdrangăne sau cu țurgălăi și veți observa cum și azi Maramureșul se continuă pe sine, dar și pe Brâncuși îl continuă, creator, dacă cunoașteți sculpturile și picturile lui Mihai Olos, proiecte pentru Orașul planetar. În interpretarea lui, fusul este un sceptru întors în unealtă, care prezintă conceptul unui oraș pe toată suprafața pămîntului. Pe linia gîndirii lui Brâncuși, care avertiza că, dezvoltată în spațiu și timp Coloana fără sfîrșit ar putea deveni locuită de oameni, Mihai Olos închipuie în fus întregul Pămînt, pe axul coloanei brâncușiene, căreia îi propune drept „soclu” corola de elemente rostite, o nouă ordine arhitectonică și urbanistică a lumii. Creația plastică și literară maramureșană, populară și cultă, oferă noi probe pentru estimarea profunde apartenențe a universului Brâncuși la spiritualitatea românească”.

Invitîndu-ne în spațiul lor, membrii cenaclului NORD ne propun un mare subiect de meditație... Sîntem doar în „șara lemnului”, unde din vremi

trecute peste vremi s-a cristalizat o civilizație a lemnului, continuată azi prin ciți bărbați țin în mîini barda, custura și fierăstrăul, unde dintr-un lemn s-au făcut și biserici și linguri și casă și războaie și mori și poduri, unde există un unic în lume „cimitir vesel”, cu cruci-cronici pictate și sculptate, unde nestematele folclorului sînt inepuizabile, versurile curgînd din fiecare poartă, cum izvorăsc apele din toate pădurile. Această afirmație e susținută în numărul special cu nu mai puțin de 48 de poezii populare, avînd ca motiv pasărea și pădurea, fie că e vorba de balade, colinde, doine, strigături, descîntece, bocete sau versurile unor cîntece de dor. Toate provin din cele cinci „țări” ale nord-vestului românesc — Chiuar, Codru, Lăpuș, Maramureș și Oaș — omagiu anonim adus peste timp creației lui Brîncuși, măiestrelor sale opere sculpturale. Iată cîteva culesse în roua dimineții veșnice a norilor care l-au dat pe Eminescu și a pădurilor românești născătoarele lui Brîncuși. Veniți în nord, la întîlnirea cu Marele Anonim...

Pasăre albă, codalbă

Pasăre albă, codalbă,
Zină tu la noi acasă
Și ié farmecu din casă;
De-o zinit din foc

Du-l în foc;

De-o zinit din apă

Du-l în apă;

De-o zinit din vînt

Du-l în vînt;

De-o zinit peste vaduri

Du-l peste vaduri;

De-o zinit peste hotară

Du-l peste hotară;

Du-l în munții fără umbră

Unde pticior de om nu mai umblă;

Du-l pe capu cui l-o făcut

Și l-o adus,

Că la mine nu are loc de șăzut;

Du-l pă capu cui l-o ținut

Că la mine nu are loc de stat!

Acolo să ptieie, să răsptieie,

Nu să rămîie mindru și curat

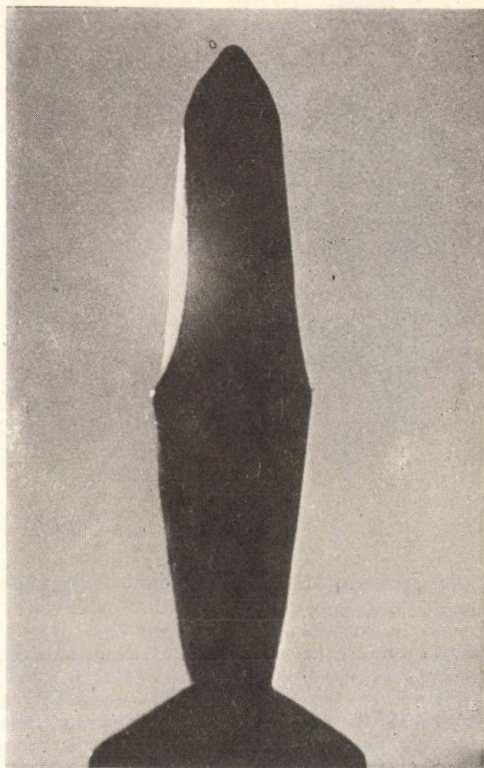
Și luminat

Ca argintu străcurat!

Mulțumitură (de Anul Nou)

Păsăruca plugului

Suie-n virvu nucului

Tăt cîntînd și cîriptînd
Frumos gazdă-ț mulțămînim:
Să si gazdă veselos
Ca un pom de rai frumos,
Și găzdoaia veseloașă
Să-i placă corinda noastră!
Să ajungeț multe sări
Ca sara din ia' sară
Și ca ziua de mîni!

Într-o inimă de stejar, rotundă ca o piine,
peste conturul cald al patriei, Pătru Godja a rostit
vechile noastre vorbe: CÎT A SI ROMÂN
ROMÂN PE PĂMÎNTUL LUI STĂPÎN. Mi-a așezat-o
pe perete, în chip de icoană...

VALENTIN HOSSU-LONGIN

VLAD TEPEȘ

LINIILE DE PORTRET

Este uluitoare fama de care se bucură Vlad Tepeș în epoca modernă! Felul în care evoluează fama lui este o adevărată aventură. Lumea contemporană a fost impresionată de faptele sale, care au căpătat dimensiuni legendare încă din vremea lui. Scrieri în slavă sau germană fac ca isprăvile domnului să fie cunoscute în toată Europa. Incunabulele cu xilografii reprezentându-l pe domn sau scene din viața sa, circulă în Imperiul romano-germanic, păstrând pînă în vremea noastră chipul domnului. Portrete care sugerează forță, tenacitate, hotărîre, bărbăție, ne amintesc de o personalitate excepțională a cărei viață dramatică și sfîrșit tragic i-au uimit pe contemporani.

După aceea, peste numele și faptele lui s-a așternut uitarea. Cronicarii noștri, la sfîrșitul secolului al XVII-lea și la începutul secolului următor știau mai multe lucruri despre sultanii turci din vremea lui Tepeș decît despre acesta. Legenda lui a coborît însă în sufletul oamenilor de rînd, povestirile despre el, despre isprăvile sale au devenit pretexte pentru a ilustra înțelepciunea sau etica populară.

La sfîrșitul secolului trecut istoricii au încercat să reconstituie epoca extraordinară în care a trăit Vlad Tepeș, să explice destinul lui și al familiei sale. Aceste reconstituiri nu erau lipsite de o tentă de romantism. A urmat cercetarea riguroasă, bazată numai pe documente și, treptat, personalitatea domnului a căpătat dimensiuni reale, fără să se ajungă, însă, pînă la realizarea unei monografii.

Cel care avea să impună, fulgerător, numele lui Dracula în lumea anglo-saxonă este însă un scriitor: Bram Stoker. Cu romanul acestuia începe aventura unei legende moderne, care nu are nici o legătură cu Vlad Tepeș,

dar care a stîrnit, mai ales peste ocean, un imens interes pentru acest domn.

Cine este Vlad Tepeș, care este semnificația domniei lui?

Este nepotul lui Mircea cel Bătrîn și fiul lui Vlad Dracul. Tatălui său, Împăratul Sigismund de Luxemburg i-a oferit ordinul Dragonului, de unde și porecla de Dracula, la Nürenberg, într-un cadru festiv. Ordinul constituit de împărat avea ca misiune apărarea creștinătății în fața islamului, iar cavalerului român i se rezerva un loc de seamă în proiectele de anvergură europeană, făurite de Sigismund, Țara Românească reprezentînd unul dintre obiectivele principale ale politicii de cucerire dusă de sultanul Murad al II-lea. Realitatea prozaică și dură a corectat substanțial planurile izvorîte din idealuri cavalierești. Otomanii reprezentau o putere militară de temut în timp ce adversarii lor trăiau din amintirea unei lumi imposibil de resuscitat. La Varna, în 1444, urmașii lui Sigismund pe tronul Ungariei și cavalerii veniți din apus sînt înfrinți, lăncu de Hunedoara încearcă să smulgă cadavrul regelui de pe cîmpul de luptă și să limiteze proporțiile dezastrului. Vlad Dracul, prudent, își trimisese fiul, cu cîteva mii de călăreți, pe care lăncu i-a folosit, împreună cu contingentul transilvănean, pentru a acoperi retragerea fugarilor de la Varna. Un conflict dificil de explicat între Vlad Dracul și lăncu de Hunedoara avea să se soldeze cu moartea domnului Țării Românești și a fiului său mai mare, Mircea. Vlad Tepeș și Radu cel Frumos se aflau ostateci la turci, șansa lor de a scăpa de moarte! Dacă Radu s-a complăcut în viața creată de stăpînii săi, Vlad evadează, trece prin Constantinopolul încă liber, ajunge, în împrejurări puțin cunoscute, domn al Țării

Românești pentru câteva luni, ca după aceea să se refugieze în Moldova, la curtea lui Bogdan II, tatăl lui Ștefan. Cei doi tineri, de altfel înrudiți, s-au cunoscut bine și când Bogdan II este ucis de Petru Aron, Vlad și Ștefan se refugiază în Transilvania, al cărei stăpîn era lancu. Sub îndrumarea „cavalerului alb”, cum era numit lancu pentru faptele lui de arme, extraordinare, împotriva otomanilor și-au făcut ucenicia cei doi pretendenți la scaunul țărilor românești.

În anul 1453, Constantinopolul este cucerit de Mahomed II, iar în 1456 sultanul vrea să-și deschidă drum spre inima Europei, prin cucerirea Belgradului. O primejdie de moarte amenința Europa! Geniul militar al lui lancu de Hunedoara salvează cetatea de pe malul Dunării și eroul moare îndată după victorie. Apărarea Belgradului este conjugată cu o altă acțiune anti-otomană: alungarea lui Vladislav, partizanul unei politici pro-turce, de pe tronul Țării Românești și instaurarea lui Tepeș ca domn. Alături de el era vărul său Ștefan. Lecția politică și militară a lui lancu fusese bine învățată: la Dunărea de jos, ofensiva otomană putea fi oprită numai dacă erau unite forțele celor trei țări românești. Primul pas pentru realizarea acestui program politic îl realizează Tepeș, la un an de la urcarea sa în scaun, cînd pune la dispoziția tinărului Ștefan câteva mii de oameni cu ajutorul cărora acesta își cucerește scaunul. Era nevoie și de forțele Transilvaniei, dar moartea lui Ladislav Postumul și disputa în jurul coroanei regatului maghiar face imposibilă organizarea unei acțiuni comune împotriva Imperiului otoman. Existența în Transilvania a unor pretendenți la tronul Țării Românești, o serie de conflicte cu sașii din Brașov și Sibiu complică și mai mult problema colaborării. Abia după alegerea lui Matei Corvin ca rege al Ungariei încep să se facă planuri în vederea unei mari campanii anti-otomane. Succesele constante obținute de Mahomed II, an de an, amenințau nu numai independența Țării Românești dar și pe aceea a regatului maghiar. Ca să reia cu succes luptele pentru cucerirea Belgradului, Mahomed II era obligat să supună Țara Românească din două motive: controlul Dunării și eliminarea unui adversar care ar fi avut posibilitatea să atace din flanc o armată otomană care asedia Belgradul. Stăpînirea fermă asupra malurilor marelui fluviu asigura transportul mașinilor de război pentru asediarea cetății și aprovizionarea oastei otomane.

Ca să păstreze raporturi bune cu sultanul, Vlad Tepeș trebuia să dea dovadă de supunere și să trimită haraciul la timp. O abatere de la aceste obligații însemna războiul. Domnul Țării Românești era convins că sultanul nu-i va tolera nici un act de insubordonare și că, la primul semn de nesupunere, va porni cu toate forțele împotriva lui. Cu toate acestea,

Vlad Tepeș dă dovadă de curaj și, începînd cu anul 1459, nu mai trimite la Constantinopol obișnuita dare anuală. Nu știm în ce măsură domnul spera că va fi ajutat de Ștefan cel Mare, era însă sigur că va fi sprijinit de Matei Corvin. Regele era direct interesat în apărarea Țării Românești, pentru că era de preferat ca războiul să se poarte pe teritoriul acesteia scutînd, astfel, propriul său regat de pierderi și sacrificii. Cum primejdia era comună era firesc ca și eforturile pentru preîntîmpinarea ei să fie tot comune. Este neîndoielnic că domnul a purtat tratative cu Matei Corvin și se proiectase chiar căsătoria lui Vlad Tepeș cu sora regelui. Deoarece legăturile matrimoniale aveau, în vremea respectivă, un sens politic, conducătorii Porții au încercat să preîntîmpine realizarea unei alianțe strînse între Vlad Tepeș și Matei Corvin. Felul în care au procedat otomanii este relatat chiar de domn într-o scrisoare trimisă lui Matei Corvin, la 10 februarie 1462: „În alte scrisori am scris Măriei Tale cum turcii, dușmanii cei mai crunți ai crucii lui Hristos, au trimis la noi solii lor cei mari, ca să nu mai ținem pacea și legătura făcută și întocmită între Măria Ta și noi și să nu mai serbăm nunta, ci să ne alipim numai de dînșii și să mergem la Poarta împăratului înîsuși al turcilor, adică la curtea lui; iar dacă nu ne vom lăsa de pacea și de legătura și de nunta Măriei Tale, atunci nici turcii nu vor voi să țină pace cu noi. Au mai trimis și pe un sfetnic de frunte al împăratului turcesc, anume Hamza beg de Nicopol, ca să hotărască granița la Dunăre, pentru ca, dacă acel Hamza beg ar fi putut să ne aducă în vreun chip, cu șiretenii ori pe credință, ori cu altă înșelăciune, la Poartă, bine, iar de nu, să caute a ne prinde și a ne duce prins”. Cursa însă de Hamza beg și de grecul Catavolinos ca și prinșii turci vor fi ridicați în țepașă în apropierea Tîrgoviștei. De la Giurgiu, Tepeș a pornit ofensiva, atacînd și distrugînd întreg sistemul de fortificații otoman de pe Dunăre, pînă la vîrsarea fluviului în mare. În aceeași scrisoare, domnul îl informa pe rege că a ucis 23.884 de oameni „în afară de cei ce au ars prin case sau ale căror capete n-au fost înfățișate dregătorilor noștri”.

În fața distrugerilor făcute de Tepeș, Mahomed II și-a concentrat toate eforturile pentru organizarea unei campanii împotriva Țării Românești. „Cum se va deschide vremea, adică primăvara, au de gînd să vie dușmănește, cu toată puterea lor” îl scrie Vlad Tepeș lui Matei Corvin: „Deci, Măria Ta, dacă voia Măriei Tale este să ai luptă cu ei, atunci strînge-ți toată țara și tot poporul de oaste, atît călăreții, cît și pedestrașii, adu-i în această

țară de peste munți a noastră și binevoiește să te bați aici cu ei". Dacă nu vrea să vină regele să trimită oastea, dacă nu vrea să-i trimită toată oastea să-i dea „Măcar Transilvania și părțile suciești". Dacă vor obține victoria, va fi spre faima regelui. „Iar dacă vom ajunge, ferească Dumnezeu, la un sfârșit rău și va pieri această țărișoară a noastră, nici Măria Ta nu vei avea folos și înlesnire de așa ceva, pentru că va fi spre paguba creștinătății întregi".

La 26 aprilie 1462, Mahomed II pornea de la Adrianopol cu întreaga oaste otomană spre Dunăre. Izvoare contemporane vorbesc de 250.000 de oameni, cifră exagerată, pe care, oricât am corecta-o ea reprezintă cea mai numeroasă, cea mai disciplinată, cea mai puternică armată a timpului sub comanda unuia dintre cei mai buni comandanți pe care i-a dat rasa otomană. Un sirb, ienicer în armata sultanului, ne relatează trecerea Dunării, făcută cu prudență convenită. Un corp de elită format din ieniceri care se oferiseră voluntar trec noaptea fluviul și stabilesc un cap de pod pe care-l fortifică, săpînd șanțuri, ridicînd valuri de pămînt. O numeroasă artilerie este trecută și așezată pe meterezele improvizate, după care, la adăpostul acestui cap de pod traversează și alte trupe. Vlad Țepeș, cu un corp de călăreți, a încercat să distrugă această avangardă, i-a pricinuit grele pierderi, spre durerea sultanului care asista de pe malul celălalt și urmărea cu îngrijorare modul în care se desfășura lupta, dar pînă la urmă s-a retras, armata otomană traversînd, în siguranță, Dunărea. Domnul, potrivit strategiei folosite de strămoșii noștri din timpuri imemorabile, nu a riscat o bătălie de mari proporții pe malul fluviului, s-a retras în interiorul țării, pustiind totul în cale, hărțuind neconținut oastea otomană. Cu toată superioritatea numerică, campania s-a dovedit a fi foarte dificilă pentru oastea otomană. În ciuda faptului că Vlad Țepeș insistase ca să i se trimită ajutoare care trebuiau să se afle în Țara Românească încă din martie, Matei Corvin se deplasează greu spre sudul Transilvaniei. Domnul, cu forțele țării sale se afla în felul acesta, singur în fața uriașei armate otomane. Înainte ca aceasta să ajungă la Tirgoviște, Vlad Țepeș organizează un atac în timpul nopții împotriva taberei otomane. Îndrăzneala extraordinară a domnului îi surprinde pe turci și în confuzia care se crează, mulți pică loviți de călăreții români. Domnul își propusese să ajungă pînă la cortul imperial, să-l prindă sau să-l ucidă pe sultan, dar lovitura lui nu reușește și cînd turcii încep să se organizeze, se retrage la adăpostul întunericului.

Lipsurile de tot felul, căldura verii, hărțuirile zilnice și mai ales acest atac neobișnuit pentru vremea respectivă, au impresionat

profund pe cuceritorul Constantinopolului. Cînd Mahomed II a ajuns la Tirgoviște, pustiită de proprii săi locuitori, sultanului i s-a oferit un nou spectacol care l-a cutremurat: pădurea de țepi în care erau înfipte hoiturile în descompunere ale lui Hamza beg, Catavolinos și turcilor prinși la Giurgiu.

Mahomed II, dîndu-și seama că nu poate transforma Țara Românească într-o provincie a Imperiului otoman, l-a numit domn pe Radu cel Frumos, i-a lăsat trupe suficiente și cu vorbe bune, acesta a reușit să atragă pe boieri de partea sa, mulți dintre ei fiind nemulțumiți de domnia autoritară a lui Vlad Țepeș. Pe de altă parte, acesta din urmă a trecut Carpații ca să intervină personal pe lângă Matei și să grăbească coborîrea acestuia în Țara Românească. Regele, care șovăia atunci cînd era vorba de politica anti-otomană, a considerat că este mai comod să-l arunce în închisoare pe domn, pe baza unor scrisori plătuite de sașii din Transilvania și în urma plîngerilor acestora împotriva lui Țepeș. Trimis la Buda, apoi la castelul de la Vișegrad, Vlad Țepeș a stat prizonier 12 ani și a fost eliberat, cînd regele a fost constrins de supușii săi să pornească împotriva otomanilor, pentru apărarea regatului devastat de raidurile călăreților turci. În luptele care se dau pentru cucerirea cetății Șabaț, în luptele din Bosnia din iarna anilor 1475—1476, Vlad Țepeș se distinge în fruntea unui corp de oaste. În 1476, el și voievodul Transilvaniei comandă oastea care trebuia să vină în ajutorul lui Ștefan cel Mare. La cererea domnului Moldovei, Matei Corvin sprijină înscăunarea lui Țepeș și la ospățul care se dă la București, supușii i-au pus pe cei doi domni români să-și jure credință unul-altuia. Cea de-a treia domnie a lui Țepeș a fost scurtă. La puține luni de la înscăunare, turcii și o parte din boierii care veneau cu pretendentul adus din sudul Dunării se ciocnesc cu Țepeș în apropierea Bucureștilor, domnul căzînd în timpul luptei. Trupul lui a fost îngropat la Snagov. Povestirile scrise de sași și traduse în slavonă au făcut să circule în Europa imaginea falsă a unui domn de o cruzime ieșită din comun. Povestirile românești, tradiția care s-a păstrat în regiunea Poenari-Arefu îl prezintă pe domn ca pe un erou, ca pe un om drept.

Judecîndu-i domnia în context european, Vlad Țepeș este, ca moravuri, un om al timpului său, în general, este una dintre marile personalități, un erou care și-a închinat viața pentru apărarea independenței țării sale, pentru apărarea civilizației europene. Și toate acestea le-a împlinit pentru că, așa cum se spune într-una din povestirile despre el, a iubit mai mult decît orice dreptatea.

MANOLE NEAGOE

"În istețime politică, hotărîre în împlinirea faptelor trebuincioase țării sale nimeni din regii și principii vremii nu-i stau alături acestui Petru, principe al Moldovei, că el' cu mult e deasupra lor."

ANDREI KURBSKI

apucîndu-se de domnie PETRU RAREȘ...

Petru Rareș a fost fiul nelegitim al slăvitului Ștefan și a urcat pe tronul Moldovei exact acum 450 de ani, în ianuarie 1527, după moartea lui Ștefăniță, fiul lui Bogdan, numit „cel Orb”, pus în domnie de marele său părinte, înainte de a închide ochii.

A domnit în două rînduri, între 1527—1538 și 1541—1546, cu fierbinte dragoste de țară, dorindu-și-o neatîrnată și prosperă, așa cum o lăsase moștenire Ștefan Vodă. A vroit să cîrmuiască asemeni tatălui său, să fie drept și bun, puternic și neînduplecat, să apere Moldova de năvăliri și de dorința de supunere a turcilor. S-a sprijinit pe micii proprietari de pămînt, pe tîrgoveți și pe boierii mărunți, îngrădind puterea marii boierimi, potrivit măsurilor pe care se străduia să le ia pentru consolidarea statului feudal. Pînă la urmă, boierii s-au grăbit să vîndă țara turcilor, silindu-l să ia drumul pribegiei.

S-a suit pe tron în vremuri tulburi și nesigure, la numai cîteva luni după ce cavaleria semilune provocase dezastrul de la Mohács și nelinește în lumea Europei. Turcii își instalaseră corturile la Buda și prăbușirii regatului ungar i-ar fi urmat fără doar și poate transformarea Transilvaniei într-o provincie otomană. Pericolul turcesc amenința acum pămîntul locuit de românii de dincolo de Cărpăți și se întindea mai departe, pînă în hotarul de apus al Moldovei. Iată-l deci trimițîndu-și armatele peste munți și intervenind în disputa pentru coroana Ungariei, ivită între Ferdinand de Habsburg și voievodul Transilvaniei Ioan Zapolya, deopotrivă de interesați să obțină ajutorul domnului moldovean. Îl sprijină pe cel de al doilea din considerente politice, cucește o bună parte din Transilvania, primind în schimb Bistrița, Rodna și cetatea Ungurașul, confirmîndu-i-se totodată dreptul de stăpî-

nire asupra Ciceului și Cetății de Baltă, pe care le dobândise și le stăpânise Ștefan cel Mare.

Pentru a-și asigura liniștea dinspre miază-noapte, ocupă apoi Pocuția, oferită de Bogdan al III-lea polonilor drept dar pentru o nuntă ce nu a mai avut loc niciodată. Anul 1530 înseamnă un moment luminos în istoria Moldovei și o culme pentru domnia lui Rareș. Scrie cronicarul **Letopisețului Țării Moldovei pînă la Aron Vodă**: „Apucîndu-se de domnie Petru Rareș... ca un păstor bun ce străjuiește turma sa, așa în toate părțile străjuia și nevoia să lătească ce au apucat, că nimica după ce s-au așezat la domnie n-au zăbovit, ci de războaie s-a apucat și la toate-i mergea cu noroc.” Succesele lui militare și politice lăsa să se întrevadă, cu șapte decenii înaintea lui Mihai Viteazul, semnele primei încercări de unire politică a românilor din cele trei provincii istorice. Petru Rareș a fost un energic luptător pentru unitate, un demn precursor al viteazului voievod muntean. „Moldovenii”, notează Jean de Villey, vorbesc despre țara Ardealului și despre țara Muntenescă ca despre pămînturi de-alz lor și nu s-a stins încă rîva lui Petru Voievodul de a încerca unirea lor.” Țara se bucura că s-au întors timpurile lui Ștefan, dar bucuria nu a durat decît puțină vreme. Armata moldovenească a fost învinsă la Obertyn, atunci cînd bătălia părea mai sigur cîștigată. Boierii semnasera cu acel prilej primul act de trădare față de domn și față de țară, anunțîndu-le și pe celelalte care aveau să urmeze curînd.

Rareș continua să vegheze asupra evenimentelor din Transilvania contribuind, la momentul oportun, lauciderea aventurierului venețian Aloisio Gritti, om de încredere al lui Soliman Magnificul, trimis în Transilvania cu necurate gînduri împotriva țărilor române. Cu acest act de cutezanță, îndrăznețului moldovean își atrăgea greaua mînie a sultanului. Pentru a preîntîmpina primejdia, încearcă să încheie o alianță cu Ferdinand de Habsburg dar, ca și în alte împrejurări din istoria românilor, promisiunile apusului rămîn doar promisiuni și, în 1538, moldovenii se găsesc din nou singuri în fața puhoiului dezlănțuit al oastei otomane. Boierilor le-au fost din nou mai aproape interesele lor, care nu erau și interesele țării, cel mai arzător dintre ele se lega de înlăturarea domnului, astfel că nu au stat pe gînduri ca în schimbul unei asemenea satisfacții să închine țara tîrcilor. Rareș se refugiază în Transilvania, în cetatea Ciceului, dar se reîntoarce trei ani mai tîrziu, după ce își recîștigă tronul la Constantinopol. Acum însă este supravegheat îndeaproape de reprezentanții Porții și, în acești ultimi șase ani de domnie nu se mai întîmplă nimic important, afară doar de încercarea de a-l ajuta pe Ioachim de Brandenburg care pregătea în centrul Europei o expediție împotriva turcilor, împrumutîndu-i fabuloasa sumă de 200.000 de florini. Banii n-au folosit la nimic,

fiindcă expediția principelui german s-a terminat lamentabil, în schimb, gestul lui Rareș arată cît de nepotolită îi era ura împotriva asupritorilor țării sale, chiar atunci cînd în aparență nimic nu mai era de făcut.

A fost, într-o epocă de mare avînt a statului moldovenesc, cîtor și iubitor de artă; a fost unul din corifeii renașterii românești. Ducînd mai departe obiectivele politice ale marelui său înaintaș a preluat și mesajul cultural al acestuia, începînd prin a înălța biserici și mînaștiri, mai cu seamă în tîrguri, pentru a arăta și în acest chip atenția pe care o acorda populației orașenești: *Rîșca, Moldovița, Baia, Hîrlău, Tirgu Frumos, Roman*. A zidit la *Probota* o necropolă după modelul grandios al Neamțului și a realizat apoi o capodoperă, *Sf. Dumitru din Suceava*, unicat stilistic în care se oglindesc experiența și inovațiile arhitecturale ale veacului al XVI-lea.

Cîtorul de artă veche și cu dragoste de țară a mai făcut ceea ce nimeni pînă la el nu înfăptuise: a pus să se picteze zidurile de dinafară ale bisericilor ridicate în acești șaisprezece ani de domnie: *Sf. Gheorghe din Hîrlău* (1530), *Probota* (1532), *Sf. Gheorghe din Suceava* (1534), *Humor* (1535), *Baia* (1535—1538), *Moldovița* (1537), *Bălinești* (1535—1538), *Sf. Dumitru din Suceava* (1537—1538), *Coșula* (1536—1538), *Arbore* (1541) și *Voroneț* (1541), aceasta din urmă fiind terminată la un an după ce a închis ochii. Fenomenul, cu totul original, este o creație a epocii sale. Din păcate, prețioasa podoabă a frescei nu s-a mai păstrat decît la patru din monumentele amintite, la *Humor*, *Moldovița*, *Arbore* și *Voroneț*. Toate, precum și urmele ce se mai văd aici, colo pe zidurile celorlalte edificii arată că au alcătuit împreună un program iconografic unitar, nesupus direct nici canoanelor riguroase ale cultului ortodox, nici unor cerințe anume de ordin estetic. Temele fundamentale ale acestui program rămîn în general aceleași: absidele sînt ocupate cu mulțimea de reprezentanți ai bisericii cerești și ai celei pămîntești într-o procesiune orientată către axul absidei altarului; fațadele laterale găzduiesc *Imnul Acatist*, împreună cu *Ase-diul Constantinopolului* și *Arborele lui Ieseu*, însoțit de chipurile filozofilor antici. Diferențierile tematice de la un monument la altul sînt determinate de suprafețele, mai mari sau mai mici ale pereților, de capacitățile de exprimare artistică ale pictorilor și, mai cu seamă de împrejurările istorice în care a avut loc actul creației. Frescele de pe pereții exteriori ai bisericilor bucovinene trebuie descifrate în contextul evenimentelor istorice cărora le-au fost mar-tore, dincolo de imagini și culorile ele conțin idei adresate în exclusivitate contemporanilor.

Ce îndreptar laic vroia să transmită Petru Rareș țăranilor și tîrgoveților săi, ce act de intensă vibrație patriotică se ascundea în aceste inegalabile realizări artistice?

Asediul Constantinopolului este o temă nouă în iconografia moldovenească. Nimeni nu s-ar fi încumetat, respectînd adevărul istoric, să rememoreze cu pensula deastrul creștin din anul 1453. Zugravii de la Humor, ctitoria celui mai mare dregător al țării, Toader Bubuioag, înălțată „cu voia și cu ajutorul binecinstitorului domn Petru voievod” și cei de la Moldovița au cutezat să interpreteze faptul istoric, să-i transforme pe asediatorii îmbrăcați în straie turcești în învinși ai celor ce se apărau înăuntrul cetății Bizanțului cu sulii, săgeți și tunuri. Scena este cu atât mai sugestivă cu cît lasă să se vadă între zidurile asediate Cetea de scaun a Sucevei, deci simbolul întregii Moldove. Compoziția a fost plasată lîngă ușa de la intrare, la înălțimea privirilor, pentru a putea atrage atenția mai ușor. Într-o vreme cînd norii prevestitori de furtună se ridicau tot mai negri peste apa Siretului, peste holdele Romanului sau peste ținutul întins al Sucevei nu era greu de înțeles îndemnul domnesc. Pe zidurile bisericilor lui Rareș, *Asediul Constantinopolului* însemna chemarea la luptă împotriva cötropitorilor, era manifestul-program al politicii sale pusă în slujba apărării independenței țării.

Omul care deschisese spiritului renașcentist porțile artei românești, înălțînd monumente cu ajutorul meșterilor zidari și a cioplitorilor în piatră aduși de la Bistrița, orașul transilvan al cărui suzeran devenise sau ridicînd meșteșugul zugravilor săi anonimi pe culmile novatoare ale creației primilor florentini ori a primilor sienzezi, a vroit ca semnul acestei înflăcărare chemări să fie dat chiar de la *Curtea* sa din *Hîrlău*. Domnul țării își asuma răspunderea pentru ceea ce zidurile trebuiau să vorbească mulțimii, trecîndu-și mesajul din mînă în mînă, din om în om, la toate edificiile zugrăvite în acești ani.

Singurul ansamblu păstrat din a doua domnie, din chiar primul an al revenirii lui Rareș la tron, este cel de la Arbore. În tristul an 1541, Asediul Constantinopolului nu mai avea nici turci, nici artilerie, iar o inscripție pusă deasupra îl trimitea pe privitor cu mai bine de opt veacuri în urmă, în timpul asediului persan din 626. Era o aparentă renunțare la politica antiotomană și, pentru a sublinia acest lucru, artistul reducea în pronaos vestita Cavalcadă a Împăratului Constantin din Pătrăuții lui Ștefan cel Mare.

Rareș nu a mai apucat să vadă cea mai strălucită dintre creațiile acestei epoci: Voronețul. I-a fost dat lui Ilieș noul domn, om al turcilor să o vadă, dar nu așa cum ar fi dorit-o tatăl său. Mitropolitul Grigore Roșca, cel ce fusese văr și sfătuitor apropiat ctitorului de la Moldovița, era nevoit acum să elimine de pe ziduri pînă și inofensivul asediu persan din secolul al VII-lea. S-a renunțat și la Imnul Acatist, invocarea care însoțea îndeaproape scena bă-

tăliei pentru apărarea sacrei citadele. Dar, în locul lor au reapărut, într-o formă mai ocolită, temele care îi stigmatizau pe dușmanii Moldovei. Una dintre ele este legenda în 12 imagini a sfîntului militar Ioan cel Nou, patron al Moldovei, în care cei ce-l schingiuiau și-l batjocoreau purtau turbane și iatagane; alături a fost pictată imaginea, nu mai puțin bogată în semnificații, a sfîntului Gheorghe călare ucigînd balaurul. În sfîrșit, marea scenă a Judecării de Apoi de pe zidul de vest atingea la Voroneț culmea realizării artistice a acestei teme, în care trupurile noilor damnați, desigur, dușmanii direcți ai Moldovei medievale apar incomparabil mai mari decît ale celorlalți păcătoși. Grigore Roșca aducea astfel un cald omagiu celui ce ținuse cu putere în mîinile sale stindardul de libertate al Țării Moldovei.

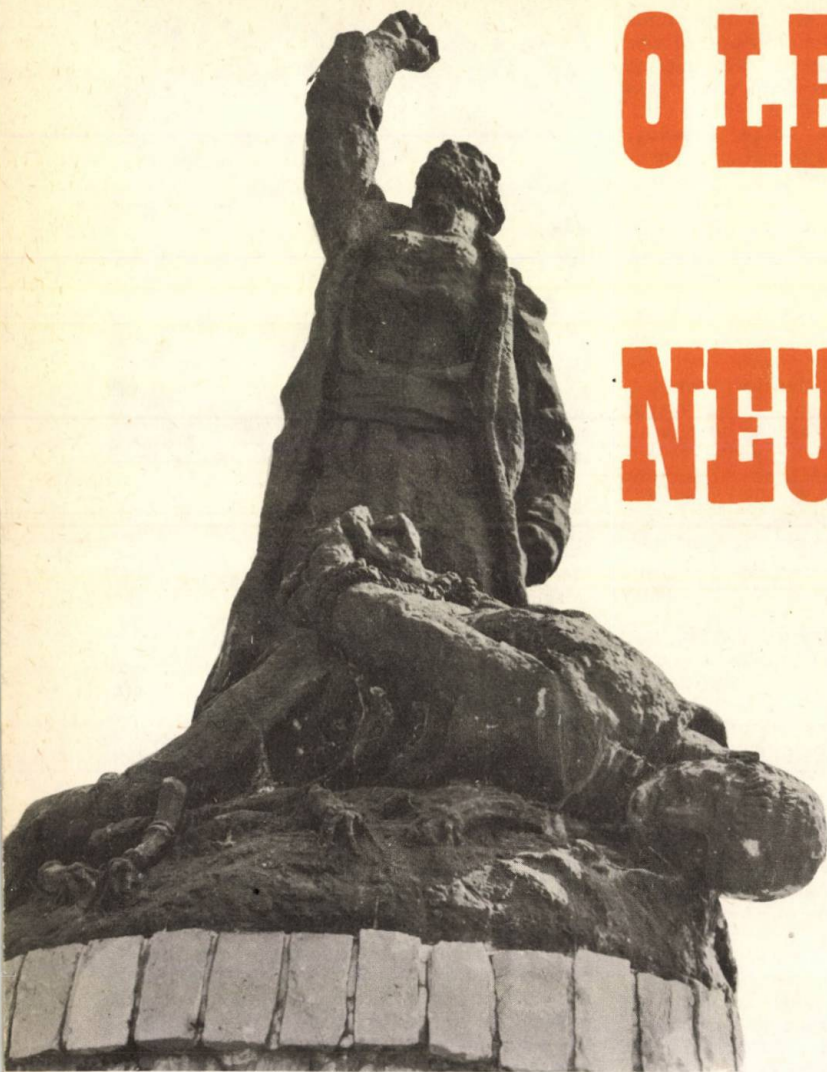
*

Astăzi, Humor, Moldovița, Arbore, Voroneț sînt monumente de primă mărime în tezaurul culturii românești. Sînt mîndria noastră hrănită din veacuri de istorie, dovada genului artistic al poporului, alinierea lui la marile valori ale culturii universale. Recenta decernare a prestigiosului premiu internațional *Pomme d'Or* Bucovinei, ca spațiu geografic, istoric și turistic aduce în prim-plan recunoașterea aportului pe care zugravii lui Rareș l-au adus spiritualității mondiale.

Întîmplarea, sau nu numai întîmplarea, a făcut ca evenimentul să aibă loc la Moldovița. Pentru invitații și ziariștii străini prezenți la festivitate, străvechea ctitorie voievodală însemna un templu de frumusețe și de încîntare artistică. Pentru noi, ea înseamnă mult mai mult. În muzeul mînăstirii, *Mărul de aur* a fost așezat alături de jîlțul domnesc al ctitorului. Simbolul legăturii de aproape jumătate de mileniu cu istoria.

NICOLAE DOCSĂNESCU

O LECTIE DE NEUITAT

„Anul 1907 a deschis o prăpastie înaintea ochilor celor mai neîncrezători, a arătat că sînt chestiuni sociale, sînt probleme grozave, cărora trebuie să li se găsească soluția sub pedeapsa celor mai mari și mai ireparabile dezastre.”

G. Dobrogeanu-Gherea:
„Neoiobăgia”

În marginea șoselei naționale Botoșani-Iași, în dreptul sătucului Cordon, stă încastrată într-o zidărie spălată de ploii o modestă placă memorială; drumul care se deschide lângă ea duce drept în comuna Flămînzii. Bolovani de rîu, spoii cu var, înconjoară placa aceea simplă, ca pe o piatră kilometrică — un posibil kilometru-zero al suferinței și al mîniei, de la care aveau să se numere toate drumurile de sînge ale primăverii cernite de jertfa a 11.000 de țărani. Ne-am putea gîndi că aici s-ar cuveni înălțat un monument uriaș — o coasă din oase albite de truidori, atingînd cerul. Mai apoi, trecînd prin sat, vedem fîntînilor;

nu în ogrăzi, ci la drum, la îndemîna călătorului, însemnate — spre aducere aminte — cu numele gospodărilor care le-au durat. O fîntînă la drum — poate că acesta ar fi semnul cel mai nimerit să spună urmașilor ceva despre imensa sete de dreptate a celor căzuți pe toate cîmpurile țării în urmă cu șaptezeci de ani...

Muzeul 1907 se află în fostul conac al moșiei Flămînzii, stăpînită de Dimitrie Sturza și arendată trustului fraților Fischer. În fața acestei case albe, cu coloane, au venit cei care stăteau în bordee. Era în ziua de 8 februarie 1907. Au aflat aici condițiile ce li se puneau: erau și mai împovărătoare decît în anii anteriori. La cererile lor li s-a răspuns cu batjocură, iar unul dintre ei a fost lovit. Atunci, Dumitrache al lui Roman Grosu, împreună cu Grigore și Trifan Roman și cu Gheorghe Zamfirescu s-au repezit la administratorul moșiei. Mulțimea i-a urmat. Era primul semn al mîniei. Și încă nimeni nu bănuia ce rug uriaș avea să se aprindă pe întreg cuprinsul țării. Totuși, focul mocnea de multă vreme. Existau și semne imediate, pentru cine ar fi vrut să le vadă...

Anul financiar 1905—1906 se încheiase pentru România cu un excedent bugetar de 36.129.402 lei. Însă faptul nu însemna nimic pentru cei care erau „talpa țării”, pentru cei pe care, în timpul Unirii de la 1859, Mihail Kogălniceanu — conștient de rolul lor — îi numise: *temelia casei*.

Anul 1906 era anul jubileului, organizat de politicienii vremii domniei lui Carol I. Singuri socialiștii scot o broșură: „40 de ani de robie și rușine”. În rest, euforie. România era — nu-i așa? — „Belgia orientului”... La expoziția deschisă la București puteau fi văzuți țărani frumoși, îmbrăcați de sărbătoare. Numai că locuitorii satelor n-arătau nici pe departe „ca la expoziție”. Incidental, o delegație de români transilvăneni, care veneau să vadă țara cu care voiau să se unească, descoperă în cursul unei opriri neprevăzute a trenului, pe adevăratul țaran, cu sumanul rupt, cu cămașa „neagră ca țărna”. Atunci, Nicolae Iorga scrie articolul: „Ascundeți țărani!”: „Ci puneți la temniță pe țărani din calea fraților noștri! (...). Iar pe via cîmpului respingeți-o-n pumni, ascundeți-o în viziuni ca să nu strice bucuria risipei din anul jubiliar”.

În „România muncitoare” din 30 aprilie 1906 apare articolul „Foametea la sate”, în care se amintește raportul medicului primar al județului Rîmnicu Sărat; acesta constata că în satele Pietroasa și Constandoi „locuitorii sufer de febră de inaniție”... Nu erau singurele constatări de acest fel. Într-o comunicare ținută la Academie, dr. Victor Babeș — vorbind despre pelagră — arăta că „ea da de gol tot egoismul stratelor superioare și exploatarea fără milă a țaranului...”

Dintr-o statistică a vremii: dacă în 1876 România exporta 26.000 vagoane de porumb, în 1903 ea ajunsesse să exporte 102.000 vagoane; în același timp, consumul mediu pe cap de locuitor scăzuse de la 230 kg la numai 146 kg

porumb. Dintr-o altă statistică: consumul mediu de carne de porc (inclusiv cantitățile destinate orașelor) era în România de abia 8,993 kg pe cap de locuitor, în timp ce în Anglia și Irlanda era de 59,87 kg, în Germania de 52,7 kg, în Franța — 35,6 kg, în Belgia — 31,7 kg. Firește, altele erau statisticile expoziției jubiliare...

Impozitele loveau tot în mica gospodărie a țaranului; căci în timp ce pentru proprietățile mai mari de 500 ha se plătea 26,10 lei/ha, pentru cele mai mici de 10 ha se plătea 37,35 lei/ha. Dar în afara celor către stat mai erau și alte obligații, scornite de cei care stăpîneau pămînturile; aflăm de la Radu Rosetti că în chiar anul 1907; „pîndritul se dă pentru pîndarul tocmit și plătit de arendaș; cocăritul se dă pentru a despăgubi pe proprietari sau arendaș de porumbul luat... spre a fi copt și mîncat, șoricăritul și ciorăritul, pentru a-l despăgubi de ceea ce mîncă șoarecii și ciorile”. Toate acestea se adaugă faptului — pe care îl va semna și Lucrețiu Pătrășcanu — că, dacă în 1878 — încă 46 la sută din marii proprietari luau dijmă mai mică de 1/3, în 1906 — doar doi (!) proprietari se mai găseau în această categorie, toți ceilalți luînd mai mult. Arendașia — dublă exploatare a muncii țaranului — luase o deosebită extindere, mai ales în Moldova de nord, unde stăpîneau marile trusturi arendașești — Fischer, Juster, Costiner. Învoielile agricole se constituiau, de fapt, cum observa V.M. Kogălniceanu, fiul marelui om politic — în obligații împovărătoare numai pentru țărani, pe care îi strîng „ca într-un cerc de foc, pînă la înăbușire”. Văduviți de pămîntul strămoșesc, apăsați de grele dări, loviți prin toate abuzurile ce se puteau închipui, aduși nu doar la „sapă de lemn” ci la condiții de a plăti pînă și pentru a o mînuși pe aceasta.

Există în Muzeul din Flămînzii multe mărturii ale acelor vremuri de restriște. Una, între altele altele, ne reține: o masă rotundă, joasă, în jurul căreia se aduna familia țărănească; masa e foarte mică, poate și pentru a arăta — cu puținul ce-l puneau pe ea — mai pînă. Alături, e un străchinăru cu mai multe linguri de lemn; toți ai casei mîncau din el. După aceea cruntă primăvară, 11.000 de linguri n-aveau să se mai ridice niciodată spre gurile înfometaților... Era în martie 1907... Tot atunci, citim în gazeta conservatorilor, „Țara” (joi, 8 martie 1907): „Duminică seara a avut loc, la d. Disescu, ministrul instrucțiunii publice, o strălucită serbare — reconstituirea vechiului

Bizanț. Altețele lor regale, principii moștenitori au onorat această serbare cu prezența lor". Și ne este descrisă serbarea: „un covor de flori acoperea treptele scărei”, „sala de mâncare, decorată cu gust după o miniatură din sec. XIV, ce se află în păstrare la Biblioteca Națională din Paris și ce reprezintă un festiv bizantin” ș.a.m.d.

Peste numai o săptămână, muncitorii bucu-reșteni, cutremurați de veștile din țară, se adunau într-un grandios miting la sala Eforie, protestînd împotriva sălbăticei represii. „România muncitoare” din 18 martie scrie: „Sîngele curge din belșug (...) Teroarea guvernanților se dezlănțuiește de acum cu furie. Nici o milă, nici o pornire. Ultimul ordin al ministrului de război — de a se trage fără nici o formalitate — amenințarea de introducere a artileriei, vădesc pe deplin acestea.”

S-a tras, într-adevăr, fără nici o formalitate. Iar „amenințarea de introducere a artileriei” a fost și ea repede tradusă în practică: Vieru, Odivoaia și Stănești — sînt primele sate asupra cărora cad loviturile de tun. Morții și răniții nu se contabilizează. Însă este socotit „cît costă o lovitură a tunului englezesc de 110 t”, aflat „în dotare”: 2000 de lei pentru o descărcare, uzaj încă 3000 de lei — căci după 95 de lovituri este scos din uz (el costînd 285.000 lei) — în total 5000 de lei, cu care „s-ar putea hrăni 100 familii de muncitori timp de o lună”... Este un calcul care nu intra în vederile celor care conduceau țara. Cît despre aspectul moral al problemei, este bine să reținem o declarație a lui P.P. Carp, făcută după răscolă, prin noiembrie 1907; criticînd pînă și spoiala de reforme „nesocotite” propuse de guvernul liberal, fruntașul conservatorilor considera că, prin acestea, „vom ajunge la așa jenă în viață economică, încît, peste un an-doi, va trebui să întrebuițăm contra orășenilor tunurile pe care le-am întrebuițat contra țărănilor.” În „Belgia Orientului” se găsisse, deci, remediul problemelor sociale și economice: tunul...

Care erau armele țărănilor răsculați? Le vedem în muzeu: furci de lemn, coase, bastoane... însă înainte de a le ridica și pe acestea, ei duc mai întîi o campanie petiționară, cum aveau să numească istoricii avalanșa cererilor adresate autorităților; încă sperau să li se facă dreptate. Pîngerea țărănilor de pe domeniile prințului Dimitrie Sturza — Flămînzii, Novaci, Storoști — adresată prefectului județului Botoșani ne edifică: „Noi sîntem oameni săraci, ne ocupăm cu munca pămîntului; ei bine, pămînt de hrană nu avem (...) pînă acum am răbdut mult, iar acum nu mai putem căci ne-a ajuns cuțitul la os, pentru că primăvara anului curent nu avem de unde să ne luăm o bucată de pămînt pentru hrana noastră și a copiilor noștri, așa că sîntem amenințați să murim de foame (...) iar în caz că pînă la acea dată (1 martie — n.n.) nu vom căpăta un rezultat satisfăcător (...) nu vom da înapoi chiar cu riscul vieții noastre...”

Pîngerea a rămas, ca atîtea altele, fără nici un rezultat. Peste un an și jumătate de la evenimentele care au urmat, ziarele anunțau că prințul Dimitrie Sturza — cel ce stăpînea domeniile din care pornise pîngerea de mai sus și din care avea să izbucnească flacăra răscoalei — murea la Paris, lăsînd o avere de 150 milioane de lei; de mai bine de 25 de ani, nu mai dăduse prin țară!

Începînd cu ziua de 18 februarie, iluziile în efectul petițiilor se spulberă... Ajunși la capătul răbdării, țărăanii iau calea luptei deschise, a înfruntărilor cu armata. Din Flămînzii, în tot județul Botoșani, apoi în tot nordul Moldovei, un rug uriaș se aprinde, cerul nopților devine purpuriu... Primele victime ale represiei încep să cadă la barierele Botoșanilor. Pe măsură ce, în nord, acțiunile de „pacificare” sînt sprijinite de noi trupe, răscoala „coboară” spre Moldova de jos. Împotriva țărănilor ridică petiții pentru drepturile lor se trage „fără nici o formalitate”. Totuși — scria un corespondent al ziarului „Dimineața” — răsculații „... au declarat că voiesc să-și expună viața la gloanțele fraților de sînge, dar că dreptatea și-o vor face tot ei singuri, oricît de tîrziu...”

Acestea nu erau vorbe goale. Alăturăm — ca o singură dovadă, între atîtea altele, a dîrzeniei și bărbăției țărănilor — telegrama prefectului Ciuntu către Ministerul de Interne: „Am luat cele mai severe măsuri pentru ca ordinea să nu fie tulburată atît în județ, cît și în Galați”. Data: 10 martie 1907. A doua zi chiar, o mare mulțime de țărani intră în Galați, dorînd să meargă la prefectură. Pe strada Domnească (azi str. Republicii) sînt întîmpinați de armată. După somațiile de rigoare, țărăanii înaintînd, trupa trage în plin. A fost cel mai mare masacrul săvîrșit în întreaga Moldovă. Printre cei care au comandat „foc” se afla și un tînăr sublocotenent zelos. Numele său: Ion Antonescu, mareșalul și dictatorul fascist de mai tîrziu.

Și totuși, răscoala se întinde; ea izbucnește cu violență în Vlașca și Teleorman — în aceeași zi, aproape în toate satele — în Olt, Romanai, Mehedinți. În fața evenimentelor care zguduiau țara, „bîlciul politic” al guvernanților continua: la 13 martie vine la putere, ca „salvator al națiunii”, partidul liberal. În parlament fruntașii liberali și conservatori se îmbrățișează, uniți în „cugetarea că la un loc reprezentăm un interes superior, acela al existenței noastre comune” — cum avea să declare, fără nici o perdea, noul prim-ministru D.A. Sturdza. Scenele sînt demne de pana lui Caragiale. Iar Caragiale nu va înțîrzia să se exprime: „...doi mari fruntași, un conservator și un liberal, s-au strîns în brațe cu efuziune și s-au sărutat solemn, spălînd cu lacrimi fierbinți tot trecutul — care, ce-i drept, cam avea nevoie de spălat...”

Ridicolul îmbrățișării parlamentare ascundea însă faptul — semnalat de ziarul „Adevărul” — că „s-au pus pe picior de război aproximativ 150.000 de oameni”...

Trebuie să adăugăm, la armata regulată trimisă împotriva țăranilor, cetele de bătăuși și ucigași luate în simbria arendașilor și proprietarilor setoși de răzbunare. Fotografiile epocii ne arată nu numai plutoanele de execuție, ci și pe „justițiarii” ad-hoc, care operau sub oblăduirea armatei. Cruzimea dovedită de aparatul represor ar putea părea neverosimilă, dacă n-am vedea fotografia în care un foarte serios domn — bine îmbrăcat, cu jobenul în cap și cu mâinile în buzunarele paltonului său călduros — zîmbește satisfăcut, privind cadavrul mutilat al unui țăran, aruncat în fața sa, pe pământul cu urme de zăpadă; cel ucis are tălpile goale, unul dintre mulții desculți ai țării... Cruzimea ne-ar părea neverosimilă, dacă n-am citi, negru pe alb, un ordin al generalului Gigîrtu, comandantul diviziei a II-a de la Craiova; „Vă ordon să reprimăți în mod exemplar, distrugînd totul și împușcînd pe capii răzvrătiților, fără a vă mulțumi făcînd numai prizonieri”. Sub titlul „Destul”, M.Gh. Bujor scria în „România muncitoare” din 1—8 aprilie a celui an: „Trebuie să înceteze chinuitoarea priveriște ce ni se ridică în fața ochilor noștri: un popor civilizînd pe pămînt și bătut (...) în numele civilizației, în numele muncii desconsiderate, în numele demnității omenești, în numele solidarității umane, în numele acelor milioane suferinde și batjocorite strigăm îndignați guvernanților noștri:

— Destul!”

În același timp, începuse vinătoarea de „instigatori”: sediile cluburilor socialiste erau devastate, arestările se țineau lanț. Cauzele răscoalei erau căutate în „agitația socialistă”, de inspirație „străină”. Dar încă de la întrunirea din sala Eforie, 11 martie 1907, socialiștii — prin V. Anagnoste și M.Gh. Bujor — arătaseră cauzele reale: „nepăsarea claselor stăpînitoare care au împins țăranimea la cea mai neagră mizerie”, „materializarea suferinței de veacuri a țăranimii...” Tot atunci, ei vedeau cu clarviziune că între urmările răscoalei, va fi și „conștiința solidarității de interes ce există între exploatatul de la oraș și cel de la țară...”

Într-adevăr, deși conducerea mișcării socialiste s-a arătat ezitantă în acele grave împrejurări, manifestările spontane de solidaritate ale muncitorimii cu țăranii răsculați n-au lipsit. Episodul din gara Pașcani, mai cunoscut, n-a fost singurul. La Botoșani, la Buhuși, la Galați, la Bîrlad sau la Alexandria, sărăcimea țărilor și a orașelor a fraternizat cu răsculații.

Și în armată au fost numeroase cazuri de împotrivire la ordinele crunte ale superiorilor. Un proces răsunător a fost cel desfășurat la Consiliul de război al Corpului II armată

cînd au fost judecați mai mulți soldați și gradați care n-au răspuns comenzii de a trage în țărani: 58 au fost condamnați la muncă silnică pe viață, 3 — la 20 de ani muncă silnică, iar 14 — la cîte 5 ani închisoare.

Adevăratele cauze erau desigur, de ordin intern. „Chestia agrară” fusese ani de zile doar un cal de bătaie al tuturor demagogilor. Avertismentul din 1888 nu fusese înțeles. Pe bună dreptate, Nicolae Iorga desființa ideea unui „simplu incident”, arătînd că era vorba de un grav fenomen social, „provocat de motive economice, singurele care pot răscula mulțimea, pentru că numai foamea pune arma în mîna omului sărac în contra celor bogați.”

Ecoul răscoalei a fost imens, în întreaga lume. Ziarul englez „Spectator” sintetiza aceasta cînd avertiza că: „... o jacquerie ca aceasta constituie o lecție pentru întreaga Europă.” N-au lipsit însă nici calomniatorii poporului român, care încercau să prezinte deformat sensul răscoalei și al revendicărilor țăărănești. Presa mării finanțe din Austro-Ungaria încerca să acrediteze ideea că substratul mișcării îl reprezenta șovinismul. Încurajați astfel, mării arendași au agitat, prin declarații mincinoase, opinia publică internațională. Împotriva unei atari tendințe „Tribuna”, din 20 martie 1907, scria: „Aceste ziare bijbîie de minciuni și exagerări tendențioase... Ele n-au decît cuvinte pline de hulă și calomnii față de mișcarea nenorociților țăărani, mișcare în definitiv eliberatoare, pentru care orice popor cult n-ar putea avea decît simpatie. Pe de o parte însă, ura ascunsă ce o nutrește față de poporul român, pe de alta comunitatea internațională a intereselor feudalismului, îi împiedică să aibă măcar un cuvînt bun pentru țăranii români care luptă pentru dezrobirea lor dintr-o stare mai rea ca a sclavagismului.”

Diversiunea s-a dovedit zadarnică. Căci — așa cum se arată în „Scrisoarea unui ardelean relativ la chestia țăărănească” („Neamul românesc” din 29 martie 1907) — deși afectați „în adîncul inimii” de cele întîmplate în țara, România rămîne locul, „unde răsare soarele speranțelor noastre, ale tuturor”.

Speranțele aveau să se împlinească.

Deși înfrîntă, marea răscoală a țăranimii române de acum 70 de ani nu a însemnat o jertfă zadarnică. „Prin angajarea și intensitatea ei — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu — prin revendicările exprimate de masele țăranilor, răscoala din 1907 a reliefat necesitatea acută a înlăturării relațiilor de producție feudale, a rezolvării problemei agrare în favoarea maselor largi ale țăranimii, a dezvoltării marile energii revoluționare ale țăranimii, reprezentînd una din paginile glorioase ale luptei sociale a poporului român.”

Reportaj documentar de MIHAI CREANGĂ

Florile primăverii
(Fotografii de
GH. VINȚILĂ

IDEALUL ȘTIINȚIFIC CADRU AL ACȚIUNII ȘI CURAJULUI

Convorbirea scriitorului Pop Simion cu acad. Grigore C. Moisil pe care o publicăm, a avut loc în vara anului 1971, intenția fiind de a o îngloba într-un serial de dialoguri cu mai mulți savanți. Proiectatul colocviu lărgit nu a mai avut loc din pricina care scapă semnatarilor acestui dialog. Dar acuitatea de gândire, prospețimea ideatică a opiniilor lui Grigore C. Moisil au păstrat nealterată actualitatea convorbirii; trecerea anilor n-a făcut decât să confirme valabilitatea, vizionarismul științific al raționamentelor savantului român. Încredințăm tiparului acest text cu credința că realizăm un act pios față de memoria marelui dispărut și că o atare dezbatere privitoare la „idealul științific” poate stirni interes acum, când România parcurge noul ciclu al dezvoltării sale multilaterale — cincinalul revoluției tehnico-științifice.

Pop Simion: Tema pe care o propun pentru dialogul nostru: nevoia de ideal sau foamea de ideal. Nu mă grăbesc să dau o definiție a idealului pentru că, știe-se, orice definiție șchioapătă. Știut fiind că dumneavoastră sînteți un excelent convorbitor, un pasionat al ideilor și că vă înfierbîntați înăuntrul temei, poate o primă întrebare ar fi formulabilă astfel: ce resorturi intime concură la cristalizarea conștiinței de ideal în cazul tînărului, dar nu numai în cazul lui?

acad. Grigore Moisil: Primul lucru care face ca omul să-și constituie un ideal este nemulțumirea; după aceea și-o teoretizează în încercarea de a înlocui realitatea așa cum este ea cu o realitate așa cum el ar vrea să fie. În problema schimbării realității sînt două atitudini posibile: este, mai întîi, o atitudine contemplativă, pasivă într-un fel (nici de lene nici de interes prea mult) atitudine care lasă lucrurile să se schimbe de la sine, și există atitudinea cealaltă, activă, situația cînd *vrei tu* să schimbi lucrurile. Deci, idealul considerat uneori ca un viitor care vine din afară, ca o prognoză, și pe de altă parte, idealul considerat ca un plan de activitate.

Evident că idealul trebuie să fie abstract, fiindcă dacă n-ar fi abstract, ar fi însăși realitatea. Și, evident, există totdeauna în realitate ceva ce nu-ți convine. Asta în cazul omului (nu știu cum este cu alte animale cugetătoare). Omul însă are mereu ceva care i se opune, fie ceva uman, fie că vine de la

dușmani, de la prieteni, de la autorități, de la subalterni ș.a.m.d. Or, această piedică vrei s-o înlături, sperînd că o să fie mai bine și, de fapt, chiar este mai bine. Tocmai asta face să difere omul culturilor progresive de omul culturilor tradiționale; este diferența dintre omul de veche cultură — greacă sau chiar medievală — și omul modern, care crede că poate ameliora lucrurile. Nu că a ajuns la un optim, dar crede că poate „optimiza” lucrurile. E adevărat, termenul acesta are ceva rebarbativ în el, se fac cursuri de tot felul și se caută „optimizarea” unei serii de lucruri, totul tinde către optimizare. Sînt oameni care-și închipuie că asta e ceva nou! Asta nu e grav. Alții își închipuie însă — și asta e grav — că mijloacele de optimizare sînt definitiv dobîndite. Însă optima de viață nu poate să fie, fiindcă imaginația omului are totdeauna posibilitatea de a imagina ceva mai bun. Ceea ce este caracteristic pentru omul modern este faptul că își compară acest „mai bun” cu legile naturii, pe care trebuie să le ia ca date. De fapt, atunci cînd spune că le schimbă, aceasta este doar o figură de stil. Legile sînt exterioare omului; omul poate să le cunoască. Avioanele se ridică în aer pe baza legii căderii corpurilor. Este un mod relativ de a stăpîni, dezvolta, cultiva schimbarea, însă foarte important.

P.S. Este nevoia de ideal un apanaj al tîneretului?

Gr. M.: Nu. Eu nu cred că există în mod special relație între nevoia de ideal și tineret. Nevoia de ideal este ceva etern uman. Se poate întâmpla altceva: tinerețea să definească viitorul său ca o epocă a omului în viitorul infinit. Imediat ce înțelegi viitorul ca ceva finit ai ajuns la bătrânețe. Bineînțeles, ca om rațional știi că un lucru poți să-l faci sau nu poți într-un număr de ani... Idealul rămâne, însă transformarea idealului într-un plan, într-o planificare, în sensul de planuire, te face evident, să te izbești de ceva... Aceasta este confuzia care se face când se spune că tineretul este anume legat de ideal. Nu. Idealul există continuu.

P.S.: Poate veți accepta, tovarășe academician, o altfel concepută ecuație: relația dintre ideal și tinerețea de spirit.

Gr. M.: Tinerețea de spirit este ceva care variază cu istoria societății; în unele societăți ea evoluează mai mult, în altele mai puțin. Idealul de a mânca chifteluțe cu tarhon sau de a bea un vin (nu de Murfatlar, fiindcă asta nu mai e bun!) și-l poate oricine îndeplini! Și atunci, bine înțeles, rămâne fără ideal! Cel care are însă o gândire mai largă, își poate modifica din ce în ce idealul.

P.S.: Vă propun să ne refugiem în chiar templul dumneavoastră, unde ați petrecut, ca strălucit profesor, o viață de om.

Gr. M.: 40 de ani la toamnă.

P.S.: Primiți, tovarășe Profesor, felicitările noastre afectuoase. Ziceam, deci, ne refugiem în chiar templul dumneavoastră, dorind să aflăm cum se cristalicează idealurile în acest mediu specific, al studenției, unde sînteți constructor de generații de cărturari români. E de presupus că în acest mediu de mare efervescență intelectuală se consumă niște experiențe, iar strălucitul Dascăl cu care am privilegiul de a convingea a acumulat o lungă istorie universitară, în care e bine să citim uneori.

Gr. M.: Eu cred că toate mediile au idealuri cristalizabile. Aici este un anume lucru. În mediul cercetării științifice bunăoară: din cînd în cînd, cam la 30 de ani, stilul gândirii matematice se schimbă. Matematica pe care am învățat-o eu ca student nu mai are același ideal științific cu cea de azi. Idealul științific al matematicienilor nu mai este același cu cel dinainte de 1930, nu mai este același nici idealul acelor de după '30 pînă în zilele noastre și am impresia că trăim o nouă schimbare a idealului științific al matematicienilor.

De aceea există și expresia de „matematică modernă”, înțelegînd prin ea matematica ce a început la 1900, s-a dezvoltat între 1930 și 1950, și există o matematică foarte modernă, aceea care a început cu calculatoarele. Deosebirea este mai puțin de esență decît de vastitate. Matematica acum începe să fie utilizabilă pentru a înțelege un număr mai mare de tipuri de fenomene decît în tinerețea mea; în tinerețea mea pluteai în fenomene fizice, mecanice, acustice, optice, nucleare etc. Acum noi trăim — și aceasta este a doua epocă tulburătoare din istoria matematicii — înțelegerea fenomenului uman, social, poetic; vorbesc ca fenomene, nu ca sentimente. De pildă, există o logică matematică, o psihologie matematică, o lingvistică matematică, o poetică matematică (nu e vorba de mijlocul de a face poezii cu mașina, ci mijlocul de a înțelege mai mult, utilizînd un raționament mai fin, mai precis, mai subtil). Această schimbare de două ori în 50 de ani (de cînd am intrat eu în facultate) a viziunii matematicii și a viziunii lumii înțeleasă logic este ceva care face ca idealul de realizare a unei teoreme, de pildă, să fie altul astăzi, altul cel de acum 50 de ani, altul cel de acum 40 de ani. Aici există ceva către care tinzi, ca matematician, la fel ca fizicianul, chimistul, biologul etc. Pe de altă parte este un fenomen social care e de mirare cumva pentru oamenii generației mele: punerea în evidență a unei oarecare libertăți de acțiune.

P.S.: Care anume?

Gr. M.: Pnem să luăm, și în acest caz, un exemplu. Acum vreo 40 și ceva de ani, omul vroia — eu, de pildă, și colegii mei — să scriem matematică într-un anumit fel, cel cu care eram noi învățați și credeam că numai el e matematică. Te ciocnești însă la un moment dat de faptul că spiritul științific progresa mai mult sau mai repede decît spiritul tău de rigoare, și atunci anumite lucrări care erau foarte bune, nu mă mai satisfăceau ca fiind destul de riguroase, și am simțit nevoia să învăț din nou matematica, și adaug, s-o învăț de la început, ca să fie bine fundată. Evident, am rămas mai mult la fundament, adică la logica matematică, dar și acest fundament, acuma, cu apariția calculatoarelor, cuprinde alte idei de constructibilitate, de realizabilitate, care trebuie să pătrundă într-un fel conștient în opinia despre matematici. Lucrul acesta cere o revizuire, din nou, de la început, a matematicii. Pe de altă

parte, matematica *se aplică*, asta nu trebuie uitat. Nu mă interesează dacă acest cuvânt e bun sau nu, dacă e bine ales sau nu, fiindcă aici nu se face o chestiune de cuvinte; dar există matematica întrebuițată în toate ramurile umanistice și clasice. Fizicienii de pildă știu să facă experiențe, știu că o experiență este bine făcută, alta prost făcută, și o dau de-o parte pe cea prost făcută; ei au criterii de confruntare a unei teorii fizice cu realitatea experimentală. Altceva este a verifica o teorie de lingvistică matematică. Lingvistica matematică se aplică la limbi, este un material dat de care te izbești și pe care trebuie să-l explici *tot astfel* cum explică și teoria fizică; dar ce înseamnă „*tot astfel*”? — căci hotărât lucru, e altceva. Dacă ai un anumit ideal pe care vrei să-l realizezi într-o disciplină mult mai nouă, în psihologie de pildă, cum constată o anumită teorie psihologică ce se leagă cu faptele?...

P.S.: Este cunoscut militanțismul dumneavoastră de a aduce în perimetrul larg al științelor umanistice experiența matematică. Este un destin sau o necesitate a momentului?

Gr. M.: Eu cred că trebuie să fiu mult mai modest. Lucrul la care te referi nu-l fac eu; acesta e un lucru care se face în toată lumea. Meritul meu se restrânge la dorința de a încetăni obiceiul și în țara noastră. Adică, sînt în toată lumea cercetări de psihologie matematică și aceste cercetări sînt duse mai departe de mulți oameni, de sociologia matematică; cercetările mele eu le duc pe linia logicii matematice. Asta e meseria mea. Dar nu mă rabdă inima să știu că în alte țări (în URSS, în SUA, în Franța, în Italia), se fac cercetări într-un domeniu care îmi este vecin, și eu să nu lupt ca să le încetănesc și la noi!

— P.S.: Deci un ideal.

Gr. M.: Evident, dar sînt și altele, în domenii care nu sînt vecine; acolo însă n-am ce face fiindcă nu mă pricep. De aceea mai mult insist, de pildă, cînd este vorba de o teorie ca aceea a clasificării... Idei care păreau cîndva foarte stranie, acum au ajuns aproape la realizări tehnice de ingineri sau de economiști. Eu apropiu economia de tehnică, fiindcă este tot o realizare practică. Acuma clasificarea nu mai este o problemă a filozofilor, ci este a inginerilor, a economiștilor, a gestionarilor de întreprinderi, a psihologilor, a miniștrilor industriei grele și ușoare ș.a.m.d. Clasificarea se făcea pe vremea lui Aristot,

a lui Linné și a celorlalți zoologi, într-un fel, era o clasificare rigidă (un om este sau nu un mamifer, o plantă e cotiledonată sau nu), acum se face în alt fel; clasificarea trebuie să fie mult mai elastică, dar nu mai puțin riguroasă. Cînd vezi un anume desen pe care s-au punctat apropierea între dialogurile platonice, e vizibil că sînt grupate, adică sînt în grupe apropiate unele de altele. Ideea aceasta de concept nuanțat, flexibil, fluid sau „flou” în franțuzește, — în românește „estompat”, „graduat”, — există. Ideea acum se încetănește; unele din aceste cercetări par mărunte, de pildă o cercetare de gestionar care vrea să-și clasifice obiectele din depozit. Poate să aibă acolo 5000 sau 10.000 de obiecte. Ei bine, aceasta este o treabă foarte serioasă; nu este ceva care să nu fie legat de o viziune filozofică a conceptului, a raționamentului, adică nu putem despărți știința de idealul filozofic al omului de știință.

P.S.: Tocmai fiindcă există această migrație formidabilă a disciplinelor una în alta, putem vorbi de un ideal al matematicianului?

Gr. M.: Evident, cînd face, matematică. Fiindcă, există și matematică neaplicată. Eu zic neaplicată *încă*; matematica făcută de dragul matematicii, ca psihologie a celui care o face; matematică pe care nu știi la ce o s-o întrebuițezi ca valorificare, dar există. Și atunci există un anume ideal de tip de generalitate, de rigoare, de tip de dependență al matematicii de limbaj, de mijloacele de demonstrație, de mijloacele de construcție... Idealul tehnic al tehnicianului este acum altul decît acela al tehnicianului de pe vremuri. Întrebarea care se pune și în matematică și în tehnică este aceasta: școala, în general, satisface acest ideal sau măcar lasă porți deschise ca omul să nu fie astupat?... Omul nu poate să știe totul. Dacă îl înveți numai ceea ce are absolut nevoie cînd iese din școală, el nu mai face față nevoilor după 10 ani. În felul acesta s-ar zice că ai pensionari la 35 de ani! E cam devreme. Ca să nu-i ai trebuie să-i înveți procedee practice, care durează cel mai mult. Se zice că idealul practicianului este nepracticul fiindcă nepracticul este acela care va fi practicul mîine. Nu știi care. De învățat însă trebuie să înveți toată viața! Sînt oameni care încă se gîndesc acum: cum se face programa universității? Pe 3 sau 4 ani? Sau pe 5 ani? Cum e mai bine? Este bine să fie cum a spus și tovarășul Nicolae

Ceaușescu, adică de la 6 ani la 60 de ani! Adică nu poți face un program ca lumea, de învățămînt, pe trei ani! Ai vrea, ca profesor, să-l faci de 6 ani, dar nu se poate, pentru că trebuie făcut pe toată viața! Aici sînt o serie de întrebări direct absurde pe care și le pun oamenii; de pildă: este bine sau nu să ai examen de intrare la facultate?! Eu pot să spun că în momentul de față România nu poate să clădească locuri pentru universități, cu laboratoare etc. Și cu profesori în număr suficient ca tot omul să învețe în facultate! Acest „nu poate” este adevărat; dar există idealul celălalt: ca absolut toată populația țării să treacă prin facultate

P.S.: Aceasta va schimba, desigur, la scara întregii națiuni și sfera idealului.

Gr.M.: Bineînțeles, vor fi idealuri mai elaborate și dinamice.

P.S.: La începutul convorbirii noastre am acceptat ideea că idealul este o splendidă abstracție (ceea ce și este în esență). Iată însă că dialogul cu dumneavoastră n-a făcut decît să demonstreze printr-o rigoare de argumentare, că realizarea idealului se construiește și este constructibilă. Ce îi puteți spune, deci, tînărului de azi care se mișcă — nesigur uneori — între realitate și posibilitate, spinosul drum întru ideal?

Gr.M.: Eu sînt foarte de acord cu triada leninistă a cunoașterii, de la contemplarea vie, cu care te ciocnești în realitate, o contemplare dureroasă, și înapoi la concret. De fapt, cînd copilul este mic se ciocnește cu capul și face cucui; omul matur face mai rău decît atît, numai că nu se vede în afară. Din această contemplare vie iese refugiu și trecerea mai departe în transcendent către abstract. Aveam dăunăzi la mine un student care lucra ca inginer și făcea și matematică. M-a rugat să-i dau subiectul de examen de diplomă. Trebuie să știți că subiectul se lucrează de student, ajutat de profesor. I-am spus: — Uite, fiindcă ești în cutare întreprindere, ia un subiect legat de acea întreprindere! A zis imediat: — Nu. Este ultima oară cînd pot lucra fără realizare practică imediată. Vreau ceva abstract! Această sete de abstract însă nu era ca un refugiu, ci ca o trăire în abstract.

Dorința aceasta de abstract, care poate să apară ca o fugă — și care poate să fie psihologic un moment de fugă — de fapt nu e o fugă, ci este

trecerea în abstract care poate fi de durată scurtă sau lungă. Se poate ca un om să se retragă timp de 5 sau 10 ani și poate să-l surprindă și sfîrșitul vieții astfel; dar aici nu este vorba de viața unui om, ci e vorba de viața unei societăți. Unii se retrag să rezolve probleme, alții se bagă în institute de proiectări etc.

P.S.: Asta-i calea spre realizare, dacă înțeleg bine, fază a trecerii de la abstract la concret. Ați vrea, tovarășe Profesor, să evocați diversitatea spectrală, poliedrismul căutării întru ideal a conștiinței românești de azi, fiindcă vorbim de un ideal etic, de un ideal estetic, social, profesional etc.

Gr.M.: Este un ideal al sintezei, pe diferite planuri, este un ideal mai îndepărtat și el provizoriu ca realizare. Însă omul ar vrea ca aspectul etic și practic al problematicei lui, aspectul filozofic, aspectul tehnicii și științei sau ocupației pe care o are, să poată fi sintetizate măcar pentru moment într-o idee unitară. Pe vremuri omul credea că viața unitară poate fi definitivă; acum s-a mulțumit s-o creadă provizorie, perfectibilă. Dar mărturisesc că la asta nu se ajunge foarte ușor; lucrul acesta se atinge uneori, se depășește chiar, alteori nu.

P.S.: Afirmați că omul „ar vrea” să ajungă la această idee unitară, de maximă sinteză; lucrul, pare-se, nu-i posibil, și cred că nici n-ar fi bine să fie posibil, asta ar anula personalitatea, inițiativa. M-ar interesa mai degrabă ceva despre raporturile între întreg și parte, între aceste componente ale idealului.

Gr.M.: Asupra acestei chestiuni eu încă nu sînt lămurit. Dar de pildă eu aș spune lucrul următor: există cercetări de logică a moralei, a eticii, a raționamentului juridic etc. Acestea sînt cercetări de logică cu aparate matematice, foarte interesante; e adevărat, sînt abia la început, dar sînt foarte interesante. Aceasta nu înseamnă că cineva își închipuie că după asta, în fața unor mari probleme de morală care îl angajează, o să se ducă la calculator să rezolve sau o să rezolve cu ajutorul unor sisteme de ecuații logice. Problema nu este aceasta. Ca și în poezie. Eu nu zic că studiul de poetică matematică o să mă facă să vibrez poetic; însă o să mă facă să înțeleg de ce vibrează alții sau de ce vibrează un număr mare de oameni. Or, aceasta este o altă chestiune. Adică, nu cred că encefalograma

va putea să știe ce gîndesc eu, dar ar putea să știe ce gîndește celălalt. Și nu e același lucru, și nu e lipsit de importanță. Cineva atrăgea atenția că atunci cînd te uiți foarte atent în ochii unei femei, în fundul ochiului te vezi pe tine! Și e adevărat. Este un fel de reflex care probabil că există în cristalin.

P.S.: Luăm zilnic act despre atitudini foarte controversate și controversabile ale tineretului din diverse puncte ale globului. Nenumărate sînt acțiunile protestatate față de ordinea capitalistă, față de dictat, față de războaie. În același timp ni se semnalează pătruni întregi de tineret așa-zis învins, lipsit de ideal. Ați vrea să ne apropiem de rădăcinile sociale și politice ale acestei stări controversate și controversabile, întrebînd e vorba de lipsă de ideal sau de atitudine de negare a societății lipsite de ideal?

Gr.M.: Lipsă de ideal? Nu aveam impresia că se semnalează acest lucru și cred că este numai licența pe care o dau alții unor oameni tineri — pot fi și bătrîni — care nu aderă la societatea respectivă. Există acest obicei de a da lucrurilor altă aparență. Și atunci este acuzat de lipsă de ideal acela care neagă o anume lipsă de ideal a societății. Să nu uităm: după primul război mondial a fost o problemă a schimbărilor foarte puternice care au dus de pildă la revoluția sovietică, dar a dus și la mici revoluții de salon: poetice, muzicale etc. care erau o scăpare a omului care nu avea curajul să ia o mare atitudine politică. Curajul de a brava societatea la un moment dat este raportat la societate; eu nu sînt sociolog și nici n-am trăit un timp îndelungat în diverse alte societăți. Există ceea ce în psihanaliză se cheamă substituție: substitui un fenomen unui altuia și te legi de celălalt fiindcă nu-l poți rezolva pe primul, cum se întîmplă în cazul societăților la care v-ați referit.

P.S.: A fost un timp cînd se considera o erezie să afirmi, bunăoară, că hazardul și întîmplarea ar avea un anumit rol în cristalizarea idealului.

Gr.M.: Mărturisesc că rolul acestora este foarte mare. Sînt două moduri de a concepe hazardul: este mai întîi modul de a-l concepe ca ceva ontologic și apoi ca ceva epistomologic; adică întîmplarea ca ceva inerent existenței, și întîmplarea ca rezultat al necunoașterii noastre. În matematică este cazul matematicii esteticienilor. Eu nu mă ocup de modul cum se mișcă fiecare din molecule, într-o descriere statistică. Aceasta însă nu înseamnă că molecula

este supusă hazardului. Electronul este supus hazardului — zic unii oameni — în mecanica cuantică. Problema aceasta a hazardului este o problemă serioasă, însă am impresia că psihologia încă nu poate da un răspuns la ea. Ceea ce este sigur este că încă mijloacele de a prezice viitorul psihologic al unui om nu s-au găsit. Se fac tot felul de încercări, dar deocamdată nu sînt rezultate. Sînt mulți oameni care au impresia că, cunoscînd un anumit număr de date despre un om, pot ști ce o să facă (soții înșelați, polițiștii, ș.a.m.d.) Eu nu știu dacă psihologia va putea răspunde la întrebarea: „Ce o să facem în viitor?” Cred că nu.

P.S. Cunosc oameni foarte doritori să-și confunde idealul cu al altora, alții nu conținut să-i gratuleze pe semenii lor pentru destinul pe care îl dobîndesc muncind, îndrăznind, riscînd chiar. Ce înseamnă în acest context confruntarea?

Gr.M.: Eu nu pot să împiedic niciodată oamenii să se confrunte, să discute; pînă își formulează idealul, se confruntă verbal cu acelea ale vecinilor lor, mai mult sau mai puțin întîmplători. Nici nu știu dacă idealul se poate lua din cărți.

P.S.: Dar mijloacele care duc la el, în orice caz, da.

Gr.M.: Da, acelea nu se pot lua decît din cărți. Însă idealul însuși, așa cum se formează el, nu.

P.S.: Îmi permiteți o nobilă indiscreție: credeți că ați parcurs o bună parte din calea spre idealul dv.?

Gr.M.: În orice caz, o bună parte din calea pe care o am de parcurs. O foarte bună parte! Eu sînt un om care cred că am multă imaginație, ca să-mi pot formula alte idealuri.

P.S.: Înțeleg din acest răspuns că idealul, chiar cînd acesta e splendid constituit în mintea și aspirația noastră, nu este o sferă finită.

Gr.M.: Nu este un fapt, este o devenire. Nu este un dat, este o devenire.

P.S.: Se pare că ați sintetizat astfel foarte mult din ceea ce am discutat pînă acum. Poziția noastră în fața acestei deveniri nu poate fi decît lupta. Ne-ați putea da o formulă matematică a idealului acest mediu al acțiunii și curajului?

Gr.M.: Nu.

P.S. Îmi place foarte mult că, eminența matematician, și tocmai acela care se ocupă de logica matematică răspunde astfel. Vă mulțumesc.

Foto Natalia Dumitru

Spre **TERITORIILE PRIMORDIALE ALE GENEZEI**

Evident, anotimpul marilor excursii a demarat. Firește, fiecare excursie poartă amprenta gustului. Unii preferă circuitele ferate sau excursiile planificate cu deamănuntul în pulmanuri comode și încăpătoare, alții autoturisme personale sau chiar avioane.

Admir mijloacele moderne de transport, ele ne apropie rapid de obiectivele dorite, dar nu știu de ce, în privința excursiilor am rămas un tradiționalist incorigibil.

Persistă în spiritul meu prejudecata încăpățînată că ineditul nu ți se poate înfățișa plenar

în toată frumusețea lui, decît dacă-l descoperi tu însuși și probe contrare ca să-mi schimb părerea viața nu mi-a impus.

Cînd vorbim, de pildă, de Delta Dunării nu știu de ce subînțelegem neapărat brațul Sulina, cu obișnuita plecare de la Tulcea, cu o oprire, poate, la cabana Ilgani, cu o trecere prin marele M al Dunării vechi, un popas la Mila 23 sau la hotelul modern de la Crișan, cu o pătrundere pe Obertinul Mare, pe canalul Litcov pînă în pădurea Caraorman, ș.a.m.d.

E adevărat că dintr-o lotcă smolită, pescă-rească, plutind cu lovituri ușoare de rame, pe gîrle despărțind ghioluri și ostroave sub bolta sălciilor și aripile păsărilor, printre zidurile verticale de trestie, împărăția tăcută a Deltei este, aici universul surprinzător al ineditului perpetuu. Dar inima mea a rămas, totuși, pe brațul Chilia, în „bătrîna Deltă”. Ocupînd un loc la Galați sau Tulcea într-o rachetă rapidă sau într-o obișnuită cursă fluvială de pasageri circulînd pe brațul Chilia, începem de fapt, sub aspectul unei obișnuite croaziere, o splendidă aventură într-un perimetru primordial uimitor. După ce la **Pătîlgeanca** se desparte de brațul Tulcea, luînd-o spre nord pînă la satul **Plaurul**, drumul de apă coboară iar, ca din Pardina să se îndrepte nu lipsit de meandre, spre mare. Călătorim pe un braț larg între 300—700 m, pe maluri înalte pîlcuri de sălcii, lanuri sau livezi în rod, și sate nemaipomenit de lungi. Casele de pe malul fluviului sînt înșirate una lîngă alta, au acoperiș de stuf, fațade curat văruițe și cercevelele întotdeauna albastre. Gardurile din stuf împletit împrejmuesc ograda cu păsări, cu viță de vie și cel mai răspîndit pom din aceste părți, gutuiul. La un mic ponton din fața casei se leagă lot-cile pescărești.

Oriunde te-ai opri pe brațul Chilia, împără-ția Deltei e aproape. De la **Pardina**, de pildă, (la 45 km de Tulcea) se despletesc mai multe căi de apă, într-o deltă interioară care ține pînă la **Chilia Veche**, cu gîrle, bălți, stufărișuri, sălcii și o faună bogată din care nu lipsesc egre-ta, țigănușul, lopătarul ca și gîștele sălbatice, care, de altfel, își au, aici, una din zonele de cuibărit. Această parte își trage obîrșia încă de la începuturile genezei Deltei cînd actuala depresiune Pardina forma un liman umplut ulterior de aluviunile aduse de Dunăre.

Tatanir ne așteaptă cu casele pitite șirag în spatele perdelelor de sălcii, cu cherhana, cu mari plantații de vii și livezi de pomi fructiferi. Pînă la **Chilia Veche** n-au mai rămas decît 21 de km. Chilia e cunoscută cu 5 secole înaintea erei noastre sub numele de **Achillea** sub greci, de **Eskil-Kalâ** sub turci, **Licostomo** sub genovezi. Chiar dacă în timpul lui Ștefan cel Mare cetatea Chiliei era încă port la mare iar astăzi se află la o depărtare de peste 40 de kilometri (ceea ce înseamnă că marea s-a

îndepărtat de Chilia cu cîte 100 de metri pe an) așezarea a rămas și pînă astăzi vestită pen-tru iscusința pescarilor ei, mai ales în pescuitul morunului. În ultimii ani s-a dezvoltat, la Chi-lia-Veche și o agricultură înfloritoare însumînd vii, livezi, culturi de porumb și floarea soa-relui. Casele sînt curate, oamenii deosebit de ospitalieri. Cu ambarcațiuni ocazionale, de aici se poate ajunge prin canalele de legătură interioară **Batacu**, **Baharova** sau **Eracle** prin **Mila 23**, pe **Dunărea Veche**, la **Crișan** pe ca-nalul **Sulina**.

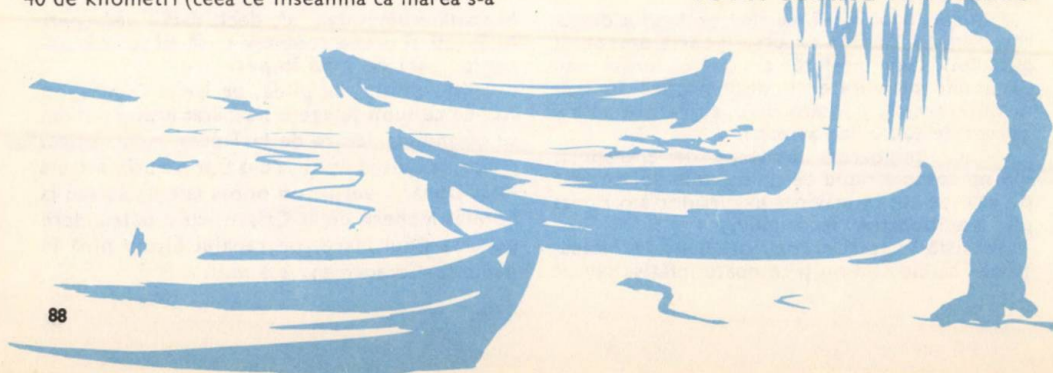
De la Chilia Veche, în drum spre **Periprava** apele brațului se despletesc din nou formînd o a doua Deltă interioară cu ostroavele **Babina** și **Cernovca**. În sudul lor printr-un păienjeniș de gîrle și Canale, un șirag de bălți de mare frumusețe cum ar fi **Merheul Mare** și **Mic** unde întîlnim o colonie de pelicani, **Babița** zona de cuibărit a gîștelor — rezervația **Malița** etc.

Ultima noastră haltă, la 103 km de Tulcea — ar fi **Periprava**, o comună tipică de pescari de unde se poate pleca pe lotci fie spre bălțile din sud pînă la **Mila 23**, fie pe jos, pe uscat, și acesta este traseul pe care-l recomandăm, pe un drum de țară care trece lîngă faimoasa „Grădina a lui Omar” renumită pentru vegeta-ția sa luxuriantă. De aici prin dune de nisip mai sînt 8 km pînă la acel unic monument al naturii, acea fabuloasă pădure tropicală cu plop-i albi și mesteceni, cu stejari și răchite, cu ulmi și sălcii, năpădită de plante agățătoare, de viță sălbatică, de hamei și de trandafir sălbatic, exuberant colorate dar atît de dese încît nu arareori hățușul te oprește în loc obligîndu-te, dacă ai pierdut poteca, să îți-o tai singur.

Din pădurea **Letea** trecînd prin satul **Cardon** și străbătînd 7—8 km pe malul mării ajungem la **Sulina**.

Galați-Sulina, prin brațul Chilia, iată un tra-seu mai puțin bătut, oferind priveliști și peisaje umane inedite, un traseu de apă și soare, ac-cesibil oricărui drumeț care, decis să renunțe la comoditățile civilizației urbane își va lua în spinare rucsacul și scoțîndu-și la Galați sau Tulcea un bilet de vapor în direcția **Periprava** va pluti spre teritoriile primordiale ale Gene-zei.

TOMA GEORGE MAIORESCU

VIFORÎTUL

La munte fără carabină n-ai să faci mai mult de o sut de pași de la cabană. Vinătorul și-a trecut-o peste umăr în spate, a luat în mână toiagul ferecat și a plecat ca un turist, la hoinăreală prin întinderea muntelui cuprins în lumina blîndă a apusului de vară. Încotro să o ia? Totuna! Pușca are să fie măturte mută, muntele deschide frumuseți și lucruri minunate în toate colțurile lui. Totuna! Nici nu știe vinătorul de ce a cotit de lingă rîuleșul Sălane-lor. În îngustimea Pîrului-Șerailor, de care a urcat coasta din stînga pînă în coama muntelui Diudiu, și apoi spre spinarea pe care o lungea în zare Virful lui Pătru, și în schimb piramida de stîncă a Șurianului s-a aprofundat în pădurea nelncepută. Abia atunci și-a dat seama, că aburul ușor al unor amintiri l-a pornit și el călăuzește. Acum știa unde merge. La un prieten bătrîn, la un moșneag, cum altul nu-i cale de o poștă, jur-împrejur. La un înțelept, care a văzut îndelung cum se învîrtește roata lumii, și povestește, încet, în șoaptă, în cuvinte neuzite de ureche, dar pe care unii oameni le înțeleg.

În creasta unui grui pădurea a lăsat un ocoluș de lumină. Acolo nu era om și nu era fiară, vietele totuși era. Deasupra sulitelor celor dimprejur, molidul singuratic își înălța creștetul răvășit. Vre-un om din vechime i-a născocit poreclă, și ea s-a răspindit printre oameni stînilor și ai țapinelor: „Viforitul”. Unul era, cunoscut de toți și de toată lumea din acei munți. Atîrna în cetinile lui împuținate ofranda unor gânduri de cînstire. În trunchiul lui, anii celor vreo trei veacuri de viață și-au sîpat răbojurile, ghiarele furtunilor i-au scărmanat și i-au smuls din părul cetinilor. Dinspre partea Nordului, dinții crivășului i-au ros tot verdele și i-au golit trupul. Fiuoarele lungi ale lichenilor clătinași de boare atîrnă plete albe în chica rară. Pe la mijlocul lui, trupul este frînt în cot, — în virf, acolo unde alții au lance, bătrînul înalță spre cer uscătura de crengi moarte. Și totuși, citeva cetini în primăvară s-au veselit în flori roșietice, iar acum cocenii tineri poartă în ei germenul unor noi vieți.

... O forfecuță cu pene verzi și cu ciocul încrucișat și-a ales un coccen de molid plin-plinut de semințe, a început să le scoată dintre solzi și a le desgheoa simburile dulce. Cum, cum nu, a scăpat una din cloș, un vînticior a prins arpioare seminței și a dus-o pe aceea ca să o așeze într-o tufă de ienapîn din luminușul din creastă. Apoi, același vînticior bun a scuturat sita de crengi a ienapînului și sîmînța de molid a căzut pe huma grasă și umedă. De jos. Din nenumeratele semințe crescute norocului, aceasta s-a ales cu viață. Pămîntul a primit-o, i-a dat revenea și căldura, covitului ienapînului a ferit-o de uscăciune și de dușmani, și iată că a răsărit, firav ca fir de iarbă, pușorul de molid. Și-a făcut apoi în creștet cununii de crenguțe și s-a înzdrăvenit. De acum îi trebuia lumină tot mai multă, și-a găsit fereastră între crengile culcate la pămînt ale tufei și a răzbit deasupra. În fiecare an împingea spre cer suliiță nouă de virf, și creștea în jur roata de cetină proaspătă care desăvîrșea frumusețea de piramidă. Singur era în luminușul culmii, a lui era toată lărgimea, tot cerul, toată lumina. Ca în povești, într-un an creștea ca alții în zece. Singur era în bunătaie soarelui, dar singur și în urgia viscoalelor. Cîta vreme trupul tînăr se îndoia ușor, s-a supus, se înclina cu umilință și lăsa să alunece peste spinarea aplecată minia celui tare. Apoi s-a îmbărbătat. Pe cînd pădurea din jur se tînguia și se frămînta sub furia viscolului, el, voinicul, din pala de vînt care îi trecea prin cetini făcea șuierat de haideuc, loviturii de măciucă a crivășului îi răspundea semeș scuturînd din creștetul comat. În jur trosnea ca din gură de treasc strigătul de moarte al cite unui învîns frînt în două, suspina cetina în cădere, bufeia în gemăt scurt trupul întins în moarte. Voinicul din culme își scutura și mai dirz chica și puneă umărul împotriva.

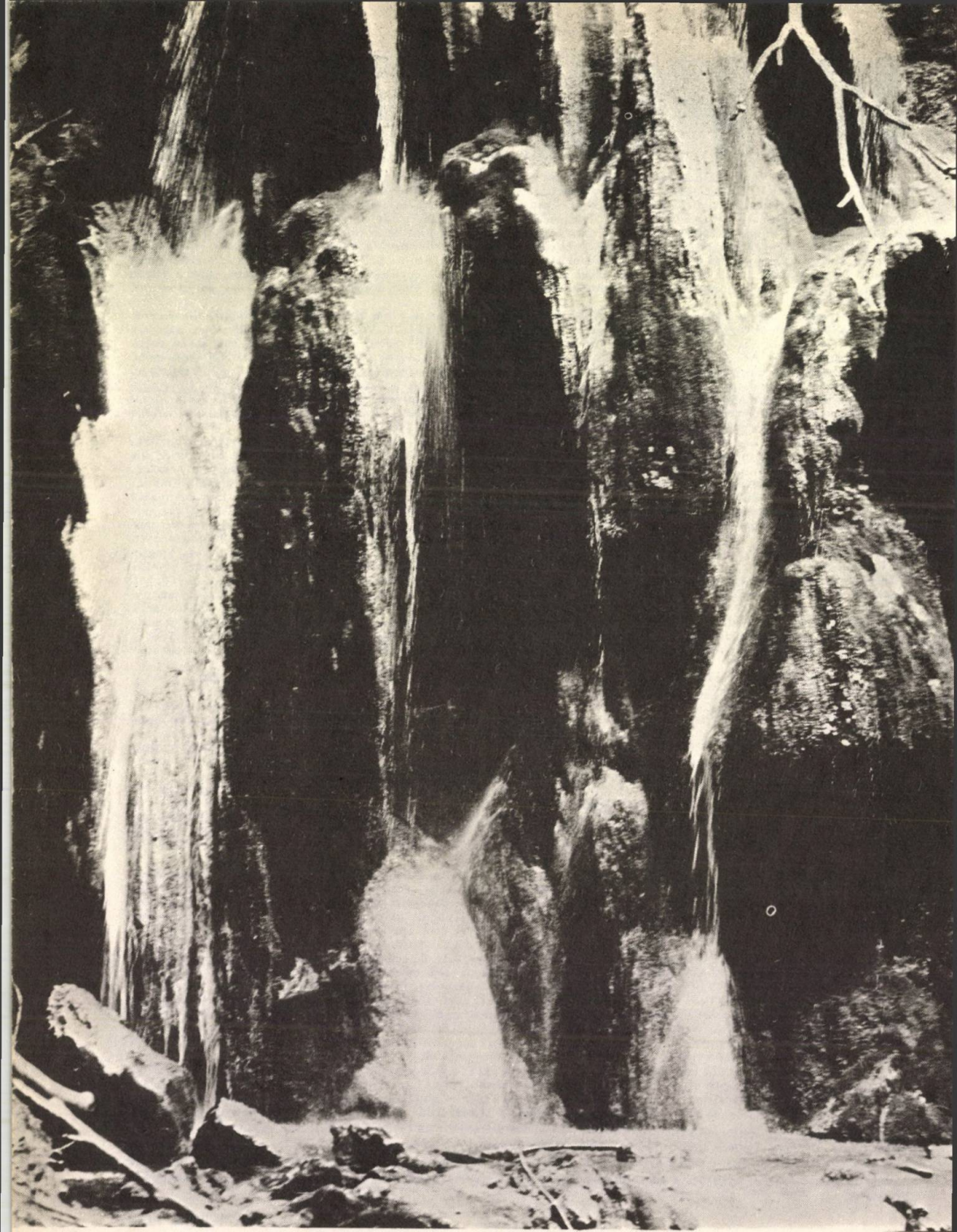
Ca și cînd păsările cerului i-ar fi adus vești din lume, în anii lui de bărbăție a auzit zvonul de răscăală a celor ce nu mai puteau răbda asuprirea și a văzut în zări îndepărtate genele roșii ale pirjolurilor. Pînă la el au ajuns bufințurile de roată de la Bălgard, care sfărîmău oasele căpeteniilor. După o jumătate de veac a suit pînă la culmea lui, și l-a înfiorat de bucurie, trimbișa de deșteptare din Cîmpia Libertății, și chioțele de biruință ale vitejilor din Apusenii. Doar ca și acei mucenici și acei viteji și el era al acestui pămînt românesc, căruia îi datora viața și soarta. S-a împotrivit și el Răului și a biruit în iureșe de luptă. În fiecare bătălie pierdea cite o cetină dintre cele ce țineau piept mai întii. Un trăsnet i s-a coborît în creștet și l-a frînt de sus. El și-a crescut alt virf, altăturea, cotit și sărac, iar cel lovit își întindea spre cer crengile moarte în blăstem și în rugăciune.

Un zîndrilar i-a încercat lemnul de ar fi bun ca să-l taie în șite. A scrijelit fereastră în coaja copacului și nu i-a plăcut. Cel rănit îndată a trimis scutece de rășină ca să apere și să vindece: acolo a crescut bolna unui nod.

Urșii cei mari ai muntelui și-au ales acest molid singuratic, mai mare decît toți ceilalți ca să-și pună pe el semnele tăriei. Venea cite unul, se ridica în două labe, se întindea alătura cite putea de înalt, își ridica în sus brîncile și sfășia cu ghiarele coaja pînă la albul lemnului. Altul și mai mare, venea și își puneă pecetea și mai sus. Copacul vindea în lacrimi de rășină și de sevă, dar rămîneau cicatricele îngroșate.

În jur, pădurea își trăia viața de milenii. Cădeau moșnegii, se făceau humă, din țărîna lor culegeau viață brăduște, și în pas de veac luau locul. În cadența deceniilor pădurea își trăia viața nesfîrșită. Doar cite un cioban, venit de la stîna din poiana de jos mai rătăcea prin împărăția ei, — doar cite un țăran-vînător căuta birlog de urs sau bătaie de cocoș prin umbrele ei. Dar iată, că într-o bună zi a izbucnit ceată de oameni străini, cu securi și cu fierăstraie. A gemut pădurea și s-a făcut polog pe jos. Doi doborîtori s-au apropiat și de bătrînul din culme, și i-au bufnit cu muchea securii. Borte de sub coaja brăzdată au sunat a gol, noadele și cioatele uscate urîreau trunchiul cotit. „Moșneagul acesta nu-i vrednic să-i pui la rădăcină fierăstrăul!” A mai bufnit o dată cu muchea, moșneagul a mai răspuns din gol și a rămas singur, și a rămas ca strajă deasupra mormintului pădurii. Au lucrat țapînale, a vuit corhăntul buștenilor prăvăliți la vale, a rămas în jur muntea despuiat. În coama bătrînului smulșă de vijelii, primăvara totuși a pus struț de flori rubinii, apoi a sîmînțat vîntul, ducînd din cocenii copți ploaie de semințe înaripate. Din alte părți, alte zboruri au umplut locul pleșuv cu germenii pădurii noi. În jurul bătrînului s-a săltat codru nou, și iată-l acum încheiat în trunchi seculari. Că un moș străjuiește deasupra lui singuraticul bătrîn, scorburos, năpădit de mușchi și de pecinginea lichenilor, cu creștetul frînt, cu cetinile rărite și strîmbate în lupte—însă dirz în puterea vieții, legînd veacurile trecute de veacul nou care se scurge și el.

... Steaua ciobanului din creștetul cerului și-a furisat o rază iscoditoare printre cetinile molizilor din margine, și în umbra pragului de noapte n-a putut desluși nici ea din trunchiul uriaș figura vinătorului răzimat. Pare că și trupul omului firav și de grabă trecător s-a topit în al celui ce înfruntă secole, după cum sufletul lui s-a pierdut ca pulverizat în viața tainică a pădurii. În zadar a bătut pasul minutelor și al ceasurilor glasul melancolic, de metronom, al cucușului pitice. Într-un tîrziu, s-a desprins vînătorul din lumea poveștilor ce i le șoptea prietenul moșneag, și din vraja pădurii care fremăta. Numai cînd buha cea mare a ieșit din scorbura ei de sus și a huiuit în noapte, s-a desprărit cu greu de prietenul lui și și-a pipăit drumul spre cabana din buza rîului Frumoasa, oprindu-se adeseori ca să asculte zvonurile de taină, în care vorbește viețuitoarelor pădurea. Tuturor viețuitoarelor, chiar și omului care a revenit în brațele ei.

Unul din spectacolele Beușniței (foto Gh. Vințilă)

Am ascultat sfatul prietenului meu, medic timișorean îndrăgostit cu patimă de stîncăriile ascuțite din Turnul lui Beg și din cîrșia Rolului, și nu m-am aventurat cu mașina pe drumul pe care doar cu un ARO te poți încumeta, din satul Socolari pînă la cantonul din valea Beilui. Aveam de ales acum una din celelalte două variante ce puteau fi abordate cu prețul a 16—18 kilometri de mers pe jos, dar cu mai mare siguranță, folosind șoseaua Oravița-Moldova Nouă, de unde urma să mă abat, fie spre Sasca Română, fie să urmez din satul Potoc drumul forestier care trece foarte aproape de cantonul Damian și să las mașina acolo. Mai fusesem în Sasca, fusesem și la cantonul Damian, umblasem și pe cărarea ce le unește serpuind prin Cheile Nerei, așa că nu a trebuit să stau prea mult pe gînduri: m-am hotărît pentru prima alternativă, deoarece ispita de a mai trece odată prin cîrșia Foeroagei Mari, aplecîndu-mă prin tuneluri săpate în stîncă sau privind de pe terase înguste splendida panoramă a cheilor era mai puternică decît imaginea impresionantă, ce-i drept, și deosebit de dragă alpiניștilor, a pereților cu abisuri amețitoare, care străjuiesc, de-o parte și de cealaltă, modesta casă de adăpost. Acesta era motivul pentru care străbăteam din nou cunoscuta „felie” de apă și stîncă, de țăncuri și turnuri de piatră, urmărind de pe înălțimile colțuroase dese meandre ale riului. Doi kilometri și jumătate cît măsoară distanța dintre Sasca Română și Podul Beilui înseamnă aproape o oră de mers fără grabă. Nici nu trebuie să te grăbești, pentru că Nera s-a întrecut aici în fantezie, ucrînd cu mină de maestru, poate porțiu-

nea cea mai izbită a temerarei sale realizări.

Podul Beilui este capătul de lume pe care-l căutam în această călătorie. Pe sub pilonii lui de beton, Beicul cel limpede și vijelios își aruncă apele, cu păstrăvi cu tot, în malca puternică a Nerei. Lumea care începe la Podul Beilui are o altă față decît lumea de cîrșii și cleanțuri din chei. Aici apa și calcarul s-au înfruntat în alt chip, dînd naștere unor imagini-unicat în peisajul atît de original al carstului bîndășean. Riul Beilui devine coloana vertebrală a unui paradis vegetal născut din răsufierea blîndă a Mediteranei.

Ajung, printre ierburi înalte, lîngă mal. Apa limpede, cu nuanțe albastre-verzui, curge peste blocuri compacte de calcar. Cîteva sălașuri părăsite, apoi locul rămas doar cu numele „La Mori”, unde riul se rostogolește cu zgomot peste un prag înalt de mai bine de un metru. Fac deci prima cunoștință cu isprăvile tufului calcaros și, pînă la cantonul Beilui, mai numărăm alte două săritori. Surprizele se țin lanț, apar acum una după alta și două mori cu pietrele și cu paletele la locul lor, barajele de tuf devin tot mai numeroase și mai înalte. Partea de mijloc a riului revitalizat de Ochiul Beilui și de debitul abundent al Beușniței trăiește în această parte de mijloc aventura sa cea mai spectaculoasă. Mă întreb ce s-ar fi ales de el, firav, cu apă pușină la izvor — de aceea i s-a și zis, ca un blestem pentru nevolnicia sa, Beicul Sec — dacă nu i s-ar fi întins la clipa potrivită mîinile salvatoare. Dar, mai ales, cum ar fi arătat locurile acestea minunate, dacă pereții înalți, acoperiți cu păduri de fag și cu tufe de li-

APPE
CROSTON

liac sălbatec nu ar fi fost despicași de valea aducătoare de viață a Beului? Așadar, Beul Sec și Beușnița. Apoi, Ochiul Beului, lacrima de cleștar în haosul de ape și de vegetație. Privit mai de departe, pare o pată întunecoasă în care se oglindesc un crîmpei de cer și păduricea din preajmă. Te apropii, dînd roată păpurîșului de pe margine și-i cercetezi adîncurile săgetate de mii de păstrăvi. Limpezimea apei lasă ochiul să pătrundă pînă pe fundul stîncos. Nici nu se putea să nu vezi bolovani în această albă stăpînire a calcarelor. Vinișoare de apă ies neîncetat la suprafață, cîrînd din tainicele magazii ale subsolului fire plăpînde de nisip și bule de aer și făcînd în același timp ca preaplinul din cupa cristalină să se reverse într-un pîrtiaș ce aleargă doar cîțiva zeci de metri pentru a îngroșa unda Beului. Reflexe verzui transmise de mușchiul de pe pietre se întîlnesc pe oglinda ușor tremurătoare cu siluetele întunecate ale brazilor, învîluind-o în nedefinite tonuri de culoare.

Specialiștii numesc fenomenul care dă naștere gîvanului cu apă transparentă și veșnic schimbătoare, emergență carstică. Ochiul Beului se naște deci dintr-un izbuc, un izvor fîșînd la suprafață din goluri subterane. Așa cum asistă aici la întîlnirea Beușniței cu Beul Sec pare a fi înțeleptul pus să vegheze destinul unui univers. Și chiar așa și este, pentru că el, Ochiul Beului polarizează în jurul său întreaga viață a rezervației. Totul, de jur împrejur, din Căldarea Beușniței pînă în valea Beului Sec și mai departe, pe cursul mijlociu al râului și pe vâile învecinate, pe o suprafață de peste o sută de hectare, păduri și cleanțuri și arbuști meridionali și vegetația ierboasă, relice ale unor îndepărtate specii climatice, se află sub protecția legii, într-o imensă rezervație naturală. Clima blîndă face ca mojdreanul, cîrpinia, scumpia, alunul turcesc, liliacul, cornul să se simtă tot atît de bine ca în mai sudicele zone carstice ale continentului, să crească pînă toamna tîrziu, cînd prin alte locuri brumele și vînturile reci ale toamnei au șters demult orice urmă de viață vegetală, ierburii și flori de neașteptată abundență și vigoare. Aș îndrăzni să spun că rezervația cea mai de sud a țării stă numărul maxim de zile ale anului sub semnul binefăcător al abundenței și al veseliei. Poate că, dacă mă gîndesc bine, Ochiul Beului, petecul de apă ce nu îngheață niciodată, adăpostind în toată iernii păsări migratoare plecate în căutarea soarelui de miazăzi, este singurul loc din țară unde viața cunoaște o atît de emoționantă desfășurare.

Din locul acesta de confluență, valea Beușniței deschide drum către o altă mare

curiozitate a rezervației: cascadele. Imaginați-vă un rîuleț care, începînd aproape de la obîrșie și pînă își termină cursul, se rostogolește fără încetare pe treptele verticale ale cascadei. Beușnița așa își duce traiul. Nu-i chin și nici povară să-și poarte astfel unda ei, mai degrabă un capriciu. Apa ei cară cu sine atîta carbonat de calciu cît nu este în stare să o facă nici un alt rîu. Lăsat în voia lui, calcarul se așterne picătură cu picătură, ca un liant acaparator, peste tot ce întîlnește în cale, încremenind cu ghiare nevăzute bolovani, mușchi, frunze, lemne și chiar viețuitoare mici și transformîndu-le perfid în tuș calcaros. Misterioasele „ape crescătoare” se adaugă neîncetat, schimbînd fizionomia cascadei, înălțînd pragurile, desfăcînd sau apropiînd brațele de apă, așa că sînt sigur că fotografiile făcute anul trecut își vor pierde destul de repede autenticitatea.

Acum, după ce am ajuns sub culmea Pleșivei, cascadele de jos, vecine cu Ochiul Beului îmi par o joacă puțin blazată a Beușniței. Fala ei stă sus, în primele trei cascade de pe cursul superior. Prima aruncă de la 15 metri o perdea compactă de apă; a doua, mai puțin înaltă, dar mai vijeli-oasă, se desparte în trei șuvoaie, în timp ce a treia, de fapt întîia de la obîrșie, dă în vileag întregul repertoriu de furie și de sublim, de zgomote și de măreție de care este în stare. Aici, Beușnița este besmetică și neînduplecată, mai sigură pe sine ca oricînd, pentru că lucrează cu materia primă cea mai proaspătă, cea mai concentrată.

Cobor pe aceeași cărare, cu gîndul să recapitulez și să fac ordine în noianul de impresii trăite într-un interval atît de scurt. Soarele trece acum chiar pe deasupra capului, transformînd în puzderie de mărgelușe colorate pulberea picăturilor de apă. Da, acum se zisea foarte bine acest descrescendo de intensitate arhitecturală. După ce își construiește praguri din ce în ce mai mici, Beușnița se resemnează pînă la urmă, trimițîndu-și mai departe apele sărăcite de carbonat de calciu și mulțumindu-se cu orgoliul că Beul nu va fi niciodată în stare să se măsoare cu puterea ei.

Nici nu mi-am dat seama cînd au trecut trei zile. La Sasca Română oamenii se întorceau de la cîmp agale, trăgînd în urma cărușelor vitele ținute la pascut. Prietenului meu, medicul timișorean împătîmit după corzi și carabinieri, i-am promis că vom reveni împreună în rezervația Beușniței și că vom porni la pas de sub cîrșia Rolului, adică de la cantonul Damian. Ceea ce înseamnă de fapt, pentru fiecare, un cîștig neprețuit.

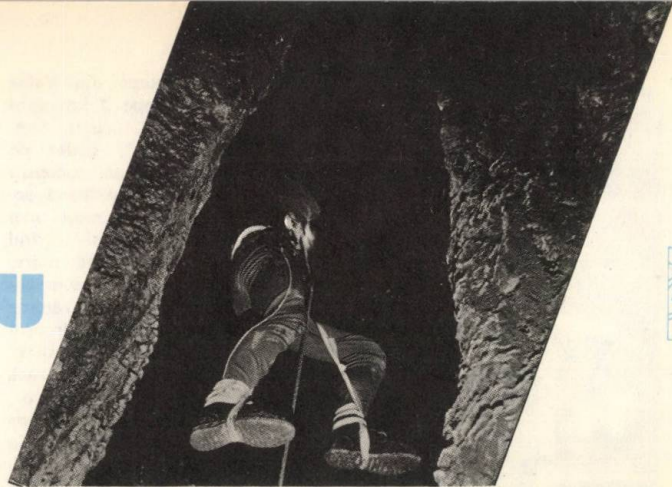
NICOLAE DOCSĂNESCU

Avenul de sub Godeanu

Din nou la drum. Călătorim spre Tirgu Jiu, Baia de Aramă, Obîrșia Cloșani. Undeva lângă această comună am aflat că există un aven, o peșteră verticală, care a fost explorat în 1962 pînă la 30 de metri adîncime. Pentru mai jos nu a mai fost atunci echipament. Și apoi nu a mai fost timp. Anii au trecut...

Aprilie 1976. O echipă de speologi amatori de la Cercul „Emil Racoviță” din Centrul Universitar București a ajuns la Obîrșia Cloșani. Cînd cobori din cursa ITA, în centrul așezării, rămîi cîteva momente bune înțuit locului: sus în stînga se ridică impunător, cu pante repezi, limbi de grohotiș, lipsit de vegetație, negru la culoare, Virful lui Stan (1460 m altitudine); spre dreapta se vede un deal de piatră albă cu ripe roșii spre bază și cu o cușmă de pădure, pe care o bănuie deasă și neumblată.

După o oră de la plecare intrăm în pădure și începem să căutăm printre fagi o poieniță la marginea căreia se află un pom căzut. Nea Nică ne strigă și lanțul nostru se face ghem la gura avenului. Sondajul cu piatra corespunde așteptărilor: arunci un bolovan, 4 secunde nu auzi nimic, și apoi un buf înfundat. Gura nu-i prea mare (4×2 metri), însă cu patru metri mai jos începe un puț de zece metri diametru. Pe o brînză stau suspendați niște bolovani măricei. Și acum: fuga la vale, scapă cine poate. Nu mai avem nici un dubiu: cerul negru va slobozi în curînd o rafală de grindină. Fulgerele ne luminează calea și în cădere aprind licăriri în stropii

grei de ploaie. Ajungem la gura unui mic aven (27 de metri) unde cîteva colegi își perfecționează tehnica de coborîre și urcare. De sus începe să cadă gheața. Noroc că avem căștile pe cap. Cei de afară se iau după noi, iar cei dinăuntru vor aștepta clipe mai bune. În cinci minute totul devine alb. Zburăm la vale pe rulmenți de grindină. După zece minute ajungem în sat. Urgia a trecut. Ploaia a stat și ea, dar în jurul nostru se lăsează băltoace enorme. Sîntem uzi pînă la piele.

A doua zi este soare, dar frig. E frumos, însă vin nori. Ne trebuie vreo patru ore pînă cînd mîncăm și ne pregătim echipamentul de explorare: 160 m coardă, 130 m scărițe, etc. etc. Teoretic avenul are șanse ca să intre adînc în inima muntelui. Iată-ne la gura lui; afară începe iar să plouă. Este ora 14. Legăm coarda de un fag și, plini de nerăbdare, începem să alunecăm de-a lungul ei. După ce ai coborît cam 15 metri, nu vezi mare lucru, deci puțel este suficient de adînc. Picioarele se sprijină de peretele cu un strat gros de montmilch; bocancii devin albi. Peretele din spate este la vreo zece metri. În stînga, într-o nișă mare cît o casă, lingă o stîncă enormă și colțuroasă, o luminare de vreo 5 metri înălțime, albă, suplă. Lingă ea cîteva mai mici.

Desfacem o scară de 15 metri, o prindem de o coloană și iată-ne în curînd la baza ei. În

jurul nostru coralite, multe coralite. Mergem cîteva metri și ajungem pe buza unui puț mai mare; două scărițe de 10 metri, innădite, sînt suficiente. Coborîm prin mijlocul lui dar balanșul scăriței lovește și dărimă superbe tufe de coralite ce se izbesc și se sparg ridicînd zgomot de sticlă spartă. Ceva se rupe și în inima noastră. Cu 17 metri mai jos — sîntem deja la minus 93 de metri — gonim printr-o galerie ce se înfundă repede. Asta să fie tot? Nu! În podea se deschide o fantă îngustă. Deci pe aici. Dar mai înainte modelăm stîncă cu ciocanul. Coborîm 6 metri și ajungem într-o săliță rotundă. Mai jos se poate numai dacă spargem din nou. Spargem și ne dăm drumul la vale pe o formațiune masivă. Coborîm cîteva praguri și iată-ne la minus 113 metri.

Echipa de explorare: Popa Jean, Giurgiu Vasile, Done Adrian, Nanu Dan, Andrei Petru, Mitrofan Horia, Iliescu Șerban. Echipa de supraveghere de la suprafață: Bălan Valentin, Giurgiu Mihaela, Silvășanu Gabriel, Drafta Denise.

În zilele următoare a plouat iar, dar timid. Am mai explorat cîteva peșteri și avene. Am urcat pe Virful lui Stan și... gata! Vacanța de primăvară a luat sfîrșit.

VASILE GIURGIU
Cercul de speologie
„Emil Racoviță”
București

MUCHIA DRĂGUȘULUI

Crestele nordice ale Munților Păgăraș sînt foarte interesante pentru turiștii și alpinisții care doresc să realizeze trasee mai dificile. Aceste creste puternic zimțuite, orientate paralel între ele pe direcția sud-nord, se desprind din creasta principală cu o regularitate aproape matematică. Parcurgerea lor cere nu numai o pregătire fizică și tehnică specială, dar și o foarte bună cunoaștere a traseului.

Muchia Drăgușului, una dintre cele mai accesibile din mulțimea creștelor nordice făgărășene, se află încadrată între valea Simbetei la răsărit și valea Viștișoarei la apus. În imediată apropiere se găsește și cabana Valea Simbetei. Muchia turistică a Drăgușului se termină în zona alpină în preajma vîrfului Piatra Roșie (2357 m), de care se leagă printr-o serie de clăi și țăncuri. De aici în sus începe zona alpină dificilă, în care stăpînesc stîncile și abrupturile.

Ascensiunea începe din Valea Simbetei. La aproape 2 km spre sud de complexul turistic Simbăța (750 m alt.), situat pe valea cu același nume, începem ascensiunea noastră părăsind șoseaua forestieră în dreptul unei barăci (825 m alt.) și intrînd în pădure pe o pantă mare. Chiar de la început traversăm firul unui pîrîiaș care rămîne apoi în dreapta noastră. Urcușul este foarte dur. După aproape 1½ ore de mers de la baracă răzbatem în poiana lui Steghie, care ne anunță apropierea de muchia Drăgușului. Pornim în continuarea urcușului spre sud pentru a ieși pe culme într-o altă poiană. După un scurt popas reintrăm în pădure urmărind muchia din apropiere. O nouă rariște ne reține cîteva minute ca să privim pe sub ramurile brazilor vîrfurile Jneapînului și Galbenul. Ne găsim în poiana Steghița. Muchia Drăgușului formează, începînd de aici, o inflexiune spre vest, revenind apoi spre sud. Urmărim culmea și numai arareori ne abatem pe ramura ei vestică; trecem astfel pe lîngă vîrfurile Drăgoi (1507 m), prin curmătura Drăgoi (1492 m), poiana Lespezi, presărată cu stînci. După ce depășim muntele Lespezi lăsăm în dreapta o potecă mare ce conduce pe firul văii Viștișoara la o stîncă și urcăm spre limita superioară a pădurii (circa 1660 m), de la care culmea goală se profilează clar pînă la marile vîrfuri. După numai 10 minute, de la limita pădurii remarcăm pe dreapta (vest) refugiu de vînătoare Drăguș. Un urcuș relativ scurt ne duce în prima sa înălțare de pe traseu, de unde se distinge o potecă de vînătoare spre fundul căldării Viștișoara. Înaintea noastră se înalță cupola vîrfului Jneapînul (2012 m), căruia îi urmează un vîrf mai accidentat:

Vîrful lui Crinte (2114 m) primul din seria obstacolelor alpine. Odată ajunși în locul unde poteca se destramă pe stîncării trebuie să ne orientăm cu atenție. Creasta ascuțită, accidentată a vîrfului Crinte se îndreaptă spre vest, apoi revine spre sud, formînd o serie de colți și strungi

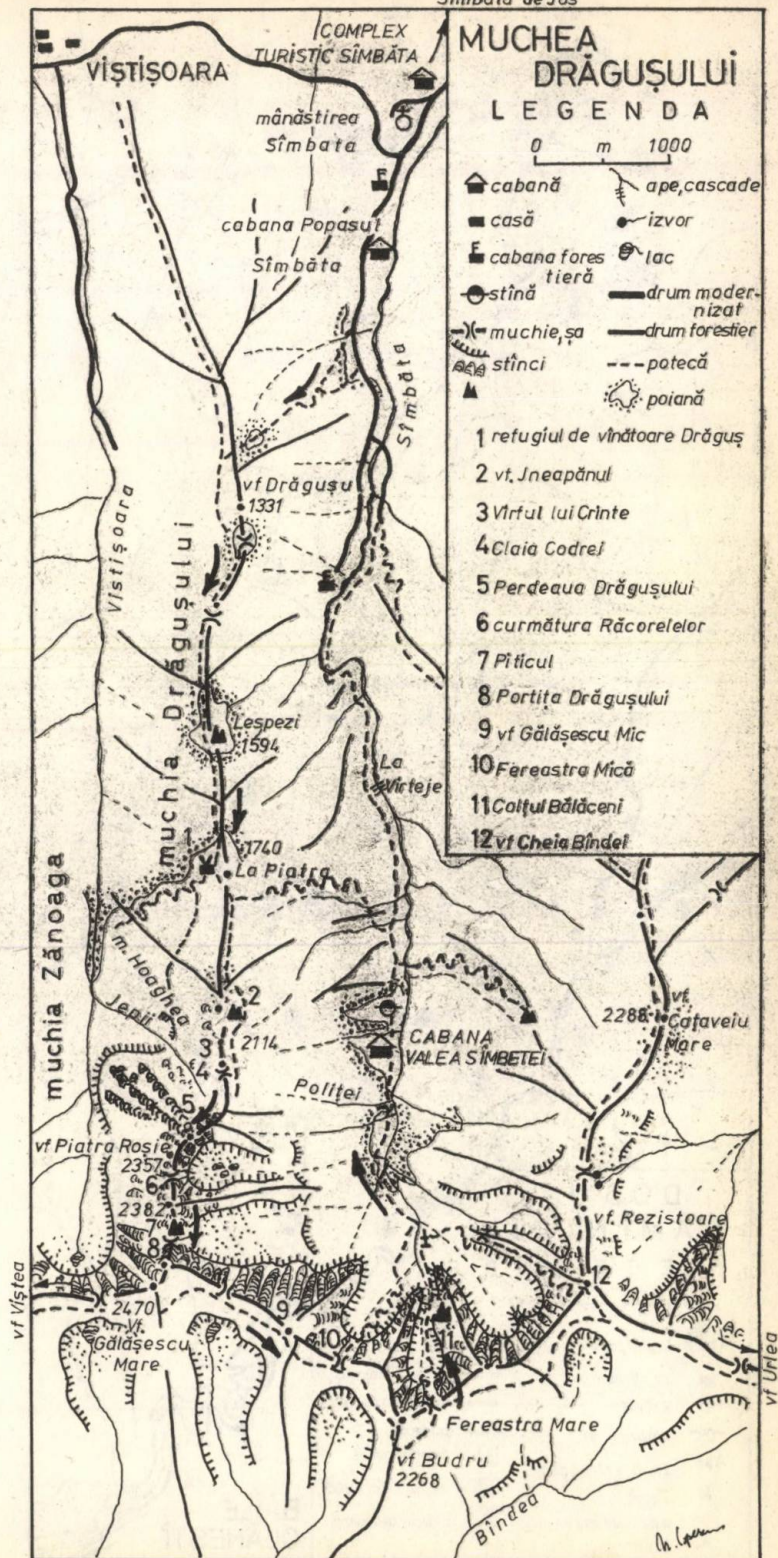
pînă în apropiere de Piatra Roșie, vîrf pe care-l zărim pentru prima dată pe acest parcurs. Urmînd creasta cu strictețe, vom avea multe obstacole stîncose în cale. Putem însă coborî pe panta repede a vîrfului lui Crinte pînă pe fundul căldării înalte de la poalele sale, iar de aici să recîștigăm creasta în dreptul șei, dincolo de Claia Codrei. În felul acesta evităm atît creasta Hoaghea, cît și Claia Codrei, cîștigînd aproximativ 30 de minute. Dacă dorim să parcurgem însă porțiunea dintre vîrfurile lui Crinte peste Claia Codrei și pînă la Piatra Roșie, numită „Podeaua Drăgușului”, atunci vom face apel la coardă și cîteva pitoane pentru trecerea a două strungi tăiate vertical, ca și pentru trecerea colților înfipti pe creasta ascuțită. Ajunsem astfel în imediată apropiere a Pietrei Roșii. O muchie severă, ascuțită, ne conduce pe o pantă de 40° spre vîrf, de unde se deschide o splendidă priveliște alpină de ambele laturi ale crestei. După 6—6½ ore de la plecarea sîm pe acest frumos pisc, al cărui abrupt sudic închide, laolaltă cu Imenșul amfiteatru al „fraților Gălășescu” un colț de natură neasemuit de frumos.

Coborîm liber din Piatra Roșie, a cărei lespede colorată care i-a dat numele rămîne pe versantul vestic. Creasta foarte interesantă ne reține atenția; prizele sînt uneori nesigure și se cere o atenție sporită, mai ales la traversarea în lungul abruptului care mărginește curmătura Răcorelelor (2298 m). Un nou urcuș, de data aceasta mai scurt, ne poartă peste colții și muchiile ascuțite ale vîrfului Răcorelele (2382 m). În coborîre spre baza marelui perete al Gălășescului Mare, ne strecurăm pe fața aspră al unei stînci numită Piticul, apoi coborîm în îngusta dar suficient de primitoarea sa a Porțiței Drăgușului (2356 m). Pe aici, o cărare vînătorească trece din căldarea Viștișoarei în căldarea Răcorelelor și în bazinul Simbetei.

Ne așteaptă cășărarea cea mai grea pe perețele nordic al vîrfului Gălășescu Mare (cca. 100 m diferență de nivel). Pentru că-

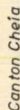
țărare (asigurare la coardă sau cățărare liberă), urcăm mai în-
tîl abruptul direct pe fața stîn-
coasă, apoi treptat printr-o blocuri
de stîncă și pereți întreruși de
polițe și brîne pătrundem în-
tr-un horn. Mai sus, panta devine
ierboasă și se domolește în
piscul nordic (2450 m). De aici
ieșim din abrupt urcînd panta
cu iarbă pînă în vîrf principal
Gălășescu Mare (2470 m), loc
de mare priveliște asupra Mu-
chiei Drăgușului și asupra cre-
stei principale a Munților Făgă-
raș. Pe lîngă imensă satisfacție
a cuceririi acestui traseu alpin
cu obstacolele sale uneori grele,
avem acum satisfacția unei pri-
velisti neîntrecute: vîrfuri și iar
vîrfuri ascuțite se ridică claie
peste grămadă în lungul abrup-
turilor nordice și peste toate
suride sclipind în soare trapezul
acoperișului țării: Viștea-Moldo-
vanul. Timp de ascensiune de la
complexul turistic Sîmbăta pînă
aici: 7½—8 ore. Acum nu
avem decît să urmărim traseul
turistic de creastă. Poteca se
lasă repezător în ocol pe latura su-
dică a vîrfului, apărînd ceva mai
spre est în apropierea crestei.
Urmărim deci marcajul bîndă ro-
șie pe lîngă vîrf Gălășescu Mic
pînă în Fereastra Mică (2196 m).
Pentru a scurta drumul spre ca-
bană, părăsim poteca de creastă
lîngă vf. Budru și începem
coborîrea destul de precipitată pe
vîlcele Fereștrei Mici, la în-
ceput înierbat, apoi plin de pră-
vălșuri. Treacă prin pereții
Gălășescu Mic și Budru, în locul
unde începe abruptul vîl glaci-
ale și treptat ne dirijăm spre
dreapta „la Cruce” (circa
1750 m), loc unde întîlnim po-
teca de acces de la cabană spre
creastă. Coborîm apoi pe mar-
cajul triunghi roșu pe fundul
căldării, prin pădure și poie-
nițe, ajungînd la cabana Valea
Sîmbetei (1401 m), după 2—
2½ ore din vf. Gălășescu Mare.
Timpul total pe traseu este de
9½—10½ ore. Traseul este ac-
cesibil alpinistilor (grad de di-
ficultate 1 B). Material obliga-
toriu de asigurare: coardă 40 m.

NAE POPESCU

În alți munți mai depărtați de Sinaia mai există încă și astăzi locuri în care potecile se strecoară abia mijite spre „sfrîșituri de lume”, unde drumețul abia se încumetă să pășească. Dosu Pămîntului ! Acest loc este acum pentru Munții Căpățîinii ceea ce a fost odată poiana Sfrîșitului Lumii pentru Bucgi. Băile Olănești, o stațiune cocheta ascunsă în bogata vegetație a dealurilor de la poalele masivului este, ca și Sinaia de demult, locul de unde poți „prinde” firul potecii spre acest tenebros ținut de la Dosu Pămîntului. Cei 12—13 km care despart localitatea de sălbăticia muntelui vor da drumeților o vie satisfacție, redescoperind măcar pentru o zi simțămîntul cutezanței omului în fața singurătății și totuși nu poate fi vorba de o adevărată zonă izolată.

Lăsăm în dreapta frumoasa
așezare a sanatoriului de copii

Unde e dosu pământului?

Comanca și coborîm din nou la apa Olăneștilor. Lunca largă lasă loc fînațelor. Șoseaua se așterne în voie și abia aproape de gura pîrului Comanca, la vreo 3 km de Olănești, revine supusă lîngă malurile abrupte. În stînga, din perete picură apă prin două țevi. Fără nici un dubiu, este tot apă minerală, o simțim după miros. O gustăm. E mai diluată și pentru că e tare rece o bem cu mai multă convingere. Înainte să ajungem la cabanele Ocolului Silvic Olănești, se vede un pod peste rîu și un drum ce se vrea de căruță, răsfrînt din drumul forestier. Vedem chiar și marcajul cruce albastră, semn care ne va conduce cu bine spre Dosu Pămîntului. Părăsim așadar șoseaua forestieră și intrăm între pîlcurile de fagi care adăpostesc la umbră firele potecii și urmele de căruță.

Urcușul e domol. Poienițele se țîn lanț și din cînd în cînd și-pote traversează drumul. Livezi de pomi fructiferi se amestecă cu fagii coborîți de pe culmi pînă în vatra cătunului Comanca ce începe să se ivească de după culele dealului. Încă înainte de a ajunge la casele cătunului, prin șaua adîncă din vest culmea lasă loc unei priveliști. Inedite: turle și „stoguri” de rocă gresioasă străpung frunzișul pădurilor arătînd începuturile plaiurilor Icoana și Piatra Tîiată. Este o primă contactare cu peisajul ciudat, plin de contraste dar și de sălbăticie al ținuturilor din care vin apele Olăneștilor și afluenții săi. Comanca este risipită pe vîile; casele se sprijină pe coastele lutoase, iar ulița ne poartă pe la porțile gospodăriilor olteneste cu iedere și mușcate invadînd fațadele și prispele. Pe negîndite cătunul se termină și ieșim tot de-a coasta la deal spre culmea Gropile. Poteca trece pe lîngă un izvor ce-și caută prin pietriș și nisip albie de scurgere. E bine să ne ulem bîdonul cu apă, fiindcă drumul de culme nu ne oferă prilejuri

prea numeroase să ne potolim setea la izvoare. Islazul cătunului rămîne în urmă și lată că atîngem culmea Gropile în locul în care poteca noastră marcată nu prea des „cruce albastră” se adună cu o altă potecă ce vine din josul culmii principale de la Răpuroasa și Pietrișu. De aici începe „Drumul Mătușii” cum numesc comăncenii poteca de culme spre Dosu Pămîntului, pe unde urcă ei după bureți sau după vreascuri, pe aici trec caravanele de măgăruși spre Brezoi.

De cum intrăm în pădure privilegiata unduoaselor dealuri bogat împădurite și a contraforților Builei care abia apăruseră la vest, dispar și încă pentru multă vreme. Rămîne să ne întovărășească cîntecul cucului sau trîlurile mierlelor, dacă vreo gălăză concertului.

Urcușul devine mai accentuat. Lată un loc de popas! În stînga se află o troiță cu paraclis, lîngă potecă ne îmbie o bancă. Grijiulii, localnicii se ocupă și de drumetii însetați. O săgeată arată că la vreo 50 de metri, pe coastă, se află un izvor la care nu lipsește o cană sau o cutie curată de tablă. Pînă aici „Drumul Mătușii” a fost relativ ușor. De aici însă muntele ne silește să urcăm mai vîrtos. Poteca se vede prin frunziș, iar marcajele dese nu ne lasă să pierdem direcția. După o pantă prelungă ne pomenim îndemnați spre stînga, cînd părăsim culmea pentru un urcuș mai domol pe versant. Ieșim din fagetul destul de zgîrcit cu luminisurile și intrăm într-o planție tînă de molizi, care ne înviorază, mai ales cînd la o curbă zărim o bancă pentru odihnă. Cînd reluăm urcușul părăsim planția și reîntărăm în pădurea de fag tot pe coasta vestică a muntelui. Lată un pîrîiș! Destul de mocirlos, ne mai necăjește și o lespede mare acoperită cu mușchi, pe care

trebuie s-o ocolim. Panta e tot mai mare. Intrăm chiar pe muchie, lăsînd în stînga o potecă ce coboară la o stîină veche. Spre nord se ridică vîrfurile Pîrului Cînelui (1228 m), singura înălțime care ne mai stă în față spre țelul excursiei. De aici începe și Dosu Pămîntului. Creasta ascuțită lasă spre vest abruptul în valea Cînelui în timp ce spre est panta dispare lin la izvorul Morîștei. Poteca și marcajul pătrund în poiana plină cu bursturi și urzici unde se află un bordei părăginit botizat cu multă larghețe de drumeți „Refugiul Rîndunica”. În caz de ploaie sau de înnopțare fortuită nu avem de ales și-l putem folosi. Poiana este situată la începutul urcușului spre vîrf încă plin de mistere al acestui „fund de lume”. Marcajul se așează mai înții pe direcția unui mic paraclis. La baza lui, acoperit de frunziș, se află un izvor protejat de scînduri.

Ca să găsim vîrfurile Dosu Pămîntului ne întorcem de la troiță circa 80 m la săgețile cu marcaje și urcăm fără potecă, urmărind pe fagi semnul bandă galbenă. Urcușul e greu dar nu prea lung. Dacă nu pierdem din vedere marcajul, după 15 minute de la troiță ajungem pe muchia prăpăstioasă, dar nu și pe vîrf. Banda galbenă nu e trasată peste cota maximă, ci urmărește spre est linia abrupturilor peste Fruntea lui Dat.

Ne întorcem la troiță coborînd liber prin frunzișul pantei sudice. După săgeți am fi atrași de poteca spre Brezoi (cruce albastră) sau spre șaua Jiliștei și Suhăioasa. Alte desigur, alte emoții. Și doar am atins hotarul lor! Ne vom întoarce cuminți pe aceeași culme pe la vîrf. Pîrful Cînelui și Comanca la Olănești cu senzația că am atins... alt tărîm, acolo unde muntelui i se zice Dosu Pămîntului.

poiana vilcului

Am călătorit în aceste zile de vară printr-o parte a țării prea puțin umblată de turiști, printr-o parte a țării în care frumusețea e cu mult mai mare decât cea a zonelor intrate demult în abecedarul știut al geografiei noastre turistice.

Această zonă frumoasă e cea a Buzăului cu satele Gura Teghii și Chiojd, Chilii și Bisoca, Berca și Siriu, cu minăstirea Ciolanul, cu cele mai frumoase cruci cioplite în piatră pe care cunoscătorii le fotografiază pentru albumele lor de intimitate cu arta. Acolo sînt, ca într-o țară a lor, fîntînile de piatră, și tot acolo, tabăra de sculptură de la Măgura.

Nu știu cine a descoperit locul pentru așezarea aici a pietrelor de artă modernă dar pe acea călăuză am lăudat-o și am pizmuit-o că înaintea tuturor văzuse ceea ce era de văzut asemeni celui ce arătase lui Neagoe locul legendar al așezării minăstirii cu turle răsucite.

Dar nu știu cine și ce anume ar trebui să facă pentru ca cei ce vor dori să vadă, de pildă, Ripa Albă, s-o vadă. E un deal alb pe care n-a crescut niciodată nici un fir de iarbă și nici un fel de buruiănă, un deal alb de pămînt nisipos pe care de departe l-am asemănat cu decorul vulcanic din filmul Hyperion. Geografii îl declară monument al naturii și de pe el urcîndu-te ai vedea satelor Poiana Perii și Poiana Vilcului, Breazul întunecat și de tot îndepărtatul Penteleu.

Poiana Vilcului în care se ajunge doar pe jos sau călare, e un sat de munte cu iarba păstrată verde pînă toamna tîrziu, cu lacuri rotunde mărginite de trestie crudă. Acolo femeile țin costumele de Buzău — fota oarbă și lîa colorată, sau

maramele din borangic ori ștergarele de perete. Nu m-am gîndit că acest sat mic — componentă a comunei Minzălești — ar putea concura la titlul de sat turistic. Poate că, amenajat pentru această finalitate ceva din frumusețea lui de acum s-ar modifica. Dar spun că așa cum e, el singur prin el, e satul pe care cine l-a văzut o dată nu se cuvine să țină doar pentru sine adîncă liniște a lui. Eu am urcat acolo toamna trecînd pe sub prunii cu prune brumări, pe sub perii cu pere sălbatic, am urcat și acum în zile de vară și am poposit din nou la femeia uncheșului Dobre Iacov, pe numele ei Anica. Are șaptezeci și patru de ani, țese de o jumătate de secol maramele care, atîtea cîte sînt în casele din zonă, prin miinile ei au trecut, nesemnînd între ele decât prin simplitatea ornamentului și prin discreta poezie a vîlului părelnic de mătase. Nu am întrebato cum născocesc atîtea desene de bumbac alb sau colorat pe țesătura galbenă de borangic dar singură mi-a spus că uneori noaptea le visează, se trezește din somn și se gîndește la ele, adoarme din nou și dimineața în zori le țese așa cum le-a văzut în visul ei.

La întoarcere m-am oprit din nou pe Ripa Albă și am privit în urmă la Poiana Vilcului. De acolo imaginea satului era o imagine picturală născută din împlinirea că iarba și pomii au trei anotimpuri culoarea verde și că pe fondul lor sînt așezate statornic casele albe. Satul are astfel aerul unei picturi de artă naivă în care pictorul potrivește culorile după știința lui pentru odihna ochilor noștri.

DONA ROȘU

ALBVRNVM MINOR

În drum spre inima de piatră a Apusenilor, venind dinspre Zlatna sau de la Brad, te întîmpină o așezare cu case vechi, acoperite cu șindrili, împrăștiate prin poieni multicolore de-a lungul unui fir de apă ce spală în curgerea sa grăbită malurile galben-ruginii, purtătoare de rămașițe ale vechilor șteampuri care, cu mulți ani în urmă, zdorbeau minereul prețios, tulburînd cu zgomotul lor așezarea străveche a Abrudului.

Așezat în mijlocul unui ținut bogat în resurse minerale, la întretăierea de drumuri, Abrudul a cunoscut de-a lungul istoriei sale perioade de glorie și declin; una dintre legendele locale ne vorbește despre Cotilus Bruda, mare proprietar, care poseda importante rezerve de aur. Grație acestora,

Decebal a putut învinge pe împăratul Domițian la anul 88. Se spune că Bruda i-ar fi pus la dispoziție lui Decebal 3.000 kg aur din cele 20.000 kg pe care le avea. După război, Bruda devine cel mai bogat om al antichității. El a zidit un palat la locul numit „Cetățuia” de la poalele Stiurului, așezînd într-una din camerele acestuia un bust al soției sale, Sparga, făcut din aur, în greutate de peste 40 kg. După ocuparea Daciei, romanii îi confiscă averea iar Bruda își sfîrșește zilele, aruncîndu-se într-o prăpastie.

Alburnus Minor au numit romanii acest oraș „băieșesc” (opidum montanum), așezîndu-se temeinic în el. Au construit caste, iar pentru siguranța lucrărilor miniere au detașat Legiunea a VI-a

Auraria. Colegiul aurarilor — Collegium aurariorum — trimitea de aici în cetatea eternă, anual, cantități importante de metale nobile.

Despre aceste bogății fabuloase ne vorbesc și însemnările unor călători străini, care au trecut cîndva pe aici. Astfel în „Index Abecedarius”, Stephan Stierochel (Taurinus) scrie :

„...Abrudul Transilvaniei este un tîrg bogat în aur, în jurul cărui munții sînt atît de fericiți încărcăți de un belșug minunat, încît cu bună dreptate s-ar putea spune că este tezaurul naturii autoroditoare și visteria nîcînd secătuită a unei mari împărății...”

Peste ani, la 1201, Terra Obruth (ținutul Abrudului) ajunge în urma unei danii regale, în stăpînirea banului Yula (Giula) — comite al Transilvaniei — iar mai tîrziu în cea a lui Zubulaus Secuiul.

Exploatarea aurului și argintului precum și denumirea satelor din împrejurimi este amintită, pentru prima dată, într-un document din 1366, prin care Ludovic cel Mare confirmă stăpînirea Capitlului din Alba Iulia asupra acestor teritorii. În secolul al XV-lea, Abrudul devine oraș liber cu jurisdicție independentă de cea a comitatului, prin actul dat de Vladislav al II-lea (1491).

Nu trebuie uitat faptul că, la Abrud, diaconul Coreși a înființat una din primele tipografii transilvănene.

Condițiile de viață și de muncă ale celor ce scormoneau pămîntul erau însă grele, fapt care duce la răscoala din 1769, cînd cu furci, sape, topoare, minerii se ridică asupra celor ce veniseră să încaseze dările. Apoi, Abrudul și împrejurimile sale au cunoscut iureșul răscoalei lui Horia, Cloșca și Crișan, și bătăliile crîncene din timpul revoluției de la 1848. Aici casele, aproape toate casele au memorie, memorie imortalizată pentru prezent și viitor în plăci de marmură albă, prinse de zidurile cu tencuiala groasă și zgrunțuroasă. Pe strada **Detunata Nr. 43** a locuit un om simplu, dar artist neîntrecut în mînuirea arcușului și a viorii, lăutarul Gheorghe Haza-Giuș (1841—1918), un pasionat cercetător al folclorului Apusenilor, cîntăreț vestit al doinelor strămoșești. Și tot atras de folclorul acestui ținut, pe care l-a cules, studiat și valorificat în compozițiile sale, a poposit în casa din **Piața 8 Martie** (actualmente cămin), în anul 1910, compozitorul maghiar Bela Bartok (1881—1945).

Pe strada **Mărășești** — o biserică veche cu ziduri alcătuite din piatră și cărămidă, „edificatu 1791, acoperitu cu plevu 1863”. Printre ctitori, un membru al familiei Șuluțiu — Petru Sterca. În spatele bisericii, cîteva interesante cruci vechi, de peste 100 ani, cu modele florale, migălos sculptate în piatră. Undeva pe aici (locul nu este identificat cu precizie) odihnesc rămășițele pămîntești ale eroului tribun Petre Dobra, prefectul ținutului Zlatna, ucis la 8 mai 1849 într-o casă din **Piața 9 Mai**. Tot în această piață, o placă marchează casa în care a fost Casina Română, întemeiată la 1849, unde s-au ținut adunările „As-

trei”, din 1865 pînă în 1888, prezidate de T. Ci-pariu și Gh. Barițiu. Pe strada **Minerilor Nr. 3** se află casa viceprefectului Ioan Boeriu, primar al Abrudului în anii 1848—1849. Aici s-au desfășurat ultimele tratative între revoluționarii români Avram Iancu, Ioan Sterca Șuluțiu, prefectii Buteanu, Dobra — și Ioan Dragoș, trimisul lui Kosuth; în apropiere este casa în care a locuit Ioan Buteanu (1821—1849), prefect al Zarandului și martir al revoluției de la 1848. În drum spre gară, alte două edificii cu trecut istoric. Casa parohială a lui Amos Tobias (str. **Mărășești Nr. 3**), sediul revoluționarilor la 1848, unde s-au întrînit și au discutat Avram Iancu și Nicolae Bălcescu; poate tot aici a zugrăvit pictorul Barbu Iscovescu, venit din Țara Românească în primăvara lui 1849, portretul lui Iancu și ale unora dintre tovarășii săi de lupte și de suferință ca Nicolae Solomon, Simion Balint, Petre Dobra, Adam Balint, Ioan Buteanu. În sfîrșit, tot în această casă s-a născut și a copilărit scriitorul Alexandru Ciura (1877—1936), cel care în nuvelele și povestirile sale s-a ocupat de viața frămîntată a moșilor și de istoria lor. Peste drum, o clădire mare, galbenă, străjuită de cîteva brazi cu crengile plecate, amintește că aici a fost pus la cale complotul pentru prinderea în decembrie 1784 a capilor de răscoală Horia și Cloșca; și tot aici, în beciul întunecat, au fost ținuu în lanțuri în noaptea anului nou 1784-1785 — după ce fuseseră capturați prin trădare în pădurea Scorăgețului — fiind escortați în zori mai departe, spre Alba Iulia, capătul drumului și al vieții lor.

Memorie grea, plină de istorie și adevăr, memorie copleșitoare prin simplitatea cu care îți este confirmată de fiecare pas cel faci în bătrînul oraș — de lespezile de piatră, de casele de lemn cioplite din secole cu mulți ani în urmă, de turnele vechilor biserici, ascuțite și ridicate spre cer ca ascuțitul lăncilor din vremi trecute de răscoală.

Merită să facem un scurt popas și la biserica romano-catolică, în stil gotic, zidită de către minerii coloniști germani aduși din Saxonia, între 1260—1270. Monumentul este amintit pentru prima dată într-o scrisoare a regelui Ștefan al V-lea, la anul 1272. În zidul peretelui sudic, biserica are încastrate cîteva pietre figurative romane; în turn, la nivelul II, găsăm un epitaf roman, iar în peretele nordic al sacristiei, o piatră funerară în limba latină din secolul XVI-lea. Este posibil ca parte din aceste materiale, de factură romană, să provină din dealul „Cetățuia”, acolo unde se presupune că a fost palatul lui Bruda și castrule Legionii romane.

În afară de această deosebit de interesantă înțîlnire cu istoria, Abrudul oferă turistului poposit pe melegeurile sale posibilitatea alegerii unor interesante trasee de excursie, în afara traseului arhicunoscut ce străbate Valea Arieșului, în amonte spre Scărișoara sau în aval spre Turda.

IOAN PÎRVA

PE VALEA SEBEȘULUI LA OAȘA

Valea Sebeșului și munții din jur se oferă drept o rară îngemănare de legendă și istorie, de splendide frumuseți naturale, conturând totodată imagini noi în construcția socialistă a țării.

Punctul de plecare al itinerarului pe care îl vom străbate este orașul Sebeș, așezare străveche la confluența râurilor Seacășului cu Sebeșul.

Prima localitate prin care trecem este Petrești, unde se găsește o veche fabrică de hirtie, azi modernizată. Urmează satul Sebeș, în apropierea cărui se exploata în timpul dacilor, poate și al romanilor, un mic zăcămint de aur. Dintr-o cetate, construită aici în secolul al XII-lea sau al XIII-lea, s-au păstrat ziduri înalte de 4—5 m. La scurtă distanță apare comuna Săsciori, așezată la poalele unui deal conic, pe virful cărui se găsește ruinele unei cetăți țărănești cu două turnuri și curtile. Urmează satul Laz, vestit pe vremuri pentru arta iconarilor pe sticlă. Continuând drumul, ajungem la Căpîlna, (ocoltă de noua șosea), așezare împrăștiată pe coastele dealurilor din jur. Pe virful unuia dintre acestea, numit Dealul Cetății, situat la 3 km în amonte de localitatea amintită, în dreptul „Podului Cetății”, într-o poziție ce domină valea Sebeșului, se găsește ruinele unei cetăți dacice de o deosebită valoare arheologică. Cercetările minuțioase făcute sub egida Institutului de istorie din Cluj-Napoca au scos în evidență monumentalitatea fostei cetăți, construită în secolul I î.e.n., cu o tehnică înaltă, pe terase tăiate în stînca dealului. Cele două fețe ale zidurilor sînt construite din blocuri cioplite dintr-o rocă sedimentară, adusă de la mari depărtări. Din fosta cetate, copleșită azi de o fainică pădure de stejar, se poate recunoaște îndeosebi partea inferioară a zidurilor „turnului-locuință”. Numeroasele obiecte de ceramică,

unele și podoabe găsite cu ocazia săpăturilor demonstrează că cetatea, făcînd parte din centura de fortificații din jurul Sarmisegetuzel, a servit probabil ca reședință unui nobil dac, care a trăit în condiții înalte, asemeni celorlate căpetenii din jurul capitalei. Facem, un popas în comuna Șugag, ultima așezare importantă de pe valea Sebeșului. Ne întîmplăm: „șugăgenii”, cu figurile lor aspre, scoase în evidență de „ciopurile” negre, cu marginii înguste. Îi vom întîlni în continuare pe platurile munților unde au „odăi pentru vaci și stîne pentru oi”, precum și la exploatarea de lemn. În mijlocul comunei, un monument modest înșiră numele celor peste 200 de locuitori de pe aceste meleaguri care și-au jertfit viața în războiul antihitlerist.

De la Șugag urmează partea cea mai spectaculoasă a văii, care la aspectul unui defileu întortochiat, cu pereții abrupti, „fasonați cu o fantezie veșnică înnoită și cu ripi împădurite care se urcă oblu spre cer”, cum le-a descris Sadoveanu. Admirăm spectacolul „cateractelor Sebeșului” care, tot săltînd în spume, izbesc furios, cu un vuleț asurzitor, malurile stîncioase, amintindu-ne în aceste locuri, numite de localnici „La Turloale”, de lupta uriașă pe care au dus-o, în lungul mileniilor, pentru a-și croi drum prin stînca dură, sculptînd figuri bizare.

La confluența cu Bistra valea se lărgeste, lăsînd loc așezării de la Tău Bistra, un cătun muncitoresc cu numeroase blocuri noi.

După un parcurs de 66 km de la orașul Sebeș (ultimii 20 km pe drum nemodernizat), după ce am trecut printr-un mic defileu, ajungem la importantul cătun muncitoresc Oașa Mare. (Denumirea de Oașa înseamnă braniste, rezervație... aici era interzisă tăierea pădurilor).

Vlitoarea șosea, în construcție, va trece peste coronamentul barajului, înconjurînd marea lac pe malul drept. În cîrînd valea, care de aici la numele de Frumoașa, se lărgeste și în fața noastră se învește Lunca Oașei, cu ostroavele ei împodobite cu brazi, cînd răzeșii, cînd adunați în pileuri, printre care riul se încolăcea în meandre grațios arcuite.

„Pe aceste meleaguri trăia pe vremuri un uriaș cu chip de om, care și-a înfipt o stîină pe un virf de munte și a pus stăpînire peste ea pe fata sa fecioară. De atunci acest munte se numește Fata. Nu departe de acest loc și-au așezat și muntenii o stîină, peste care cîrmuia, după obiceiul locului, o băciță, mîndră cum nu s-a mai pomenit, încît nici nu l se putea da alt nume decît „Frumoașa”. Chiuliturile băciței ajungînd pînă la un clobănaș cu numele de Cîndrel, acesta răspunse cu cavallul lui și într-o bună zi cel doi se întîlniră și o dragoste de foc se încinse între ei. Dar iată că și fata Uriașului îndrăgi pe Cîndrel și se mistuia de văpale și ură. Neputînd întoarce inima lui Cîndrel spre ea, se plînsese Uriașului. Acesta încercă cu daruri și amenințări dar, nereușind, îl omorî pe păcurar cu paloșul. Din lacrimile lui, scurse înainte de a muri, a izburat un izvor și s-a întins un lezer, iar peste trupul său s-a ridicat un munte înalt căruia îi zice, în amintirea lui, Cîndrelul. Dînd de veste, Frumoașa veni în aceste părți, pricepu totul și, plecîndu-și capul pe un stel, prînsă a plînge cu lacrimi fără sfîrșit. De milă, stelul o cuprînsese înecet, dar nu-l putu opri lacrimile, care curg și azi în undele de cleștar ale Frumoașei...”. Într-adevăr, Frumoașa izvorăște de la poalele Cîndrelului. Pe hărți și în ghiduri ea apare sub această denumire pînă la confluența cu pîriul Tărtărau, însă după cum a notat și Sadoveanu, localnicii numesc riul astfel pînă la Oașa și unii chiar pînă la vărsarea lui în Mureș, denumirea de „Sebeș” suprapunîndu-l-se ulterior.

De acum însă Lunca Oașei este defrișată, iar în anii ce urmează, peste aceste meleaguri se va întinde marea lac de acumulare al hidrocentralei în construcție. Complexul de cabane și vile, se va înșira, la o cotă mai înaltă, pe malul lacului. Alte priveliști, poate mai mărețe, create de mina omului, vor desfăta ochiul turiștilor. Brazilii falnici și Virful lui Pătru își vor admira chipul în oglinda uriașă pe care vor săgeta vaporase cu drumeți de pretutîndeni, iar automobilistii, gonind spre crestele azurii ale Carpaților, vor privi spectacolul măreț de pe șoseaua asfaltată, săltată pe coastele muntelui.

MAXIM POP

CLUBURILE DE INIMĂ ALE DRUMEȚILOR

Fenomenul cel mai pasionat, mai frust și mai imprevizibil din punct de vedere al autodevenirii în domeniul turismului este — nu încapă îndoială — cercul de turism, acest adevărat club de inimă al drumeților. Zicem astfel, deoarece avem cercuri de turism pe întreg spațiul binecuvîntat al țării. Zicem astfel, deoarece ele se constituie la libera inițiativă a entuziaștilor. Zicem astfel, deoarece ele ignoră organizarea savantă, convenționalismul și morga veleitară. Zicem astfel, deoarece entuziaștii cercurilor de turism se mulțumesc cu puțin, fac adevărata drumeție, cu pasul și cu inima și, tocmai de aceea, se aleg cu foarte multe întru harul cunoașterii și al desfătării. Zicem astfel, întrucît cercurile de turism întrețin flacăra vie a continuității noastre turistice, derulată de-a lungul deceniilor și constituindu-se într-o strălucită tradiție la care, bine ar fi dacă specialiștii în turism ar vrea să apeleze. Zicem astfel, deoarece menirea însăși a cercurilor de turism răspunde cel mai bine ideilor promovate cu atîta generozitate de către președintele țării tovarășul Nicolae Ceaușescu, de a face din turism un mijloc de cunoaștere și de educare patriotică a tuturor cetățenilor patriei.

În grupajul de mai jos nu ne vom propune altceva decît să surprindem cîteva instanțane din activitatea unor cercuri de turism din întreprinderi și instituții vizitate de redactorii noștri, în speranța că ele vor reține atenția unui cît mai mare număr de pasionați ai drumeției, că vor constitui, eventual, repere și sugestii pentru înființarea altor asemenea nuclee de viață turistică.

ALTFEL DE EXCURSII

În urmă cu cinci ani, se înființa sub egida Casei de cultură a sectorului IV din București, un cerc de turism. Acțiune temerară, dacă ne gîndim că se aborda pentru prima oară într-un asemenea cadru, vasele, și variatele probleme incluse sub genericul de turism.

Apoi — socoteau unii — activitatea noului cerc s-ar fi suprapus cu cele ale nenumăratelor organisme similare din întreprinderi și instituții. Deci, eșec aproape sigur. Șansa, dacă o putem numi astfel, a constat în faptul că principalul animator al cercului nou creat era (și este) un om de mare mobilitate spirituală, bun psiholog și evident, un versat cunoscător al tuturor ipostazelor drumeției, Mircea Dumitrescu, de profesiune avocat.

Dintr-un început, a militat pentru ceea ce s-ar putea numi „turism total”, intuind că va avea audiență numai extinzînd cît mai mult noțiunea de drumeție. De aceea, din două în două săptămîni, joia după amiază, într-o sală a sus-numitei case de cultură, se proiectează diapositive realizate în cele mai diverse colțuri ale țării (și lumii), se audiază conferințe și — nu în ultimul rînd ! — se organizează excursii. Tematice. Fiindcă acesta este, dacă vreți, profilul cercului : mai puțin performanța sportivă propriu-zisă, cît excursul spiritual prin fascinantele peisaje ale culturii, istoriei și artei. Așa se face că membrii cercului — tot mai numeroși — au vizitat Alba Iulia și împrejurimile (dar și Batthyaneum-ul), au ur-

cat Făgărașii (dar s-au oprit, mai întîi la Cîrșioara la casa lui Badea Cîrșan), iar pe valea Buzăului au admirat tabăra de sculptură care se organizează aici (mai precis, la Măgura) în fiecare an.

Oameni de cele mai diferite vîrste și profesii au început să audieze cu tot mai mare interes prelegerile, să participe la excursiile organizate pe anumite teme cultural-istorice, mai ales. Timpul a decantat pe statornici de ocazionali, și în momentul de față cercul poate conta oricînd pe 100—200 de participanți la diverse acțiuni.

În nici un moment Mircea Dumitrescu n-a pretins că formula de „turism total”, sau ce înțelege el prin aceasta, ar fi ideală. Alte cercuri sînt „specializate” pe munte, pe performanța alpinistică. Dar tocmai în această lipsă de prejudecăți, în arborarea unui foarte larg evantai de teme care au toate cîte ceva comun cu turismul, găsesc originalitatea cercului bucureștean.

MIHAI HETCO

In jurul focului de tabără

Am în față un plan de muncă. Defalcăt pe luni, pe oameni, pe resoarte. Parcurgându-l, aflui cu exactitate ce excursii vor fi organizate luna viitoare, și peste două și peste trei luni, cine răspunde de popularizare, cine de strângerea banilor, cine va fi ghidul care le va conduce și așa mai departe. Disciplina, spiritul organizatoric și de responsabilitate care își pun pecetea pe activitatea productivă a uteciștilor de la întreprinderea arădeană „Strungul” au creat un climat de seriozitate, ce se răsfrînge binefăcător și asupra activităților cercului de turism. Este și normal, pentru că, așa cum mi-l prezintă Octavian Vurdea, membru în comitetul UTC, responsabilul cercului, toți colaboratorii săi se numără printre cei mai vrednici muncitori ai întreprinderii: vicepreședinte este strungarul Silviu Rădița, responsabil financiar, tehniciana Nicoleta Moga, organizatori de turism, lăcătușii Gh. Constantin, Romulus Babău, Ion Horga și frezorul Aurel Craiu, iar cu propaganda turistică se ocupă lăcătușul Ionel Suciu și tehnicianul Liviu Kurt. Un angrenaj bine articulat, ca un strung de precizie, capabil să organizeze și să orienteze preocupările turistice a 1800 de tineri, membri ai cercului de turism.

Îl întreb pe Octavian Vurdea care a fost, după părerea lui, cea mai interesantă excursie la care au luat parte muncitorii de la „Strungul”:

— Anul trecut, la Reșița. După ce primisem

vizita unui grup de reșițeni de la Fabrica de motoare Diesel. I-am invitat aici, în uzină, am avut un schimb de păreri pe linie de producție și în activitatea de tineret. Le-am arătat orașul, ne-am plimbat împreună pe malul Mureșului, am petrecut clipe minunate la o „seară distractivă” organizată la club.

Ne-am împrietenit, și era firesc să le întoarcem vizita. Am trăit un moment emoționant când am fost întâmpinați chiar la intrare, de directorul fabricii și de secretarul de partid. Vroiam să vizităm secțiile de mecanică grea și de compresoare electrice, pentru că aveau o legătură directă cu specificul muncii noastre. A fost un prilej de a vedea lucruri care ne interesau îndeaproape. Seara ne-a găsit la Crivaia, în jurul unui foc de tabără făcînd planuri de drumeție pentru a doua zi. În zori, porneam laolaltă, arădeni și reșițeni, către înălțimile Semenului, abia luminate de primele străluciri ale soarelui.

Am în față un plan de muncă în care sînt trecute nume de mult cunoscute și mult prețuite de turiști: Muntele Mic, Poiana Mărlui, Deva, Hațeg, Herculane, Valea Jiului, Apuseni cetățile dacice din munții Orăștiei; o excursie cicloturistică pînă la Lipova, alta cu motoare „Mobra” la Moneasa. O zi, o zi și jumătate sau două zile pe săptămînă, tinerii de la „Strungul” sînt oaspeții munților și ai poienilor cu flori.

Valoarea educativă a excursiei

Doresc să-mi încep reportajul cu aceste cuvinte ale rectificatorului Sebastian Băleanu: „Cred în valoarea educativ-patriotică a excursiei. Pentru că, mărturisesc al, este o acțiune colectivă, care nu ne oferă doar clipe de destindere în cadrul încîntător al naturii, ci și prilejul de a ne cunoaște mai bine, de a ne simți mai legați sufletește”. „Ai fost de multe ori în excursie? I-am întrebat. „Am fost de nenumărate ori și de fiecare dată am avut sentimentul că mă apropii tot mai mult de oamenii de nădejde din întreprinderea noastră, că pot face cu tovarășii mei de muncă schimburi de impresii și de idei, că putem vorbi despre meserie, despre familie, despre viață. S-a întîmplat de cîteva ori ca în timpul unei ascensiuni dificile să apelez la mîna de prieten a omului de lîngă mine. Niciodată nu ne-am simțit mai puternici, mai uniți”.

Discuția se înfiripase într-o seară de mai, în mijlocul unei poieni cu multă verdeață de pe malul Timișului, peste care coborîse parfumul puternic al salcîmilor; era o seară festivă, cu jocurile de artificii ale focului de tabără, cînd se înmînau premii și plachete jubiliare unor participanți merituosi la concursurile de orientare turistică. Tînărul muncitor de la „Electro-Timiș” mă invitase la întreprindere pentru a sta de vorbă cu oamenii și pentru a continua, eventual, dialogul despre turism și despre educația prin turism cu membrii biroului UTC, cu maiștri ori cu șefi de secție.

Iată-mă deci, printre mai vechi cunoștințe, activiști ai citorva cercuri de turism, pasionați și ambițioși, care au creat frumoasa legendă a duminicalelor migrări timișorene, în proporții de masă, către zonele verzi ale împrejurimilor orașului, ori spre redutele de piatră ale Carpaților bănățeni.

„Electro-Timiș” se numără printre cele mai tinere unități industriale ale orașului. Proiectanta Paula Tetileanu, responsabilă cu turismul în biroul U.T.C., conduce cercul de turism de la înființare, adică din februarie 1972. Un consiliu format din 5 persoane — responsabil, propagandist, organizator de excursii, responsabil cu baza materială, casier — și 312 membri cotizanți. Cercul de turism are și un nume „particular”, „Drumeții veseli” ales, desigur, pentru a sublinia atmosfera din timpul excursiilor, susținută de un acordeon, o chitară și de alte instrumente muzicale ușor de transportat

sau de concursuri distractive, „cine știe câștigă”, organizate ad-hoc în autocar. Colegii lor de la „Electro-Banat” au mers și mai departe cu inventivitatea: au confecționat ecusoane și brelocuri cu emblema cercului de turism și le poartă, asemenea suporterilor înflăcărați ai oricărei echipe de fotbal. Rămâne de văzut cine va compune cel dintâi un marș al cercului de turism.

Tinăra proiectantă nu se arată surprinsă, îmi dă să înțeleg că și „Drumeții veseli” vor avea cindva ecusonul lor și mă călăuzește în continuare prin labirintul de activități al cercului: în program sînt stabilite inițial două excursii pe lună (dar pot fi și mai multe), fiecare dintre acestea este legată, în măsura în care lucrul acesta este posibil, de un eveniment sau de o temă culturală (de pildă, centenarul Brâncuși a fost sărbătorit de tinerii de la „Electro-Timiș” în cadrul unei excursii la Crivaia). Există un colț turistic și două panouri volante în secții, și mai există o cutie poștală, unde fiecare poate să își exprime în scris preferința turistică pentru luna în curs, ori pentru lunile următoare.

În ultimul timp, au început să se înscrie la excursii și maiștrii, pentru că, argumentează Paula Tetileanu, le-a venit ideea să vadă comportarea elevilor și în afara locului de muncă. Ba, într-o bună zi, spunea ea, m-am pomenit că mă oprește tovarășul Velicescu, șeful producției: „Unde plecați simbătă?” „Pe Muntele Mic”, i-a răspuns. „Vin și eu cu voi”, și cred că a făcut bine că a venit.

Ion Toma este sculer-matrișă la „Electro-Banat” și în timpul liber, de opt ani împliniți, președinte al cercului de turism. Sînt anii cînd tînărul din cunoscuta întreprindere timișoreană s-a format ca muncitor de înaltă calificare și cînd, mărturisindu-și dragostea pentru natură, l-a învățat să o iubească și pe cei din jurul său. Cercul de turism a devenit astfel o școală a drumeției, un mijloc de educare și de angrenare a tinerilor în activitățile turistice: „În cercul nostru de turism sînt primiți numai tineri serioși, cu o conduită exemplară atît în întreprindere, cit și în afara ei. Prima condiție este să îngrijească sau să contribuie la întreținerea materialelor și a mijloacelor turistice ale cercului. În felul acesta, zeci de tineri au fost câștigați pentru turism”.

La ce materiale și la ce mijloace turistice se referă Ion Toma?

La Șaș, „Snagovul” timișorenilor, „El-Ba” și-a construit una dintre cele mai aspectuoase și mai bine utilizate cabane de pe acest mal al Timișului. Are 22 locuri de cazare, dar venind dimineața, aici își pot petrece ziua de odihnă mai mult de o sută de oameni. De la fundație pînă la acoperiș, tot ce se vede, este munca voluntar-patriotică a tinerilor. Cercul de turism mai are, datorită sprijinului conducerii și al organizației de partid, un autobuz pentru excursii și, procurate în parte din cotizațiile membrilor, 14 corturi, 34 saci de dormit, bocanci, schiuri, hanorace, rucsacuri. „Dispunînd de o asemenea „bază materială”, cum să nu ne placă drumeția? Nu trece simbătă sau duminică fără ca autobuzul să nu pornească plin spre Semenice, Mărghițaș, Moneasa, Pietrele, Maiaș, Căprioara”.

Anul trecut, s-au adunat, una peste alta, 57 de excursii — mai mult de una pe săptămînă — în care au fost înregistrați peste 2200 de angajați și membri de familie. Fără a-i mai socoti pe cei 600 de tineri găzduiți peste vară, prin grija Comitetului sindical, la Eforie Sud și, bineînțeles fără a ține seama de zilele de week-end de la Șaș.

Și Comisia de turism a Centrului universitar al UASCR Timișoara are în dotare un autocar și un microbuz și, ori de cîte ori este nevoie, zeci de autobuze închiriate. Și studenții de pe Bega au amenajat, prin muncă voluntară, o cabană la Crivaia și ei au „umplut” o magazie cu materiale și echipament pentru turism. O activitate deosebit de bogată și de diversificată (Timișoara are o „populație” suplimentară de 11.900 studenți) de la simplele drumeții la munte pînă la excursiile lungi în circuit, ori la taberele studențești.

„Există o anumită preferință pentru vreuna din activitățile turistice?” Mă adresasem cu această întrebare lui Traian Sălăjan, membru în Comisia sport-turism pe Centrul universitar UASCR Timișoara.

„Nu cred. Adică nu am avut situații cînd toată lumea să dorească același lucru în același timp. De pildă, într-o duminică 300 de studenți participau la un concurs de orientare turistică, în timp ce alții cam tot pe atîția, erau plecați în diferite excursii cu autocarele sau numai cu bicicletele, la pădurea Chevereș. Dar, pentru că mi-ați pus această întrebare, vreau să vă relatez următorul fapt: eu aflu în număr mare într-o tabără studențească la Predeal, cînd s-a anunțat o excursie cu autocarul la Poiana Brașov, exact la ora cînd eu propuseseam plecarea într-o drumeție pe picioare proprii, spre Piatra Mare. Autocarul (nu-mi amintesc dacă nu erau chiar mai multe), a plecat plin, în timp ce eu a trebuit să mă mulțumesc cu numai trei amatori. A doua zi (excursiile s-au repetat simultan pînă la închiderea taberei) au venit 14, a treia zi — 30 și așa mai departe, pînă cînd în autocar aproape că nu s-a mai urcat nimeni. În ziua încheierii vacanței, drumeții mei erau împreună, ca niște prieteni vechi, ceilalți risipiți prin cabană. Trageți și dv. concluzia”.

Se cuvine să adaug în încheiere trei fraze rostite de Mariana Deac, studentă la Institutul politehnic: „Una din recentele inițiative ale Comisiei de turism a fost alcătuirea unor itinerare pe care le-au străbătut cindva luptătorii antifasciști din Banat. Eu, împreună cu alți colegi, am urmat cu emoție, drumurile eroului-partizan Ștefan Plavăț. În aceste condiții, turismul capătă dimensiunile unui vibrant act patriotic”.

NICOLAE DĂNESCU

asaltul carpaților

Deși am înscris pe răbojul vieții o jumătate de secol de drumeție, abia de cîțiva ani am prilejul să mă conving de puternicul atașament al tinerelor noastre vîrstare față de turismul de munte, ca un ecou permanent al unei pasiuni care capătă o tot mai largă răspîndire în rîndurile tineretului nostru școlar și care izvorăște dintr-o adîncă dragoste față de pămîntul românesc, față de frumusețile naturale ale acestuia, față de realizările trecute și prezente ale oamenilor ce trăiesc de veacuri pe acest pămînt.

Nu credeam, totuși, că voi avea și prilejul de a constata că nu este vorba numai de o stare afectivă, materializată sub forma acelor expediții „Cutezători” care și-au cucerit o binemeritată notorietate datorită îndrăzelii, hărniciei, spiritului de abnegație de care dau dovadă membrii acestor echipaje, copii în vîrstă de 12—14 ani, printre care numeroase fete, exemple de dîrzenie și hotărîre, dar și de imaginație, umor și talent literar, trecuți cu toții prin cele mai neașteptate întîmplări, nu totdeauna plăcute.

Mă voi referi în cele ce urmează la o nouă și mult mai dinamică formă de activitate turistică, în care sînt angajați aceeași copii de vîrstă școlară, cei care vor duce mai departe ștafeta purtată de noi, cei care vor constitui masa de drumeți cu care vor fi înfăptuite, în viitor, noi și importante acțiuni de drumeție. Este vorba de o recentă acțiune în care acești copii au preluat cu curaj și sînt pe cale de a duce la bun sfîrșit, o sarcină deosebit de dificilă, pe care noi, adulții, am ocolit-o vreme de cel puțin un sfert de secol, poate din comoditate, poate chiar din indiferență față de destinele drumeției românești.

Acțiunea aceasta, intitulată „Asaltul Carpaților”, se desfășoară pe plan republican, iar în cadrul ei tineretul nostru școlar este adînc angajat într-o nouă formă de activitate practică, plină de atracție și mari răspunderi, o nouă formă de educație prin muncă și pentru muncă. Organizată și dirijată de Consiliul Național al Pionierilor din România, cu concursul nemijlocit al organizațiilor județene de pionieri, ca și al organelor locale de partid și de stat, acțiunea „Asaltul Carpaților” antrenează începînd din 1975 și pînă la finele actualului cincinal, mii de pionieri și școlari, încadrați în sute de echipaje conduse de profesori comandanți, lucrînd metodic, după un plan bine chibzuit, stabilit pe măsura puterilor acestor copii.

De la bun început, acțiunea a fost concepută pe un plan complex, astfel ca în limitele ei largi să se poată încadra nu numai județele care au zone montane pe teritoriul lor, dar și cele din zonele de deal și de cîmpie, stabilindu-se totuși, drept sarcină de bază refacerea, completarea și extinderea rețelei de marcaje turistice, fără să fie neglijate alte genuri de activitate, pe plan local, ca: preluarea în custodie a unor monumente ale naturii sau istorice, identificarea și punerea în valoare a unor noi obiective turistice, îngrijirea unor tinere plantații de arbori, protejarea faunei locale etc.

Activitatea însăși de marcări și remarcări a fost și ea organizată complex, fiind date în grija echipajelor de pionieri și alte acțiuni ca: fixarea stîlpilor de marcaj și completarea celorlalte mijloace de orientare (săgeți, table indicatoare, panouri de orientare, table de avertizare etc.) fixarea de plăci toponimice în dreptul unor obiective turistice importante (vîrfuri de munți, lacuri alpine, izvoare, monumente ale naturii etc.), repararea sau chiar instalarea de balustrade în punctele dificile, de podețe, repararea și curățirea unor poteci, refacerea unor mici refugii sau adăposturi sumare etc.

Metodica realizării unor sarcini atît de diverse și de dificile a fost stabilită — anticipat — prin instrucțiuni de detaliu transmise cadrelor de comandanți — instructori într-o serie de ședințe de pregătire pe plan republican, concomitent cu publicarea lor în coloanele revistelor „România pitorească” și „Cutezători”.

Nu este momentul să facem un bilanț definitiv al acțiunii „Asaltul Carpaților”, aflată în curs de desfășurare, dar putem anticipa un bilanț deosebit de bogat orientîndu-se după datele pe care le deținem în prezent și care se referă doar la primul an de activitate. Concretizat în cîteva cifre acest bilanț provizoriu ne arată că — dintr-un total de circa 6700 km de marcaje noi, planificate de Comandamentul Central al acțiunii și însușite de comandamentele județene, s-au realizat peste 5600 km,

Asaltul tinereții

ceea ce prezintă o adevărată performanță, dacă ținem seama că vacanța de vară a anului 1975 a fost umbrită de consecințele nefaste ale inundațiilor din iulie, în care timp echipele de pionieri au fost angajate — alături de adulți — în bătălia împotriva apelor.

Ce reprezintă aceste mii de km de marcaje noi pentru drumeția de munte din țara noastră? În primul rând, reprezintă punerea în valoare a unor zone montane până acum absente din circuitul turistic general și anume: întreaga zonă a Obcinelor sucevene de la Suhard până la Voroneț, unde a fost realizată o rețea de marcaje noi de peste 800 km apoi munții Bistriței, Stânișoarei, Vrancei, Baiului-Doftanei, Oașului, Aninei, Poiana Ruscă, Codru-Făget, Țibleș, Ciuc, Penteleu, versantele sudice ale Făgărașului, Rodnei, Parîngului și Vilcanului, fără să fi fost uitați nici chiar munții Măcinului.

„În al doilea rând, reprezintă completarea unor rețele de marcaje deficitare din unele zone montane de largă circulație ca: munții Cindrel, Șureanu, Gilău, Bihor-Vlădeasa, Ceahlău, Cozia etc. În completarea bilanțului nostru provizoriu să mai adăugăm la cifra de mai sus, cele peste 3800 km de marcaje vechi, refăcute și întregite, cifră care reprezintă circa 40 la sută din cele 7800 km de marcaje vechi existente pe teren în momentul declanșării acțiunii „Asaltul Carpaților”.

Este mult, este puțin? Răspunsul nu-l putem da noi cei care am avut bucuria și cinstea de a pune umărul la realizarea unei atît de importante acțiuni, încredințată copiilor patriei noastre și îndrumătorilor direcți ai acestora. Numai cine nu a umblat pe cărările munților cu găleata de vopsea într-o mîină și cu pensula în cealaltă mîină nu poate aprecia cîtă muncă se cere pentru aplicarea semnelor de marcaj pe un singur kilometru de potecă sau pentru transportarea și plantarea unui stîlp metalic care cîntărește 15-18 kg și trebuie purtat pe spinarea a 3-4 tineri. Înmulțiți aceste cifre cu cîteva mii și veți afla, cu o justificată suprindere, de cîtă energie, abnegație și spirit de sacrificiu au reușit să dea dovadă acești copii, pentru a putea raporta, la încheierea primului an al acțiunii rezultate atît de concludente, realizate adesea în condiții deosebit de grele.

Ce echipaje s-au remarcat în această mare bătălie cu muntele? Am putea răspunde, cu mîina pe inimă: toate laolaltă. Dar pentru a nu-i trece cu vederea pe cei mai buni, pe cei mai harnici, mai tari, mai îndrăzneți, să menționăm totuși, în încheierea acestei sumare dări de seamă, echipajele care și-au văzut munca și strădania răsplătite cu binemeritate trofee și premii, acordate de juriul național de pe lîngă C.N.O.P. Trofeul „Sfinxul Carpaților 1975” a revenit echipajului „Montana” (Șc. gen. Topești-Tismana, jud. Gorj), în special pentru marcajele noi realizate pe versantul sudic al Vilcanului și Parîngului, iar un număr de 9 mențiuni au fost acordate altor echipaje care s-au distins prin munca lor („Nefrificații” — Bumbesti-Jiu, jud. Gorj; „Cuceritorii '75” — Cîmpulung Muscel; „Solaris” — Casa Pionierilor Aiud; „Românașul” — Runcu, jud. Dîmbovița; „Aripi 75” — Pitești; „Floarea prieteniei” și „Rododendron” — orașul Săcele — jud. Brașov; „Șoimii Carpaților” — Valea Leurzii — jud. Dîmbovița; „Piatra Șoimului” — Baia Mare; „Ciuta” — Casa Pionierilor Municipiului București).

Noul trofeu „Asaltul Carpaților”, oferit în mod special începînd de anul acesta, a revenit echipajului „Ocroitorii Apusenilor” (Filea de Jos — jud. Cluj), acel echipaj care se menține de cîteva ani în primele rînduri ale expedițiilor „Cutezători” și care are la activul său, printre altele, o foarte originală acțiunea de ocrotire a naturii: scoaterea din apele unor mari lacuri alpine din Retezat (Bucura, Găleșu, Tăul Porții, Stînișoara) a unei cantități de peste 2700 cutii goale de conserve, aruncate de drumeții certați cu disciplina muntelui. Alte trei premii, tot în cadrul trofeului de mai sus au fost acordate echipajelor „Padiș-75” (Șc. gen. nr. 15 Cluj-Napoca) pentru marcaje noi în Munții Apuseni, „Temerarii 2” (Șc. gen. Dărmănești — jud. Argeș) pentru marcaje în munții Iezer-Păpușa; „Păunașul Codrilor” (Casa Pionierilor Cugir — jud. Alba) pentru marcaje în munții Șureanu.

Acțiunea „Asaltul Carpaților” se desfășoară în continuare, cu rezultatele pe care le dorim tot atît de frumoase. Sperăm ca în almanahul viitor să putem înfățișa un nou bilanț al acestei acțiuni, cu importante repercusiuni asupra dezvoltării drumeției de munte din țara noastră.

Cupa Zarandului

Stau în fața materialelor pregătite pentru aniversarea celor 30 ani pe care-i împlinește orientarea turistică — sportul pădurarilor în țara noastră.

În albumele de fotografii, dosarele de arhivă, articolele din presă, scrisori, insigne, plachete, cupe, sînt adunate atît de multe amintiri despre acest sport încît se poate scrie o palpitantă carte de dragoste pentru natura patriei noastre, pentru munții noștri, păduri, sport și drumeție, de înflăcărat patriotism a celor care au inițiat la Arad și apoi în toată țara un nou sport: orientarea turistică. Începuturile au fost posibile tocmai în acea perioadă cînd regimul democrat popular a creat condiții de dezvoltare a sportului și turismului, punîndu-le la dispoziția maselor de oameni ai muncii.

Grupul de turiști cu care am organizat primul concurs de orientare era format din muncitori și funcționari de la CFR, UTA, uzina de vagoane, alte întreprinderi și din elevi. Mă gîndesc la primul concurs ca la o operă de artă, la care s-a muncit un an, iar toamna am ales roadele. Era la 28 octombrie 1947 cînd am dat startul acestui prim concurs în zona Covășinț-Cuvin, cu participarea a peste 20 echipe. Am devenit astfel una din primele țări europene care preluau de la scandi-

navi frumoasa îmbinare a activității sportive cu dragostea de munți și păduri. Apoi, în fiecare an am organizat noi ediții ale concursurilor de orientare care au devenit „Cupa Zarandului”.

La vîrsta maturității, a celor 30 de ani de orientare, sportul nostru este cunoscut și îndrăgit, faptul că activitatea este condusă de CNEFS — Federația Română de turism-alpinism (RFTA) a dus la o dezvoltare și ascensiune vizibilă, anual sînt cuprinși în competiții de masă, cupe tradiționale și campionate, zeci de mii de oameni. Obiectivele pe care ni le-am propus la început erau: cunoașterea și îndrăgirea frumuseților patriei, întărirea forței fizice, pregătirea pentru apărarea țării, cunoașterea mînuirii busolei și a hărții.

Pentru sărbătorirea ediției a 30-a a **cupei Zarandului** ne pregătăm cu un concurs jubiliar care va avea două etape: prima etapă se va desfășura pe traseul concursului din 1947 — cu caracter de regularitate și bineînțeles pe echipe, ca un omagiu adus organizatorilor (dintre care unii nu mai sînt printre noi). A doua etapă — prevăzută în zona Cladova-Radna, va fi un concurs modern, individual, cu alergare contra cronometru, după hartă color, conform regulamentului actual.

COLOMAN DAVIDHAZI

Încerc să-mi imaginez o pădure cu 51.659 de copaci tineri, mîlădești pentru prima oară de adierile primăverii. Pionierii din județul Sibiu au sădit 51.659 pulești de arbori și de pomi fructiferi, cit o pădure sau cit o livadă de cîteva hectare. O pădure dintr-un munte sau din mai mulți — Făgăraș, Lotru, Cibin, Sebeș bunăoară — prin care ar trece 398 de drumuri și poteci marcate. Aceasta este lungimea traseelor însemnate de micii sibieni de la lansarea acțiunii „Asaltul Carpaților”.

În pădurea cu zeci de mii de arbori tineri, întretăiată de cărări pieptișe cit ar însemna distanța dintre București și Deva, 216 pionieri și 59 de cadre didactice au montat 149 piloni metalici pentru hărți, 73 săgeți, 8 hărți pe tablă, 10 table toponimice, 14 podețe. În centralizatorul tovarășului Constantin Vulcu, președintele Consiliului județean al organizației pionierilor, mai stau scrise și alte

fapte pionierești: ocrotirea pădurilor în cinci zone — Noul (comuna Roșia), Mediaș, Arpașu de Sus, Dirlos, Tapu; construcții de podețe; amenajări de izvoare, 92; identificarea unei

216 pionieri

flori rare, „Adonis vernalis” în satul Velș; recensămîntul berzelor în 30 de localități, confecționarea a 515 cuiburi artificiale pentru păsări, amenajarea punctelor de hrănire a animalelor la Agirbiciu, Nocrich, Bradu, Richiș, înființarea a 10 cluburi „prientii naturii”, la Sibiu, Hușag,

Șura Mică, Copșa Mică, Dumbrăveni, Tălmăciu, Velș, Hamba, Chirpăr.

Anul acesta „Asaltul Carpaților” și-a fixat taberele în munții Cindrel, Lotru și Sebeș. Turiștii care vor trece pe aici se vor afla într-un avantaj de trasee marcate pentru prima dată: Păltiniș — Poiana Tomnatic — Rășinari; vf. Oncești — Poiana Muncel; Rășinari — Cătușul Prislop — Poiana Trandafirilor — Ciupari; Tilișca — vf. Gura Mare — Fintinele; Jina — Sugag — Tomnatic, spre Oașa: Poiana Sibiului — vf. Vîrtoapele; Cabana Fintinele — Piscul Vulturului — Șaua Șerbăniei; Boița — vf. Pleșița — cabana Prejba... etc.

Muntele și-a făcut 216 prieteni noi. Pionierii din Sibiu au învățat să-l iubească și să-l respecte, să-i cuture potecile pentru a-l sluji cu credință, pentru a-și bucura ochii și inima de măreția lui.

DAN NICOLAE

Două lucruri reușiseră să mă impresioneze, la interval de numai câteva zile: dăruirea cu care profesorul Eugen Seracin își îndruma studenții într-o tură alpină pe stîncile din Turnul Begului și caravana cicloturistică alcătuită din elevi mici, pe care am întâlnit-o pe o ploaie repede de primăvară în pădurea Cheveres.

Șeful catedrei de electrotehnică de la Politehnica timișoreană făcea și în ziua aceea ceea ce face de ani de zile, aproape duminică de duminică: își luase studentul cel mai bun, băieți și fete, și-i iniția, bun și răbdător, în tainele alpinismului. Le descria traseul, le verifica echipamentul, apoi pornea, cînd cu o echipă, cînd cu alta, cap de coardă ori secund, împărțînd împreună, sus pe vîrf, biruința curajului și a bărbăției.

CABINETUL DE GEOGRAFIE

Elevii liceului „Lenau” din Timișoara, aproape o sută, porniseră în dificila excursie împreună cu profesorul lor de geografie, Erich Pffaf, pentru a-și încuraja colegii mai mari, prezenți la startul unui concurs de orientare turistică. Exemplar devotament de suporteri, dar, mai ales, admirabilă dovadă de atașament față de natură.

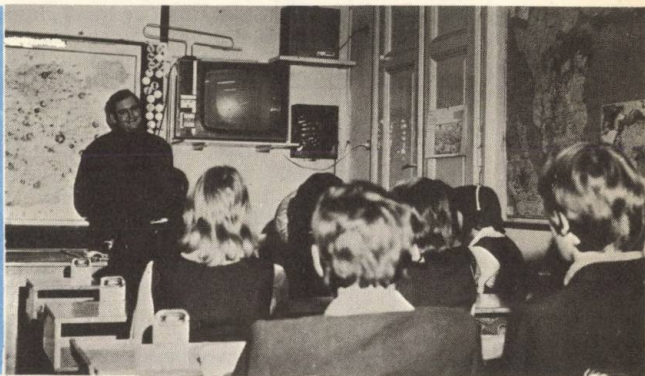
A doua zi, luni de dimineață la prima oră de curs, eram la liceu, în cabinetul directorului. Cred că nu este o simplă întîmplare că directorul acestei școli nu-i altul decît profesorul de geografie Erich Pffaf.

— Ca să înțelegi mai bine dragostea tinerilor noștri pentru turism, vreau să vă invit mai întîi în cabinetul de geografie.

Cabinetul, de fapt, un laborator ultramodern, se află înzestrat cu tot ce este necesar ca știința geografiei să fie predată după mai noile metode audio-vizuale: televizor, radio, pickup, magnetofon, aparat de proiectat diapozitive, filme de 16 mm, tablă magnetică pentru proiecție, planșe, hărți, dulăpioare cu cărți și atlasuri geografice, ecran special pentru retrospectorul cu folii, lucrat de elevi, afișe turistice din lumea întreagă etc. La fiecare masă există cite un glob geografic, iar fiecare loc ocupat de elevi este prevăzut cu o mică lampă care le permite acestora să ia notițe și în

timpul proiecțiilor. Se înregistrează emisiunile radiofonice pentru școlari, se procură benzi de magnetofon și discuri din muzica popoarelor, care însoțesc adeseori prezentarea făcută de profesor.

— După o experiență de aproape cinci ani, membrii cercului au ajuns la o oarecare abilitate artistică în pregătirea și prezentarea unei excursii. Expediții mai vechi ale elevilor școlii sînt comentate în montaje pe bandă de magnetofon și proiectate în diapozitive color. Să vă dau un exemplu: m-am dus o dată la Valea lui Liman. Singur, să văd ce se poate face acolo. Cînd m-am întors, am anunțat pentru sîmbăta următoare excursia plănuită. Copiii nu prea auziseră despre locul acela și la început nu s-au înscris decît vreo douăzeci. La sfîrșitul orei de geografie am proiectat diapo-

zitive și, ce credeți, am plecat cu întreaga clasă. Acum începe rolul cercului de turism. Se prelucrează întregul material fotografic, totul este revăzut în cabinet, se iau declarații de la participanți și se înregistrează pînă și impresii culese de la părinți: „cum au petrecut copiii dv. în excursie?” Apoi, întregul montaj este prezentat la prima ședință a cercului. Aici am mers și mai departe: am organizat, la aceeași cabană, o excursie cu părinții. Comentariul de pe bandă era susținut chiar de fiii și fiicele lor.

Înainte de a mă despărți de director fac o ultimă cunoștință cu activitatea cercului de turism: expozițiile. Pînă acum și-au prezentat exponatele colecționarii de prospecte turistice, din țară și de pretutîndeni, de ilustrate (imaginația lor a compus un planiglob acoperit cu sute de cărți poștale ilustrate), de cărți turistice și acum, se află în pregătire cea mai originală dintre ele, expoziția căilor ferate. Deocamdată, elevii adună imagini, discuri și imprimări pe bandă cu „glasurile” celor mai vechi și mai noi tipuri de locomotive.

N. BOGDAN

P.S. La o săptămînă de la concursul de orientare turistică, în pădurea Cheveres s-au întîlnit 250 de elevi din toate clasele liceului „Lenau”. Toți cei de față au participat la un cross prin pădure.

Ce trebuie să știm despre „AMICII DRUMETIEI”

Frumusețea și varietatea peisajelor naturale ale țării, multitudinea operelor materiale și spirituale — de mare valoare — create de-a lungul secolelor și în prezent de către poporul român, constituie un tot unitar al prezenței noastre permanente pe aceste meleaguri. Aceste realități s-au impus, prin turismul intern și internațional, ca atracții turistice deosebite, și de aceea, este necesar să le cunoaștem cât mai bine.

Printre acțiunile stimulatoare care concură la cunoașterea patriei noastre, la dezvoltarea continuă a turismului românesc, se situează acțiunea pentru obținerea insignei „AMICII DRUMETIEI” care, de la an la an, se afirmă tot mai puternic.

Ce se urmărește prin acțiunea „Amicii Drumetiei”?

Inițiată de Consiliul Național pentru Educație Fizică și Sport, și concretizată de Federația Română de Turism-Alpinism, printr-un Regulament și Norme, această acțiune se desfășoară pe plan național și are ca scop: „angrenarea maselor largi în practicarea turismului activ pentru menținerea și dezvoltarea sănătății, ridicarea capacității de muncă, cunoașterea frumusețelor naturale ale patriei, a trecutului de luptă al poporului și partidului, a mărețelor realizări obținute de la eliberarea României de sub dominația fascistă”.

Cui se adresează acțiunea „Amicii Drumetiei”?

Tuturor cetățenilor patriei noastre — fără deosebire de sex, vîrstă sau pregătire profesională, cu o singură condiție: participantul trebuie să fie posesorul unui carnet „Amicii Drumetiei”, pe care-l poate obține prin înscrierea sa într-o asociație sau club sportiv, cerc de turism din orice școală sau facultate, întreprindere, instituție, organizație de tineret, sindicat, cooperație meșteșugărească etc.

Ce obligații îi revin participantului?

Să participe (individual, cu familia, sau cu prietenii, colegii, în colective mari etc.) la minimum 6 acțiuni turistice și să viziteze un număr de cel puțin 24 obiective turistice, în decursul unui an calendaristic. În cadrul acțiunilor turistice, el se poate deplasa, între sau către diferite obiective turistice, folosind orice mijloc de transport (auto, moto, ciclo, hipo, nautic, tren, teleferic etc.), dar mai ales, mersul pe jos. El poate participa, de asemenea, la concursuri de orientare sportivă, la excursii organizate independent sau de către agenții specializate, cât și la diverse acțiuni, ca de exemplu: tabere de corturi, salvamont, marceje turistice, concursuri de schi etc.

În cadrul obiectivelor turistice, el poate vizita: cabane, muzee, expoziții, monumente istorice, puncte de interes turistic (din sau apropiate de stațiunile de odihnă, rezervațiile etc.).

Cum se face atestarea participării la acțiunea „Amicii Drumetiei”?

Participarea la acțiunile turistice se certifică în carnetul participantului — prin ștampilare, înscrierea datei și semnătură — de către cei care organizează acțiunea respectivă: asociația sau clubul sportiv, cercul de turism din școală sau facultate, din întreprindere sau instituție, comisia de organizare a concursului de orientare sportivă etc.

Pentru vizitarea obiectivelor turistice, vizarea carnetului se face de către personalul în drept de la cabane, muzee, case de cultură, stațiuni de odihnă etc.

Distincții.

După îndeplinirea normelor, participantul prezintă carnetul „Amicii Drumetiei” la organul sportiv-turistic de care aparține (asociația sau clubul sportiv, cercul de turism din școală, facultate, întreprindere, instituție etc.), după care, prin comisia județeană (municipală) de turism-alpinism i se înmânează insigna și brevetul „Amicii Drumetiei”.

Cei care participă la acțiunea „Amicii Drumetiei” timp de 3 ani consecutiv, au dreptul ca, în urma unui examen la comisia județeană (municipală) de turism-alpinism, să primească titlul și ecusonul de „Instructor de turism”.

Acțiunea „Amicii Drumetiei” are un dublu rol: pe de o parte de a angrena tot mai mulți cetățeni într-o activitate de turism ca sport tehnico-aplicativ (drumetie, concursuri de orientare sportivă etc.), de pe altă parte, de a vizita obiective care, prin funcțiunea și situația lor geografică (cabane, muzee etc.), contribuie direct la cunoașterea patriei noastre.

Acțiunea „Amicii Drumetiei” concretizează vechiul dicton latin „mens sana in corpore sano”, prin modul perfect de îmbinare a unei activități fizice — mișcarea în aer liber — cu o activitate intelectuală, folositoare, care contribuie la îmbogățirea bagajului nostru de cunoștințe despre natură și lume.

IOAN NICOLAU

Secretar — Comisia Municipală București
de Turism-Alpinism și Orientare Sportivă

Arhitectură și poezie

E imposibil să-l ghicești meșeria dintr-odată. Cu trupu-i suplu de gimnast, cu ochii de culoarea antracitului, mereu luminați de o flăcărie interioară și cu figura veșnic îngîndurată, omul acesta pare plîsmuit din melancolie. Sau din poezie. Însă **Dinu Gheorghiu** este om al științei exacte — el gîndește zi și noapte în volume și dimensiuni.

Ați văzut cumva hotelul „Sarmis” din Deva? Este opera arhitectului **Dinu Gheorghiu** — o metaforă din beton și sticlă într-un oraș vechi de secole, acum în plină tinerețe. Priviți cu atenție stațiunea „Aurora” de pe țărmul mării — al cărei proiect poartă tot semnătura lui — și veți avea ce admira: croit în forma vechilor piramide mexicane, imensul ansamblu arhitectural, care înglobează zeci de hoteluri elegante, pare, în jocul de umbre și lumini, mereu altul la fiecare ceas al zilei. Fiecare proiect al său are „ceva” ce va duce peste timp ceva din omul acesta care a semănat în mai toată țara roadele muncii sale. Mă simt obligat să menționez construcțiile care au fost mai întîi visate și-apoi create în atelierul de proiectare pe care-l conduce. Așadar, rețineți — în afară de cele două mai sus amintite: sistematizarea Mangaliei, sanatoriul balnear din Mangalia, două mari ansambluri de locuințe din Baia Mare, hotelul „Europa” din Eforie Nord, mote-

lul de la Snagov, aeroportul internațional Otopeni, hotelurile din Buzău și Botoșani, restaurantul „Clăbucet” și Casa scriitorilor din stațiunea Neptun, Centrul de formare și perfecționare a cadrelor din industria petroliferă și unul similar pentru Ministerul Turismului, în afară de alte numeroase construcții de mai mică importanță. În străinătate — cunoscut de acum ca specialist în construcții turistice și de agrement — este autorul hotelului Eliat-Israel, al patinoarului artificial din Pireu, al celor două hoteluri „Intercontinental” din Atena și Creta. Este deținătorul unui mare număr de premii cîștigate la concursuri de arhitectură și sistematizare — știut fiind că pentru orice obiectiv nou concură numeroase proiecte: cinci premii I, două premii II, trei premii III, cinci mențiuni.

E mult, e puțin? Gîndiți-vă cîtă muncă trebuie depusă pentru un proiect al unui mare hotel sau o stațiune care are un șir de hoteluri și niciunul nu trebuie să semene cu altul! Lucrează mult. Arhitectura nu-i o meserie de funcționar — cere sacrificii, curaj, fantezie. Adevseori cînd amurgul coboară peste oraș, **Dinu Gheorghiu** intră „în schimbul doi” și lucrează în fața planșetelor pînă noaptea tîrziu. Dacă face arhitectură cu pasiune? Da, negreșit. De fapt visul său de mic era să devină medic și

să-și închine viața oamenilor; a ajuns arhitect și a descoperit că, de fapt, oamenii se bucură tot atît de mult de rodul muncii sale. Cum așa? E greu de spus în cuvinte ce simte un arhitect cînd vede cum un hotel sau stațiunea pe care a proiectat-o e plină de turiști, de veselie, de viață tumultuoasă; e tot așa ca și atunci cînd un medic e fericit că i-a reușit o operație grea, cînd un inginer-constructor lansează la apă o navă sau cînd un poet află că versurile sale fac să vibreze inimile oamenilor. **Dinu Gheorghiu** consideră arhitectura ca un act de creație artistică. O creație în care rigoarea științifică se împletește cu poezia; arhitectura trebuie să ofere oamenilor pe lîngă confort și funcționalitate și frumusețea. Cum se îmbină poezia arhitecturii cu cerințele de industrializare a construcțiilor? După părerea sa canoanele industrializării pe șantiere nu vor omori în viitor arta și frumosul din arhitectură. Căre-s lucrările cele mai dragi? Stațiunea „Aurora” — tocmai pentru această reușită îmbinare între industrializare (tot ansamblul este construit din prefabricate) și estetic — și Centrul de formare și perfecționare a cadrelor pentru turism — pentru unicitatea și complexitatea proiectului. De ce a semnat așa multe proiecte pentru turism? Probabil o chestiune sentimentală — astfel de obiective sînt destinate direct oamenilor și bucuriei de a trăi...

Ne-am dat seama că am răpit prea mult timp din ziua de muncă a arhitectului **Dinu Gheorghiu** de la Institutul de proiectări „Carpazi”. Peste puține zile trebuie să predea proiectul pentru clădirea parlamentului din Khartum. Mă retrag din atelierul său, mulțumit că am putut să vă fac cumva cunoștință cu el. De cite ori n-ați fost în stațiunea „Aurora”, în hotelurile „Sarmis” sau „Balada” fără să știți numele celui care le-a creat!

ION PREDA

ASA CUM NOI NE ÎNTOARCEM ÎN TIMP

anul, luna, ziua fug înapoi, ca niște raze de lumină în Tunelul Timpului, căutându-și umbrele din care au pornit și s-au înălțat pînă aici, unde sîntem noi, cei din ora secolului douăzeci. În asemenea nopți și dimineți pămînturile de la Mare își deschid adîncurile să ne arate nu Trecutul ci Începutul. Aceste albe hoteluri, aceste case, aceste străzi cu pomii și candelabrele lor de neon au dedesubt secole, mii de ani de viață, oase de strămoși cîndva cu glasuri și brațe vii, pașii, strigătele, așteptările și spaimile lor, tropotul de cai, privirile care s-au uitat la nori și la valuri.

Cum le va fi apărut țărîmul argonauților lui Iason porniți spre Colhida să găsească lîna de aur? Vor fi zărit ei oare umbra cavalerului trac gonind călare, cu mantia aspră umflată de vînt, cu sulifa ridicată gata să lovească animalul sălbatic? I-au urmărit de pe mal cu palmele streșinî la ochi geții bărboși și puternici? Dincolo de

Sălcii crescînd din apă, brațul Borcea, podul lui Saligny — și apoi trenul, zeci de trenuri care trec, noapte și zi, iar noi, de atîtea ori, încă din copilărie, acum alături de copiii cocoțați pe banchete, ne înghesuim la ferestre să privim Dunărea. E aproape un ritual. Un fel de a anticipa întinderea nesfîrșită de ape care ne așteaptă. De aici încolo știm că sîntem în Dobrogea. „Dobrogea e o cetate”, scria Părvan. „Zidurile ei sînt malul înalt al Dunării și Mării. Șanțurile ei cu apă sînt Dunărea și Marea”.

Vin dimineți cu soarele roșu ridicat de mîini nevăzute din valurile violete, cu aripi albe de pescăruși plutind ca niște corăbii aeriene — vin nopți cînd suflarea mării descîntă într-un lung murmur singurătatea Selenei, cînd se aude iarba crescînd dintre străvechile marmori și cărămizi și atunci

timpul legendei, cu șapte secole înainte de era noastră, grecii Miletului își aduceau corăbiile pînă aici, la pămînturile despre care auziseră că sînt bogate și întemeiau cea dintîi colonie pe țărmul Pontului Euxin. Lîngă satele geților, în golful transformat în lagună, ei înălțau temple și altare, coloane de marmură și case de piatră, începeau să cioplească chipurile zeilor de acasă — Atena și Zeus, Apollo, Hermes și Demetra își așteptau privirile albe spre cîmpurile necunoscute și orașul se închea, emblema lui — vulturul deasupra delfinului — putea fi rostită într-un singur cuvînt: Histria. Ceea ce vedem azi la marginea lacului Sinoe — cîndva apă de mare împotmolită lent de nisipuri — este un timp rămas viu din „cetatea preastrălucită a histrienilor”, cea pustiuă de goți și iardași re-

făcută, unde au intrat odinioară carele pline cu pește adus din Delta apropiată a Dunării. Zalmodegikos, Rhemaxos, Zoltes, cei pomeniți în inscripții drept căpetenii de geți și traci, au fost oameni vii în acele secole de dinaintea erei noastre, când milesienii, neajutorați, le cereau bunăvoința și protecția pentru a se apăra de barbarii năvălitori.

În „cetatea” Dobrogei, între „ogoarele și turmele și grânele” geților, aceiași milesieni înălțau portul Tomisului, „capitală a uniunii de orașe grecești de pe coasta de apus a Mării Negre”, devenit, sub stăpânirea romană, un mare și însemnat centru urban. Constanța în care ne plimbăm vara se înalță pînă la noi cu puterea a 27 de secole de viață. Aici și-a avut reședința, pînă în anul 86, comandantul roman al țărmului pontic, aici se opreau guvernatorii și înalții funcționari ai provinciei Moesia Inferior, aici veneau solii din alte orașe și răsunau urale la marile serbări ale lui Dionysos,

la ce ceas al zilei coboară umbrele de altădată, unde va fi fiind mormîntul lui Publius Ovidius Naso? Același țărm de mare, la începutul erei noastre, în anul al optulea, era călcat de pașii triști ai poetului exilat care avea să-și înobileze suferința cu elegiile din „Ex Ponto” și „Tristia”. Vedea cu ochi bolnavi o primăvară ce venea tîrziu și timp de nouă ani, pînă la sfîrșit, n-a încetat să se întrebe: „Dar cum? De-acu-nainte în Sciția mi-i casa?| Căminul meu de-acuma aici mi-i însemnat?” A pomenit mereu numele geților, „...nam procul a Geticis finibus arbor abest” și le-a învățat limba la o vreme cînd simbioza graiului getic și roman era abia la început, iar din cartea pe care a scris-o și care n-a mai ajuns pînă la noi, geții vor fi ascultați și repetat cu bucurie cuvintele romanului căruia îi înțeleseseră și respectaseră durerea. În acel Tomis au sculptat meșterii pietrari statuile pe care le vedem acum în muzeul arheologic constăn-

ale Targeliilor închinată lui Apollo și suverorii sale Artemis, la Hermaiele care-l cinsteau pe Hermes și la Tauriile ce-l invocau pe atotputernicul stăpîn al mărilor, Poseidon. Opreau la chei corăbiile venite din Pamira și din Alexandria Egiptului, din Cizic și Bizantyon, iar negustorii coboriși de pe ele colindau orașul admirînd pilaștrii și frunzele de acant cioplite în marmoră, poate templul ridicat pe vremea lui M. Servilius Fabianus, la anul 162, intrau în atelierele de sticlărie, se plimbau în marea sală a edificiului cu mozaic, iar cîte unul, ca Aurelius Sozomenus, nu mai apuca să se întoarcă în patrie, la Bizanț și-și lăsa aici ultima umbră, o inscripție funerară săracă, un car tras de boi pe un drum fără sfîrșit.

Ca în balada lui Villon te întrebî mergînd pe străzile Tomisului de azi: unde,

țean — Zeus din Otricoli, Artemis, Asclepios, Fortuna, Heracles, Cibeles, Apollo, alături de divinitățile pămîntului, de Cavalerul Trac pe care îl primiseră ca și cum ar fi vrut să-și asigure prin el consimțămîntul stăpînului de drept ai locurilor.

În Mangalia de azi, amurgul Callatisului de odinioară tremură în apele mării. Spicul de grîu, simbolul cetății întemeiată la sfîrșitul secolului VI î.e.n. de doriene, se leagănă viu și acum în bătaia vîntului. De acolo, din partea de sud a țărmului, își trimeteau, spre a fi cunoscute în lumea antichității, operele — Demetrios, Lembos, Heracles, Satyros „peripateticul”, callatieni literați și filozofi. Nu departe, sculpturile de la Adamclisi, basoreliefurile întruchipînd familii de geți, femei, copii, turme de oi, numele săpate în piatră ale romanilor morți

în cele două războaie prin care era cucerit neamul geto-dacilor — toate acestea nu sînt numai Istorie, ca noțiune și narațiune descrisă în cărți, ci sunete pe care mintea și sufletul nostru le aud acum în cetatea Dobrogei, venind vii, adevărate, în acele nopți cînd marea scoate la lumina Selenei viața pe care a văzut-o. Atunci se aud mărșăluind pe drumurile dobrogene pașii Legiunii a XIII-a Gemina, pămîntul străvechi își aduce aminte de fumul invaziilor, de urletele sîngeroase ale avarilor și goșilor care au ars și au prădat, de anii cînd se aprindeau luminile unei civilizații noi în stînga Dunării, aici, unde se naște, din încordarea dîrză a geților și mareașă ordine romană, poporul român.

Unde e Daizus, fiul getului Comozous, mort în luptă la invazia costobocilor? Unde sînt cei de-un neam cu ei — Mamusa, Zura și Tsinna și Tsiu de la Capidava? La care răsărit de soare, cînd scrutăm din albele noastre hoteluri cefurile ridicîndu-se deasupra mării, reînvie ecurile vieții din cetatea Dobrogei, acolo, între zidurile străbunilor scoase de sub pămînt la Capidava, la Sucidava, la Buteridava, la Sacidava?

27 de secole, mai mult de 27 de secole stau în urma noastră acum, cînd portul Constanței primește vapoarele lumii, cînd cetatea dintre Dunăre și mare e o grădină în care vin neamurile pămîntului să cînte și să doarmă sub soare. „Celor morți nu mai li-e dor de nimic”, scrie într-un vechi epitaf din Tomis, „ei nu mai au iubire, ci cel mort zace ca o piatră înșepenită în mijlocul cîmpului... Căci din apă și pămînt și aer eram mai înainte alcătuit, dar murind zac, dînd toate tuturora... Iar mai mult ce e? Din ce s-a născut în aceeași s-a și desfăcut trupul nostru slăbit de vîrstă.”

Dar oare cuvintele din epitafuri sînt adevăr în întregime? Cel pierdut demult, amestecat cu sărutul pămînt dobrogean, n-a tînjit oare după viitor? Așa cum noi ne întoarcem în timp căuțîndu-le umbrele în șirul ce ne-a adus pînă la prezent, tot astfel urcăm din celălalt capăt, ieșind în întîmpinarea noastră, din piatră și marmoră și litere și vechi opaițe și amfore și vestimente de statui. Ei, oamenii de lîngă mare, aceia care stau de veghe sub cîmpuri, sub albele hoteluri, chemîndu-ne la sfatul de taină.

ANDA RAICU

În căutarea TĂUȘOARELOR

Nu știu care munte mi-e mai drag, deoarece cunosc aproape toate minunile și tainele lor, izvoarele, vâlcelele și jgheburile ascunse, brînele spînzurate, pereții de stîncă care răsună și liniștita măreție a ochiurilor albastre de apă, sub toate înfățișările de zi și de noapte, de vară și de iarnă, în tăcerea nămeților și în vîltoarea cîntecului ciobanilor de la munte.

Am hoinărit în vara lui '75, nu știu pentru a cîta oară, mînat de dorul focului nestins, al focului sacru pentru natură, în împărăția celor 1300 km² ai masivului Rodnei, în căutarea celei mai limpezi și mai pure „picături” de apă, adunată în căușul scobit cu trudă și migală de imensele limbi de gheață din cuaternar. Am pornit în căutarea lor din pasul Rotunda (1284 m) urmînd traseul de creastă de-a lungul a 48 km, pînă în pasul Șetref. Încă de la plecarea din pas sîntem avertizați de o tablă indicatoare că pătrundem pe teritoriul celei mai mari rezervații naturale din acest masiv — rezervația Bila-Lala — de 10.000 ha. Conduși de drumul tăiat proaspăt în spinarea Găgilor, ajungem repede dincolo de pădurea de brazi pudrată încă de broboane de rouă. Sus, spre cer se înalță trei picuris uriașe de stîncă și haos: Vîrfurile Roșu, Ineușul și Ineu, iar în dreapta se întinde splendida vale a Lalei, ce se aruncă în Bistrița Aurie. Coborîm poteca ce șerpuiește printre jnepeni înclîciți și noduroși, ca o mare verde din care țîșnesc cîteva exemplare splendide, de-a dreptul fascinanți de luciul albastru și imens al tăului Lala Mare, situat la 1815 m, de o geometrie perfect pentagonală și încins într-un chimir de jnepeni care-i ferecă malurile. Așezăm cortul nostru la margine, pe o pajiște cu iarbă scurtă și deasă. În oglinda lucitoare a lacului se răsfrîng vîrfurile pietroase dimprejur, liniile creștelor înconjurătoare, valea din toate părțile. Spre seară luciul lacului e spart ici, colo de salturile păstrăvilor; tăcerea e atît de desăvîrșită, încît auzim chiar zgometul ușor pe care-l fac micii vînători de muște. Încet, pe nesimțite, noaptea a înghițit întreaga fire a muntelui, lacul a pălit și în adîncul lui se adună întreaga galaxie cu Marte și Venus, cu Carul Mare și Mic, cu Steaua Polară și craiul nopților.

O dimineată scîldată în raze de lumină și îmbălsămată cu miros de rășină, ne îmbie mai sus spre culme. Urcăm spre Ineu, al doilea vîrf ca înălțime din masiv (2282 m). Chiar sub abruptul său stă cuibărit tăul Lala Mică, în a cărui oglindă de cleștar se reflectă impresionantul pisc al Inelui. Apa lui limpede și albastră, filtrată și distilată de măruntaiele muntelui, după ce s-a odihnit în căușul minunat, pornește în lume într-un lung fuier alb și pufos al cărui tors nu poate fi egalat. Aceasta este Valea Lalei. A lăsat albastrul cerului acolo sus și a pornit-o la vale povestind brazilor și stîncilor povestea ei, geneza ei... Nu departe, în dreapta, peste piciorul Pleșcuței e un alt colț de rai, puțin călcat de picior omenesc, valea Bilei, a cărei zămislire este un alt „ochi de mare” aruncat haotic în marele sanctuar al Inelui. O pată aproape neagră pe un fundal dezolant, selenar, în fundul unui hău, este lacul Ineu. Forma lui ovală, zdrențuită de stînci nu depășește în diametru 5 m. Continuîndu-ne temerara expediție spre Șaua Gărgălăului, în dreapta și în stînga se deschid cîldări largi ce cuibăresc alte zeci de lacuri de un pitoresc inegalabil. E salba de lacuri din cîldarea Izvorului Roșu, lacul din Șaua Lăzilor, străjuit de vîrfurile Omului. Urcăm pieptiș dinții unui fierăstrău uriaș format din vîrfurile Galați, Anieșul Mic, Anieșul Mare, vîrfurile Laptei și ajungem în Șaua Puzdrelor umidă și Tarnița Negoiescului Mic (2055 m), al cărui orizont este predominat de vîrfurile cîrn al Puzdrelor. De pe unul din acești colți ai uriașului tăiat, am văzut pentru prima dată o tulburătoare priveliște care îmbrățișează întregul lanț al Carpaților din nordul țării, de la Pop Ivan și Tîbleș, pînă la Obcinele Bucovinei, și din Toroiaga pînă peste măgurile Bîrgăului. Pietrosul Rodnei într-o parte și Ineu în cealaltă, ca niște uriașe sentințele de piatră, care străjuiesc cu semeție întregul haos de stîncă, puzderia de zănoage și întinsul peisaj de văi care le înconjoară.

În dreapta, jos, la mai puțin de 100 m diferență de nivel, se văd două din cele 5 lacuri ale Negoiescului, ascunse în jnepeni și bujori de munte. Treceam pe sub Negoie, lăsînd în stînga piscurile lor ascuțite și în dreapta alte cîteva, ne îndreptăm spre unul din cele mai curioase lacuri ale muntelui, Șaua între Izvoare. De sub culmea vestică a tarniței se ivesc un izvor bogat, Fintîna lui Rășifoi, ale cărui ape se adună chiar pe culme, într-un ochi lunguiet de apă. Scurgerea acesteia se pierde imediat în adîncurile de calcar ale muntelui. Aici stihiiile naturii, ajutate de puterea vîntului și perseverența apei, au dăltuit în piatră adevărate sculpturi de artă. Locurile par a fi sediul unui

cataclism care, ca dintr-o uriașă bibliotecă, a răvășit sute și sute de tomuri cu file de piatră și gigantice ceasloave de stîncă, în care nemărginirea timpului a înscris letopisețul vieții. Admirabilul simț toponimic al poporului a dat locurilor de aici sugestiva denumire „La Cărți”. În apropierea Gărgălaului există un munte cu marne înfoiate în straturi curbate ca foile unei cepe cu steiuri bizare de mitologii și legendă numit „La Cepe”. Continuînd ascensiunea pe Piciorul Repedii, în stînga printre stînci de calcar și prăvăliș de bolovani se află întinse covoare țesute din steluțe argintii ale florii de colț. Luîndu-ne rămas bun de la această simbolică și catifelată steluță pămînteană coborîm în Tarnița la Cruce, unde ne întîmpină maiestos costura Buhăiescu-Rebra-Pietrosul, apogeul acestor „grămezi de lut din vremurile de demult”. Așezată perpendicular pe direcția de mers, acest ultim promontoriu al muntelui formează trei căldări imense, cea a Rebrei în stînga, cea a Buhăiescului și Gropilor în dreapta.

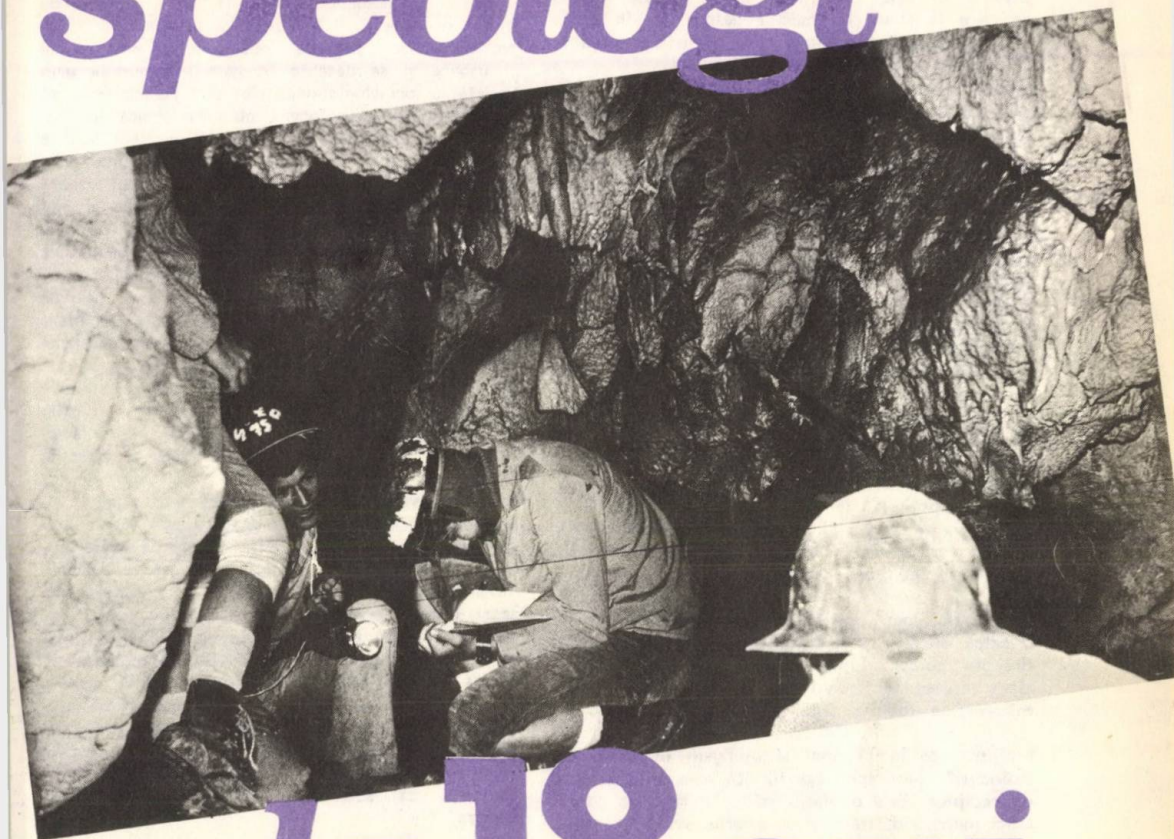
În căldarea frămîntată a Buhăiescului venisem cu două luni în urmă cu un grup de temerari expediționari dornici să cunoască muntele și să fie cucerii de minunățiile lui. Am așezat, așadar, tabăra dincolo de scobitura tarniței, în iarbă catifelată, năpădită de mușchi, la malul lacului Buhăiescu. Era spre asfințit cînd rînduilele taberei se sfîrșiseră și lacul de cleștar era nemîșcat, așteptîndu-și oaspeții. A doua zi ne așteptau emoțiile mari ale ascensiunii pe colosul de piatră, sus, tot mai sus, mai aproape de cer...

Cînd ziua se îngina cu noaptea și vîrfurile nu-și lepădaseră pletele cărunte, urcăm tăcuți într-un șirag multicolor pe costura ce se deschide din tarniță spre vîrfurile Buhăiescu. Aici ne-au întîmpinat primele raze de soare din acea zi. Soarele răsărea pentru noi nu știu pentru a cîta oară, dar niciodată nu-l văzusem răsărind de jos, de la picioarele noastre, din aceste grămezi de lut cărora le dă viață; totdeauna răsărea de sus, de deasupra capului dintre ziduri, fum sau nori. Scăldați în prospețimea noii zile, o luăm spre dreapta coborînd ramura unui V, și urcînd apoi ceva mai sus decît Buhăiescul, pe vîrfurile Rebra, coborîm din nou printre aglomerații de stînci prăvălite și urcăm după aproape două ore de mers pe Pietrosul Rodnei, cea mai înaltă vîlcină a munților de aici spre cer. Înainte de a ajunge pe vîrf, poteca marcată de noi o ia în dreapta, în căldarea adîncă a Pietrosului, într-un șir de serpentine ce se sfîrșesc pe malul lacului lezerul Pietrosului. De sus, lacul pare o uriașă lălea albastră ce își deschide petalele spre culmile abrupte ale muntelui. Pe buza căldării se găsește stațiunea meteorologică „Meteorul” și vezi sclipirea potecii pînă în Borșa, cu case multicolore și olane roșii. Întreaga căldare împreună cu versantul nordic al Pietrosului, face parte dintr-o vastă și splendidă rezervă naturală, cea de-a doua și, cu regret, ultima din acești munți (n.r.: **În curînd, toate aceste rezervații răzlețe vor face parte din Parcul Național Rodna**). lezerul are splendoarea unei mări miniaturale, fiind al doilea ca suprafață din masiv. După un scurt popas pe malurile lezerului, ne întoarcem pe serpentine și ajungem pe micul platou de pe Pietrosul și, înainte de a coborî în tarnița Pietrosul-Rebra, urcăm pe un mic pîntec în stînga; de acolo de sus poți vedea patru iezere, deschizînd tot mai larg ochii lor limpezi și adînc visători care mai jos sînt sprîncenați și umbriți de jnepeni scunzi. Firul care leagă această salbă de nestemate este tors de cascade cîntătoare. Pornim printre grohotișuri imense și limbi lungi de zăpadă. Am descoperit în plină vară toate anotimpurile anului: zăpada albă, cu cristale de gheață, îngîna norii pufoși și sfidează razele fierbinți ale soarelui. La margine era pămîntul reavăn și aburit, pămînt de primăvară din care îșineau spre viață pete verzi cu flori albe ca de gheață. Pîlcuri înșingurate de smirdar își răspîndeau mirosul în adierea vîntului. Jos, la capătul limbii de zăpadă, petece mici, albastre de apă trădau lacul ascuns sub manta albă. Coborîm pe firul alb de apă ce se prăvălește la vale și ajungem pe un prag înalt de unde un lac în formă aproape circulară ne întîmpină. Nu văzusem niciodată un albastru mai pur ca acesta. Era un lac parcă făcut anume pentru a întrece toate celelalte frumuseți. Aici înțelegi că frumusețea n-are sfîrșit și că va birui urîtul, aici am petrecut ceasuri de fericire desăvîrșită.

În vale un bolovan uriaș, adus aici prin nu știu ce minune, zăgăzuiește apele. Un fir argintiu își ține într-un lung torrent de cascade și apoi, parcă obosit, se oprește din nou formînd un alt ochi care să îngine cerul și care să dispară încă o dată sub pămînt spre o nouă geneză, ca apoi să apară din nou mai zglobiu mai pur. Străbătînd lanul de rododendroni învîpăiați, luăm hățușul de sub munte, trecem pe nesimțite pe sub Rebra și ajungem spre seară, la tabăra noastră de la lacul Buhăiescu. Am urmat creasta pe care am marcat-o cu **bandă roșie**, pînă la costura îngustă a vîrfurilor Gropilor. Aici ne-am lăsat povara ranițelor la adăpostul unor stînci și am luat-o în dreapta printre bolovani și jnepeni pînă la micul și splendidul tău al Gropilor ascunse în căldarea formată de vîrfurile Pietrosul, Rebra, Buhăiescu și Gropile. Aici am văzut într-o primăvară timpurie, pe o pată mare, albă, de zăpadă, în apropierea lacului, jocul amețitor al iezilor de capră neagră. Liniștea și sălbăticia locurilor este aproape desăvîrșită căci pantele sînt abrupte, aride, cu stînci amenințătoare și pîlcuri de jnepeni întortocheați și noduroși. Nu se aud nici tălăngile turmelor nici lătratul dulăilor de la stîncă. La coborîre, în fața noastră se întinde acum un platou uriaș cîptușit cu iarbă moale și deasă; este poiana Bătrînei. De aici ne-am luat rămas bun de la munte, de la crestele ascuțite ce cutează către cer. Străbatem poiana avînd în suflet nostalgia acelor înălțimi amețitoare, întorcîndu-ne mereu privirea la silueta zveltă a Pietrosului.

prof. ȘTEFAN BUIA

speologi

la 18 ani

Mersem cel puțin o sută de metri numai tirîș. De cîțva timp, poziția culcat era singura în care puteam să mergem sau să ne odihnim. Coatele și genunchii ne usturau cumplit, căștile începuseră să ne incomodeze, simțeam broboane de sudoare pe frunte, ne lipsea pînă și aerul, dar mergeam, trebuia să ajungem acolo unde ne propusesem. Și deodată, vocea lui Nea Nae sparse apăsătoarea monotonie a tunelului.

— Puțul, băieți !

*

Hotărîrea a fost luată toamna trecută și imediat am trecut la pregătiri. Nu, nu eram niște novici în ale munților și peșterilor, unii dintre noi făcusem parte din echipajul care, cu exact patru ani în urmă, cîștigase trofeul „Busola de aur” —

marele premiu al pionierilor expediționari, alții erau alpiști încercați (Radu, de exemplu, a făcut „Fisura Albastră”, la șaptesprezece ani) și văzusem fiecare cîteva peșteri, ca să nu mai vorbim de bibliografia citită. Voiam să devenim speologi amatori, nu atît din dragoste pentru aventură (aventură este la urma urmei și să mergi la miezul nopții pe linia albă care marchează mijlocul șoselei București—Brașov), cît dornici să muncim într-un chip plăcut, misterios și serios în același timp. Din pricina asta (fiindcă un lucru serios necesită pregătiri serioase) cel mai greu lucru a fost procurarea materialelor specifice alpinismului. Și n-am fi plecat, dacă adevărații microbiști ai muntelui nu ne-ar fi împrumutat din corzile și carabinele lor, care adăugate la ale noastre și la pitoanele pe care în majoritate le-am făcut singuri au format necesarul pentru o asemenea expediție.

Peștera Liliecilor, asupra căreia ne-am oprit, se află pe râul Caraș, la 20—25 de minute în amonte de satul Carașova. Iată singurele lucruri pe care le știam la început despre ea, în ciuda tuturor căutărilor noastre, care ne-au dus până la cunoscutul speolog Marcian Bleahu; dar... era plecat în acele zile în Munții Apuseni.

Satul Carașova are o vîrstă seculară, cu oameni foarte ospitalieri; îi mulțumim pe această cale tovarășului Nicolae Miloia, vicepreședinte al Consiliului Popular Carașova, pentru căldura și înțelegerea cu care ne-a primit și ajutat.

Drumul spre peșteră este o cărare tăiată în stîncă, stîncă albă de calcar, modelată în forme fantastice de marele artist APA, avînd în stînga Carașul vijelios și limpede, cu apă bună la gust, bogată în pești și șerpi neveninoși. Și tot în stînga apare peștera, cu gura ei imensă, deasupra și dedesubtul abruptului alb și neprimitor, din cauza friabilității. Intrarea este orientată exact spre nord, și prima galerie duce către „Sala săliilor”, unde se mai îndrează încă lumina zilei. Mai încolo vedem liliecii, întii solitari apoi în colonii pînă la treizeci de centimetri diametru, și simțim sub picioare depozitele de guano care ne îngreunează întrucîtva mersul. Și apare „prima săritoare”, întia formațiune carstică mai impresionantă, semănînd cu un leagăn fixat prin coloane solide de tavan. De aici încep gropile, adînci în jur de doi metri, de diferite forme și mărimi, ca o salbă de lacuri, la scară redusă, în stînga și în dreapta potecii. Lipsa apei le micșorează întrucîtva misterul și frumusețea dar presupun că primăvara, la topirea zăpezii, gropile se transformă pentru scurt timp în lacuri. Tavanul pierde din înălțime, se înalță apoi și ajungem în „Sala lui Brîncuși”. I-am spus așa fiindcă ne-a adus aminte de sculptor. Este o platformă cu o rază de patru-cinci metri, ridicată față de galerie, avînd în mijloc un mănunchi de coloane excepționale (dornici de a le fotografia cît mai bine, am folosit magneziu și imaginea s-a voalat) care se termină undeva în vîrfurile acestei „capele” cu tavanul aproape conic.

Hornurile sînt din ce în ce mai frecvente (spre dezamăgirea noastră, toate se termină în stîncă) tavanul este din ce în ce mai jos iar stalactitele mai numeroase și... întregi. Liliecii sînt tot mai puțini, și ajungem în fața „săritoarei a doua”, superbă bijuterie a peșterii, dantelărie minuțioasă în piatră. Are forma unui lampadar modelat de secole, simbolizînd parcă o curgere perpetuă. Privim pereții și ne par ireali, pereți de ceară abia întărită pe care ne e frică să punem mîna, să nu lăsăm urme... Sîntem într-o lume a viselor, dar „Gelu”, „Doina”, „Doru”, numele scrise pe pereți cu fum sau cu cărbune, deasupra inimii străbătute de inevitabila săgeată, ne așează... cu picioarele pe pămînt. E un act pe care-l condamnăm din întreaga noastră ființă: sînt gesturi necivilizate, care nu fac altceva decît să dăuneze frumuseților fără seamăn ale naturii. La fel condamnăm și distrugerea stalactitelor și stalagmitelor, care este foarte

frecventă, demonstrînd lipsă de educație și bun simț.

De la „a doua săritoare” la „Sala capului de mort” nu este mult de mers. E ultima sală înaintea tîrșurilor; primele două tuneluri sînt scurte și ușoare și se deschid în galerii minunate prin varietatea formelor stalactitelor și a celorlalte opere ale apei. Greutatea începe abia la „Placa lui Dorin” (unde de altfel am și săpat), o placă imensă în stînga galeriei care are la bază un tunel greu de bănuț. De la „Placa fără nume” (mai ușoară decît cea de dinainte dar destul de grea și ea) ajungem la „a treia săritoare”, care dacă nu este frumoasă ca celelalte două (de fapt o îngîmădire de bolovani la baza unui horn) marchează începutul „tîrșului cel lung”, lung de patruzeci de metri. Tunelul se deschide într-o sală destul de mare care are în stînga formațiuni stalactitice excepționale, pe o oblică foarte apropiată de orizontală. De aici trecem printr-o gîtuțură în „Sala avenului”. Și aceasta ca și „Sala lui Brîncuși” are un grup de coloane în mijloc dar principalul lor caracteristică nu este, de astă dată, finețea, ci mărimea. Coborîm în puț cu ajutorul corzii și observăm că are trei nivele. La cel mai de jos vedem lacul, într-un fel curios, deoarece, deși cu apa foarte limpede, nu se vede clar fundul. Dincolo de „Sala avenului” începe marea, imensa frumusețe a peșterii. De aici încolo, fiindcă tîrșurile nu lipsesc și adeseori trebuie apelat la lopată ca să-ți poți face loc, mult mai puțini oameni au ajuns și imaginea este aproape intactă. Privim miraculoasa picătură de apă care dă naștere stalactitei, privim stalactitele în faza lor primară, fragile și transparente și din nou ceara aceea superbă, stalactite obișnuite sau sub formă de foi răsucite, stalactite îngemănate și mîndre și solitare, privim și avem impresia că sub ochii noștri se desfășoară Geneva...

Din păcate, timpul nu ne-a permis să ajungem la capăt, după cum nu ne-a permis să cercetăm decît porțiunea de pînă la aven și asta în ciuda organizării noastre în grupe de exploratori, alpinisti, cartografi, fotografi sau bucătări. Și asta fiindcă nu ne-a lăsat inima să pierdem ocazia de a vedea minunatele Chei ale Carașului, nu ne-a lăsat să trecem fără să urcăm la „Cetatea Turcească”, sau să plecăm fără să știm că în urma noastră a rămas traseul de alpinism „Creasta Li-liacului”, ori să auzim cîteva din zecile de legende ale oamenilor din sat.

*

În vara viitoare vom veni din nou să terminăm ceea ce din dragoste pentru natură am început și să elucidăm misterele care pot fi elucidate. Fiindcă anul acesta abia ne-am făcut ucenicia!

MIREL TARIUC
VASILE NEDELCU
CĂLIN MIULESCU
foto C. DANCU

Vânătoarească

Vînătorul nostru împuşcase tot felul de sălbătăciuni, cu păr sau cu pene, numai cocori nu împuşcase. Şi cum a auzit că la 20—30 septembrie se vor aduna în stoluri cocorii, gata să pornească spre Sudul cald, şi-a hotărît o zi de vînătoare. Aflase că ei, cocorii, s-ar cam afla pe undeva prin Bărăgan, pe întinsele tarlale de la Rovine, Fundata, Cocora... „A, Cocora? ! Acolo mă duc — că nu-i degeaba numele!...” şi-a zis. Şi s-a dus la Cocora: într-un şes, întins, larg, fără „acoperiri” (porumbişti, perdele de salcîmi sau păduri), a descoperit cu ajutorul binoculului un cîrd de cocori, păşind

liniştiţi pe o porumbişte proaspăt tăiată. Dar cum să se apropie de asemenea păsări sperioase, vigilente şi circumspecte, care, chiar şi cînd dorm îşi pun străji? Şi tot gîndind la tactica şi strategia pe care o acumulase din cărţi în legătură cu tema, şi-a mai adus aminte că aceste păsări extrem de prudente nu se formalizează la apropierea unei vite, a unui cal, spre exemplu. Şi era cît pe ce să-i pocnească ţeasta! Uite calul aici! Era la cîţiva paşi de el. Era o gloabă, priponită cu o funie, care păştea liniştit acolo, cine ştie de cînd şi de ce. „Cam gloabă, cam costeliv, dar e cal, nu?” — îşi socoteşte el şansele şi nici una nici două, rechiziţionează calul. Scoate ţăruşul de care era priponit calul, îl aruncă, îşi leagă frînghia de cartuşieră şi se apropie de cal, mergînd în patru labe să nu-

observe cocorii. Îndemnat cu „Di-dii, căluţ”, calul porneşte la pas. Şi condus bine, cu ghionturi dar cu glas blind, calul nu merge direct spre stolul de cocori, ci, aşa, tangenţial. Cocorii ciugulesc liniştiţi...

— Ho! ho! căluţ!... — îi şopteşte vînătorul.

Ajunsesse, mergînd în patru labe, la vreo patruzeci-cincizeci de paşi depărtare de stolul de cocori. Atunci, culcat şi sprijinit de coate, vînătorul ocheşte îndelung pe sub burta calului şi sloboade două focuri de puşcă. Dar tot atunci porneşte, tot ca din puşcă, şi calul drept înainte! Frînghia cal-vînător se întinde şi porneşte apoi şi vînătorul, cu aceeaşi viteză, după cal. Dar calul fuge, nu se încurcă. Şi nici vînătorul nu zăboveşte; ca un veritabil tăvălug, el străbate vertiginos, de-a lungul, tarlaua. Succesiv, i-au rămas în urmă puşca, binoculul, tolba, cartuşele şi ce mai avea... Totuşi, şi-a adus aminte printre izbituri, că are şi cuţit la centură. L-a dibuit, l-a scos, a tăiat funia care-l lega de calul pe care-l apucase strechea şi aşa a rămas într-un tîrziu, răstignit pe o arătură.

După asemenea „izbîndă”, nu ştiu dacă vînătorul nostru a mai încercat vreo vînătoare la cocori cu cal de împrumut. Dar nu-mi vine să cred...

ILIE CÂRCIU

Bucegi (foto dr. C. Lupu)

PE URMELE

Am întrebat pe mulți dintre prietenii mei bucu-reșteni, drumeți cu piciorul sau cu mașina, dacă au auzit de pasul Predeluș. Firește, mulți dintre ei au zis că de această trecătoare, dar nici unul n-a putut s-o localizeze cu precizie. Totuși, dacă te uiți pe orice hartă turistică mai veche sau mai nouă, vezi însemnată o șosea de legătură care își are începutul la 3 km. de orașul Săcele de pe șoseaua Cheia-Brașov, apoi urcă pe valea Doftăniței până în pasul Predeluș și coboară pe versantul opus, adică pe valea Doftanei spre Cîmpina. Din informațiile culese de mine, această șosea n-ar mai exista sau, în orice caz, este inaccesibilă pentru orice categorie de vehicule. Dar cu bicicletele?

Acest lucru am vrut să-l constat, și-am plecat să ne convingem „de visu”. Am fost trei. Matematiciana Zoe Maria Winter, compozitorul Ștefan Zorzor și cel ce semnează aceste rânduri. Am părăsit Bucureștiul în zori, cu direcția Ploiești—Cheia. Răcoarea dimineții, un vântuleț favorabil, cîntecul păsărelor din pădurile de la Săftica, Țigănești și Puchenii ne fac să binecuvîntăm mijloacele noastre de locomotie, atît de inofensive, silențioase și nepoluante, căzute multă vreme în dizgrație. După trei ore și jumătate de pedalat, sîntem în Ploiești. O mică haltă de ajustare la o cofetărie și din nou la drum. Facem o mică abateră din traseul nostru și în loc să ne îndreptăm spre Vălenii de Munte, luăm direcția pe calea Slănicului spre stațiunea balneară Slănic-Prahova. Vizităm aci Baia Roșie, Baia Baciului cu muntele de sare și Grota Miresei și, după fotografiile de rigoare, ne continuăm drumul. Dar, în loc să ne întoarcem cei 11 km pînă la șoseaua de legătură cu Vălenii de Munte, ne decidem să continuăm drumul în direcția noastră normală, urcînd în pantă accentuată o șosea nemodernizată care trece prin exploatarea de tuf vulcanic de pe Muntele Verde. Înainte de a ajunge la această exploatare minieră avem însă o surpriză neplăcută. În urma inundațiilor din luna iulie 1975 a avut loc și aici o alunecare masivă de teren, luînd odată cu o parte din deal și cîteva sute de metri de șosea. Ne strecurăm cu bicicletele noastre încărcate pînă la refuz, trăgînd din răsputeri de ghidoane, pe un simulacru de potecă plină de fisuri și denivelări. După două ore de efort iată-ne din nou pe asfalt, coborînd spre Homoricu. Intrăm aici din nou pe șoseaua Vălenii de Munte—Cheia. Din cauza devierii de la Slănic am pierdut cîteva ore bune din timpul nostru prețios și crepusculul ne prinde cu 30 km înainte de Cheia.

A doua zi, pe o vreme splendidă, dar cu vînt din față, traversăm acea poiană minunată, dominată de crestele impunătoare dar mlădioase ale Ciucașului, care se întinde pe kilometri întregi, între mănăstirea Suzana și Cheia.

E zi de duminică și Cheia se află în sărbătoare. Sute de vilegiaturişti sau drumeți de week-end își petreceau orele de odihnă, fiecare în felul

său preferat. Corturi, umbrele de soare și iarba, iarba aceea de un verde inimitabil și indescrisibil, totul scaldat de razele soarelui blînd, lăsa impresia unui colț de rai. Pedalam relaxat cu intenția de a întîrzia cît mai mult priin aceste locuri, bucurîndu-ne de noua șosea care ocolește comuna Cheia și ne scutește de trei kilometri de pantă foarte accentuată, care urcă pe muntele Balaban la cabana Muntele Roșu. Trecem prin cheile Berei și poposim cîteva minute în poiana de vis unde drumul nou face joncțiunea cu vechea șosea. Urcăm serpentinele Bratocei, împingînd cu putere în pedale și cu teama să nu se rupă lanțul. Dar, cu răbdare și mai cu seamă cu mult efort, ajungem în pasul Bratocea (alt. 1267 m). Aci avem surpriza să găsim un indicator turistic al unui nou traseu marcat de pionieri prin acțiunea „Asaltul Carpaților”, traseu care face legătura între pasul Bratocea și masivul Gîrbova, trecînd peste pasul Predeluș. Iată deci că această trecătoare a încetat de a fi o „terra incognita” și că o potecă turistică marcată cu stîlpi metalici te conduce sigur din munții Ciucaș în masivele din Valea Prahovei. Încă odată, un bravo și felicitări pentru cei care au luat această inițiativă și ajutoarele lor — bravi pionieri. Ne echipăm cu mantalele de vînt și, la vale cu toată viteza, dar cu grijă să nu derapăm pe giblura așezată fără zgîrcenie pe această porțiune de șosea. De la cabana Babarunca ne bucurăm de un asfalt perfect, lăsînd bicicletele să zburde în voie, domolindu-le din cînd în cînd, cu frînele de mînă, zelul exagerat. Cu 3 km înainte de orașul Săcele, respectiv cu 20 km înainte de Brașov, părăsim șoseaua asfaltată și ne angajăm la stînga pe un drum forestier, care urcă de-a lungul văii Doftăniței. Aci este de fapt ținta călătoriei noastre.

Parcurgem primii 10 km pe o șosea pietruită, prin care cîteva brașoveni posesori de automobile și iubitori de singurătate au găsit acces la poienile odihnitoare din valea Doftăniței. Mai departe, Doftănița primește un mic afluent din dreapta (cum urcăm) și, într-o poiană deschisă, cu barăci ale muncitorilor forestieri, drumul se bifurcă. Noi rămînem pe cel de pe malul Doftăniței, care de aci se îngustează vizibil. După alți 2 km intrăm într-o altă poiană unde Doftănița primește tot din dreapta un mic afluent și unde drumul se bifurcă din nou. Un drum rămîne în vale și pare a fi o șosea de circulație forestieră, iar altul începe să urce accentuat la dreapta pe fețele muntelui Predeluș.

În ziua a treia a călătoriei noastre ne sculăm la 5 dimineața. Așa — zisa șosea de pînă acum a se transformă într-un drum de căruță podit în

UNEI ȘOSELE DISPĂRUTE

cîteva locuri unde noroiul este mai mare, cu birne de lemn. Cei 2 km care ne despart de pasul Predeluș îi parcurgem într-o oră și jumătate. În sfîrșit, iată-ne și în acest loc mult dorit. Spre surprinderea noastră, aflăm aci, în șaua Predelușului, la 1350 m altitudine o tabără de pionieri ocupați tot cu marcajul traseelor din acești masivi atît de singuratici. Facem repede cîteva fotografii și din nou la drum, de acum însă la vale. Pe primii 2 km, conformația drumului este similară cu cea de pe versantul opus; și dacă acolo a trebuit să împingem din răspuțeri bicicletele prin noroaie, acum trebuie să le ținem cu toată forța. După 2 km putem încăleca, dar pedalăm încet și cu multă grijă. Pe nesimțite, drumul nostru se transformă într-un fel de alee pentru bicicliști. Poieni minunate se întind de o parte și de alta și liniștea deplină ne permite să auzim vîntul care trece șuierînd ușor prin spițele roților.

Partea superioară a văii Doftanei este o zonă neumblată, în care civilizația încă nu a pătruns, loc minunat pentru amenajarea unor mici localități turistice sau de odihnă. Este atît de aproape de București și arată cum arăta probabil valea Răhovei acum 150—200 ani. (Vezi Nestor Ureche „Umbletul pe jos”, ed. Biblioteca pentru toți, Buc. 1916). Se impune de urgență o sistematizare pentru a evita degradarea din punct de vedere turistic.

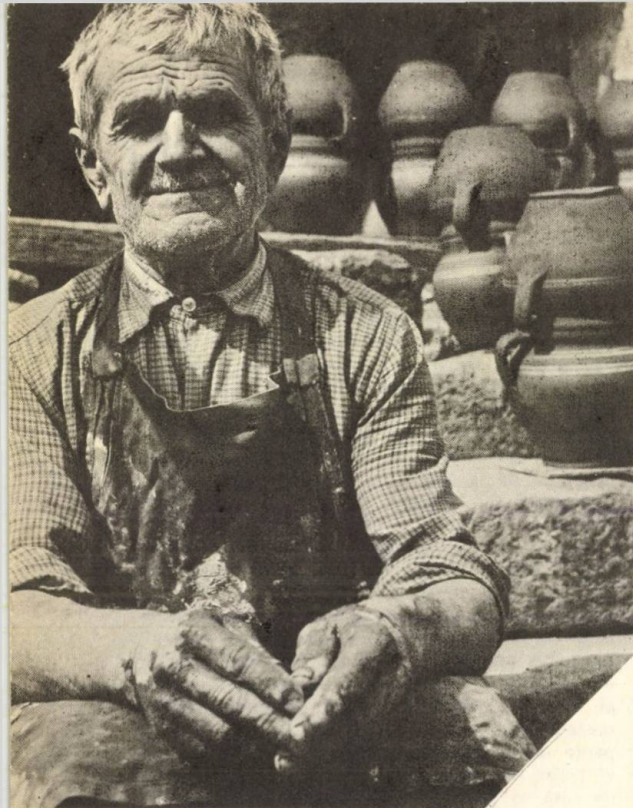
La ora 10,30 intrăm în prima așezare omească de pe acest traseu, comuna Trestieni. Efortul depus pînă acum îl resimțim prin foame. Ne oprim în fața restaurantului sățesc din această comună, nu prea arătos și ne întrebăm dacă să

intrăm sau să renunțăm și să consumăm ceva din proviziile care ne-au mai rămas. Intrăm totuși. Prima surpriză este curățenia localului și fețele de mese imaculate. Comandăm ochiuri pe cașcaval la capac. Oricît de bun bucătar ar fi foamea totuși nu cred că numai ea ne-a făcut să găsim această gustare de-a dreptul minunată. Ne luăm rămas bun de la acești oameni încă necontaminați de aglomerație, cu bunul simț neîntinat al țăranului de la munte și ne continuăm drumul. Traversăm riul Doftana pe un pod improvizat, suspendat în cabluri și de aci înainte putem zice că am intrat pe un drum normal dar nu prea bine întreținut. Trecem în continuare prin comunele Teșila și apoi Valea Doftanei, angajîndu-ne pe noua șosea construită pe malul viitorului lac de acumulare de la hidrocentrala Paltinul, întrucîtva asemănătoare cu cea a lacului Vidraru. De aci pînă la Cîmpina nu mai avem decît 10 km pe o șosea neasfaltată. Trecem prin pitoreștiile și caracteristicile chei ale Doftanei, urcăm din greu panta de la Telega și iată-ne și în Cîmpina. Un vînt slab din spate, panta lină în coborîre și dorul de casă ne grăbesc spre București, unde ajungem odată cu căderea întinericului.

Am parcurs în trei zile 330 km trecînd peste pasuri dintre cele mai înalte ale Carpaților noștri, iar în privința lui: Quod erat demonstrandum” cred că ar fi corect ca în hărțile noastre viitoare, tronsonul de circa 15 km de o parte și de alta a pasului Predeluș să fie indicat cu o linie punctată.

A. WINTER
foto Ștefan Zorzor

MÎNILE OLARILOR

„... sub pasul tău, pe unde treci
sau stai, pământul înc-odată, pentr-o clipă,
cu morții săi zimbînd, se face străveziu.
Ca-n ape fără prunduri fabuloase, reci,
arzînd se văd lumini — prin lutul purpuriu“

Lucian Blaga

*Copii, primeam și noi
cîte un boț de aluat din cel
frămîntat de bunica, pentru
a închipui cu neîndeminare
un hulum sau un cuc;
îi puneam ochi de tăciune,
îl așezam în cuptor, iar
cînd ieșea, fierbînte, aro-
mînd, ne așteptam să cînte...*

*Olăritul e tot un meșteșug
al copilăriei, dar al copilă-
riei lumii. Iar sub mîinile
olarilor, bulgărele de lut
face tot ca și boțul de aluat:
învață să cînte.*

*Priviți ! A cui e îndemîna-
rea ? A mîinilor sau a lutu-*

olarii îl domolesc: mîinile lor dau formă creşterii pămîntului.

Cînd mîinile olarilor se odihnesc şi roata lor tace, se aude lucrarea pămîntului...

Blaga spune: „Dacă lumina ar cînta / vîrsîndu-şi puzderia, / noi am vedea cum cîntecul / consumă materia“.

Pe rodul mîinilor de olar lumina cîntă. Vedeţi?

Olarii fiind bărbaţi, dau creşterii pămîntului forma de femeie. Ei se bucură de această formă. Îndelungată şi liniştită e bucuria lor...

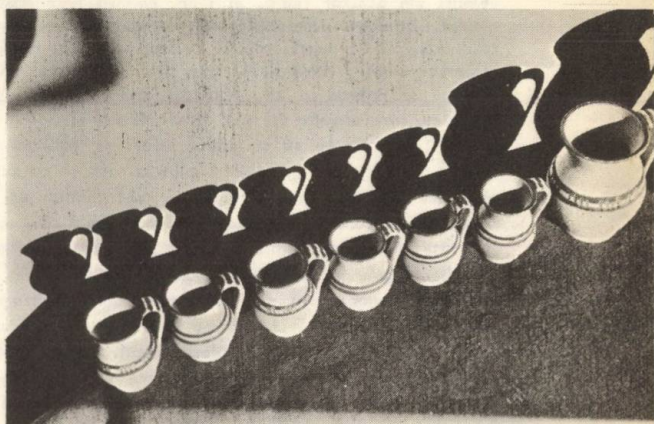
Imagini de NATALIA DUMITRU
Cuvinte de MIHAI CREANGĂ

lui care, ameţit de visul pe care i-l îngîină roata, se înalţă sub ele?

Ţăranul munceşte pămîntul. Şi olarul munceşte pămîntul. Ţăranul cunoaşte ţărîna, sfărîmînd-o în mînă, mirosînd-o, vorbindu-i blînd sau, uneori, suduînd-o. Şi olarul cunoaşte ţărîna: o frămîntă, o miroase, îi vorbeşte. Ţăranul însămîntează lutul şi-l face să rodească. Şi olarul însămîntează lutul şi-l face să rodească.

Olarul e ţăran.

Pămîntul creşte de cînd e lumea; zidurile cetăţilor scad sub lucrarea lui. Dar

Deal este numele satului care privește de pe un platou ceva mai răsărit decât plaiurile din jur, zidurile împovărate de vreme ale cetății Cilnicului și casele cu acoperișuri roșii strinse roată în preajma-i. Privește și mai departe, către dealurile care au dat faimă vinurilor de Apold și care își trimit unduirile încărcate cu rodul auriu pînă aici, la picioarele satului, astfel că una dintre ocupațiile străvechi ale delenilor este viticultura.

Din belșugul vinului localnicii au născocit o datină a bucuriilor și a împlinirilor, așezînd-o firesc, la cumpăna dintre ani : o săptămînă, ultima, a socotelilor încheiate în anul care trece și o săptămînă de la Anul Nou, a năzuințelor întru mai bine. În satul Deal, butea este nu numai nelipsitul vas al podgorenilor, ci și sărbătoarea vinului de viață lungă, cînd se bea voinicește și cu socoteală, se bea frumos și drept, pentru că vinul bun așa se cere băut, cu cinste și rînduială.

Pregătirile încep de cu toamnă, la vremea dulce a culesului de vii. Flăcăii își aleg un vornic, de regulă cel mai vîrstnic dintre ei, urcă într-o căruță o bute ori mai multe, după cum se anunță numărul participanților și încep a umbla prin sat pe la fiecare, pentru a răsturna în pîntecosul recipient o cantitate de must dinainte hotărîtă. Mustul astfel adunat este pus la fiert și făcut din el vin aspru și licoros, numai bun de băut pe îndelete la un pahar de vorbă sau printre șoapte de dragoste spuse în miez de iarnă, și păstrat cu strășnicie pînă în ziua cînd se realege vornicul și se numește pivnicerul, cînd se închiriază o casă în sat și se tocimesc lăutarii. Adică pînă-n ziua de 25 decembrie, cînd încep butele. Casa închiriată trebuie să aibă cel puțin două odăi încăpătoare : una pentru bărbăteasca închinare spre lauda darurilor pămîntului, cealaltă pentru jucat ; taraful, alcătuit de obicei dintr-un ceteraș și un țambalagiu aleși de feciori, se obligă să cînte treisprezece seri la rînd, atîta cît ține cînstirea de la pragul anilor. Fetele aduc murături de-acasă, drept primă dovadă a priceperii lor în ale gospodăriei.

N-am spus pînă acum că butea este o petrecere de flăcăi și de fete. Cam ciți flăcăi, atîtea fete, pofțite, întîmplător sau dinadins de cei ce s-au îngrijit din toamnă de cele trebuitoare lungilor veseliri ale acestor nopți. Și n-am amintit încă despre o altă rînduială a datinei : autoritatea vornicului, înțeleptul-înțelepților și cumpătatul-cumpătaților, pe toată durata butei. Regula este ca petrecerea să se desfășoare în ordinea cea mai deplină, să nu se întîmple nici o gilceavă și nici o încăierare pentru vreo fată, dar dacă se ivește orice pricină sau neînțelegere, singurul care are dreptul să judece și să hotărască este vornicul. Toți se supun dreptății lui, fiindcă atunci cînd l-au ales, l-au socotit cel mai drept dintre ei.

Tinerii încep să se adune odată cu căderea serii. Pivnicerul sau crișmarul la bute vine în camera din față cu un ciubăr plin cu vin și cu un canceu pentru măsură. Fiecare bărbat trebuie să-și bea măsura, apoi vornicul — să-l numim aci pe cel de anul trecut, Marin Bașa — dă de băut la cine cere și la cine poate ține pasul. Din cînd în cînd se pun pe masă murături. În sala alăturată, ceterașul Irimia de la Cilnic pornește jocul, astfel că unii cîntesc și spun snoave, iar alții bat ritmurile dansurilor străvechi de pe Murăș și de pe Cibin. Totul ține așa pînă la cîntatul de miez de noapte al cocoșilor. Atunci, Irimia trage cu sete de cîteva ori din arcuș, apoi așează cetera pe un scaun și își șterge sudoarea de pe frunte. La miezul nopții, în casele butelor se lasă pentru o clipă liniștea ; la miezul nopții vraja flăcărilor încetează dintr-odată, vornicul îi scoate din odăi și rămîne singur cu fetele-fecioare. Doar lui și ceterașului le este îngăduit să asiste la cîntecul-descîntec ce va să urmeze. Dar, pentru ca destinul plin să aibă putere de biruință asupra destinului gol, se mai aduce un ciubăraș cu vin și un canceu mai mic, din care fetele beau pe rînd. Sorb înghițitura aromată și se prind una de alta într-un joc legănat, ca al dansatoarelor de la Căpilna. Joacă și chiuiesc și spun versuri despre cei ce așteaptă să le învăluie în văpăile dragostei apoi, la un semn al codanei din față (și ea aleasă drept mai marea aleselor la bute), șirul se oprește brusc și o altă dansatoare își potolește setea din cupa plină. În clipa următoare, cîntecul se reia de acolo de unde l-a întrerupt porunca starostei și tot așa, pînă cînd în ciubăraș nu mai rămîne strop de vin și pînă cînd s-au auzit, spuse cu năduf și cu dorință de împlinire, toate chiuiturile care trebuiau spuse flăcăilor de-afară.

Cînd ușa se deschide, repunîndu-i în drepturi pe cei alungați de tainicul ritual, se încinge un joc al fetelor, în care partenerii sînt aleși așa după cum a arătat tilcul chiuiturilor.

Petrecerea se sparge în fapt de ziuă și se ia de la capăt în seara următoare. Casa butei este deschisă oricui și nu-i bucurie mai mare pentru cei de față decît să primească oaspeți străini de sat. Sărbătoarea se sfîrșește în a șasea noapte din ianuarie. Este un fel de-a spune că se sfîrșește, pentru că n-a existat încă bute în satul Deal care să nu se încheie măcar cu o căsătorie. Și, dacă-i așa, lumea este pofțită să ospețească la nuntă. Și iară se golesc butele cu vin, și iară se aud cîntece și chiuături și se arată cît de caldă este inima delenilor din satul de deasupra Cilnicului.

NICOLAE DOCSĂNESCU

Pentru mine, Mediașul este produsul unor descoperiri succesive și emoționante.

Prima oară l-am reperat într-o călătorie de demult, din copilărie, devenită prin trecerea timpului fabuloasă. Veneam dinspre Blăjeș, comună mare, frumoasă, din apropiere, și-n vara triumfală, coborînd serpentine printre dealurile acoperite cu viță de vie, mi-au apărut înaintea ochilor bătrîne și turla orgolioasă strălucind în soare a bisericii Sfînta Margareta. Această imagine, desigur idealizată de ochiul proaspăt al copilăriei, dar emoționantă și acum după trecerea deceniilor — naivă și curată ca un tablou de maestru flamand din Evul de Mijloc — avea să se îmbogățească prin noi și succesive descoperiri, urmări ale tot atîtor călătorii spre Mediaș.

Iată-mă, apoi străbătînd drumul de la gară spre marele hotel înălțat cu patru-cinci ani în urmă. Redescopăr bătrînele clădiri, zidurile sumbre, porțile monumentale care se deschid spre curți și grădini de dimensiuni nebănuite. Reîncerc de fiecare dată sentimentul de liniște și siguranță născut din reîntîlnirea cu un decor indestructibil. Dăinuirea prin secole a vechiului oraș, viața de un anume ceremonial, chiar lentooare ce se desfășoară aici, naște sentimentul Istoriei, o solidaritate a ța cu tot acest peisaj citadin.

prin MEDIAȘ

În altă împrejurare, am trecut pasarela, dincolo de Tîrnăvă și de pe o creastă de deal, am cuprins cu privirea noile cartiere ale Mediașului, pînă departe, spre „Vitrometan”, replică a prezentului dinamic.

O altă arie a urbei, poate fi descoperită din turnul bisericii Sfînta Margareta, (monument arhitectonic de primă importanță, edificat în sec. XV—XVI). Proportțiile sale, contraforții care o protejează vorbesc elocvent despre o istorie agitată, și nu odată violentă. Este suficient să amintim despre năvălirea tătarilor care au lovit cumplit cetățile transilvănene. Nici Mediașul — abea înfiripat — n-a scăpat de dezastru. Și poate, acest fragment de zid înegrit, pierdut acum între clădiri funcționale, a fost martorul acelei calamități care a zdruncinat profund Transilvania secolului al XIII-lea.

Oricum, este reconfortant să constăți că asemenea unui metereș avansat în bătaia „valurilor, vînturilor”, Mediaș a supraviețuit, mai mult, și-a sporit zestrea de frumusețe. Tripticul adăpostit de biserica Sf. Margareta și care datează de la 1479 are, de aceea, dincolo de valoarea sa plastică, una istorică, de document, de „supraviețuire” care, mie, cel puțin, îmi spune foarte mult.

La fel, turnurile incintei de apărare, clădirea fostei mănăstiri franciscane (sec. XI—XVI) care

adăpostește colecția de etnografie și științe naturale, îmi vorbesc despre subtilul acord dintre aceste locuri și sufletul locuitorilor săi, despre aspirația continuă a omului de a clădi și dăinui.

Dar, desigur, Mediașul este departe de a fi doar un ansamblu muzeal. În decorul de epocă pulsează ritmuri alerte, și este suficient să trecem porțile „Vitrometanului” pentru a ne convinge de aceasta. În fața cuptoarelor, citeva zeci de măști sticlari smulg din magma incandescentă bulgări translucizi, adevărați sori minusculi care suspendați în vârful unei tije metalice, capătă prin citeva rotiri rapide și suflu inspirat, forme divine, care în limbaj prozaic se numesc: pahare, căni, vase, lustre. Aici, în clădirea aceasta cu aspect funcțional, destul de impersonală, se perpetuează un meșteșug secular, sticlăritul, foarte aproape în multe privințe de artă. Desigur, la „Vitrometan” există secții ultramoderne unde se produc în cantități industriale pahare, servicii, căni, vase etc. Dar aici, în dogoarea cuptoarelor, inspirația și îndeminarea omului triumfă asupra mașinii. Și rodul lor, cu faimă de mult bine statornicită, colindă lumea. În America, Franța, Italia, R.F. a Germaniei, ca să nu le citez decît pe acestea, produsele „Vitrometanului” sînt foarte apreciate. Nu știu dacă pe însemnele urbei care numără mai bine de șapte secole, figurează și o glastră, ori un pocal. Oricum, Mediașul, pentru mine, nu poate fi conceput fără vechea dar mereu viguroasa întreprindere.

Mediașul se află așezat într-un binecuvîntat decor transilvănean, armonios, blind și vag melancolic, precum acel „Pe Mureș și pe Tîrnăvă”, ce traduce cum nu se poate mai bine sufletul locuitorilor din acest perimetru geografic. Iată Tîrnăvă, largă, leneșă, în veri toride, abea strecurîndu-se prin albia-i nisipoasă. Dar furioasă, chiar furiundă, pusă pe rele (cum, din păcate, s-a mai întîmplat), în unele primăveri. Și dealurile care-o petrec și care înconjoară în valuri succesive Mediașul. Toate, roditoare, toate încărcate cu viță de vie ce produc vinuri vestite, ale căror licoare și buchet unic au fost de multe celebrate așa cum se cuvine. Rieslinguri, „Lacrima Christi”, tramineruri demne de a sta alături de oricare alte vinuri, indiferent de renumele lor.

Lîngă gară, în faimoasa cramă zisă încă „a lui Ambrozie” în butoaie și poloboace de dimensiuni ciclopice, ce se succed pe kilometri, licorile de pe dealurile ale căror poale se scaldă în Tîrnăvă, se distilează și capătă, odată cu trecerea anilor, gust și buchet subtil și rafinat. Aurul Tîrnavei, aur vechi, ruginiu zace depozitat cu grijă în adîncurile hrubei, și cine l-a gustat, desigur nu-l va uita.

Iată Mediașul pe care-l știu, imagine, desigur ce poate fi îmbogățită. Las fiecăruia plăcerea descoperirii, fiindcă, încă o dată, vechiul oraș de o vitalitate nedesmințită, merită cercetat cu atenție, mai mult, cu dragoste.

MIHAI HETCO

În sfârșit sînt singur în compartiment.

Mă întind puțin să-mi dezmoțesc trupul care a suportat zile de-a rîndul povara rucsacului enorm ce se odihnește acum alături de mine. „Ce bine că s-a făcut puțin liniște!”

Privesc îndelung prin fereastra vagonului...

Reușesc să ațipesc, cînd ușa compartimentului se deschide cu zgomot făcînd loc unui tînr chipeș, dar neglijent îmbrăcat :

— Bună ziua. Călin, Călin Lipan. Pot să stau și eu aici ?

— Desigur.

Îl măsoar din cap pînă-n picioare, după care închid ochii din nou, schimbîndu-mi poziția. N-apuc însă să mă instalez bine, și proaspătul călător zărește rucsacul meu...

— Aa, ești turist ? Alpinist ?

— Și una și alta, răspund puțin iritat.

— Și mie îmi place muntele, am umblat mult. Știu și o peșteră, colo lîngă Vama, aproape de casă.

Deschid ochii și îl privesc atent.

Părea că nu glumește.

— Da, da, vorbesc serios, însă intrarea ade-vărată, n-o cunoaște decît moș Vasile Tudoreanu.

— Și unde e peștera asta ?

— N-o cunoaște decît moșul dar să știi că e periculos, nici lanterna nu ține aprinsă înăuntru. Nimeni n-a reușit, pînă acum să intre prea mult în ea.

Au trecut de atunci cîteva luni, timp în care am povestit și altora cele auzite. Prietenul meu, Aurel, se pare că e singurul care a luat în serios povestea. Discutam, ne sfătuim și hotărîm să în-jghebăm o mică expediție. Pregătim totul la Aurel acasă. Planul nostru, cu detalii și visuri de descoperitori este îmbrățișat și de Oana și Dan care se interesau îndeaproape de gîndurile noastre.

Pornim împreună cu Aurel spre cabana „Vama”. Nu trece mult timp și apare și Călin :

— L-am adus pe moș Mîndrilă, el știe unde e peștera.

— Ia spune, moșule !

— Ei, măi băieți, d-apoi oți lua-o di la Vama la Dîmbu Prisăcii di undi pornești un drum de-a coasta, în dreapta, pînă la tîrla lu moș Iosub. Acolo l-oți întreba pi moșu di Căldărușa din ob-cina Ferede, față-n față cu obcina ascuțită.

— Mulțumim moș' Mîndrilă, dar mata ai fost vreodată în peștera Căldărușa ?

— Nu, io n-am fost, da' am vorbit cu pădu-raru' acela bătrîn care-o zis că-i lungă și să stinge luminarea dacă mergi mult într-însa.

— Mulțumim moș' Mîndrilă.

Deci există ceva, nu știm încă dacă e peșteră. Oare ce-o fi cu lanterna care se stinge ? Deveni-m din ce în ce mai curioși.

Pornim din nou spre Vama. Așteptînd o ma-

șină către Prisaca Dornei simțim privirea curioasă a multor săteni care probabil se întrebau unde mergem cu atîta bagaje. Stăm de vorbă cu Vasile Bosancu și Constantin Badea din Vama, care ne spun că ceea ce căutăm noi e CASA TÎLHARILOR.

Ce-o fi „Casa tilharilor”, care este povestea ei ? Înainte de a găsi un răspuns, moșul Bosancu con-tinuă :

— Este o peșteră mare, cu ușă cu inscripții vechi și cu o scară care coboară în peșteră aproape pe verticală. Se zice că aici își aveau să-lășul tilharii din vechime. Se mai spune că de cînd tilharii au furat o fată bogată și au ținut-o acolo și ea s-o stins de durere, asupra intrării în peșteră este un blestem. Se zice că în peșteră sînt multe bogății și chiar clopote de biserici, îngropate.

Urcăm spre coama obcinei Feredeului care desparte munții Rarău — Giumalău de „Munții Moldovei”, cum numesc localnicii Obcina Mare. Drumul ne duce un timp prin pădurea de mesteceni și brazi. După puțin timp, pădurea se ter-mină brusc și ieșim într-o poiană de coastă, în-sorită. Aici este tîrla lui moș Iosub. Admirăm timp de cîteva minute priveliștea văii dintre cei doi masivi muntoși.

Urcăm, urcăm mereu, devenim din ce în ce mai nerăbdători. Facem planuri cum să intrăm în peșteră, cum vom organiza explorarea. Parcă vedem intrarea impunătoare, imensă, înfrico-șătoare. Șirul gîndurilor este întrerupt de ghidul nostru voluntar care ne anunță pe neașteptate : „În sfârșit, am ajuns, asta e fagul trăsmit de la intrarea în peșteră”. Nu reușim să vedem nimic din ce ne imaginamem cu cîteva clipe înainte. Nu putem crede, o gaură mică, mai mică decît un stat de om, se deschidea în scobitura unei stînci, apărută nu se știe de unde, în mijlocul pădurii.

Ne oprim și nerăbdători încercăm să pătrun-dem. După numai vreo 6 m această „intrare”, blocată în toate părțile. Ne-am desumflat com-plet. Asta era peștera.

Dacă mergeți în obcina Feredeului, duceți-vă toamna. Veți vedea culori care nicicînd nu vor putea fi redade de vreo pînză. Dacă vreți să cău-tați, ca și noi, „peștera”, poate veți avea mai mult noroc. Va trebui însă să treceți neapărat pe la „Tîrla lui moș Iosub”, acea poiană imensă din care nu te mai înduri să pleci. Poate veți poposi și voi în podul cu fin din fața bordeiului. Poate că veți bea un pahar de lapte proaspăt în bor-dei și veți afla că moșul de 77 de ani este la curent pînă și cu cele mai neînsemnate eveni-mente din lumea întreagă.

Eu și prietenii mei, am tras o concluzie : to-tuși, „fum fără foc nu se poate”, așa că vom reveni cu siguranță în această primăvară pentru a încerca să pătrundem prin cea de a doua gură de intrare cunoscută de unul din bunii prieteni (de aceeași vîrstă) a lui moș Iosub.

În culisele competițiilor automobilistice

ÎNAINTE DE START... Se pare că cea mai agreată și mai răspândită „jucărie” care și-a oferit omul, de-a lungul istoriei sale este **automobilul**, iar efortul omenesc de... autodepășire (auto!) s-a aliat excelent cu acesta. Așa s-au născut cursele de automobile, palpitatele bătaii ale oamenilor de la volan cu timpul și materia. Competițiile de regularitate și rezistență, de viteză și virtuozitate, spectaculoasele raliuri, circuite — Marii Premii, campionatele mondiale atrag anual sute de mii, milioane de spectatori în jurul celor câțiva temerari ași ai volanului, cu glorie și uneori existență efemeră, alcătuind o lume aparte, în care se consumă, la peste 100 km/oră, mari drame și tragedii, dar și imense bucurii. Din istoria și... culisele acestei lumi a marilor competiții automobilistice oferim câteva file.

STARTUL... În construcția propriu-zisă de automobile sportive s-a dat în 1903, când a fost realizat un Mercedes având un motor de 4 cilindri, care realiza viteza, uluitoare pentru acea vreme, de 110—115 km/oră! Adică viteza care și-o permite azi orice amator, pe orice șosea, când... nu-l observă radarul! Istoria marilor competiții cunoaște un adevărat debut odată cu instituirea primului Mare Premiu, ceea ce s-a întâmplat la 26 iunie 1906, pe circuitul de la Le Mans (Franța), unde s-a alergat „Le Grand Prix de l'Automobile Club de France”, câștigat de pilotul Ferencz Szisz cu o mașină Renault. De atunci și pînă azi acest mare premiu are același organizator — și s-a desfășurat permanent, cu excepția perioadei marilor conflagrații mondiale. Primul concurs automo-

bilistic din România s-a desfășurat la 15 aprilie 1908 pe un circuit închis de 6.670 m, care a fost parcurs în 6 ore, totalizându-se 40,02 km în 32 minute! Media orară a fost deci de 74,376 km, realizată de câștigător — Jean Cămărășescu — pe o mașină „Pipe” 80.H.P.

● În 1931 Jean Calcianu și Bîzu Cantacuzino stabilesc un record de viteză pe traseul București-Paris, pe care îi parcurg în 50 ore, cu o mașină Buick de 6 cilindri. Șapte ani mai târziu, în 1938, tot un român — Marin Butculescu — ameliorează recordul pe aceeași distanță, stabilindu-l la 39 ore și 45 minute, cu o mașină Chrysler de 6,5 l, care atingea viteza maximă de 150 km/oră. N.B.! 60% din drum era încă... neasfaltat!

● În palmaresul lui Jean Calcianu mai figurează o victorie asupra celor trei piloți „de uzină” ai celebrului constructor Ettore Bugatti, la kilometrul lansat, când „independentul”, pilot român a stabilit recordul de 173,6 km/oră, tot cu o mașină Bugatti... „ameliorată” însă de Calcianu, spre stupefacția constructorului și a asistenței. O altă strălucită victorie, raportată de Calcianu asupra „cremei” piloților timpului, a fost cea din „Marele Premiu al orașului Belgrad”.

● Un alt mare pilot român, a fost Petre Cristea, câștigător în echipaj cu Ion Zamfirescu și avîndu-l ca mecanic pe celebrul Gogu Constantinescu, al „Raliului Monte-Carlo”, ediția din 1936, competiție de mare prestigiu internațional, precum și al unui Mare Premiu nu mai puțin celebru, cel cu 173 viraje de la Nürburgring (Germania), în 1939.

● Dar în plină dispută Cristea — Calcianu, la un concurs de viteză în coastă la Sinaia apare... Marin Dumitrescu! Pe atunci, (1949) — un tinerel necunoscut și cam firav, iar după propriile-i cuvinte, intimidat de renumele adversarilor. De emoție, vine la start fără... benzină în rezervor! Dar, cu un gest de mare sportivitate, Jean Calcianu îi oferă o canistră... „la și să te văd dacă... ai meritat-o”. Și Marin a câștigat!...

● Un an mai târziu, la un circuit de viteză desfășurat la Cluj, după 11 ture, în frunte cu mereu Jean Calcianu, iar la un metru în spatele lui, cum se spune bară-n-bară, Marin Dumitrescu! Sosirea făcîndu-se în Piața centrală, în fața monumentului lui Matei Corvin, concurenții erau nevoiți să frîneze tocmai pe ultimii metri, ca să poată coti și să evite scările care închid perpendicular strada. Ultimul tur, situație neschimbată și Jean Calcianu era, practic, învingător. „Atunci, m-am hotărît — își amintește Marin Dumitrescu — și... n-am mai frînat, ci am accelerat, depășindu-l pe Jean Calcianu chiar pe linia de sosire, dar... nemai luînd virajul, ci urcînd scările cu mașina care... nu mă întrebați în ce s-a transformat! Dar am câștigat și l-am întrecut pe Calcianu, din nou...”

● În primăvara anului 1976 pe circuitul de la Casa Școlii s-a desfășurat concursul „Memorialul Jean Calcianu”. Într-o dispută cu așii volanului din zilele noastre, cu campionii și membrii loturilor naționale, Cupa „Jean Calcianu” a fost câștigată categoric de... Marin Dumitrescu (la 57 de ani!), la volanul unei „Dacia-1300”, ameliorată de mîna lui. Poate unora li s-au părut atunci cam... fără noimă cuvintele lui Marin Dumitrescu. „Cred că am meritat... canistră!”...

● Australianul Jack Brabham, campion mondial în anii 1959, 1960, și 1966 este unicul alergător care a câștigat un titlu mondial cu o mașină de formula 1 de construcție proprie.

I. BUTNARU

PRIN PARADISUL BOEMIEI

Amintiri dintr-o excursie
în „Paradisul Bohemiei“

Am coborât, într-o dimineață de septembrie, în gara cenusie a orașului Jicin, în care ambițiosul și neastîmpăratul duce Wallenstein își stabilise reședința vrînd să facă din micuța dar pitoreasca urbe o rivală a Pragai, pe plan cultural și artistic. Eram, așa dar, la „poarta principală a paradisului“ — cum îi plăcea inginerului G.S. să ne spună cu un aer de satisfacție căci, de fapt, el avusese ideea ca micul grup de turiști români care cutreierase mai întîi o parte din nord vestul Cehoslovaciei (în așa numita „Elveția Bohemiei“) să vină aici pentru a cunoaște un alt tărîm de frumuseți rare din țara prietenă. Pătimaș cercetător al hărților și pliantelor, el ne convinsese încă de acasă că nu se cade să trecem nepăsători pe lângă această mare rezervație naturală pe care autohtonii o numesc „Cesky Raj“ (Raiul ceh) și care în ghidurile și pliantele tipărite în limbi străine poartă denumirea de „Paradisul Bohemiei“.

Acest paradis terestru este unul din acele mari daruri pe care natura le-a făcut oamenilor pentru a le bucura privirea cu peisagii ieșite din comun, pentru a le da fericitul prilej de a drumeji pe o bogată rețea de poteci, fie pe fundul văilor, fie pe culmi. El atrage, cu mulțimea traseelor sale ver-

tical, numeroși alpiști care își încearcă iscusința și temeritatea pe pereții cenușii de gresie. Rezervația „Cesky Raj“ acoperă un triunghi de aproape 125 km. p., cu vîrfurile situate lîngă orașele Jicin, Turnov și Zelezný Brod.

Am descins, deci, din tren la Jicin și am luat din piața gării autobuzul care avea să ne lase, în mai puțin de jumătate de oră, chiar în fața hotelului „Cesky Raj“, o vilă modestă cu două etaje și mansardă sub acoperiș de țiglă. Eram la cîțiva kilometri de oraș dar cu adevărat la intrarea în „paradis“. Doar cîțiva pași ne separau de pădurea care ascunde minunile de piatră ale acestui incîntător colț de natură.

Ne-am instalat în camerele de la mansardă — singurele care erau libere — și uitînd de oboseala drumului am pornit imediat pe șoseaua asfaltată ce duce spre cea mai frumoasă cetate de piatră din „Paradisul Bohemiei“, zona numită Prochovske Skaly. O ploaie deasă și rece ne-a obligat să facem stînga-mprejur pe la jumătatea drumului și să revenim în pas alert la hotel. Din fericire, norii s-au împrăștiat după amiază așa încît ne-am putut relua investigațiile turistice către Prachovske Skaly. Un soare blînd se strecura printre ramurile brazilor și pinilor aruncînd pete tremurătoare

pe șoseaua rareori tulburată de zgomotul automobilelor, dar străbătută cu pasul de mulți amatori de drumeție. Erau de toate vîrstele dar chiar și cei mai tineri dintre ei își manifestau voioșia cu o oarecare sfială. Fără îndoială, pentru ei „Cesky Raj“ reprezintă un templu, un magnific templu al naturii în care glasul, ca și gestul vizitatorului, sînt temperate de o impresionantă bună cuviință.

Mersul pe șosea nu ne dezvăluie însă bogăția de priveliști fantastice a „cetății de piatră“ de la Prachovske Skaly. Ajunși într-o poiană în care se află o micuță cabană și unde se înnoadă o sumedenie de poteci, grupul nostru se risipește fie în dreapta, fie în stînga șoselei avînd ca obiectiv final hotelul „Cesky Raj“. Abia acum începem să descoperim ciudatele stînci și cheile neînchipuit de înguste și coloanele și platformele pe care natura le-a făurit de-a lungul mileniilor în acest sol în care predomină gresia dar în care se mai întîlnesc depozite de calcar de origină marină precum și coloane viguroase de bazalt.

Potecile pe care întîlnim, din loc în loc, bănci pentru popas (avînd de obicei și un coș de hîrtii în vecinătatea lor), ne duc prin adevărate labirinturi sau ne scot pe cîte un promontoriu înalt, îngrădit cu parapete, de unde drumețul poate cuprinde cu privirea largi perspective din această lume a basmelor de piatră. Locurile poartă, mai toate, pecetea legendelor străvechi pe care fi le sugerează, adeseori, însăși denumirile lor: Bucătăria diavolului, Maurul, Priveliștea contesei, Vulpile, Călugărul, Coridorul împăratului, Cărarea lui Deneș, Turnul înclinat și multe altele, cuprinse într-un perimetru vast de 187 ha.

Ziua următoare, luminată de un soare ademenitor, ne-am purtat pașii pe alte poteci, cufundându-ne în pădure încă din vecinătatea hotelului nostru. Alte stinci, alte priveliști. La poalele unui vîrf subțirăteț ca o coloană, am descoperit un mănunchi de alpiști. Erau cîțiva băiețandri conduși de un antrenor nu cu mult mai în vîrstă decît ciracii săi. Îi iniția în tainele cățăraturii pe verticala de gresie. I-am privit un timp, apoi am intrat în vorbă cu antrenorul care aflînd că sîntem români ne-a evocat în cuvinte entuziaste o tură făcută în Făgărașul nostru cu o vară înaintea. El avea să

ne informeze, apoi, că în zona Prachovske Skaly sînt vreo 80 de înălțimi cu 200 de trasee pentru escalade alpine, începînd cu cele mai simple și atingînd uneori gradul VII de dificultate. Dar, a ținut el să ne atragă atenția, aici nu se află decît o parte din zestrea de trasee alpine de care dispune „Cesky Raj”. În zona de lîngă orașul Turnov — unde s-a și creat o frumoasă stațiune climaterică numită Hrubá Skala — alpiștii găsesc nu mai puțin de 220 înălțimi cu aproximativ 700 — da, 700! — de trasee. Spre sud-vest de Turnov, o altă „cetate de piatră” numită

Muzský are 120 vîrfuri cu 250 de trasee.

Ne aflăm, așadar, și într-un incontestabil paradis al alpiștilor!...

La frumusețile naturii, acest colț din pămîntul cehoslovac adaugă și alte atracții — interesante monumente de arhitectură medievală. În Jicin, vechea piață care este un vast patruleter avînd în mijloc un monument votiv iar, de jur împrejur, case „cu picioare” ca în Sibiu! vechi, cu fațadele zugrăvite într-o policromie domoală, îți farmecă privirea ca o superbă stampă de epocă. Și tot acolo, frumoasa și generoasa alee, lungă de 2 km, care ducea spre fostul pavilion de vîntătoare al lui Wallenstein te îmbie la o promenadă care nu se uită ușor.

Pe dealurile din împrejurimi, privirea descoperă siluete de castele, unele încovoiate sub povara anilor și devenite ruine, altele păstrîndu-și zidurile semețe, așa cum este castelul de la Kost, înălțat în veacul al XIV-lea și completat în 1524 cu o aripă impozantă. L-am vizitat și noi privindu-i zidurile înalte și cenușii de pe malul unui eleșteu cu apa verde ca smaraldul.

Se spune că în timpul Războiului de 40 de ani, a poposit aici o oștire suedeză care nu se mai îndura să părăsească aceste locuri. Poate pentru farmecul priveliștilor pline de tihnă, poate pentru că aici se fabrica o bere căreia i se dusesse vestea.

Pe drumul nostru de întoarcere — făcut în bună parte pe jos — am destupat și noi cîte o sticlă de bere în fața unui modest magazin alimentar sătesc. Și zău că am dat dreplate oștenilor scandinavi! E drept, soarele ardea tare în ziua aceea, iar berea rece și gustoasă ne-a tăiat setea cum nu se poate mai bine...

SEBASTIAN BONIFACIU

MOSCOVA—
LENINGRAD

INTERFERENȚE ' ROMÂNEȘTI

Colindînd acel fascinant oraș care e Leningradul, metropolă a prezentului și a amintirilor, călătorul român va vibra, odată cu turiștii atrași de pe toate meridianele, la vestigiile de frumos și de eroism ale locului — dar își va surprinde totodată neașteptate bătăi de inimă întîlnind aici, atît de departe, mărturii apropiate nouă, rezultat al interferențelor istorice, culturale, științifice dintre poporul român și vecinii noștri de la răsărit. Din păcate, multe din aceste prezențe românești nu sînt cunoscute turiștilor noștri care vizitează aceste locuri. Înfățișăm mai jos cîteva mărturii semnificative.

● Pînă nu demult, vizitatorii crucișătorului «Avro-
ra» erau întîmpinați de renumitul Alexandr Beli-
șev, comisar al vasului fiindcă, el dăduse, în seara istorică de 25 octombrie 1917, la ora 21°, ordinul salvai care avea să surpe un ev și să se constituie semnal al erei revoluțiilor socialiste. Belișev manifesta o căldură aparte față de excursioniștii români — era președintele secției leningradene a Asociației de prietenie sovieto-române.

● La Moscova se află Muzeul teatral Bahrușin, unde există un stand închinat lui Mihail Matveevici Heraskov (1733—1807), unul dintre părinții dramaturgiei ruse, cel care e îngropat în cîmîtirul oamenilor de vază de la Mănăstirea Donskoi alături de Sumarokov, Perov, Jukovski; tot în Capitala sovietică, celebrul Muzeu al Revoluției, de pe strada Gorki, e instalat în palatul construit în 1780, re-novat după incendiul din 1812 de fratele lui Mihail, palat cîntat de Pușkin în «Evghenii Oneghin» atunci cînd descrie sosirea Tatiane la Moscova. Pușini știu că acești frați Herascov erau fiii unui boier

român pubeag, din acea familie Herăscu care a dat Munteniei cărturari și oameni politici de seamă — și a cărei «casă de piatră» ridicată în 1640 la Herești-Ilfov de către Elina-doamna, soția lui Matei Basarab și de fratele ei, Udriște Năsturel, servește drept muzeu de mobilier și de fernerie.

● În fața Muzeului teatral din Leningrad se ridică edificiul Teatrului Pușkin, proiectat de reputatul Rossi; de la acest teatru, pe atunci numit «Alexandrin-ski», legația română din Petersburg obținea datorită lui Duiliu Zamfirescu, o parte din documentarea folosită de Paul Gusti, ctitorul regiei românești, în memorabila sa montare a «Revizorului» (1909). Teatrul e despărțit de Nevski Prospekt prin Piața Ostrovski și statuia Ecaterinei a II-a....

● La unul din capetele istoricului bulevard Nevski Prospekt se află complexul arhitectonic al Palatului de iarnă, care găzduiește Muzeul Ermitajului. Între cele 2.300.000 obiecte de artă, cîteva au un preț anume pentru noi, și nu ne referim la știuta secție de pictură românească, ci la cîteva lucruri inedite.

La parter, în sala 107 (altă dată în 106), se află două mărturii de nivel superior. Încăperea spațioasă, inundată într-o lumină acvatică, nu numai datorită septentrionului, ci și pereților din stuc verde-pal, cuprinde zeci de statui; dar cum intri, deși plasate lateral și defavorabil, încadrînd un enorm Jupiter (3,47 m) — două figuri își opresc privirea, te cheamă spre durerea lor demnă: sînt busturi de daci, desprinsе din marmura grupului statuar a prizonierilor din Forul lui Traian.

La etajul ultim (sala 381 A), un taler mare (diametrul mult peste 0,5 m), de tip bizantin, din

argint, al arhiepiscopului de Tomis (începutul sec. VI). În centru, afla și omega avînd ca ax de simetrie monograma lui Crist. Împrejur, o inscripție latină despre renovarea datorată celui vîldică dobrogean.

În «Galeria lui Petru I», sala 153, pe peretele dinspre curtea interioară este expusă o stampă intitulată «Cheiul Nevei de la Grădina de vară și pînă la Canalul de iarnă — gravură de O. Elliger (1728—29) după desenul lui H. Marselius (1725). Legenda, în rusă și franceză, poate fi tradusă astfel: «1. Cancelaria Curții 2. Palatul sfetnicului de taină contele Mussin-Puşkin 3. Palatului preastrălucitului prinț al Rusiei Cantemir 4. Intrarea în grădina Majestății Sale imperiale».

Pe plan european, Cantemir își dovedise celebritatea: nu numai filozof între regi, dar și rege între filozofi îl numea Academia din Berlin, alegîndu-l membru. Pe stampă, două detalii grafice, unul pe orizontală, altul pe verticală, sînt semnificative prestigiului de care se bucura principele român în lumea lui Petru cel Mare. **Primul:** Petru însuși fixa curtenilor amplasarea reședințelor, potrivit cinului și potrivit afecțiunii pe care o nutrea fiecăruia. Pe Cantemir îl aprecia nu numai ca sfetnic, ci și ca prieten. La Leningrad, în biblioteca Saltikov-Scedrin, prin cărțile fondului fostei bibliotecii a Romanovilor, am găsit însemnările zilnice ale lui Ivan Ilinski, secretarul lui Cantemir. Țarul apare deseori ca oaspete al voievodului. Citeodată notațiile pot trezi zîmbete: «Majestatea imperială a băut vodcă dimineața la prințul nostru iar seara a binevoit să cîneze» sau «Majestatea imperială cu ministrul de externe și cu prințul nostru au prințit și au cinat de două ori», pentru ca altă dată să vină pe neașteptate la masă cu toți miniștrii și cu o suită de mascați în straie mănăstirești. Nu întîmplător țarul și-l dorea cit mai aproape pe cel pe care-l făcuse senator și consilier secret: gravura arată reședința voievodală la mijlocul scurtului drum dintre reședințele imperiale — Palatul de vară și cel de iarnă (pe atunci așezat mai la est decît cel de azi). **Al doilea:** Din edificiile nominalizate pe stampă, doar palatul lui Cantemir avea două caturi — celelalte, cite unul. Din cele paisprezece clădiri înfățișate de Elliger de-a lungul Cheiului Palatelor, cea aparținătoare voievodului era cea mai aspectuoasă.

...Pe Neva de hîrtie și tuș a aceste gravuri lunecă o plută încremenită de un sfert de mileniu. Cită nostalgii vor fi trezit în prințul moldav plutele aidoma celor de-acasă, prelinse dinspre Bistrița spre Siret chiar pe moșia Cantemireștilor, Faraonii. Înainte de a fi un tom științific, «Descriptio Moldaviae» e mărturisirea unei iubiri supreme și a unui dor definitiv. Ilinski pomeneste în anturaj nu numai nume încrustate în istorie — prinții Dolgoruki, Trubețkoi, Menșikov, Golițin, Cerkaski, conții Tolstoi și amiral Apraxin, cancelarii Golovin și Golovkin, influentul baron Șafirov, arhitectul Rastrelli — ci și nume care, mai puțin sonore, au pentru noi sonorități cu o căldură aparte: Milescu, Șerban, Radu, Stolnicul Lupu, un «pircălab» fără nume și un «cămăraș» asemenea, Simion spătarul, spătarul Neniul, căpitanul Șerban Vasile Bulubaș (unul dintre urmașii însoțitorilor români ai lui Dumitrașcu-vodă a fost — ne informează St. S. Gorovei — marele savant Ilia Mecini-

kov, laureat al Premiului Nobel). Cel mai adesea e numit «generalul Kantakuzin»: nu era altul decît biv-bel spătarul Toma Cantacuzino, cel care în 1711 îi părăsise pe turci și pe vărul lui, Constantin Brâncoveanu, și apoi îi călăuzise pe oștenii care aveau să smulgă Semilunii — Brăila. Ilinski ne relatează nu numai dese, ci și prelungi vizite ale Cantacuzinului: de multe ori, firul vorbeii neostoindu-se, prinzeau împreună și spătarul adăsta să doarmă la prinț. Muntean și moldovean se adunau la capătul lumii și depăneau împreună același alean românesc.

În pofida onorurilor, Neculce ni-l arăta pe domnul pribeg devenit irascibil, iar cînd, înfruntînd riscul răzbunării turelor, cronicarul și-a luat rămas bun și a pornit-o spre țară (1713), «Dumitrașcu-vodă avé mare jele și el, și doamna lui, și toți moldovenii». Tot îmblîndu-l pe țar să reia luptele cu turcii, dornic să-și revadă locurile de baștină, prințul a rămas să-și distileze amarul, ba la Moscova, ba pe la moșii, și apoi în palatul său occidental de la limita extremului-nord. În 1721 palatul din gravură e gata construit, pare-se de cel mai mare arhitect al epocii, Rastrelli, căruia i se datorează Palatul de iarnă, cel de la Peterhoff, citeva din construcțiile de la Țarskoe-Selo, Mănăstirea Smolnii, Palatele Stroganov și Anicikov. Mai curînd decît după doi ani, voievodul moare prematur, mistuit de boală, mistuit de mîhnire, pe moșia lui de la Dimitrovka. Deceniul următor, palatul îi este mistuit de flăcări.

Renumele domnitorului-cărturar este așa de mare, încît i-a supraviețuit. Deși casa ridicată pe urmele fostei incinte nu mai aparținea Cantemireștilor și nici măcar nu fusese construită de aceștia, am găsit-o notată în planuri și gravuri petersburgheze din răsrucea secolului următor drept «casa» sau «palatul» Cantemir. Am reușit s-o localizez după cercetări de citeva săptămîni: asemeni palatului împărătesc, avea trei fațade, și se întindea între Chei, ulicioara de Marmură și ulița Boșiaia Millionnaia (astăzi Haturin). Clădirea actuală e evident datorată secolului trecut. La colțul dinspre Cîmpul lui Marte, trei muze dansează preschimbate în cariatide: pe fațada nordică, figuri meridionale, de turci și de egipteni ațîntesc cu ochi goi de ghips, fluviul mării și apatic.

Capriciile istoriei au făcut ca locul de casă al celui care a luptat împotriva turelor — să devină, la mii de verste de Turcia, pămînt turcesc sub formă de ambasadă. A devenit vremelnice, doar pînă la primul război mondial, în timp ce Cantemir rămîne un ambasador de-a pururi pentru spiritul românesc. După cum, prin lucrările de specialitate istorică, religioasă, muzicală, se dovedește a fi, dincolo de antinomiile politice, și un ambasador al culturii turce. Și al altor mari entități continentale.

Călători români prin Leningrad — dacă dinspre Călărețul de aramă, Amiralitatea, Palatul de iarnă mergeți pe cel mai scurt drum spre Muzeul Lenin, veți simți, trecînd pe lîngă casa care-i e vecină, singele pulsînd dintr-o dată mai puternic, deoarece vă veți afla lîngă locul unde, la marginea Europei de atunci și departe de pămîntul românesc — a iradiat una din mințile enciclopedice ale culturii europene și a vibrat una din simțirile cele mai românești.

MIHAI DIMIU

CHANO-YU

O maiko îmi întinde o ceșcuță și o farfurioară din porțelan de Seto. Îmbrăcată într-un kimono alb, de mătase, cu talia strînsă în obi de atlas, încălțată cu tabi de bumbac, primesc, așezată pe gambe, cu palmele pe genuchi și fruntea aproape de tatami, ceșcuța cu ceai fierbinte și farfurioara cu nagasi. Stau pe locul de onoare, lângă tokonoma, într-un pavilion de patru tatami, tapetat cu pînză groasă de sac și uși glisante acoperite cu hîrtie albă, transparentă. Se oficiază ritualul ceaiului verde.

Pe o tavă neagră, lăcuită, cu intarsii de aur, sînt întinse instrumentele tradiționale din bambus: hiracu — polonicul, okavoe — vasul cu apă caldă, hurtanachi — vasul cu orificii de strecurătoare, bowlurile pentru ceai și farfurioarele cu nagasi — fondanta din orez și zahăr — din porțelan fin și vechi de Seto. Ceaiul se prepară ceașcă cu ceașcă, pentru fiecare oaspete în parte, în spatele unui minuscul paravan care împarte slujitorii cianoii în oficanți și oaspeți. În momentul cînd oaspetele este actor în piesa cianoii fiecare obiect din serviciul de ceai devine subiectul unui dialog mut de gesturi și priviri. Bowlul e răsucit în podul palmei înainte de a fi înmînat și îl primești cu aceeași dublă răsucire. Înseamnă admirație. A desenui. A distincției culorilor. A fragilității... Ceaiul și fondanta le savurezi cu înghițituri mici. Semn că îți plac.

...Cu cinci veacuri în urmă un bărbat obscuros din burghezul Sakai propunea unei Japonii sfîșiate de războaie fratricide brevetul unei noi senzații: experiența spațiului închis, codificat un tabiet și celebrînd un cult; aparența, oferea amuzamentului elegant, ceremonia ceaiului, cianoii. Se numea Sen no Rukyu. A devenit celebru pledînd pentru gust și romanticism într-o epocă în care hotăra spada. Pentru refulare și renunțare la bogăție și lux atunci cînd se construiau palate cu acoperișuri de aur și interioare cu imense picturi murale, lambrouri, paravane cu păsări și flori, uși glisante pictate în culori întunecate și linii tari și drepte. Pentru revelația meditației, mulțumire interioară și pace spirituală cînd dominau acțiunile spectaculoase, viața tumultuoasă și onoarea sinuciderii prin harachiri. Construiseră din bambus, în mijlocul unei grădini serafice, la capătul unei alei strălucită de felinare grele de piatră și garduri vii, o cămăruță de pustnic cu acoperișul din paie și coloane de lemn necojit de scoarță. Descifra pentru o Japonie bulversată patosul naturii. Descoperea savoareă liniștii. Cultiva simplitatea, sobrietatea și eleganța rafinată. Învăța lumea nebună a bushidoului alfabetul unei vieți în care se intra

abandonînd veșmîntul și grijile de toate zilele pentru a îmbrăca un costum ceremonial și odată cu el fastul spiritului. Era un optimist iubitor de oameni pe lîngă care, astăzi, creatorii de artă environmentală sau specialiștii Studioului electronic de participare din Manhattan sînt niște bieți mizantropi. Știa să creeze psihotrame...

...Ceremonia ceaiului verde, lament mut exteriorizat de un zîmbet, poză a înrîcnării dezvoltată cu gingășie și calm, ipostază a speranței umilite, balet al gîndului de-a înfăptui, e un ritual hieratic. Inițiatii îl oficiază fascinați și fascinează. Decorul simplu, costumele de-o elegantă rafinată, mișcarea sobră, reținută, atmosfera de poezie fragilă, ușor desuetă, sînt mise en scène unei lumi de armonie estetică și emoțională de-o frumusețe inedită. Sensul ei de veacuri este un flash, o întepătură de lumină, în amalgamul de evenimente, forme și sunete care înseamnă Nippon. Dar pe acest pămînt spectacolul reverberează adînc. Morala lui e pragmatică, omenească.

Spiritul omului perfect, afirmă un maestru al concepției Tao, e ca o oglindă: nu apucă nimic, dar nici nu respinge nimic, primește, dar nu păstrează.

Oameni buni, oameni răi, Nippon, țara zguduită zilnic de cutremure, sechestrată douăzeci de secole în găoacea xenofobiei, guvernată o mie de ani de bakufu, a fost făcută scrum într-o fracțiune de secundă de cel mai teribil experiment al secolului XX: bomba atomică.

...dar o maiko îmi întinde o ceșcuță și o farfurioară din porțelan de Seto. Dinastii de olar ard și desenează, desenează și ard, chiriciți definitiv pe gambe, servicii de ceai din cel mai fin porțelan. Ceaiul care se bea în ele e verde, are miros de fin ud și gust săpunos, iar fondanta care îl îndulcește e cleioasă și amară.

Spiritul omului perfect e ca o oglindă: nu apucă nimic, dar nici nu respinge nimic, primește, dar nu păstrează.

Oameni, buni, oameni răi, se zămislește undeva în lume un simbol mai patetic, o convenție mai zguduitor calmă, un psalm mai disperat? Există undeva în lume o aparență mai palpabilă, mai amănunțit prezentată?

...Îmbrăcată în kimono de mătase, cu talia strînsă în obi de atlas, încălțată cu tabi de bumbac, primesc, așezată pe gambe cu palmele pe genuchi și fruntea aproape de tatami, o ceșcuță de ceai fierbinte și o farfurioară cu nagasi. Într-un pavilion de ceai din patria Hiroșimei se oficiază ceremonia ceaiului verde.

LUMINIȚA DOJA

VIATA PE FLUVIU

Numeroase sînt îndeletnicirile gloriosului fluviu Yangtse, care străbate China de la vest, din munții Kokochili și Tsingaii Occidentali, intersectînd — pe un teritoriu de 5 800 kilometri — cîteva provincii (Tibet, Yunnan, Setchiuan, Jipei, Hunan, Kiangsi, Anhuei și Kiangsu) de mare diversitate economico-productivă pe care le servește cu credință, ca un aliat și un salahor pe viață. Fluviul Yangtse este fratele mut al acestor provincii, este bivolul lor bun la toate. Matca lui are 1.800.000 kilometri pătrați și leagă, prin acest arbore de apă, o populație de 250 de milioane de chinezi. Parcurgînd majestuos, negrăbit, solemn, aceste provincii, fluviul are înțelepciunea și puterea să-și îmbrace haina de lucru, de cîte ori împrejurările o cer, aruncîndu-se vijelios, cu totală dăruire, în profesiunile pe care le întîlnește în cale și lucră pînă în pînzele albe, cu toate mijloacele pe care le are la dispoziție, pînă își însușește rînd pe rînd aceste profesii diseminate pe un vast teritoriu. Sînt aventurile lui. Astfel este văzut Yangtse succesiv ca fiind agricultor, marele căraș al tuturor avuțiilor Chinei, agricultorul cu duh și har, corăbierul de tradiție, pescarul reputat, irigatorul de cîmpuri, electricianul de forță (hidrocentralele lui sînt cele mai mari), chimistul, constructorul de nave și alte meserii pe care nu mi le aduc aminte.

Vom examina acum aventura petrolieră a fluviului Yangtse, care se petrece cam la 30 kilometri de Nanking, venind din direcția Shanghai, acolo unde fabulosul fluviu este angajat pînă peste cap în vrăjitoriile științei moderne, unde face petrochimie cu toptanul. Locul acesta începe prin a fi (acum 20 de ani) rafinăria clasică de petrol, care s-a dezvoltat apoi — prin Yangtse și datorită lui — pînă a ajuns uzina de petrochimie, care este astăzi: rafinează 3 milioane tone țitei anual, cu 13 fabrici complete, în 31 sortimente ale chimiei, prin materializarea muncii și gîndirii creatoare a 4 000 de muncitori. Portretul uzinei este fluvial, pe măsura creatorului său, Yangtse, care lucră atît de stăruitor și inteligent în punctul acesta încît se metamorfozează zilnic în cu totul altceva: fluviul multicolor al produselor scumpe, din familia benzinelor, care au (știe-se) un regim privilegiat, de castă nobiliară pe piața de negoț a lumii.

E duminică și sudul, odihnitorul, se află în toate celulele călătorului. Uzina e așezată pe un

promontoriu de argile roșcate (2,5 ha), la baza fluviului, un vast peron la cărașul neconținut care este Yangtse; acesta își rulează caravana de tancuri petroliere zi-noapte, galbenele trenuri acvaticе puse în slujba acestui golf al chimiei. Nu doar uzina, cu familia ei de fabrici, a venit la fluviu; au sosit aici, cu cățel, și purcel, urcînd cu îndărătnicie în arborele de apă, ca într-o arcă a tuturor posibilităților, cvartalurile de locuit, universitatea muncitorească, casa de cultură, școlile, dispensarul, grădinițele, primăria, magazinele, străzile noi, curgînd în pantă. Toate stau atîrnate ciorchine în arborele de apă Yangtse, aflat la vîrsta de miracol, cînd din tulpina lui irump curcubeie roadele aurului negru. Minunea asta au dorit-o s-o vadă, s-o trăiască și să se înscrie în ea miile de chinezi care s-au stabilit aici, întemeind un orașel pentru noua profesie a zeului Yangtse. Un orașel al petrolului, ivit din petrol și pentru petrol. E orașul uzinei și nu invers.

Pătrundem în orașel ca într-o cetate întărită pe promontoriul ei. Toate străzile duc la uzină și, la rîndu-i uzina felină tolănită pe deal, răsfățată de toți — se prelungește, respiră, trăiește în toate străzile, în edificiile publice, în toate casele. Reciprocitatea ecuației viață-uzină este primordială, îmi dau seama, are caracter vital. Uzina nu ne întîmpină cu arome benzoice, cum ne-am fi așteptat; uzina ne primește cu tămii de santal, „odaia sfătuirii colective” este întămiată pentru noi cu îndelungi fumegări, ca miresmele să țină toată durata vizitei.

Tzu Tzing-hua este brunetă, ca țiteiul și imprevizibilă ca fîntînile eruptive ale acestuia: halatul alb, care îmbracă impecabil corpul mărunț, creol, face mai indecisă vîrsta și așa indecisă a gazdei noastre, care are ochi adolescentini și frizură încăruntită. A terminat ingineria chimică, este rafinator de profesie, și, dată fiind inzeestrarea ei de-a lucra cu oamenii — este energică, fără efuziuni, exactă, severă, zîmbet cald și o grație cenzurată vizibil — se exercită ca organizator de producție, calitate în care devine ciceronele nostru. Nimic laudativ nu pică dintre buzele ei cu tăietură severă, de cărturar ascet; totul e măsurat, precis, nesofisticat, etalat cu modestie și o bună supraveghere a sinelui, nu însă cu politețe exagerată, pentru că vorba proverbului — **politețea adevărată ascunde în sine mindrie**, ceea ce gazdele nu au și nu vor să aibă în ruptul

capului. Povestește femeia cu ochi adolescentini și frizură încărunită:

„Ridicăm la ora defață cel de al doilea corp uzinal, cu ajutorul căruia vom depăși 5 milioane tone țiței rafinat anual, vârsta de plenitudine a uzinei pe care o vom atinge curînd. Vadul e bun, două-treimi din țițeiul pe care îl prelucrăm e de calitate excelentă, vine din nord, din Fintînele Pildei”

Nu există o asemenea localitate pe harta Chinei, inginerul se exprimă metaforic, cu dublu înțeles, pentru că numele adevărat al localității este Taching, vestită prin pungile ei de țiței și, cel puțin în aceeași măsură, prin rolul exemplar pe care îl joacă în frontul industrial, unde se deru-

însuși, sună pilda ce definește spiritul acestei orientări ce antrenează în prezent forțe umane și materiale incalculabile. Este modul în care Taching, cu fîntîni ale țițeiului, a devenit prin acumularea noului sens al exemplarității sale. **Fintînele Pildei**, denotație motivată la propriu și la figurat, adică numele și prenumele unui destin.

Caut cu degetul pe hartă cam pe unde poate fi localitatea cu pricina — izvor de petrol și izvor de umanitate nouă; o găsesc fără dificultăți, în nord-estul Chinei, la Marea Galbenă, de unde își trimite conductele pînă în insula Chinhua, ca de aici țițeiul să fie încărcat în tancurile

lează de cîțiva ani „acțiunea Taching”, de bizuire pe forțele proprii și stimularea la maximum a unor virtuți precum abnegația revoluționară, instruirea neîntreruptă, lupta cu inerția, critica vechiului, promovarea noului, însușirea tehnicii avansate, aplicarea creatoare a politicii în construcția industrială autohtonă etc. (proces similar cu „acțiunea Tachai” în agricultură). Însușind lucrurile, asta înseamnă a construi socialismul după principiile: slujește cauza cu din toate puterile, mergi neconținut înainte, avînd cea mai mare grijă pentru cantitate, rapiditate, calitate și economie. Cel mai bun prieten al tău ești tu

petroliere, caravanele galbene lunecînd pe Marea Galbenă, hălăduind mereu către sud, apoi pe fluviul Yangtze, împătimitul întru petrol, pînă aici, la uzina prelucrătoare.

Zice femeia cu ochi adolescentini și frizura încărunită:

„Petrolul lampant, atît de căutat de părinții noștri, care au trăit în vechea Chină, se numea **apa care vine din străinătate**, nume trist într-o realitate tristă, pe care le răzbunăm noi acum cu toată energia”.

Avem pe masa discuției o sumedenie de sticluc și borcane de laborator, conținînd zecile de

substanțe care se produc aici: benzine pentru automobile și avioane, petrol lampant, motorină pentru mașini diesel și tractoare, combustibil greu, cocs, parafine, benzol (din care se face nylonul), asfalturi.

Tzu Tzing-hua ne poartă în perimetrul tur-nurilor argintii, printre sferoizi, în jungla de țevi, recipiente și mirosuri. Instalațiile sînt sub cerul liber și „tîrc”, liniștitor de egal, ca o turmă de pantere domestice, păstorite la fluviu, în cîmpu-rile roșcovane, ca de sorg. N-am cî descrie, știința e știință, are natura ei, se impune ca atare, aici și pretutindeni.

„Am luptat cu cele trei elemente și le-am în-vins”, spune din mers femeia cu ochi adolescen-tini și frizură încăruntită.

E vorba de fum, apa infestată, și gazul toxic, din care se scot sulfat de sodiu (pentru celuloză), sulfuri (pentru industria de vopseluri) și acid na-fenic, după care sînt eliberate cele trei elemente purificate acum: **apa** (tratată termic) devine hrana recoltelor, **gazul** — combustibil, iar **fumul** urcă în tabloul bătrînului Mendelev sub formă de pulberi chimice.

Pe alei, printre „panterele” domestice, în-tîlnesc grupuri compacte, de oameni ce notează (ca și mine) în blocnotesurile răvășite de vînt.

„Sînt vizitatori?”, întreb.

„Sînt studenții uzinei”, zice însoțitoarea.

Uzina are universitate proprie, cu durata de 3 ani, care funcționează în incinta fabricii, pe baza principiului dublei dependențe „munca prin învățatură și învățatura prin muncă”, mod în care se desăvîrșesc toți specialiștii branșei, fie că lucrează la această uzină ori la altele similare. Este Yangtse-ul universitar.

Arăt spre muncitorimea studioasă și zic:

„Generația lor va uita, poate, că aici totul a pornit de la zero”.

„Nicidecum. **Măgarul se laudă că tatăl său a fost cal**”, zice apăsător Tzu Tzing-hua și ochii ei adolescentini prind luciri metalice, ca și cum în pupile s-ar fi produs instantaneu o reacție chimică fundamentală: e vocea demnității fără echivocuri, care n-are nevoie de plus ori minus, doar de ade-vărul gol-golul, par a spune pupilele acestei femeii. N-am să uit nicidecum aceste priviri, cum n-am să uit nicidecum ce înseamnă pentru chinezul de azi ceea ce se numea ieri **apa care vine din străinătate**.

Îleșim la fluviul învolburat, să-i privim debar-caderile clătinate de vînt, spălate longitudinal de valuri, năpraznice, smucite mereu din odgoane și țîțîni de bulevardul de apă, calea cea lungă a țîțeiului. Tancurile petroliere acostează sau se desprind — enorme țestoase îmbrăcate în coveți de oțel (cam 15 000 tone fiecare) — antrenate în lungă călătorie în susul fluviului.

Apa aceea, atît de rîvnită cîndva, nu vine acum din străinătate, ca pe vremuri; prin hărnicia chi-

neză, ea s-a preschimbat în **apa care pleacă în străinătate**, un tîlc la scara istoriei contemporane.

★

Titanismul chinez, revelat lumii neîntrerupt prin Marele Zid, Marele Marș, Marele Canal și atîtea alte Mari, fructe ale grandorii și vitalis-mului, trebuia să-și nască un contemporan pe măsură: își asumă acest rol **Wu-Han**, Marele pod de la Nanking. Cel mai mare fluviu al Chinei este în acest mod încoronat, diadema pe care Yangtse o merită cu prisosință. Giganților li se cuvin bucurii gigantice.

Cobor pe fluviu într-o șalupă militară, pe un vînt de gradul 7, biciuit de ploaie rece, cu stropi mari, lovind pieziș, în perdele mîrgelat-zurui-toare, pîrînd că îlie varsă pietriș din cofele ce-ruului. Marele Pod nu este un arc magnific sau ele-gant pescăruș în plutire, cum este comparat frecvent; Marele Pod este Hiperbola Brațelor Îngemănate, două brațe bărbătești, cît zarea de mari, dominînd semnificativ fluviul.

Imaginea se modifică substanțial dacă pri-vești de aproape, cum facem acum, pilotînd ambarcațiunea în slalom printre pilonii Mare-lui Pod, devenit Miriapod de Apocalipsă. Cor-pul fluviului are doi kilometri în acest loc, lă-țimea minimă, și o adîncime de 35 metri, din care țînesc columnele-piloni, nouă la număr, formînd zece boltiri (la 160 metri una de alta), adică tot atîtea arcuri de triumf prin care tre-cem electrizați de priveriști. În ordine geogra-fică, aici ne aflăm pe cursul inferior al fluviului Yangtse, în acolada Muntelui Purpură, la 32°3' latitudine nordică și 118°47' longitudine estică, exact la mijlocul răsăritean al teritori-ului Chinez, acolo unde Yangtse cuprinde lu-mea chineză pe la mijlocul ei, ca o cingătoare din eșarfă verde-albastră. Văzînd monumentul pe dedesubt, privind în burta lui și bătînd șon-toriul pe apă printre picioarele sale elefan-tine, lungi de 70 de metri, ai imaginea reală, needulcorată a construcției, realizînd nu atît spectacularul (bun pentru fotografii de ilus-trată color) — pe cît asprimea, efortul încorpo-rat, epopeea dură, adică Marele Pod în pielea goală, la scara unu pe unu, și în acerbă dis-puță cu fluviul, singurul unghi veridic, din perspectiva căruia vezi, o ce bine vezi! pe Meș-terul Manole chinez, care a ctitorit Templul Apei și auzi, o ce bine auzi! plînsul neostenit al mîrierii lui, închisă în zid ca acesta să dureze.

N-am înțîlnit la chinezi o legendă, baladă care să se aseme-nă cu parabola românească a durabilității construcției prin jertfă; am în-tîlnit însă pretutindeni, la absolut toate așe-zămintele și ctitoriile suratei, evocarea jertfei, totemuri și simboluri magice, o întregă faună mitologică, pentru gonirea duhurilor rele din lăcaș. De un nesfîrșit amuzament este, din acest

punct de vedere, obiceiul chinezilor de a cocoța pe streășina palatelor și pavilioanelor lor, acolo unde cornișa se curbează la maximum și lobul aripii exterioare, cu olane ocru-galbene, pare că duce clădirea în plutare, ei bine, în acest punct de echilibru și mister constructiv meșterii plantează necondiționat „vietățile aducătoare de apă pentru stingerea focului”. E o pleiadă de animale fantastice, niște paparude făcute din ceramică, orînduite în scară, de la mic la mare, avînd rolul magic de a îmbuna spiritele rele care dau tîrcoale, de a feri așezămîntul de prăpădul cel mai frecvent (în această țară a palatelor de lemn) — focul. Recunoști în statuetele de descîntec rața, dragonul, cămila, cocoșul, calul, pasărea focului (Fon-hoan, phoenix), inorogul, leul, galeria modificîndu-se după împrejurări și gustul meșterului.

Pentru a ridica Marele Pod oamenii Chinei noi au pus pe altarul duratei ofrande ale cheltuirii de sine, adică o cu totul altfel concepută jertfa. Prețuri mari, abominabile prețuri au fost plătite stihilor, încă din timpuri imemorabile, de către oamenii stabiliți la fluviu: inundații catastrofice au măsurat tot timpul recolte, așezări, vieți omenești. A venit la rînd prețul luptei, strălucit ilustrat prin Marșul cel Lung, pornit din munții Yennan, a cărui apoteoză a fost trecerea fluviului Yangtse, aci la Nanking, cînd se inaugurează noul destin al Chinei, poporul înarmat se eliberează pe sine și aspirația de totdeauna a unirii nordului cu sudul devine o realitate istorică. Cel de al treilea preț este încoronarea acestei uniri prin Marele Pod, cu întreaga orchestrație tehnică și umană pe care o presupune „epopeea celor trei mii de zile”: opt ani de muncă dîră ('60—'68), 50.000 de oameni participare medie zilnică, 100.000 tone cabluri, fibre și vergele de oțeluri speciale și 1 milion tone de ciment încorporat în lucrare. Este Piramida Apei exprimată sintetic, încît robotul ce locuiește în fantezia cititorului să schițeze instantaneu, cu duh și metaforă, un portret în cîteva linii.

Tocmai schițez un asemenea portret, mental desigur, pentru că mă țin cu ambele mîini de balustrada ambarcațiunii de oțel, foarte convulsională de curenți, jucînd ca titirezul, cu coverta mereu măturată de valuri și militarii stînd la pîndă, gata să mă pescuiască, în caz că vîntul, valul, tangajul, amețala sau răul venind din stomac mă vor azvîrli peste bord; pare-mi-se că, prin reîncarnare, am luat în stăpînire corpul unui matroz din alt timp, trup de cremene, legat în odgoane care țin la tăvăleală, dar am moștenit îndeosebi vicleniile acestuia, pentru că am talentul de a nu mă le-

găna din arcul genunchilor, de a mă smulge dezechilibrului și a păcăli răul de apă mestecînd piine uscată și masînd diafragma cu inspirații prelungite, după care blochez coloana de aer, ca yoghinii, pînă ce simt un ghem de foc la lingurică și, gata, urgia este învinsă. Ceaiul-drapel preparat în salonul ofîteresc mi se cuvine, îl sorb cu fruntea sus, după care îmi continui cartul de rezistență și Marele Pod îmi apare altminteri decît pînă acum: este perfect inelar, două lenticule suprapuse, care tocmai își iau zborul pe verticală de pe cei nouă piloni, rampele lui de lansare. Lenticula de deasupra (galeria de fugă a autovehiculelor) are o deschidere de peste 4 kilometri jumătate și o lățime de circa douăzeci de metri (bandă pe care pot circula în front patru autocamioane), în timp ce lenticula inferioară (galeria de fugă a trenurilor) are coronamentul de aproape 6 kilometri lungime, lățimea însă fiind ceva mai mică decît a celeia de la etaj. Decembrie cețos-fumegos și descărcările pluvioase dizolvă în bună măsură materialitatea construcției, șterg contururile terestre, dau colosului inefabil, o dulce imaterialitate, dans celest și evoluție cosmică.

Las coaja de oțel pe fluviu și urc cu ascensorul 120 metri pe înălțime, la cel de al patrulea etaj al meterezului ce fusese rînd pe rînd Hiperbola Mînilor, Ingemîrare, Miriapod de Apocalipsă, Piramidă Apei, Lenticule Zburătoare. Este cu totul altceva acum, cînd pipăi colosul cu degetele și aștern pe trupul său — foarte material și terestru — covorul ferm al pașilor mei de pelegin incurabil, este Orga Apelor. Podul există, exultă, slujește pe oameni însumînd oceanul de eforturi, de materiale, de aspirație milenară, de talent constructiv, de omenie chineză, fluturînd peste Yangtse un stindard de mîndrie și curaj revoluționar; dar pe lîngă toate acestea, podul știe să și cînte despre cer, apă, aer, pămînt și oameni, simfonia elementelor primordiale, adică apoteoză victoriei comunității în lupta cu forțele oarbe, cu elementele temporal-spațiale, pe care le învinge convingător, definitiv.

Comentam adineaori profesia de petrochimist a fluviului Yangtse. La Marele Pod, cel mai mare fluviu al Chinei cumulează în chip evident un șir de meserii: ingineria constructivă, hidrologie de anvergură, istorismul atîtor vicisitudini milenare, larg comerț de mărfuri, psihosociologia unității nordului cu sudul și, nu în ultimul rînd, politologia luptei, a curajului și victoriei revoluționare.

Declanșăm aparatele fotografice, să facem niște poze pe cînte la podul-monument.

POP SIMION

O perlă a munților RODOPI

Străbăteam cîmpia tracică sedus de ecurile unei mitologii ilustre. Urmăream largul spațiu, brusc înnobilit în memoria-mi de cîntul unui Orfeu care — zice-se — pe aici hălăduia. Dincolo de Plovdiv au apărut dealurile, apoi munții. Peisajul are grandoare și asprime. Stînci. Și șoseaua strecurîndu-se cu incredibilă dibăcie printre înaltele, inaccesibilele culmi, drum milenar străbătut în succesive campanii militare de către greci, macedoneni, romani, bizantini, turci. Faima cucerită cu gladium-ul sau iataganul s-a spulberat de mult, și peste peisaj stăpînește doar plînsul-cîntec al lui Orfeu după Euridice cea „pierdută-n neagra veșnicie”, reconfortantă victorie a spiritului și inspirației artistice asupra forței brutale.

Altitudinea modifică însă repede decorul. Rodopii se dovedesc tot mai masivi, apar brazi seculari, pe culmi sau pe văile mai ferite, strălucește prima zăpadă.

Pamporovo. Surpriza descoperirii unei mari stațiuni montane. Hoteluri concepute într-o arhitectură seducătoare, perfect integrată peisajului de cetină din jur.

De la etajul IV al elegantului și în același timp intimului hotel „Murgaveț” (lemnul și piatra s-au îngemănat într-o construcție de mare armonie, spre lauda arhitecților bulgari). dintr-un ocean de nori pe care pluteau întunecate măguri (sînt înălțimi ce depășesc cu mult 2 000—2 500 m) a izbucnit un soare uriaș, incendiind orizontul. În peisajul de mare echilibru în care se presimte clasicismul Heladei apropiate, zeul-soare se înălța grandios, într-un nimb d lumină, zeu tutelar care a inspirat o civilizație fără pereche.

Este multă lumină, mult soare la Pamporovo, stațiune alpină al cărui nume însuși sugerează rostogoliri incandescente de astre. 237 de zile pe an soarele domină radios munții, climatul blînd fiind influențat — aflui — și de relativa apropiere a Mării Marmara.

Un asemenea univers armonios nu putea decît să atragă. Primele vile și cabane — e drept, modeste, încep să fie construite încă dinainte de război. Dar adevăratul „act de naștere” al stațiunii a fost semnat în 1961, o dată cu înălțarea primelor hoteluri de anvergură și amenajarea pistelor de schi.

Astăzi „Snejanka”, „Murgaveț”, „Orfeu”, „Prespa”, „Rojen” reprezintă o adevărată chintă regală, atuu suprem al organizatorilor de turism montan bulgari, dovadă zecile de mii de turiști autohtoni și străini care iau literalmente cu asalt stațiunea. La acestea se adaugă casele de odihnă, vilele care întregesc armonios un univers al odihnei și sănătății. Un bărbat tînr — are vreo 30 de ani — născut într-o comună din apropiere, directorul stațiunii, Petăr Berov, îmi vorbește cu multă forță de convingere despre perspectivele stațiunii. În viitorii ani, numărul locurilor de cazare va ajunge la 5 000 (în prezent, Pamporovo poate găzdui 1 000 de oaspeți). La acestea se vor adăuga construirea unei case de cultură, a unui bazin de înot acoperit, modernizarea și deschiderea a noi piste de schi etc. etc.

Pentru vizitatorul străin o vacanță petrecută aici, în creierul munților Rodope, reprezintă posibilitatea întîlnirii cu un univers pe cît de inedit, pe atît de atrăgător. Sînt desigur munții respectivi de o frumusețe grandioasă și austeră, decorul sublim-sălbatec al stîncilor Trigradski, „podurile de stîncă”, ciudate formațiuni naturale pe sub care curg torente cristaline. Dar în primul rînd sînt oamenii locului, făuritori ai unui folclor de-a dreptul fascinant și care — iată — au înălțat la 1 620 m superba cetate a bucuriei și sănătății — Pamporovo.

MIHAI HETCO

cum i-am cunoscut pe indieni

Un avion zboară peste necuprinsele întinderi ale continentului brazilian. Undeva, la îmbrățișarea muntelui cu oceanul rămâne metropola cosmopolită, Rio de Janeiro. Mai la sud, Chicago al Sudului, orașul aristocrației profitului, Sao Paulo. Spre interior, triumful modernității: Brasília. Dar undeva e și Rio das Mortes. Nici un fluviu din lume n-a purtat pe undele lui atâtea cadavre. Cadavre de garimpeiros (căutători de aur și diamante); de seringueiros (culegători de cauciuc); de fazendeiros (fermieri). Dar, mai ales, de indieni. Și undeva e Amazonia. Sau Mato Grosso. Sau Rondonia. Sau Minas Gerais...

Cartea lui Lucien Bodard, tipărită recent într-o ediție prescurtată la Editura Politică, ne introduce brusc, fără mânuși, fără divagări savante, în tema majoră a lucrării: masacrarea indienilor. Un masacru prelungit timp de secole. De la napalm la Biblie, de la rufe infestate cu microbi la mitraliere din avion, de la bomboane cu arsenic la epidemii și bombardamente — arsenalul uciderii nu cunoaște lacune. În acest univers, atrocitățile se indentifică cu afacerile. Au existat și există, firește, oameni de bine care și-au făcut din salvarea indienilor o datorie de conștiință și un program de viață.

Pentru inoleni, totul a devenit ucigaș: „nu numai gloanțele aventurierilor, dar și civilizația cu microbi ei, cu alcoolul și chiar cu filantropia ei.” Acesta este punctul de vedere al fraților Orlando și Claudio Vilas Boas, care încearcă, în rezervația lor de pe riul Xingu, să prelungească existența unor triburi salvate.

Încă din primele zile, la Rio — aveam să notez în **Zei desculți**, urmăream avid orice știre sau relatare despre viața indienilor băștinași, uneori, continuând acele povestiri senzaționale, obișnuite din lecturile „**martorilor oculari**”, care-mi formaseră, treptat, din copilărie, un „punct de vedere” (o, cât de greșit!), ele mă tulburau și mă cutremurau totodată. Bătălii sângeroase între triburi de indieni. Săgeți înmuiate în otrava curară. Detașamente militare și misionari trimiși spre pacificarea triburilor... Antropofagie în mijlocul secolului al XX-lea! Iată și reportajul semnat de un reporter al revistei **O Cruzeiro** și de un inspector al Serviciului pentru protecția indienilor... Și iată „expediția Mafia” plutind în amonte pe un afluent al lui Rio Negro, printre țințări și aligatori. Ea întâlnește o misiune adventistă, firește, îngrozită pentru că indienii, fără să dea vreun semn de viață, ascunși în copaci, îi urmăresc toate mișcările, așteptând momentul propice pentru atac... Călătoria continuă prin iadul verde, cutoată butaforia cunoscută, bineînțeles, unatac la indienii (toți membri expediției se dezbracă ca să-și dovedească bunele intenții) „pacificarea”, primirea în sat, „pipa păcii”...

Adevărul despre indienii brazilieni este însă mult mai cutremurător decât toate relatările de groază, puse cap la cap, confecționate pentru cititorii creduli, însetați de senzații tari... Dar despre acest adevăr se scrie mai puțin. Mi-a vorbit primul despre el, denumindu-l simplu „drama indienilor brazilieni”, doctorul Noel Nuthels, care s-a ocupat ca medic, câteva decenii, de asistența sanitară a indienilor, și Orlando Vilas Boas, directorul rezervației Parcului național Xingu, unde, ca pe o „ultimă redută”, locuiesc, pe un teritoriu de 25.000 km² 18 triburi de indieni, menținându-și vechile obiceiuri și mod de viață.

La venirea colonizatorilor trăiau în Brazilia câteva milioane de indieni.

— Cîți trăiesc astăzi? — am întrebat atunci, în 1963.

— O sută — o sută douăzeci de mii, mi-a răspuns doctorul Nuthels.

— Două sute — două sute cincizeci de mii, mi-a răspuns Geraldo Pitaguaray, antropologul-șef al Muzeului indian din Sao Paulo.

— Șaptezeci — optzeci de mii, a evaluat Orlando Vilas Boas.

Cifra exactă n-o cunoaște nimeni.

Există imagini din viața pe care nu le uiți niciodată. Îmi reamintesc și acum acel tablou tragic, reprezentînd zece indieni scheletici, uscați, pe jumătate goi, așteptînd în fața Muzeului indian din Sao Paulo. I-am întrebat ce așteaptă. Mi-a răspuns cel mai bătrîn:

— Dreptate.

Ce s-a întîmplat? De fapt, pentru trecători, nimic neobișnuit. Indienii guarani din Parati au primit o bucată de pămînt din partea guvernatorului, dar „vecinii” i-au alungat. Au fost la guvernator — nu i-a primit. Acum așteaptă „dreptate” din partea Serviciului pentru protecție...

Pe atunci, vinovăția S.P.I. nu era încă de notorietate publică. Vor trece încă câțiva ani pînă cînd amploarea scandalului va face ca „Serviciul pentru protecția indienilor” să fie denumit „serviciu pentru prostituarea indienilor”, îndepărtînd pentru „omucidere” 134 de funcționari ai acestui aparat. Implicați — foști generali și colonei, exminiștri, sau foști guvernatori de provincii. Dar în urmă cu un deceniu, paginile presei braziliene erau încă pline de reportaje senzaționale despre riturile antropofage la indieni, și nicidecum despre realitatea crudă și implacabilă a exterminării indienilor.

— Din păcate, spunea doctorul Noel Nuthels, alături de câțiva „idealiști” — antropologi, medici, etnografi etc, animați de ideea solidarității umane — S.P.I. e plin de funcționari mediocri, oameni inferiori, sub cultura indienilor. Acestora li se alătură și o seamă de exploatare directă ai indienilor. Ca să corespundă scopurilor sale, Serviciul pentru protecție ar trebui reorganizat din temelii...

— Ne preocupăm — îmi spunea atunci, în 1963, Orlando Vilas Boas de salvarea „ultimilor mohicani”. Fugind din fața albilor, cele 18 triburi care se află azi în rezervația de la cursul superior al râului Xingu au ajuns pe această ultimă redută, de unde n-au mai avut unde să se retragă. Am transformat acest pămînt în rezervație națională. Prima condiție pe care o asigurăm aici este menținerea modului de viață tradițional. Căutăm să le ameliorăm situația materială, dar cu grijă, delicat, fără să le forțăm evoluția istorică firească. De la toporul de piatră nu poți trece la fierăstrăul electric, dar îl poți înlocui cu toporul de fier. Salvarea indienilor, cu cultura lor multiseculară, n-are numai o importanță strict afectivă, sentimentală, ci trebuie să ocupe un loc deosebit și în dezvoltarea culturii naționale braziliene. O seamă de vechi datini indiene, pierdute în hățișurile ultimelor secole, sînt pe cale să renască, începe să înflorească din nou artizanatul: sculptura în lemn, olăritul...

A trecut de atunci mai bine de un deceniu. Experiența fraților Vilas Boas s-a amplificat. Din preocuparea plină de îngrijorare a unor cercuri înguste de specialiști, problema indiană a ajuns să ocupe coloana întâi a presei, să se ridice în fața opiniei publice, cutremurătoare ca un semnal de alarmă.

Nu întîmplător, dezbateră problemelor indienilor brazilieni propusă de Lucien Bodard începe tocmai în rezervația de pe Xingu, în bungalovul fraților Vilas Boas.

Claudio, umanistul-idealist singuratic, măcinat de băutură și febră, sintetizează un crez: „Eram încredințat că bunătatea va triumfa asupra cruzimii. Da, credeam în progres, în construirea unei lumi mai bune, în care se va găsi un loc potrivit chiar și pentru indieni. Acum știu că legea celor civilizați este legea celor puternici care nu iartă”. Concluzia experienței celor doi frați Vilas Boas e nemilos de crudă: frații sînt prea singuri și indienii prea slabi...

LA POARTA INFERNULUI VERDE

Zahăr. Aur. Cauciuc. Fiecare „boom” aduce un nou val de crime în infernurile minerale, acvatice, animale. În capturarea brațelor de muncă pentru plantațiile de zahăr, în aventura aurului, în căutarea esențelor rare, a pietrelor prețioase, a latexului, a „sufletelor care să-l slăvească pe Dumnezeu”, în cucerirea pămînturilor. Patru secole de sînge, patru secole de moarte. „Descer indios”, capturarea indienilor, începe încă din mijlocul secolului al XVII-lea. Bandeirantes, Garimpeiros. Seringueiros. Fazendeiros... Coloanele de bandeirantes încep să pătrundă în jungla Amazoniei, iar Belem se transformă în cel mai mare tîrg de sclavi al secolului. În Mato Grosso operează mamelucii, cum sînt denumiți bandeirantes din Sao Paulo. O armată organizată, în frunte cu generali. În fond, hoarde ale morții. Armele ei sînt exterminările în masă, violul, spînzurarea de picioare, țeapa. Genocidul. Ce nu puteau lua cu ei era distrus. Spune undeva Claudio: „Indienii erau adunați din interiorul țării, acolo unde bandele de vînători de oameni și de pepite de aur pătrundeau tot mai adînc, deplasînd mereu frontiere, respectiv ceea ce urma să servească drept frontieră. Așa s-a format Brazilia”.

Dar înadaptabilii indieni nu dau randamentul așteptat. Ei sînt repede dați uitării. Pe marile plantații apar negrii. Comerțul de sclavi e mai ieftin și mai eficient. Civilizația zahărului și a minelor cunoaște o nemaipomenită prosperitate. Amazonia pare uitată. Dar sufletul? Indienii trebuiau oferiți bisericii catolice. Misionarii împînzesc jungla. Șiretlicuri pioase. Minuni, convertiri și o nouă robie. Clipe de glorie, de martiriu, de ridicol și de inutilitate. Parabole biblice amestecate cu ritmuri indiene. Și o nouă boală: neurastenia. Indianul visează jungla. Răscoalele „bunilor sălbatici”.

În mijlocul secolului XIX-lea, la orizont apare un nou El Dorado.

Al „gumei”. Încep să curgă valurile de latex. În mijlocul unei epoci sîngeroase, orașe țîșnesc din pămînt. Sertao, imensul spațiu al foametei, secetei și morții, nord-estul brazilian, își începe exodul spre lumea acvatică a Amazoniei. Forța fizică a unei populații înapoiate,

dar nu degenerate, va pune stăpînire pe junglă. Cu jertfe, desigur. Media: doi morți la tona de cauciuc. Amazonia se transformă într-un lagăr meticolos împărțit, ca o tablă de șah, cu sectoare dominate de seringueiros. Un lagăr al morții cu capitala la Belem, „poarta unui infern verde, cu cote ridicate la bursă”. Un nou capitol al vînațiilor de indieni începe, pentru a-i transforma, astfel, în sclavii „arborelui care plînge”.

Comentariul e succint, de o mare forță expresivă și generalizatoare: „de o parte, bogății și beneficii nemaiauzite, vitelul de aur, rafinamentele eleganței la volan, salturi ale marilor industrii producătoare de mașini de tot felul care merg pe cauciucuri: mașini utile, mașini care produc, mașini care vor servi și la ucidere mai târziu, în epoca tancurilor și avioanelor de vînațoare. De cealaltă parte, în așteptarea unei răsplăți, nimic altceva decît brutalitate, sadism, exploatare. Infernul verde a devenit amfiteatrul uriaș al naturii luxuriante, în care milioane de oameni vor fi transformați în cadavre. Cu orașul Belem drept ghișeu al aberației sociale”.

Jaful e organizat pe sistemul piramidei. Radiografiile pe cazuri particulare ale lui Bodard se încheie cu sinteze de largă forță generalizatoare: „În vîrfurile scării se află bancherii și exportatorii, niște domni burghezi, onctuoși, cu guler și cravate. Ei sînt principalii profitori de pe urma crimelor. După ei vin politicienii, cam corpolenți, mai vulgari decît primii, mai limbuți... În sfîrșit, urmează niște oameni care au ceva de golani, cu o cicatrice mare pe obraz sau un ochi scurs, cu un inel cu diamant strălucindu-le pe deget. Este vorba de așa-numiții seringalistas, antreprenorii gumei, ucigași și gentlemenii în același timp”.

Este epoca în care cea mai eficientă armă a înrobirii celor ce nu știu nici să se iscălească devine registrul și cîntarul.

Metamorfoza socială este urmărită dinamic. În zece ani pier în Amazonia cam jumătate de milion de oameni veniți din sertao. Cei care se adaptează reușesc „aclimatizarea” tocmai pentru că se transformă ei înșiși, urmînd rigorile ipocrite sau brutale ale aceluiași legi: a violenței. „În sertao, ființa cu mîinile cele mai pătate de sînge. pistolero, avea totuși — de bine, de rău — un suflet. În Amazonia nu poți reuși decît dacă te-ai transformat în fiară. Dacă nu ești nimic altceva decît un animal, dacă viclenia, cruzimea, energia s-au dezvoltat deopotrivă, dacă transformarea într-o brută totală, grosolană și totuși agilă s-a desăvîrșit, șansele de a supraviețui cresc. În loc să moară, oamenii omoară ei pe alții”... Astfel, în jungla de cauciuc, indienii devin de prisos.

Există, firește, și o tehnică civilizată a crimei. Cu cască colonială și mănuși. Există drumurile în interiorul junglei. tot mai departe, spre noi pămînturi ale fîgăduinței, unde curge latexul... O societate în uniforme și în frac își construiește o miraculoasă capitală la Manaos. Gigantism și semeție ridicată pe mizerie, viciu și crime. Diamante pe toate degetele bărbaților și ale femeilor. Fiecare din ele corespunde unui anumit număr de cadavre. Pînă în ziua în care încep să producă, ca niște uriașe uzine moderne, pădurile domestice transplantate din jungla sălbatică pe pămînturi asiatice. Ca un cîstel de cărți se prăbușește, peste noapte, marele imperiu al latexului. Nu-l năruiesc armatele, epidemiile sau cataclismele naturale. Ci, cum notează lapidar autorul: „Bursa din Londra”.

De la crahul gumei, triburile care au supraviețuit duc o viață relativ liniștită. Pînă la următorul genocid.

EL DORADO

AUR, URANIU, PETROL, NEBUNIE

Jungla e un El Dorado continuu. Minunile ei sînt amplificate permanent de o imaginație prodigioasă. Dar și de o realitate necunoscută. Neexplorată. Aur. Uraniu. Petrol. Nebunie. Dar înainte de toate pămînt. El trebuie răpit indienilor prin toate mijloacele. Legale și violente. Fazendeiros înaintează spre „interior”. Frontul spicelor și al vitelor cornute. La Rio de Janeiro și la Sao Paulo se spune: „Pe Rio das Mortes sînt pămînturi pe care se poate pune mîna. Pămînturi bune și nu prea îndepărtate. Nu trebuie decît să te descotorosești de indieni”. Dar pămînturi sînt și în altă parte. Pînă în inima continentului. Piloții fotografiază, geologii prospectează. Societățile brazilo-americane cumpără. Pe numele unor senhores brazilieni. O nouă goană după îmbogățire. Ca în urmă cu cinci decenii. O flotă întregă asigură acum transportul. Se construiesc autostrăzi. Camioanele intră pe noua „rodavia”. O

nouă categorie de șmecheri. „Mateiros”. Ei înțeleg că unii trebuie să caute comorile, alții să le vîndă. Mecanismul e construit pe mai multe etaje: o dugheană în oraș și un seringal (uneori pentru contrabandă de cocaină sau arme). Mateiros e prieten cu miniștri și senatori. Are avion, vapor. Uneori o flotă, o escadră. Rețea de telecomunicații. Zăcămintele. Filoane. Și iar vînătoare de indieni. Acum, vînătoarea folosește cele mai moderne mijloace. Bombardamente și mitraliere din avion. Imaginea unei indiene tăiată în două, la mijloc, apare în presă. Un important senhor din Cuiaba ar putea avea neplăceri. Dar un senhor nu poate avea neplăceri, „pentru că în Brazilia există o ordine bine stabilită, potrivit căreia un domn care este foarte bogat, îndeosebi care știe să facă bani, nu este niciodată sîcîit”. Alții optează pentru blîndețe, revin stricnina și variola. Brutele par perimate. La modă e acum inteligența, subtilitatea. Comerțul. Piei pentru zahăr cu arsenic. Pepite pentru alcool. Lista triburilor exterminate, nimicite, decimate, dispărute, lichidate sau „civilizate” n-are sfîrșit.

În epoca modernă, moartea devine un subprodus al științei și tehnicii. Mașini sfîrtecă jungla. Cad copacii, și astfel dispar și aceia ce trăiau în umbralor. Autostrăzi și șosele. Se naște noua Brazilie. Cea a „interiorului”. Unde a dispărut pădurea se instalează civilizația. Apare „civilizatorul”. Cu bucata sa de pămînt. Lui i se dau gratuit, de-a lungul șoselei, mai multe hectare. Șoseaua se întinde în neantul absolut. Printr-un peisaj cenușiu. Printre mlaștini. Printre păduri. Omul de afaceri modern e legat de „Alianța pentru progres”. Sau, cum spun cei de stînga „Alianța împotriva progresului”. Pentru că rodavia este, totodată, o arteră a colonizării. A pătrunderii S.U.A. Agenți secreți și pastori. „Voluntarii păcii”, spioni economici și politici. Puritanism. „Fraternitate”. Recenzarea minereurilor. Misiuni cartografice. Aeroporturi în mijlocul junglei. Se descarcă jeepuri, mașini-amfibii, elemente de poduri, posturi de radio, pistoale-mitralieră... Uraniu. Prezentul profitabil. Rodavia, emblema progresului, așterne calea imperialismului. Artera pînă la Pacific a „panamericanei”. Spre Anzi, prin Peru, spre ocean. Trupe regulate. Lagăre de „soldați pionieri”. Din nou vor trebui desființate cîteva triburi care stau în calea civilizației.

NOUA STRATEGIE: „E INTERESUL MEU SĂ FIU BUN“

Metamorfoza continuă în condițiile noii civilizații.

În epoca nouă, inteligența cîntărește mai mult decît forța fizică. „Oamenii ăștia sînt desul de neobișnuiți. În general, în jurul vîrstei de 40 de ani. De toate originile. Cei mai mulți sînt putem spune, cultivați. Niște aventurieri instruiți în Amazonia, închipuiți-vă ce înseamnă asta! Străini, în general, dar obișnuiți de multă vreme cu țări de acest fel, cu neșutul lor. Gentlemenii nu se știe din ce mediu, cam internaționali, dar nicidecum după modelele cunoscute: președinți de trusturi americane, care pot fi întrezăriți între două bănci, deșeuri ale aristocrației europene, care rătăcesc dintr-un loc în altul, care sînt de vînzare, care pot fi cumpărați”. Nu sînt experți, nici tehnocrați. Niște mici Onassis la începuturile lor... În fond, la fel de duri ca și ceilalți, dar cu o concepție mai nouă despre a face bani.

Cu ei nu mai e vorba de chipuri încruntate. Nu mai e vorba de o ospitalitate în care dăinuie întotdeauna un iz de teamă. Cînd îți lînești un asemenea om, el este cel care se prezintă primul, foarte jovial, spunîndu-și numele și oferindu-ți o țigară de foi — un nume fals și o țigară veritabilă. Și apoi, din proprie inițiativă, individul se pornește să depene povești adevărate, povești născocite, conținînd mult adevăr...

Noul stăpîn, actuala specie care „face bani”, nu e nici cîstit, nici necîstit, nici bun, nici rău, el face parte din cohortele de microbi care se înmulțesc în dezordinea lumii, cu o filozofie proprie, aplicată la interesele momentului: „E interesul meu să fiu bun”. Oricum, să faci avere în junglă fără sadism, fără torturi, fără crime, pare un progres. O tehnică nouă, mai perfecționată, ducînd, din păcate, la aceleași consecințe: dispariția într-un nou mod a indienilor.

„În Amazonia se progresează într-una. Dacă un șmecher descoperă o seminție de indieni, n-o mai extermină. O păstrează pentru el. În loc de sclavie, transformarea în roboți”. Contrabandă pe toate drumurile și furt.

Felurite trucuri perfectează, legalizează deposdările de terenuri indiene. Se ajunge la un asemenea grad de perfecțiune, încît uciderea nu mai este necesară. Deposedați de pămînturile lor, pe care apar fazendeiros, cu suita lor de brute înarmate cu pistoale și bîte, indienii se sting încet de foame și boli. Dar perfecționările continuă. Verbul incisiv al lui Bodard pătrunde în zonele cele mai ascunse ale „afacerii”.

În războiul pămînturilor se aduc alte îmbunătățiri. Zonele indiene, în loc să fie ciuntite, sporesc. E noua tactică a marilor senhores pentru a îndepărta de pe aceste teritorii pe albi mai puțin „mari”. Căci, de îndată ce nu mai au în fața lor decît niște piei roșii proprietari legitimi, după ce se procedează la hotărnicie și înregistrare, totul se lichidează imediat.

Brasilia: umbre și lumini. Arhitectura supraumană a lui Niemeyer. Frumusețea modernă totală. Iluziile optice ale fantasticului. Afaceri cu furnituri de materiale. Cu apartamente. Averi colosale realizate în săptămîni. Realitate și povești științifico-fantastice materializate în beton și sticlă. Dar în urmă cu două decenii și pe aici au trăit triburi de indieni. Dar unde piere pădurea dispare fără complicație și indianul.

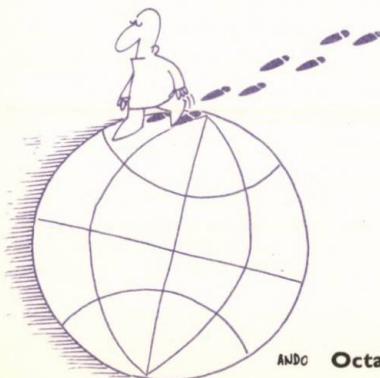
„Fazendeiros au pus stăpînire pe tot. Ei se înmulțesc rapid. Indienii au fost părăsiți. Totul le este interzis. Chiar și vîntoarea, chiar și pescuitul. Mulți au murit. Alții rătăcesc. Copiii au pîntece uriașe din pricina foamei și a murdăriei. În chip de gură, adulții au niște găuri fără dinți. Femeile se prostituează pentru o îmbucătură indiferent de ce”.

E o realitate pe care am cunoscut-o și, ca fiecare care a trecut prin ea, o port în mine cu colibele mizeriei la periferia aglomerațiilor urbane, cu trupuri cenușii întinse printre grămezi de gunoarie într-o amortire vecină cu moartea, cu brațe întinse spre tine exasperant, cu cîrpe, gînganii, păsări... cu dorința supremă de „a fi ca albi”.

În cartea lui Lucien Bodard — analiză pertinentă și sistematică a problemei indiene, îmbrăcînd haina unei largi anchete — alături de cuvîntul autorizat al fraților Orlando și Claudio Vilas Boas, cititorul va asculta povestirile reprezentanților unor categorii sociale direct sau indirect implicate. De la cacicul-afacerist, șef de trib, și curățător de rîuri la arhitectul Oscar Niemeyer, de la aventurierul întîlnit la un bordel de țară, la colonelul ex-șef al Serviciului pentru protecția indienilor, de la învățătorul-negustor exploatator al indienilor la membrii înaltei societăți braziliene, întîlniți în saloane de artă modernă, galeria personajelor și caracterelor umane care populează paginile cărții (din care au fost eliminate unele lungimi și repetări) este deosebit de bogată și variată. Totuși, cu toată profunzimea analizei și precizia observației, **Masacrarea indienilor**, publicată la Paris în 1969, nu explică îndeajuns considerentele economice particulare care au generat procesul exterminării susținute a indienilor și modificările survenite în ultima vreme. Disparația treptată a triburilor indiene din Brazilia al căror număr s-a redus, numai în acest secol, de la 230 la 140, a determinat guvernele braziliene să ia o serie de măsuri menite să ducă la protejarea lor. „Societatea pentru protecția indienilor” care n-a dat rezultatele așteptate, a fost restructurată, au fost create mai multe „rezervații” pentru indieni și, în urma dispozițiilor guvernamentale, abuzurile juridice legate de exproprierea nemotivată a indienilor s-au redus. Cartea nu este însă un tom cu un caracter științific irefutabil, ci, înainte de toate, o carte cu o factură modernă, în care eșafodajul faptelor riguros selectate se constituie într-o tulburătoare literatură-adevăr.

Stilul alert, fraza densă, descrierile de o plasticitate remarcabilă, limbajul colorat, metaforele precise și, de multe ori, șocante, portretizările expresive, organizarea materialului de viață pe un bine studiat crescendo, într-un cuvînt calitățile literare ale scriiturii lui Lucien Bodard o transformă într-o lectură captivantă pe care cititorul o va urmări cu viu interes pînă la ultima pagină.

TOMA GEORGE MAIORESCU

ANDO Octavian Andronic

Magia puterii lui Houdini și frumusețea cascadei Niagara

M-am întors de la cascada Niagara cu sentimentul că frumusețea ei nu poate fi altfel descrisă decât alăturînd tabloului vizual al giganticei căderi de apă, zgomotul inimitabil, ca un muget al unor ființe greu de închipuit, pe care lacurile Erie și Ontario îl deslănțuie la întâlnirea lor.

Văzînd-o, am avut un ciudat sentiment de mulțumire că oamenii au descoperit-o atît de tîrziu, primele știri despre ea venind abia la jumătatea secolului al 17-lea. Puterea ei e mult prea mare pentru ca omul, nepregătit să o întîmpine, să nu se lase copleșit de ea. Omul a apărut însă în fața ei într-un moment în care puterea lui crescuse destul ca el să reușească s-o supună. De aceea, poate, așa cum se arată acum cascada vizitatorilor, ea nu mai este doar o simplă frumusețe a naturii. Ea rămîne, cred, numai pretextul — fericitul dar al naturii — pentru care canadienii cheamă în imens de întinsa lor țară turiști din toate continentele.

Am stat îndelung și am privit-o de pe platforma amenajată special ca punctul cel mai potrivit pentru vederea ei. Era o zi călduroasă de primăvară dar împrejurul Niagarei era frig, frigul tăios și umed pe care vaporii scăpați din șuvoiul de ape îl întrețin la sute de metri de inima cascadei.

Se spune că iarna cascada are culoarea violet pe care o împrumută de la zăpezi. În anotimpurile verzi, șuvoiul de apă seamănă cu lungi fuioare de cîneță topită cu nuanțe verzi atît de bine speculate în nopțile cu jocuri de lumini.

Mi s-a părut ciudat că oamenii — unii dintre ei veniți anume să vadă cascada, întîrziu în fața ei doar cîteva minute. Mi s-a părut chiar că aveau aerul cum că veniseră nu atît să o vadă cît să se convingă că ea există. Niagara, aceea pe care o vedeau acum, era — cu aproximație — aceea pe care toți o aveau în închipuire știută din cărțile de geografie sau din descrierile celor ce la rîndul lor o cunoscuseră.

Nou părea să fie pentru ei ceea ce omul făcuse în jurul acestui dar al naturii.

Astfel că, vizitînd cascada Niagara, e incompletă ajungerea la ea fără plimbarea în parcul Victoria în care horticultorii experți au adus mușcatele roșii, frumoșii trandafiri roz, zambile și narcise, dar și o sumedenie de flori exotice. Din „peisajul” cascadei face parte și ascensorul galben care duce în turnul de unde faci fotografii sau privești fotografiile ori diafilme cu legende adevărate ori închipuite despre temerari care și-au arătat virtuțile de scafandri aproape de miezul cascadei. Drumul întoarcerii de la cascadă se face printre terenuri de golf, pe lîngă campinguri și restaurante, dar și pe lîngă statuia, ca o săgeată, făcută pentru figura istorică a legendarului Isaak Brock. Pe lîngă nimic nu poți trece fără tentația de-a privi.

Așezat în drumul întoarcerii de la cascadă se află și micul muzeu închinat lui Houdini. El poartă numele „Sala magică a celebrității”. Aș vrea să fie așa cum presupun, și, anume, să fie adevărat că nimeni nu vede muzeul Houdini în drum spre cascadă ci la întoarcerea de la ea. Houdini este în acel peisaj al Niagarei ideea de putere a omului. Houdini a existat, a trăit la începutul secolului și a studiat, pentru numerele lui de circ, legile fizicii și arta egipteană dar a lăsat să se creadă că forța lui miraculoasă, curajul și încrederea i le transmisea, ca în legende de dragoste ale lumii, Beatrice, soția lui care n-a lipsit la nici unul din spectacolele magicianului. Nici la acela în care Houdini a intrat în apropierea cascadei închis într-o ladă de lemn ferecată de unde a reușit, printr-o singură, fulgerătoare mișcare a trupului, să se elibereze în 60 de secunde, uimindu-i pentru multă vreme pe cei ce asistaseră.

La ieșirea din micul muzeu, cînd în contactul cu lumina dăinuie încă magia forței lui Houdini, în chioșcuri se vînd seturi de ilustrate cu frumusețea și puterea cascadei Niagara.

DONA ROȘU

orasul laguna

Mașinile ne purtau prin noapte. Lumina farurilor nu putea străpunge ceața și bezna. Nu se vedea nimic în jur, dar chiar dacă n-aș fi știut unde mă aflu, aș fi simțit. M-ar fi avertizat, în primul rînd, mirosul pătrunzător, puternic — altfel decît cel al pămînturilor deltei de la noi, cu care — cît de cît — se putea face o apropiere. Aerul era îmbibat cu arome sofisticate, dar violente, imperceptibile, dar amețitoare, subtile, dar grele... Odată cu ceața, duhnind fierbinte, peste tot pluteau infuzii de putreziciune vegetală: duhuri parfumate de frunze veștede, iz de mîl în care s-au descompus petale, granule invizibile de polen dospit. O miasmă densă, nemișcată și atotcuprînzătoare de început de lume, din care se puteau întrupa larve albe sau negre, viitoare efemeride cu aripi fosforescente sau fluturi cu cap de mort.

Aceasta e laguna!

Apoi deodată — ca și cum am fi trecut dintr-o lume în alta — ceața s-a ridicat, iar de-o parte și de alta a șoselei asfaltate au început să apară flăcări mici, incredibil de mici, cărora aproape că nu le puteai da nici o explicație.

— Mi se pare că nigerienii au nevoie de culoare ca de apă, atrag atenția unei franțuzoaice cu care s-a nimerit să fiu în aceeași mașină.

— Ai dreptate. De altfel toți africanii au patimă pentru culorile vii.

— Patimă? mă mir eu: poate, bucurie...

— Nu vād diferența, zice franțuzoaica.

— Patima alimentează, îndeobște, dramele, care, după cum știți, au un deznodămînt colorat în negru: doliu. Bucuria culorii vii înseamnă viață, tinerețe.

— De asta oare, nouă „bătrînilor” francezi, ne plac culorile palide?

— O, cred că m-ați înțeles greșit! La Paris, culoarea e o chestiune de modă: o decide domnul sau domnișoara Dior. Dar culorile vii, proaspete, explozive au fost și vor fi întotdeauna apanajul popoarelor tinere, de viitor.

— Mai ai și un alt exemplu de popor tînăr, care iubește culoarea?

— Desigur: poporul copiilor...

Eram la periferia Lagosului, marele port nigerian. Străzile, slab luminate sau pur și simplu lăsate în întuneric, își făceau simțită existența după umbrele negre ale oamenilor

care se agitau în pasta strident violetă a nopții. Din loc în loc, bizarerii strălucitoare cărora nu le puteai da încă o explicație logică: arborii erau plini de becuri de culoare roșie, portocalie, galbenă, albastră... ca niște fructe electrice coapte. Oare să simtă nigerenii nevoia ca pomii lor să rodească și noaptea? Oare să fie jocul unei fantezii bogate sau mirajul aceleași dragoste față de culorile vii, expresive?

— Ar putea fi vorba și despre un cult al electricității, meditează, cu glas tare, doamna Sohier.

Ideea franțuzoaicei îmi place;

— Desigur, zeul Kilowat, învinge pe zeul Beznă.

— Dar de ce oare lupta se dă în copaci?

— Ați uitat că ne aflăm în împărăția arborilor de esență tare și a palmierilor? Poporul acesta iese din junglă la lumină.

Spectacolul era într-adevăr uluitor. Prejudiciile noastre livrești erau spulberate de vacarmul lumii moderne în care intrașem, de autostrada, perfect luminată, unde domnea o agitație de neimaginat: sute și sute de automobile, camioane și autobuze, de toate tipurile și de toate culorile, alergau, cu o viteză amețitoare, întrecîndu-se, cu îndrăzneală, apropiindu-se unele de altele amenințător, depășindu-se, încolonîndu-se și răsfrîndu-se, claxonînd cu insistență cînd era nevoie, dar mai ales cînd nu era. Șoferul mașinii noastre părea și el cuprins de frenezia celorlalți: am observat că nu-i plăcea să aibă în față, niciodată, un camion, un autobuz sau o motocicletă și de aceea făcea slalomuri curajoase, dar întotdeauna riscante, scoate capul pe fereastră și vocifera, făcînd semne cu degetul sau amenințînd cu pumnul. L-aș fi etichetat imediat, drept un temperament coleric dacă nu i-aș fi văzut pe toți ceilalți conducători-auto procedînd la fel; apăsînd pe accelerator atunci cînd primejdia de ciocnire era mai mare, tăind calea celor care voiau să le-o ia înainte, virînd, cît mai scurt cu putință și în viteză la curbe. Parcă eram la un raliu de automobile în cadrul căruia protagoniștii erau premiați în funcție de greșelile ce le făceau. Și culmea, din cînd în cînd, șoferul nostru ne arăta, clătînînd din cap cu indignare, cîte un accident:

— Dacă sînt imprudenți!

Iar mașina smucea sub noi cu 120 de kilometri pe oră.

Doamna Sohier tresărea, nemulțumită, apoi își întorcea privirile, cu tristețe, spre mine.

— Și în Franța se mai merge cu 100 pe oră...

— În Franța, da... La Paris, însă cu 10...

Auzindu-ne discutând, Atigli, șoferul nostru, cu care între timp ne împrietenisem, și-a întins puțin capul spre noi și, în englezească lui cîntată, ne-a întrebat, cu toată seriozitatea:

— Paris?... Franța?... O colonie engleză, nu?

Am pufnit în rîs, în timp ce madame Sohier căuta cu înfrigurare, prin poșetă, sticluța cu parfum „Chanel”.

— Vedeți ce ne-a făcut Napoleon? Dacă n-ar fi mîncat bătaie la Waterloo, O-la-la!...

Peste tot, la treceri de nivel, la curbe, pe zidul sau pe acoperișul caselor — mari pancarde de 10—20 mp. — reclame profilate, în general, pe trei articole — te îndemneau să consumi: benzină, răcoritoare, țigări: „Schell”, „Total”, „Mobil”, „7 up”, „Coca-cola”, „Fanta”, „Marlboro”, „Lucky”, „Camel”...

Autostrada, după ce a trecut peste un imens pod de oțel („Carter Bridge” — ne-a atras atenția șoferul, adică „podul Căruțașilor”) — ține, un timp, faleza. Atigli a început sensibil viteza automobilului și din felul cum ne-a privit pe sub sprînceană mi-am dat seama că voia să admirăm frumusețea peisajului. Aici laguna se unește cu Oceanul, iar cristalele minuscule de sare din apa Golfului atenuază miasmele. Pe marginea autostrăzii, pe cărările făcute de talpa oamenilor, perechi de îndrăgostiți mergeau ținîndu-se de mîna, se sărutau. Totul devenise calm, odihnitor. Începusem să bănuiesc, chiar că, Atigli a premeditat totul, că și-a înghebat, din vreme, scenariul filmului de groază al drumului nostru de la aeroportul „Ikeja” și pînă la „Carter Birdge”, că l-a respectat cu strictețe, iar pînă la „Federal-Palace Hotel” va savura, alături de noi, în liniște, și „la pas”, farmecul unei nopți nigeriene, cu lună și orăcăit, îndepărtat, de broaște.

Zadarnică nădejde: șoferul mașinii în care se aflau ceilalți pasageri din avionul cu care călătorisem pînă la Lagos „a îndrăz-

nit” să i-o ia înainte și după vociferările de rigoare (acum binecunoscute nouă), a reînceput acea cursă nebună, nebună, nebună care la o curbă era să ne arunce în ocean, iar la alta în gardul unei frumoase vile. Ferm convins că manevrele lui sînt și pe placul nostru, că îl apreciem pentru faptul că nu se lasă „călcat în picioare” și „murdărit de praful unui Ford „tip 73”, bravul nostru șofer, după ce și-a asigurat înțîlirea de deschițător de drum, ne-a atenționat, ca un veritabil ghid turistic, în ciuda celor 120 kilometri la oră:

— „Adele Road”, „Apongbon Street”, „General hospital”, „State house”, „Ahmedu Bello Road”, „Federal-Palace Hotel”... Finish!

— Mon Dieu!...

— În sfîrșit...

Atigli, zîmbind nesfîrșit de alb, a sărit de la volan, ca un șofer stilat și a deschis larg, ușile „Austin”-ului:

— O.K. Good!

Amețiți de drum, izbiți drept în fața de căldura umedă (anihilată o vreme de viteza mașinii), ne-am dezmeticit cu greu. Iar modernul și impunătorul hotel ce strălucea în fața noastră, în lumina unor proiectoare, „puse cu artă” ni s-a părut un vis dulce și înșelător.

— Dacă afară e atît de cald, oare cum poate fi înăuntru?! a întrebat cineva.

Era o întrebare răspuns, care — cel puțin pe mine — m-a îngrozit. N-aveam „rău de avion”, nu mă temeam de mîncărurile exotice, mă descurcam cu bine într-o „partidă de saună”, la cercul polar, dar căldura acea ta umedă, apăsătoare din Lagos mi se părea imposibil de suportat.

În holul hotelului — unde tot ce era legat de „grozăviile” climei locale se amplificase — așteptînd să ni se dea cheile, am crezut că ne vom înăbuși.

Camerele aveau însă climatizatoare! Eram salvați!

„De temperatura neobișnuită, de umiditatea și circulația diferită a aerului, de radiațiile solare prea intense puteți să vă feriți numai în încăperi cu aerul condiționat...”

— scria, negru pe alb, în broșura cu recomandări medicale pentru cei ce călătoresc în țări cu climă caldă. Și mai departe: „Folosiți-le mai ales în primele zile ale șederii, dar nu abuzați...” „Am abuzat și a doua zi eram răcit cobză!

IULIU RAȚIU

laguna oras

MAROC

Fes, cel mai vechi a fost fondat de marele Idriss II, la începutul secolului al VIII-lea. Între 1269 și 1465, sultanii merinzi au stabilit aici capitala imperiului. Moscheea Karaouiyn, cea mai vastă din toată Africa de nord, Universitatea care a funcționat pe lângă ea (și care număra în secolul XIV — 8000 de studenți!), Souk Attarin — unul din cele mai vechi târguri de mirodenii — având în fața medersa Attarin, cu o frumoasă sală ornată cu migăloase sculpturi în lemn, cîte alte clădiri, morminte, fântîni, îți vorbesc aici despre o istorie febrilă, agitată, dominată — așa cum totul este dominat de mormîntul lui Idriss II — de spiritul acestui formidabil cuceritor. Orașul de astăzi, cochet și liniștit,

Cîmpia marocană, monoton undulată, acoperită cu o vegetație arsă și prăfuită — mari spații dominate de galben și roșu, în toate combinațiile și nuanțele posibile — scoate din cînd în cînd la iveală, în lungul șoselei, dincolo de perdelele de aer incins care tremură pînă în înalt, albul năucitor al cîte unui oraș. În lungul acelei apariții crenelate, care acoperă dintr-odată linia orizontului, zărești petele de verde, acoperișuri de moschei, un verde puternic și strălucitor, posibil altfel numai de-a lungul riurilor sau departe de tot, în bănușii munți Atlas, lângă inimile berberilor. Poate mai mult decît culoarea unei religii și a unor cuceriri, verdele este aici culoarea unei nostalgii.

Cînd nu debutează în alb, așezările se acoperă de același roșu al pămîntului ars, cum se întîmplă la Marrakech, unul din cele patru orașe imperiale ale Marocului, celelalte chemîndu-se Fes, Rabat, Meknes.

este închinat vechilor muze, modernului turism și artizanatului din totdeauna. Amestecul de trecut și prezent se înregistrează peste tot, după legi neștiute, în arhitectură, îmbrăcămințe, în mijloc de transport sau de muncă și, ca un reflex necesar — în felul de a gîndi și de a acționa. Respectul pentru propria istorie este în Maroc, un fapt; un fapt evident, singurul care poate să explice nu numai existența unor ziduri de lut vechi de secole, ci și a unor tradiții de aceeași vîrstă.

Pe acest fărîm, pentru un român, Marocul oferă între alte surprize și pe aceea uluitoare, a unor corespondențe culturale. Cînd pe scena festivalului folcloric de la Marrakech — care se desfășoară anual, cu un mare fast și cu o largă participare — urcă berberii, am putea gîndi că sînt oșenii noștri: același ritm, aceleași sunete, același mers legănat și tropotit, îndemnat de „stri-

gături" — pe care, aici, le rostesc numai femeile. De unde vin toate acestea?

Pe vremuri, stăpînirea romană ajunsese și aici. Urmele ei nu se întîlnesc cu atîta evidență ca în România, totuși influența civilizației romane a fost puternică, deși „înghițită” apoi de cucerirea islamică.

Plecînd din Fes, părăsind șoseaua pentru un drum accidentat de munte, se ajunge la Volubilis, punctul cel mai de sud al stăpînirii romane în Africa. Închinat lui Orfeu, orașul — înfloritor altădată — este astăzi un imens muzeu, rar străbătut de vizitatori, în ciuda excepționalei sale valori documentare și evocatoare. Construit în terase care ocrotesc platoul central, înconjurat de mai multe rînduri de ziduri, Volubilis era ocrotit de năvăliri, nu însă și de cutremure și surpări, care aveau să-l distrugă. Au rămas, pe platoul central, coloanele templului lui Jupiter. Treisprezece trepte coboară dintre cele 4 coloane frontale spre locul de sacrificiu. O biserică, din care nu s-au păstrat decît cîteva arcade, marchează apropierea de un forum larg, între coloanele căruiua nu se mai văd decît soclurile statuiilor și un imens cadran solar; între pietre, plumbul — liant des folosit de romani — e învins nu doar de scurgerea timpului, ci și de fire subțiri și înalte de iarbă.

Ruinele a două fîntîni publice și ramificațiile conductelor de fișlă amintesc că orașul avea, în ciuda locului secetos și a înălțimii pe care era așezat, o rețea de apă potabilă și canalizare; iar ruinele termelor, cu burlanele de ceramică prin care veneau vaporii fierbinți, dovedesc că romanii înstituiseră și aici aceeași necesară voință de confort și civilizație care i-a întovărășit peste tot. Zdrobitoare de grîu și de măsline, mici mori manuale, cioplite dintr-o piatră vulcanică dură, adusă din Atlasul mijlociu, pomenesec despre muncile și culturile locului.

Un arc de triumf, închinat lui Caracalla, simbolizează formidabila putere a romanilor, care și astăzi, te poate face să uiți distanța care separă Atlanticul de Marea Neagră. Între vechile pietre, ascultînd șuieratul vîntului printre înaltele coloane, urmărind săgețările soptirilor prin iarba uscată și foșnitoare, te-ai putea crede la Histria. Din loc în loc, descoperi cîte un mozaic perfect păstrat; și rătăcind cu ochii pe desenul lui, care a încorporat și motive berbere în decorațiile marginale, înregistrezi pentru o clipă, acut, dar nu și limpede, sentimentul timpului. Cum din nefericire — sau, poate din fericire — acea intuiție e de scurtă durată, revii la gîndurile unui turist și ascuți conștiințios explica-

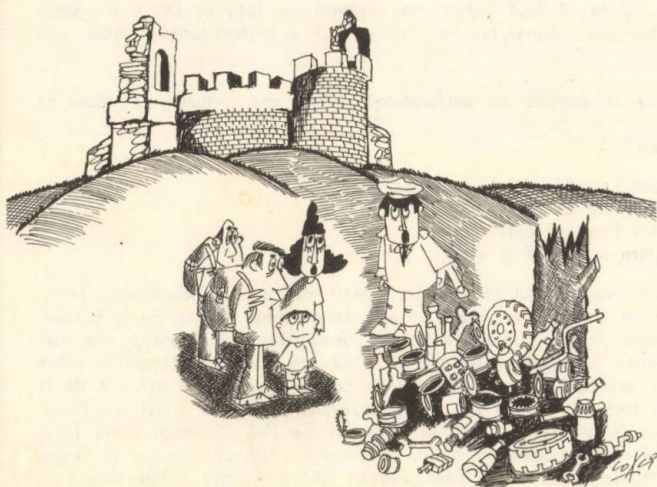
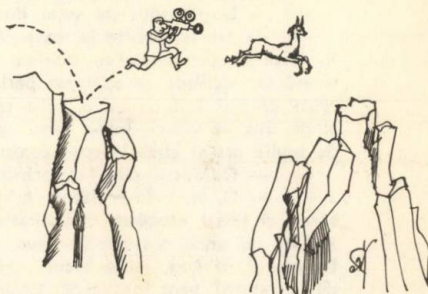
țiile ghidului care, ca orice ghid din lume, îți atrage atenția în fața unei minuni reprezentîndu-l pe Orfeu cîntînd, în mijlocul coroanei unui imens arbore, de care atîrnă, ca fructele, elefanți, lei, tigri, pantere, șerpi și păsări necunoscut, subjugate de vraja unei muzici care le înconjoară — deci, tocmai atunci, ghidul îți spune că acelea sînt animale „specific africane”.

(La Split, în Jugoslavia, pe coasta dalmată, iubită de Domițian, aveam să văd un mozaic la fel, numai că de crengile copacului atîrnau — înfiorate de sunetele lirei lui Orfeu — animale „specific europene”. Am înțeles atunci, dintr-odată, poate mai bine decît în orice tratat de istorie, ce-a însemnat civilizația romană, voința ei unificatoare care făcuse din Mediterana o mare interioară...)

Plecînd de la Volubilis, pentru ca totul să se contopească, întîlnești la mai puțin de 3 km, Moulay Idriss, cu mormîntul celui care a adus Coranul pe aceste locuri, sultanul Idriss I, un loc către care, anual, are loc un important pelerinaj religios.

Dar, Marocul de astăzi, la 20 de ani de la proclamarea independenței, nu trăiește — și cum ar putea să o facă? — numai din pioasa conservare a conștiinței unui glorios trecut. Imperativele prezentului, necesitatea de modernizare și dezvoltare a țării, se fac, de asemenea, simțite. Cele trei priorități în planul de dezvoltare al Marocului, priorități stabilite, încă în 1968, sînt; agricultura, turismul și creșterea cadrelor proprii de tehnicieni și ingineri. Agricultura înseamnă pentru Maroc, în primul rînd, extinderea sistemelor de irigații capabile să asigure producții de cinci ori mai mari. Turism — o accelerată investiție în construcția de hoteluri și drumuri, o bună propagandă a obiectivelor turistice nenumărate și de mare valoare, răspîndite pe întregul teritoriu al țării. Și poate cea mai importantă hotărîre, căreia îi sînt alocate sume ajungînd pînă la 20 la sută din bugetul anual: crearea unui învățămînt național, care să asigure în scurt timp necesarul de cadre calificate. În sfîrșit, crearea unei industrii moderne (existînd condiții excelente pentru dezvoltarea ramurilor extractive, textilă și alimentară) și preocuparea pentru punerea în valoare a principalelor zăcămintele ale subsolului marocan — fosfații și petrolul — reprezintă pentru „țara de la margine”, cele mai sigure rute ale viitorului său. Sînt drumurile unor justificate speranțe.

MIHAI CREANGĂ

IAR VERA CARE-ACUM

Se zice că oamenii care au trăit mult timp alături ajung să-și împrumute unul altuia trăsurile chipului și privind-o acum pe Vera Călinescu am impresia că regăsesc pe obrazul său ceva din expresia bărbatului lângă care a stat aproape 40 de ani. Să fie numai o părere, să fie în această încăpere mică, între scaunele, tablourile, patul în care, în ultimii ani, bolnav, scria George Călinescu — o umbră din acel **genius loci** care nu se pierde? O ascult pe Vera Călinescu, o urmăresc în timp ce-mi arată cărți, obiecte de viață, vitrinele cu zeci de păpuși și brelocurile aduse din călătorii și mă gîndesc că, fără îndoială, privirea ei i-a inspirat lui Călinescu versul din „Lauda lucrurilor”: „O, tu, cu ochi albaştri, cît de frumoasă ești!” Și, desigur, nu întîmplător, ciclul se chema „Statornicie”...

George Călinescu a fost un mare și pasionat călător — nu numai în spațiul vast al spiritalului, al timpului cultural, dar și în sensul cel mai direct, geografic.

— L-ați însoțit pe soțul dumneavoastră numai în vacanțe?

— Am luat parte la toate călătoriile lui. Nu pleca niciodată fără mine. O dată a fost undeva, în jurul Bucureștiului, cu mașina. A venit acasă plin de sînge, m-am speriat foarte rău — avuseseră un accident, se spărsese parbrizul, fuseseră cît pe aci să nimerescă sub un tren. Asta e din cauză că n-ai fost cu mine, mi-a spus. Credea că de cîte ori nu sînt cu el are ghinion. Se temea și de ziua de vineri. Într-o vineri a murit, joi spre vineri... Da, mă lua cu el peste tot. Am mers de multe ori și cînd începea campania electorală, în județul în care era deputat.

— O făceați din îndatoririle de bună soție?

— O, nu! Îmi plăcea, mă bucuram nespus. Încă din primii ani de căsătorie, cînd eram săraci și tineri, umblam mult. Peste tot ne duceam ca doi prieteni entuziaști. Mai ales la țară, în Ardeal, de unde era familia mea. Ne scăldam în rîuri, el scria pe prispă. A început „Viața lui Eminescu” la Rod, iubea locul acela foarte mult. Mai tîrziu, pe vremea cînd conducea „Institutul de literatură” l-am însoțit de nenumărate ori în excursiile de studii. Pe unde n-am colindat pe urmele scriitorilor? Știau dinainte, pas cu pas, tot ce trebuiau să cerceteze, făceau un plan amănunțit al fiecărui traseu. Colectivul era minunat, era o plăcere să mergi în cercetare cu ei. Ovidiu Papadima, de exemplu, era și un animator de excursie foarte simpatic.

— Și Călinescu?

— Era foarte copilăros și-i plăcea să facă glume, ne simțeam cu toții ca într-o frumoasă familie de drumeți. La mare însă mergeam numai noi doi. Într-o vară a învățat singur limba rusă cu cartea pe plajă.

— Înota?

— Da, bineînțeles, dar nu ca un înotător de performanță. Iubea apa, valurile, îi plăcea să contemple natura.

— O și spunea în „Impostură”:

„La Pontul Euxin am fost să pun întrebări.

S-aud tumulte de mări.

Și ca Ovid de pe mal.

Să contemplan spumă și val”.

— Nu ezita niciodată, cînd se ivea prilejul să vadă un peisaj nou, un loc necunoscut. Într-o vacanță la Techirghiol, întorcîndu-ne de la plajă, am văzut un afiș care anunța o excursie la Ecrene. Ne-am înscris și noi, numai că, atunci cînd am ajuns la Balcic, lumea din grup, obosită, n-a mai vrut să plecăm mai departe. Călinescu s-a supărat teribil, ținînd minte că avea un baston în mînă și-l tot agita, cerînd conducătorului excursiei să mergem pînă la capăt, cum fusese anunțat de la început. Pînă la urmă s-au lăsat cu toții convinși și am ajuns, însfîrșit, la Ecrene. Locul era foarte frumos — cer albastru, singurătate, golful mării... La un moment dat lui Călinescu i s-a făcut foame. Mă pregătisem, ca totdeauna cînd porneam la drum, ardeleneste, luasem mîncare la desagi cum se zice, pui fript și tot ce trebuia. l-am întins masa. Parcă-l văd și acum: stătea singur în mijlocul plajei, turcește, cu șervetul la gît, contempla zarea și se gîndea la ale lui. Știam că în clipele acelea nu mai vedea pe nimeni în jur. Ceilalți formaseră grupuri-grupuri, se plictisiseră

așteptându-l și arătau foarte enervați. M-am dus la unul, la altul, le-am zîmbit cît mai grațios, încercînd să le explic că așa era el, absent. La întoarcere s-au făcut în mașină tot felul de glume pe socoteala noastră, dar cred că nici nu le auzea.

— Înțeleg că dumneavoastră erați, de fapt, „managerul” în călătorii.

— Ei, da, eu eram totdeauna cu partea materială, un fel de administrator. Eram ca Sancho Panza cu Don Quijote. Mă îngrijeam, ca și în viața de toate zilele, de lucrurile practice. Călinescu n-avea deloc aptitudini pentru așa ceva, era un chin pentru el să se descurce în treburi bănești. Cînd îi trebuiau, de exemplu, pantofi noi, îi luam măsura cu o sfoară și mă duceam singură la magazin. La croitor nu putea să suporte mai mult de o probă. Cu tramvaiul nu se ducea niciodată, iar să conducă mașina nici nu se gîdea. Îi plăcea foarte mult să meargă pe jos.

— Dumneavoastră găteați ?

— Eu și cînd nu găteam el observa imediat. A și scris într-un loc — cînd vreau să mîncînc bine, las femeia de serviciu liberă.

— Cîinele din fotografia aceasta este celebrul Fofează ?

— Da, a fost o mare dragoste între ei. Cînd Călinescu a plecat în China, Fofează a refuzat să mai mîncînce. Abia l-am salvat, i-am adus hainele stăpînului lui, dormea pe ele și așa s-a mai liniștit. Am zis de multe ori că ajunsese să-i semene și la expresie. Uitați-vă, nu vi se pare ? Era un cîine teribil; mușca fără discuție, dar Călinescu îl lăuda, zicea că e un animal foarte deștept. Am plătit o mulțime de bani pentru isprăvile lui Fofează. Una-două și haț! apuca pe cineva de picior sau de rochie. Îl luam cu noi peste tot, avea cortulețul lui special. O dată, un bărbat a vrut să-l fotografieze, dar Fofează, care nu agreea publicitatea, a fugit cu cort cu tot.

— Cîți ani a trăit ?

— 16 ani. Călinescu l-a îngropat în curte. Iubea foarte mult animalele. Broasca țestoasă Roza, pe care ați văzut-o cînd ați intrat, e de pe vremea cînd trăia el. Acum mai am una, i-am dat numele Mitocanul. Crezusem că vrea s-o bată pe Roza, dar, de fapt, îi sosise timpul împerecherii. Într-o zi, nu știu cine ne-a aruncat peste gard un șarpe de la gîrlă. Mi-a fost frică și am chemat un om să-l omoare. Atunci a apărut Călinescu. A făcut un asemenea scandal, că m-am dus să mă ascund în pod. Pînă seara nu m-am dat jos. Trebuie să știți că și eu sînt foarte copilăroasă.

— Ce făceați cînd Călinescu se supăra ?

— Mă feream să-l contrazic în vreun fel, să-i măresc enervarea.

— Îmi amintesc acum poezia sa intitulată „Vera” :

„Iar Vera, care-acum mînia mea n-o gustă
Plîngînd cu-amărăciuna în a ei veche fustă,
Cînd o va reafila pe fundul unui scrin,
Mă va găsi suav și de blîndețe plin...
Va zice : Unde-i el cu trăsnet să mă certe
Și-apoi, ca după ploaie, să ridă și să ierte ?”

— Adevărul este că era un om de o delicatețe sufletească și de o bunătate rară... Fiind impulsiv, se manifesta uneori violent, dar după asta nu știa ce să mai facă pentru a te împăca. Suferea cînd vedea că ești supărat din pricina lui. Știu că și la facultate ori la Institut a fost uneori aspru, cu toate acestea toți oamenii din preajma lui l-au adorat.

— Ați povestit într-un interviu împrejurarea în care l-ați cunoscut pe Călinescu, aceea cu ceasul pierdut în iarbă. V-ați îndrăgostit de el chiar de atunci ?

— Da. Și l-am ascultat în toate, așa cum și-a dorit el. Nu mi-a fost greu s-o fac. Eu altă viață decît cea alături de el n-am cunoscut. Abia terminasem liceul cînd m-a luat de soție. Cu el mergeam la spectacole, cu el plecam în vacanță și în călătorii — singuri. Noi n-am dus ceea ce se cheamă „o viață mondenă” și nici nu i-am dus lipsa.

— Știați cînd are o idee nouă pentru lucrul său ?

— Începea să se plimbe prin curte, dădea drumul la jeturile de apă ale fîntîinii arteziene și atunci știam că are de gîndit și mă retrăgeam să nu-l tulbur... Era un bărbat alături de care nu te-ai fi putut plictisi vreodată. Acum, singură, îmi amintesc mereu ce spunea — că numai proștii se plictisesc în singurătate. Sînt însă tristă, simt un mare gol de cînd nu mai e. Tot ce am făcut pentru el ca soție n-a fost un „sacrificiu”, a fost sentimentul că-i sînt de folos.

— Ați înțeles de la început că trăiți alături de un om mare, de un om genial ?

— Ce puteam să realizez atunci, la 18 ani ? Mai tîrziu însă...

— Vă citea ceea ce scria ?

— Îmi citea tot. Îmi cerea părerea și-i spuneam ce credeam, cum simțeam. Uneori, ascultîndu-mă, corecta. Îmi zicea că eu reprezint pentru el bunul simț al poporului. De la început m-a învățat să citesc cărțile cu metodă — citește în întregime un autor, spune, toată opera lui, numai așa poți să-l înțelegi bine. Acum, citeodată, mai citesc și romane polițiste — sînt ca un elev care, nemaifiind controlat, își permite mici libertăți. Biblioteca lui se află în celălalt corp de clădire, unde

este muzeul memorial. E casa veche a părinților mei pe care, cum veți vedea, a păstrat-o cu pereții albi, ca niște chilli. Grinzile de lemn de pe tavan a pus să fie vopsite în roșu pompeian. La nișele în care a așezat statuete a muncit alături de zidari.

— Citind „Bietul Ioanide” oricine și-ar fi închipuit casa dumneavoastră o clădire impozantă, oricum, mult mai complicată.

— Călinescu se pricepea la arhitectură, studiasse stilurile încă din tinerețe, în Italia. Dar el a fost un om modest, trăia acest echilibru, armonia, în planul ideilor și al artei. Pentru sine s-a mulțumit cu puțin.

— A revenit de multe ori în scrierile sale asupra albului.

— Îi plăceau, într-adevăr, albul, albastrul. Dar pe mine, nu știu de ce, mă îmbrăca numai în roșu. Când a venit din Uniunea Sovietică mi-a adus un palton roșu, corai. Nu era, totuși, culoarea mea preferată, dar o îmbrăcam ca să-i fac plăcere. Coloristica în pictură tot prin el am învățat-o. Aveam gustul frumosului și Călinescu mi-l cultiva. Îmi explica, îmi dădea lecții pe loc. M-a luat cu el în Italia pe care o cunoștea atât de bine. Acolo am umblat mult, foarte mult pe jos, am colindat satele. Călinescu îi iubea mult pe latini. Și în Germania am fost împreună cu el.

— Ce spunea despre nemți ?

— Că sînt foarte serioși, un popor care nu trișează, îi stima pentru spiritul lor grav. S-a întors cu o foarte frumoasă părere despre China și despre chinezi, admira politețea lor rafinată, sobrietatea lor. Îi iubea pe ruși, era entuziasmat de profunzimea gândirii lor, de marea literatură pe care au dat-o lumii. Cum vă povesteam, a învățat rusește ca să-i poată citi pe marii scriitori în original.

— Colecția dumneavoastră de păpuși este foarte interesantă. Ați fost în toate țările din care provin ?

— Nu chiar peste tot, dar în multe dintre ele. Nu m-am gândit de la început să fie o colecție. Călinescu mi-a adus mai de mult cîteva păpuși din Franța, apoi, încet-încet, eu însămi mi-am adunat din locurile pe care le-am vizitat cîte o amintire și cele mai bune mi s-au părut aceste figurine îmbrăcate în port național. Această e chiar din orașul lui Napoleon, dincoace îl vedeți pe Henric al VIII-lea al englezilor, aici este costumul purtat de localnici în San Marino... În China și în Tunis n-am fost, păpușile mi-au fost aduse de prieteni. Am strîns pînă acum peste o sută.

— Văd aici un Don Quijote.

— Da, acum fac și colecție de brelocuri ! Uitați-vă, recunoașteți Turnul din Praga ? Aici vedeți cedrul din Liban, apoi barca lui Columb și emblema Cracoviei.... Călătoresc mult — poate pentru că m-a pasionat totdeauna necunoscutul. Nu plec singură, prefer excursiile în grup. De fapt, plecînd, eu am sentimentul că merg mereu pe urmele lui... Fiecare drum pentru mine este cîte o convorbire pe care o port în gînd cu el. Îl caut mereu, pe acolo pe unde am fost cîndva împreună...

ANDA RAICU

Povestea Foisorului de foc

Din marea de verdeață și de acoperișuri plate, de zinc, se ridicau zvelte ca niște puncte de exclamare, scrutînd cele patru zări ale Bucureștilor: foșoarele. Din înălțul lor, oameni anume tocmiți, zăreau unde, în ce loc izbucnise incendiul și dădeau imediat alarma.

Fără-îndoială că multe pojaruri au putut fi evitate, grație pîndarilor care din înălțimea foșorului mînăstirii Mihai Vodă, a Colții, Agiei, de la Podul Tîrgului din Afară, sau a Văpselii de Roșu, scrutau zi și noapte haotica alcătuire din lemn care era Bucureștii Evului Mediu.

Cu toate acestea, Capitala a cunoscut destule dezastre de acest gen, cele mai devastatoare fiind incendiile din 1812 și 1847.

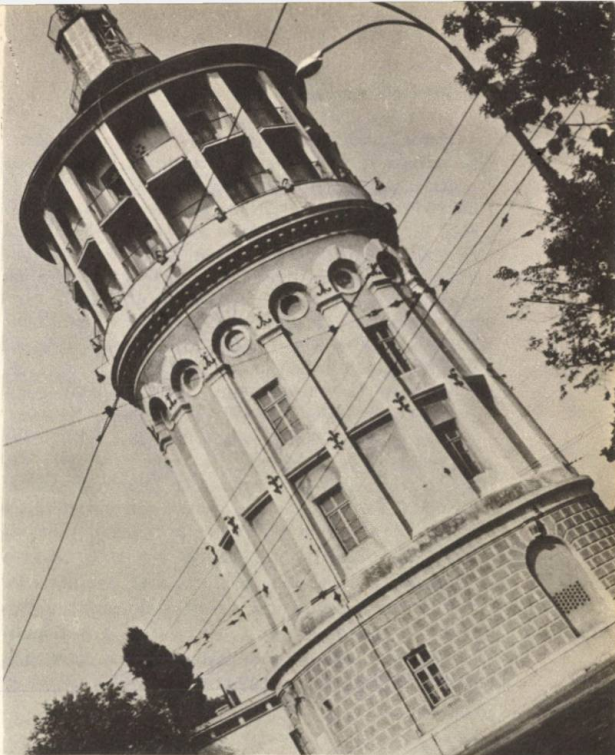
La ultimul care a distrus 1850 de clădiri — o cincime din oraș — a fost martor ocular Anton Pann. Impresionat de cele văzute scrie, ceea ce s-ar putea considera a fi un reportaj în versuri, din care cităm :

**...Sfîntul Dimitrie nu s-aprinsese
În preajma-i focul încă ardea
Și Bărăția o cuprinsese
Ca un balaur o mistuia**

**D-aci la Vergu se văzu-n pripă
Prin tot orașul grozav aprins
D- aici Lucacii ca într-o clipă
Și Udricanii ardea nestins.**

Dezvoltarea ulterioară a orașului, construcțiile din piatră și cărămidă care înlocuiau tot mai mult pe cele din lemn, în fine, organizarea unităților de pompieri și dotarea lor cu material tehnic adecvat, reduc substanțial numărul și proporțiile incendiilor. În 1891 se ridică Foșorul de Foc, cea mai reprezentativă clădire de acest gen din oraș. Înalt de aproape 50 m, turnul domina o bună parte a Capitalei. În afară de rolul de „detector de incendii”, ca să-i zicem așa, construcția servea și ca rezervor de compensație (putea înmagazina 72 vagoane de apă). În 1910, odată cu introducerea telefonului, tac pentru totdeauna trompeta și clopotul care anunțau că undeva, în perimetrul „Tîrgului din Afară” era foc. După 1934, clădirea, atît de inedită în peisajul cotidian bucureștean, capătă alte destinații, toate improprii (a fost ani și ani depozit). De-abia în 1962, odată cu inaugurarea „Muzeului pompierilor” este repusă în drepturile sale, valorificată așa cum se cuvine.

...Din vârful Foșorului de Foc, zăresc Bucureștii pînă departe. Sub mine, vechile cartiere, atît de evocatoare. Iar la orizont, înlănuindu-l, succesiuni de metereze înalte, albe, strălucind în soare — noile

cartiere. Cobor apoi treaptă cu treaptă. La fiecare etaj (sînt trei la număr) descopăr o nouă filă din vechea, dramatica și eroica poveste a înfruntării omului cu focul. Machete, reconstituiri ale primelor pompe de stins incendiile: cea a lui Ctesibios din Alexandria, (sec. III î.e.n.) și a lui Heron (originar tot din marea oraș din Nordul Africii, trăitor însă în al doilea secol al erei noastre). Într-o altă sală, contemplan modul de organizare a luptei împotriva incendiilor în perioada Evului Mediu românesc. Unelte, pompe, „tulumbi”. Breslelor zidarilor, dulgherilor, fierarilor, tîmplarilor și hornarilor le incumbă această activitate.

Trec pe lîngă vitrine ce adăpostesc uniforme de epocă, re trăiesc momentul dramatic din Dealul Spirei cînd o mînă de pompieri au rezistat eroic armatei otomane venite să înăbușe revoluția de la 1848. În timpul războiului din 1877, pompierii și-au avut contribuția lor de glorie și sînge la marea epopee a luptei pentru deplina independență națională. În fine, la etajul inferior și la parter, ne întîlnim cu activitatea modernă, a pompierilor noștri. Un echipament ultramodern le stă la dispoziție (autopompe-cisternă, autotun de stins incendii etc.) toate produse de industria noastră.

Mă opresc aici, sperînd că am incitat suficient curiozitatea eventualilor vizitatori ai unuia dintre cele mai inedite muzee bucureștene. În plin centrul Capitalei, silueta sa singulară atrage și emoționează, ca un cîntec de demult.

MIHAI HETCO

O hăituială de cerb

Așa e obiceiul când ne aflăm la o aniversare : se povestește mai întâi de începuturi. Despre valea aceasta superb împădurită și străjuită ca o cetate de vîrfurile munților Cerbu și Pufu, pe fundul căreia își deapănă cîntecul de apă cristalină rîușorul de-i zice Slănic, pomenit mai întâi într-un hrisov dat de Constantin Cehan Racoviță în prima zi a ve-leatului 7265 (1757) ; scriseseră grămăticii ace-stui domn, care a stat în două rînduri pe tronul Moldovei, ca să știe toți că toată valea Slănicului laolaltă cu salina Ocna alcătuiesc moșie domnească.

Mai apoi s-a vorbit mult de valea Slănicului cînd cu întîmplarea serdarului Mihalache Spiridon. Era pe la 1801 cînd pomenitul serdar ce mai avea și porecla de Mihăluță, pe atunci cămăraș de ocnă, adică împlinea treaba de administrator al salinelor de la Ocna în folosul domnitorului, a purces într-o zi la vînătoare prin văile pline de hățiș. În cancelaria cămărașului s-a scris că acea zi era în 20 iulie. Dar să reproducem mai bine întîmplarea așa cum a fost povestită de scriitorul ger-man Wilhelm de Kotzebue — cel care a fost mulți ani consulul țării sale la Iași — într-o carte apărută la București, în 1884, intitulată „Tablouri și

căzu ostenit pe-o stîncă unde la picioare curgea vîrîind apa Slănicului. Deodată vede țîșnind un izvor din stîncă, apa lasă urmă gălbuie în calea sa cea scurtă pînă la rîu. Vînătorul gustă dintr-însa cu luare-aminte, se întoarce peste cîteva minute cu o butelcă la locul descoperit pe care-l însem-nează cu ramuri de copaci ; acum se află în stare de a-și supune descoperirea prietenilor săi din Ocna spre a fi analizată. Prietenii recunosc că apa este minerală și că în străinătate este întrebuin-țată spre tămăduirea boalelor. Serdarul nu-și cruță osteneala de a mai face o dată drumul cel grozav de greu ; ia oameni cu dînsul care curăță locul împrejurul izvorului și pe cînd, pentru întia dată de la facerea lumii, se aude răsunînd securea în această sălbătăcie, mai descopere un al doilea iz- vor mineral alături cu cel dintîi, dar deosebit de acesta la gust și la față. Istoria nu spune dacă zelul său s-a aprins mai mult vindecîndu-și cu descoperirea sa vreo boală oarecare, dar faptul e că Mihalachi Spiridon fără îndemnul nimănui mai descoperi în anii 1804 și 1807 izvoarele nr. 3, 4 și 5 și... izbuti, prin tăierea pădurii și spargerea stîncilor să facă un fel de drum pe care oamenii erau în stare să meargă la izvoare cel puțin călare.”

Vorba scriitorului Kotzebue, cămărașul Miha-lachi a arătat o mare grabă să pună mîna pe

slănic 175

schite din Moldova” : „Un vînător din cei cu ade-vărată patimă a vînatului, serdarul Mihalachi, că-mărașul ocnelor din Tîrgul-Ocnei, gonea în anul 1801 un cerb pe valea Slănicului, nelocuită de nici un suflet omenesc și acoperită cu o pădure seculară prin care abia-ți puteai face drum. De-a împușcat vînatul sau nu, puțin ne pasă, dar el

izvoarele descoperite de el. A intuit, se vede, ad-ministratorul ocnelor domnești că pe valea Slăni-cului se poate înjgheba o afacere bună. După 1808 serdarul cere învoire domnitorului Scarlat Calimachi să strămute pe Valea Slănicului, „la izvoa-rele lui” 12 familii de „rufetași” — țărani care munceau la ocnele de sare — care fiind scutiți de

biruri erau obligați, în schimb, să grijească de apele minerale și de cei veniți să se trateze. În 1826 domnitorul Ioniță Sandu Sturza aprobă ca numărul familiilor de rufetași care îngrijeau izvoarele tămăduitoare să fie de 27.

Strălucire

După 1887 băile Slănicului cunosc o mare extindere. Este anul când s-a făcut sistematizarea stațiunii. Cu trei ani înainte terenuri mărginașe s-au vândut la particulari și bogătașii din București, Brăila, Galați și Iași se reped să-și construiască vile la Slănic. Se înalță apoi o mulțime de hoteluri, un cazinou cu sală de teatru, concert și bal, o sală de cură, un inhalator cu instalații moderne — pe atunci — pentru pulverizație, căci se descoperise că apele minerale de aici au o mare eficiență în tratarea afecțiunilor respiratorii. Se fac și alte lucrări edilitare — poduri și podețe, se captează izvoarele, se montează primele instalații moderne de băi, se construiește uzina electrică, linia ferată Adjud-Tg. Ocna, apoi șoseaua Tîrgu Ocna-Slănic Moldova, cu patru poduri de fier peste apa cea năbădăioasă a Slănicului. Faima stațiunii a crescut mai ales când doctorul Zotta, face primele analize ale apelor de Slănic și se constată marea lor varietate și puțința de a se trata un

asezări balneare românești. Reconstrucția Slănicului a început la câțiva ani după pustiirea sa, dar o dezvoltare explozivă a avut loc de-abia după naționalizarea stațiunilor balneo-climaterice din țara noastră. Au fost reconstruite vile, hoteluri, au fost instalate cele mai moderne mijloace de tratament balnear. În urmă cu trei decenii se puteau trata aici, anual, doar în lunile iulie-august, cam vreo 1 500 de persoane; acum aproape 50 000 de oameni vin la Slănic, pe tot parcursul anului, să-și îngrijească sănătatea. Numai în vilele stațiunii — reclădite din lemn și piatră exact ca cele din secolul trecut — pot fi găzduiți în fiecare serie 2 400 de oameni. Numai în ultimii ani capacitatea stațiunii s-a amplificat cu o treime — un complex balnear al sindicatelor de 500 de locuri, complexul hotelier „Perla Moldovei” cu 176 de locuri, hotelul „Flora” și el cu 80 de locuri, apoi campingul de 120 de locuri. Vechea bază de tratament a fost dezvoltată la mai mult decât dublu și dotată cu cele mai noi instalații balneare. S-a construit aici cea mai modernă stație de captare, transport și distribuție a apelor minerale din multe izvoare de pe malurile Slănicului: fiecare „sortiment” de apă circulă pe conducte din oțel inox, vehiculate de dioxid de carbon la presiune și folosită, prin recirculări, la cele mai felurite tratamente. De aici mai pleacă, îmbuteliată, sute de mii de litri de apă de Slănic. Peste 30 de maladii se tratează cu mare eficiență, azi pe valea Slănicului. Stațiunea are din nou faimă mare, dar nu ca altădată, mai mult ca loc de vacanță a bogătașilor ci pentru valoarea curativă a apelor și tratamentelor ce le oferă unui număr foarte mare de oameni.

Faima cea nouă a stațiunii a depășit de mult fruntariile. De câțiva ani Slănicul Moldovei este disputat tot mai mult de turiștii de peste hotare — vin din Franța, S.U.A., Irlanda, foarte mulți din Danemarca și Finlanda, țări care au și înființat aici reprezentanțe ale unor firme turistice. Din 1976 au început să vină în număr foarte mare turiști din R. F. Germană și Anglia. Firma „Lomamatka” din Finlanda cere pentru anul viitor un număr dublu de locuri pentru clienții săi...

Pe orbita-i nouă de faimă mare, stațiunea de pe Valea Slănicului își sărbătorește în acest an 175 de ani de când omul a descoperit pe aici izvoarele apei de viață lungă. Și de atunci renumele Slănicului a crescut mereu; pînă și exigențele firmei vest germane de turism — extrem de pretențioase și care acceptă cu greu în relațiile lor prestigii noi — au situat Slănicul Moldovei pe locul întâi pe o listă de stațiuni ce le recomandă, clasificare făcută de judecata obiectivă a unui creier electronic și publicată de revista „Transeuropa” — după care abia se înșiruie alte vestite stabilimente balneare din Austria, Elveția, Gran Canaria, Tenerife, Iugoslavia, Cehoslovacia și R. F. Germană. Nici că se putea un dar mai frumos pentru un asemenea jubileu, acest loc întâi.

ION PREDA

număr foarte mare de boli ale aparatului digestiv și glandelor sale anexe, de nutriție ale căilor respiratorii și afecțiuni oto-rino-laringologice.

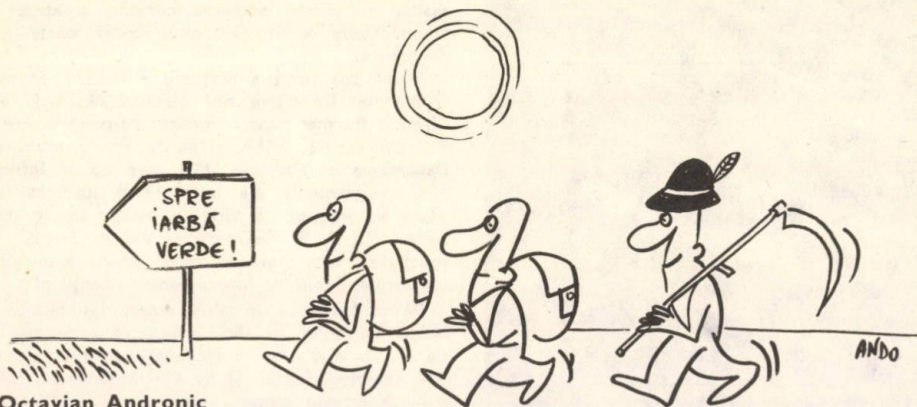
Din nou faimă mare

Fără a exagera, azi Slănicul Moldovei este una dintre stațiunile care stă pe lista primelor zece

Înainte de a vă spune drum bun...

Fără îndoială, drumeția sau turismul sînt forme minunate ale odihnii, care au și o influență deosebit de favorabilă asupra sănătății omului. Soarele cu razele sale binefăcătoare, aerul curat și proaspăt, apa răcoroasă a râurilor, a lacurilor și a mării, varietatea și frumusețea peisajului înconjurător, toate acestea contribuie din plin la fortificarea și menținerea sănătății, la călirea organismului, la refacerea forțelor și la mărirea puterii de muncă. Drumețul sau turistul nu este un simplu călător, ci și un sportiv care folosește factori naturali pentru a se căli, pentru a se recrea și odihni, pentru a-și îmbogăți mintea și fortifica organismul. Dar pentru a beneficia de toate aceste binefaceri și plăceri pe care ni le oferă drumeția și turismul, va trebui să respectăm o serie de reguli, comode de altfel, prin nimic supărătoare. Iată cîteva :

● Pregătirea cu grijă a excursiei (traseu, lungime, etape etc.) pentru o adaptare treptată a organismului la efort. Această pregătire diferă după starea de sănătate generală a drumeților, după natura terenului și lungimea traseului, după anotimp, după rezistența la efort și antrenamentul participanților, după vîrstă și sex etc. Dacă pentru tineret și pentru cei care în mod obișnuit depun o activitate fizică (prin ocupație sau prin obicei) pregătirea nu constituie o problemă (organismul acestora adaptîndu-se repede și în bune condiții la diferitele forme de drumeție sau turism), pentru cei care duc o viață sedentară, practicarea drumeției sau a turismului, necesită o pregătire prealabilă. Aceștia vor începe, cu 10—20 zile mai înainte de plecare, o serie de exerciții fizice, mărind treptat și zilnic efortul. În alegerea itinerarului, a etapelor de parcurs, a intervalelor de popas, persoanele neantrenate, mai puțin rezistente fizic, copii și vîrstnicii pot străbate 10—12 km pe zi, în 3—4 ore și în mai multe etape. Turiștii antrenați pot parcurge chiar 30—40 km pe zi, în 9—10 ore și în cîteva etape. Planificarea etapelor drumeției are o importanță deosebită, atît pentru buna întrebuintare a timpului, cît și pentru dozarea eforturilor fizice. În primul rînd trebuie ținut cont de faptul că organismul trebuie să fie supus unor solicitări treptate, pentru a da cel mai bun randament. În general, pentru prima zi de drumeție se recomandă un traseu mai scurt de 3—4 ore de mers, pentru a doua zi 5—6 ore și numai pentru a 3-a zi se vor face trasee ce depășesc 7—8 ore pe zi, să se planifice o zi de odihnă, în care să se facă mișcări ușoare și să se doarmă 9—10 ore din 24.

Octavian Andronic

● O importanță deosebită o are și ritmicitatea mersului ; în drumeție trebuie pornit cu pas lent, lăsînd organismului posibilitatea de a se adapta treptat la efortul necesar mersului ; acest pas lent va trebui ca să fie cit mai constant încă de la început. În general, primul popas îl vom face după 20—25 de minute de la plecare și va dura 2—3 minute ; apoi ritmul va fi de 50 minute de mers și 10 minute de repaos, în timpul căruia pentru ca organismul să se poată destinde cît mai mult — este nevoie de o odihnă reală, într-o poziție comodă, cu fața spre vale. După 3—4 ore de mers vom face un popas de circa 1 oră, cu care ocazie putem lua și o gustare sau chiar masa de prînz, dar care nu trebuie să fie copioasă ; nu vom pleca la drum imediat după masă, ci vom lăsa un interval de 20—30 minute, pentru a da stomacului răgazul necesar începutului digestiei. Vor fi evitate mezelurile, preparatele de ouă și pește, prăjiturile cu cremă care se alterează ușor.

● După o zi de mers, ajunși la cabană, să facem mai întâi un duș, sau — mult mai plăcut — să ne spălăm cu apă rece de la râu, dar numai după cele câteva minute de destindere activă: fricționarea pulpelor, câteva mișcări de brațe, aplecări ale trunchiului, 10—20 pași în fugă cu genunchii ridicați forțat, mișcări urmate de 10—20 inspirații profunde.

● Masa de seară va trebui să fie consistentă, cu lucruri calde, dar fără alimente greu digerabile (conserve, grăsimi, sosuri, varză, etc.) și fără să fie copioasă. Ca băutură se recomandă ceai slab de tei sau mușetel, bine îndulcit, care este calmant și hidratant și pregătește corpul pentru a doua zi. După masa de seară este indicată o scurtă plimbare în aer liber și culcarea la ora 21, pentru a avea timp suficient de somn până a doua zi dimineața (8—9 ore).

● Având în vedere faptul că în timpul mersului am pierdut un număr important de calorii, se recomandă ca pe timpul nopții să fim îmbrăcați mai gros, după ce ne-am dezbrăcat complet rufăria din timpul zilei.

● A doua zi dimineața, ne vom scula din pat imediat după trezire și ne vom spăla cu apă rece până-n brâu; după bărbierit se va unge fața cu cremă pentru a proteja pielea contra vântului, ploii sau ninsoarii; nu vom pleca la drum flămânzi și fără a bea ceva cald (ceai, supă etc.), dar nici cu senzația de prea sătul.

● În ceea ce privește echipamentul, în raport de sezon, va trebui să fie cât mai comod, pentru a permite atât ușurința mișcărilor cât și menținerea temperaturii corpului. Hainele vor fi confecționate dintr-o țesătură permeabilă pentru aer, prin care să poată ieși transpirația și să se facă schimbul continuu al aerului încărcat cu vaporii de la suprafața pielii. Capul va trebui acoperit atât vara (pentru evitarea insolațiilor) cât și iarna (pentru a se evita degerăturile urechii). Pe timp de iarnă nu vor lipsi mănușile și chiar o căciuliță de lână. În orice anotimp hanoracul sau bluza de vînt sînt indispensabile. Pe timp ploios vom fi echipați numai cu cămașa și pelerina de ploaie (restul echipamentului fiind păstrat uscat în raniță), cunoscînd faptul că în timpul mișcării, chiar dacă sîntem mai sumar îmbrăcați, nu vom răci. În afară de ghetete de baschet, în raport cu itinerarul ales, va trebui să avem bocanci sau pantofi de tenis, câteva perechi de ciorapi (lînă și bumbac), un pulover etc.

● Sacul de spate trebuie să înlocuiască totdeauna sacoșele și servietele, nu numai pentru faptul că mîinile trebuie să fie libere în permanență, dar purtarea de greutate în mîini sau la șold, modifică echilibrul corpului, deformează ținuta în mers, suprasolicită unele grupe de mușchi, provocînd astfel oboseala prematură. El va trebui să fie potrivit ca mărime în raport cu vîrsta persoanei ce-l poartă, să aibe cureaua reglabilă, cât mai lată și cât mai moi, și să aibe un dispozitiv prin care partea de jos a sacului să fie îndepărtată de spate, pentru a evita transpirația.

● În ceea ce privește primul ajutor sau autoajutorul medical, orice turist trebuie să fie pregătit pentru a-l acorda cât mai rapid și în condiții cât mai bune. De aceea, în afară de o serie de cunoștințe teoretice, el va trebui să aibă în trusa medicală: 2—3 cutiuțe de pansamente sterile și 2—3 feșe de diferite mărimi, alcool, tinctură de iod, vată, un tub de sulfamidă, un garou, leucoplast, antinevralgice, tablete de bicarbonat, lizadon (contra crampelor), fenobarbital. Firește, le urăm tuturor să nu aibă nevoie de ele; dar prevederea n-a dăunat încă nimănui.

În rest: DRUM BUN!

Dr. IONEL JUĞUI

prudența nu are vacanță

Șoferul preventiv (defensiv) conduce în toate împrejurările, pe orice timp, atât ziua cât și noaptea, pe orice drum — fie el deschis traficului internațional, național, județean ori comunal — la fel de prudent. Din păcate sînt încă numeroși șoferi care, de parte de a aplica regulile de circulație scrișe sau nescrise ale conducerii preventive (există și legi de circulație nescrise, ale bunului simț, ale politetii și prevederii înțelepte), merg periculos, agresiv, semănînd panică pe șosele. Mulți, foarte mulți șoferi își „gradează” prudența în funcție de categoria drumului. Pe arterele rutiere impor-

tante unde nu numai circulația este mai intensă dar și controlul, ei circulă mai circumspect, își reglează viteza în raport de situația concretă de circulație, „atacă” virajele cu grijă și acordă atenția cuvenită indicatoarelor rutiere și marcajelor. Circulînd corect, prudent, șoferul realizează acest lucru în primul rînd în folosul său, al pasagerilor pe care îi transportă și nicidecum nu face vreo favoare celorlalți participanți la circulația rutieră. Consemnăm această idee, deoarece, pe drumurile mai puțin importante cum sînt cele județene sau comunale, în general cu circulație mai redusă,

numeroși conducători auto se comportă de parcă „n-ar mai fi ei”. Pe asemenea drumuri mulți se „dezlănțuie”, apăsind cu duritate pe accelerație ori pe frână, tentați de traficul rar și asfaltul bine întreținut. Și nu de puține ori pe șosele unde intensitatea circulației nu reprezintă nici a zecea parte din cea de pe drumurile naționale au loc evenimente rutiere de o gravitate deosebită. De multe ori îți pui întrebarea: cum a fost posibil ca pe un drum unde automobilul era „singur”, mașina să zboare, literalmente, de pe șosea, ori să se dea de-a dura ca o bilă de biliard?

Se neglijează deseori doi factori deloc lipsiți de importanță, și anume: a) că populația din localitățile străbătute de asemenea drumuri, multe de curând modernizate, nu este încă pe deplin adaptată la traficul rutier modern; b) că pe asemenea artere rutiere există elemente geometrice mai dificile decît pe drumurile importante: curba „ac de păr”, pante și rampe cu declivități mari care impun o prudență deosebită și o mare atenție în pilotarea mașinii.

În „sezonul automobilistic” al anului, adică din primăvară pînă în toamnă este specific numărul considerabil mare de începători care „invadează” șoselele în comparație cu anii precedenți. Nerealizînd faptul că pilotarea mașinii este o treabă delicată, pretențioasă care se perfecționează și chiar se învață temeinic odată cu scurgerea timpului și trecerea șoferului printr-o gamă largă de situații, unii începători se aventurează la drumuri lungi și dificile imediat după ce intră în posesia carnetului cu scoarțe roz. A doua zi după ce a primit permisul de conducere un inginer din București pleacă în concediu la... Borșa — Maramureș, iar un tehnician stomatolog, tot bucureștean, era în drum spre... Putna — Suceava. În zilele de trafic „exploziv”, cînd în punctul Snagov (D.N.1) s-au înregistrat aproape 20.000 de autovehicule în 24 de ore, pe serpentinele Văii Prahovei, bunăoară, nu puțini începători — proveniți îndeosebi din zonele de șes, țineau în loc circulația pentru că nu mai puteau, practic, porni în pantă după ce fuseseră nevoiți să oprească pe șosea.

Se ignoră, deseori și un alt factor de mare importanță și anume că pentru o călătorie lungă sînt necesare nu numai pricepere în conducerea mașinii și un automobil bine pus la punct ci și pregătirea psihologică a conducătorului auto, antrenament, rezistență. Conducerea îndelungată a autovehiculului presupune nu numai un serios efect fizic, ci și nervos, care îi solicită puternic chiar pe șoferi cu multă experiență. Așa cum un zbor cu avionul este minuțios pregătit, echipajul trebuind să cunoască bine condițiile meteo din zona de zbor, traseul de urmat,

topografia aeroporturilor etc., tot așa și șoferul care se pregătește de plecare în vacanță, trebuie să-și pună la punct autovehiculul, să se informeze despre starea drumurilor ce le va parcurge, despre punctele periculoase de pe traseele pe care va circula, locurile unde va poposi peste noapte ori unde poate face alimentarea cu benzină etc. A pleca la drum fără piesele de rezervă vitale pentru mașină, fără nici un fel de informații asupra arterelor rutiere ce urmează a fi parcurse ori a renunța la haltele atît de necesare pentru șofer dar și pentru ocupanți, poate însemna în cel mai bun caz stricarea dispoziției șoferului și pasagerilor, în cel mai rău, ratarea concediului, ca să nu mai vorbim de alternative mai grave. Nu trebuie pierdut din vedere și faptul că sezonul circulației intense din timpul verii coincide și cu vacanța copiilor. Mulți, foarte mulți din ei se află în tabere, dar la fel de numeroși sînt cei care se plimbă ori se joacă în imediata apropiere a șoselelor și a căror mișcări deseori necontrolate pot crea pericole pe drumuri în cazul cînd și automobilistii nu sînt destul de atenți.

Un număr mare de șoferi amatori împreună cu familiile și prietenii lor își petrec în vacanțe concediul la mare. Pentru mai buna lor informare, în orașele de domiciliu — ei vor primi pliante cu descrierea traseelor spre litoral. Nu puțini sînt, de pildă, automobilistii care nu știu că se poate ajunge dinspre Brașov spre litoral fără a traversa Bucureștiul. Mulți alții nu cunosc că circuliînd dinspre Pitești pe autostradă pot ajunge la Alexandria ori la Giurgiu, de asemenea, ocolînd Bucureștiul. Deseori un drum chiar mai lung cu 20—30 de km este mai economic și mai plăcut decît o arteră rutieră mai scurtă, dar care este în schimb supraaglomerată și traversează multe localități cum este de pildă sectorul de drum București—Urziceni—Slobozia. Circulația modernă ne învață să fim foarte circumspecți cu alegerea rutelor. Studiarea pe hartă a traseului de parcurs cu toate avantajele și dezavantajele lui, considerată în mod injust ca o chestiune de pedanterie, a devenit de mult o necesitate stringentă.

În final aș vrea să subliniez cauza care stă la originea a cel puțin 75—80% din accidente: rularea în mod uniform cu aceeași viteză mare, atît în afara localităților cît și în comunele și orașele traversate de arterele rutiere, unde se impune reducerea considerabilă a vitezei, dar și deplasarea cu aceeași viteză atît pe drumurile uscate cît și în condiții de ploaie, pe șosele umede, unde derapajul, acest inamic perfid, face atîtea victime nu numai în lunile friguroase, ci și în plină vară.

Colonel VICTOR BEDA

SALVAMONT in acțiune

Zi de iarnă, într-o duminică dimineată. Ora 8,15. Un apel telefonic transmis de pe Muntele Mic anunța un caz grav: o femeie suferise un accident, se afla între viață și moarte și trebuia transportată de urgență la spital. Vocea tovarășului Bran, șeful complexului turistic se auzea slab, uneori nu se mai auzea deloc, dar cel ce asculta la capătul firului înțelegea bine ce se întâmplase acolo, sus.

— Viscol cumplit... sîntem izolați... nu putem face nimic... trimiteți Salvamontul. Alo, mă auziți? Să vină de urgență Salvamontul! Încercăm să facem o pîrtie.

Înginerul Kele Zoltan, șeful echipei „Salvamont” era acasă cînd a venit înștiințarea. Peste Caransebeș cădea o ploaie torențială, cu fulgere și tunete ca în miezul verii. S-a echipat în cîteva minute și a pornit să-și caute oamenii. Găsisese doi membri ai echipei, tehnicianul Gheorghe Plunder și profesorul Gheorghe Ardeleanu. Erau puțini pentru o asemenea treabă, mai ales că nu ducău cu ei drept material de intervenție decît schiurile, dar nu era timp de pierdut.

În fața Consiliului popular îi aștepta o mașină. Un hîrb pe patru roți care, după înfățișare, părea că face eforturi disperate să se poată țiri prin oraș.

— Mergem cît o putea să ne ducă, zise șeful echipei.

Ploaia se transformase în lapoviță, iar la Borlova ningeau cu înverșunare.

— Pînă aici! hotări șoferul. Nu mai merg nici un metru mai departe. Descurcați-vă cum puteți, trebuie să fie un „Bucegi” în sat, aranjați cu șoferul să vă ducă sus.

Duminică dimineată la Borlova nu era nici un autocamion cu dublă tracțiune. Cei trei descoperiră însă un „ARO” de teren și conducătorul lui, om de inimă, n-a mai stat pe gînduri nici o clipă. Viscolul coborîse din înălțimile muntelui, troienind cu furie ulițele satului, mașina înainta greu, urmele lăsate în zăpada proaspătă depășeau o jumătate de metru pe un drum care nu se mai deslușea decît după stilpii de pe margine. La curbe, motorul gemea neputincios, oamenii săreau, înotînd prin zăpadă și împingeau cît îi țineau puterile. Pînă într-un punct, cînd voința și efortul n-au mai folosit la nimic. Vehiculul nu mai putea înainta. Nu fusese străbătută decît o treime din drum și greul abia acum începea.

— Ce facem? Vîntul luase iute întrebarea, aruncînd-o departe peste hăuri.

— Mergem pe jos, se împotrivi vîntului, vorbele inginerului.

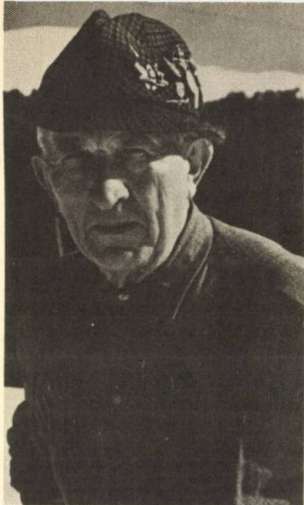
Crivățul bătea besmetic din față, înfingîndu-le în obraji mii de ace de gheață. Erau atît de îndrîjiți împotriva stihiei, încît nimeni nu auzea că la cîțiva pași în urmă venea o mașină, camionul care aprovizionează pe orice vreme complexul.

Pentru a treia oară renăscuse speranța că vor putea ajunge la timp la cabană. Numai pentru o clipă, pentru că zăpada aruncase foarte curînd o barieră de netrecut în calea autocamionului. Călea „salvamontiștilor”, dîrzenia lor, n-au putut-o zăgăzui însă nici zăpezile. Ultimele cincizeci de minute de urcuș au fost cumplite, dar cine se mai gîndea acum la ele, cînd totul s-a terminat cu bine. Bolnava a fost transportată pe un fel de sanie improvizată ad-hoc; celor trei de la „Salvamont” li s-au alăturat doi voluntari, dintre turștii de la Muntele Mic și, cu vîntul în spate, au coborît cu toată viteza pînă la Fîntina Voinii. La Borlova îi aștepta ambulanța „Salvării” iar la 14,30 deci numai după șase ore de la apelul telefonic, imprudenta amatoare de „performanțe” turistice se afla pe mîinile medicului de gardă al spitalului din Caransebeș. Era ultima clipă cînd se mai putea face ceva, un ceas mai tîrziu sau poate mai pușin, totul ar fi fost zadarnic. Astăzi, R. B., este perfect sănătoasă, muncește, se ocupă de casă, de familie, și își crește cei doi copii, unul de cinci, celălalt de opt ani pe care, dintr-o gravă nesocotință, îi dusesse cu sine, în acele zile de iarnă aprigă, la o cabană de mare altitudine.

N. BOGDAN

P.S. Această întîmplare ne determină să ridicăm din nou două probleme fundamentale. Una ține de etica turistică: stimate tovarășe și stimați tovarășii, nu vă aventurați pe munte, cînd starea sănătății nu vă permite acest lucru. Chiar dacă aveți numai 30 de ani și ați fost sportiv de performanță, așa cum arată cartea de vizită a „cazului” din această pagină. A doua problemă este legată de dotarea echipelor „Salvamont” cu utilajele și materialele necesare unor intervenții prompte și eficiente. La Caransebeș, preocuparea celor în drept față de soarta „Salvamontului” este aproape inexistentă. E drept, curajul și dăruirea tinerilor de la „Salvamont” pot face, ca și în întîmplarea de mai sus, adevărate minuni. Dar, dacă aveam asemenea slujitori devotați turismului, de ce să-i ducem cu vorba și să-i aminăm mereu pînă la sfîntu’ așteaptă?

N. D.

OCTOGENARUL

M-am bucurat mult când dr. Ludovic Görfi căpitanul, creierul și sufletul salvamontiştilor din Baia Mare s-a oferit să-mi lege cunoştinţă cu el.

— Dacă nu mergem astăseară, apoi mâine pleacă pe vreo lună în munţii Rodnei. A coborât acum patru zile din Țibleș și când a ajuns în vârful Mogoșei și-a dat drumul de-a dreptul pe vale ca o nălucă; nu mulți dintre schiorii de pe aici ne încumetăm să facem așa o coborîre pe Mogoșa...

Amurgea când am ajuns la căsuța lui Alexandru Berkessy, pitulată sub Dealul Florilor. Din curte se aude o gitară. Cîntă Sani-baci, cum îi spun băimărenii; cîntă în așteptarea noastră. Un bărbat viguros, drept, cu privirea senină, de om cald și bun. Cînd mi-a strîns mîna am avut senzația că trupu-i bronzat acum în plină iarnă răspîndește aromă de cer și soare.

Sani-baci este unul dintre cei mai vîrstnici montaniarzi de la noi. S-a născut la începutul veacului nostru și la cei 76 de ani ai săi, după ce a bătut Carpații românești vreme de 50 de ani are ce povesti. Nu-ți dai seama cînd trece timpul alături de un asemenea om și în cîteva ore afli un șir nesfîrșit de întîmplări, sfaturi de drumeție și un noian de bucurii și necazuri filtrate prin înțelepciunea acestui sacerdot al iubirii de munte.

„Am îndrăgit înălțimile carpatine acum o jumătate de veac; eram topograf în Valea Jiului și muntele „m-a otrăvit” pentru totdeauna cînd am cunoscut „Straja Retezatului”. Ne-am adunat atunci cîțiva flăcăi și fete și am început să batem locurile acelea frumoase duminică de duminică. Apoi ne-am construit o cabană micuță. Iarna schiam, vara drumețeam pe creste pînă cădeam de pe picioare. Și-apoi toată săptămîna visam ziua de duminică. Iar în concedii luam crestele munților la rînd și nu cred că pentru un tînr este ceva mai sănătos, mai educativ și mai reconfortant decît să hălăduiască sus, aproape de cer. Din păcate azi oamenii își găsesc alte plăceri care le macină timpul fără folos. La vîrsta mea dacă pot să mai străbat iarna toată creasta Făgărașului, să dorm și o lună sub cerul liber în sacul meu și să schiez zece ore pe zi, apoi astea le fac numai datorită puterii și sănătății pe care mi le dă muntele...

Acum vreo șapte ani ajung și eu prin Alpi, că am zis să văd cum sînt și alți munți că pe-ai noștri îi cunosc vîioagă cu vîioagă de la Dunăre pînă-n Bucovina. Drept să-ți spun mult mai frumoși sînt Carpații noștri — munți primitivi, împodobiți cu păduri și creste nepodobite de frumoase. Și-ajung eu în Alpi, pe un vîrf deasupra Cerviniei de vedeai într-o paște Italia și-n cealaltă Elveția. La crepuscul oamenii se-aruncă în mașini sau în teleferic și încep să coboare. Eu mi-am strîns curelele la schiuri — că schiassem toată ziua — și m-am lăsat pe coasta dinspre Cervinia, cale de peste 18 km, pînă la oraș. Cînd sosesc oameni adunați buluc să vadă „nebulul” care a luat-o de-a dreptul peste munte. Cum să-ți spun? mă doare că oamenii se minunează de un bătrîn care urcă munți ca un flăcău. Sînt și pe la noi oameni tineri care urcă la munte ca să

facă beții. Eu unul de mulți, foarte mulți ani nu mai trag pe la cabane. Nu se mai poate răsufla în casele ospetiei de pe munte: în sala de mese numai fum și băutură; noaptea și ziua tranzistoarele urlă. Pe rucsacul meu am întotdeauna sacul de dormit și cînd coboară noaptea, vara sau iarna, îmi fac repede culcușul sub un pom sau lîngă un perete de stîncă. Nu știu cum sînt învățați azi tinerii să meargă pe munte, dar rezultatul este nefericit. Acum 50 de ani, grupul nostru de drumeți închiria stîne sau ne construiau singuri cîte o căsuță, ici și colo. Azi bătrînele refugii montane își „fac planul” mai ales cu vînzarea băuturilor, iar cele noi au restaurante și baruri. Cred că se duce o politică greșită cu muntele: tinerii nu învață să iubească drumeția, ci fac excursii fără nici un cîștig sufletească. Stau la cabana Bîlea Lac și mă uit: „turisții” găsesc aici cele mai rafinate băuturi și țigări din import; mîncîncă și beau pe săturate, apoi se culcă noaptea tîrziu și a doua zi dimineața se urcă în mașină și pleacă spre case. Puțini văd un răsărit sau un apus de soare pe creste sau merg măcar 5—6 ore pe zi ca să acumuleze soare și sănătate în trup...

Eram odată în Făgăraș și țin minte o întîmplare de neuitat. Era în miez de vară, dormisem peste noapte în sacul meu, sub vîrfurile Negoiului. M-am sculat în zori și-am început să urc. În scurt timp muntele s-a acoperit de ceață groasă și-apoi dintr-odată s-a stîrnit furtuna și ploaia. Cînd am trecut de Strunga Dracului a început să tune; m-am oprit pe malul lacului Căltun, ca hipnotizat: trăznea la fiecare secundă — șerpi de foc cădeau pe pămînt și se scurgeau apoi prin iarbă. Stăteam ghemuit și-n jurul meu jucau limbi de foc. Și-apoi dintr-odată a început să plouă cu grindină mare cum n-am mai văzut niciodată. Peste o oră a

ieșit soarele și curcubeul m-a înconjurat de aproape: era ca un tărîm de basm. Și în jurul meu mirosea a ozon și a piatră încinsă...

Mă întreabă mulți cum de pot să bat munții umăr la umăr cu cei tineri. Chiar medicii au început să mă „studieze”. Ce fel de viață am dus? Am muncit cît doi. Și fiecare clipă liberă am petrecut-o pe munte. N-am fost bolnav niciodată. Am peste 76 de ani și am tensiunea 11 cu 6.

Niciodată nu m-am îmbuibat la masă. Mănînc foarte multe vegetale și lactate. Beau apă puțină și de aceea nu transpir nici cînd merg pe arșiță o zi întreagă. Mai mult de un pahar de băutură — de oricare ar fi ea — n-am băut niciodată. Pe munte mănînc puțin: un ceai, o supă și cîteva sandvișuri pe care oricînd le am în rucsac; mîncare caldă doar spre seară, la vreo cabană...

E seară tîrziu cînd scriu aceste rînduri, imediat după

ce-am plecat de la Sani-baci — ca să rețin cît mai exact cuvintele sale. Cînd părăseam casa venerabilului montaniard, în hol privirea mi-a căzut pe echipamentul pregătit într-un colț: rucsacul, bocancii, sacul de dormit. Bătrînul mi-a prins privirea și mi-a spus șoptit: — Plec mîine în munții Rodnei, în locurile care-mi plac mie cel mai mult din toți munții noștri...

ION PREDĂ

Monumente de piatră

ORIZONTAL: 1) Aici se află urmele cetății dacice Petrodava (jud. Neamț — 2 cuv.). 2) Intrarea în Alba Iulia... — Turzii, renumit monument al naturii (neart.). — Dunărea, pe malurile căreia pot fi întîlnite numeroase vestigii ale trecutului nostru istoric: Drobeta-Turnu Severin, Sucidava, etc. 3) Tributul plătit otomanilor (od.). — De la Bicaz... — ... în baltă! 4) Orașul de pe Mureș, unde se află resturile cetății ridicate de Maria Tereza la 1762 în stil baroc. — Referitor la a doua perioadă a erei neozolce. 5) Strămoșii noștri, de la care ne-au rămas prețioase vestigii istorice (sing.). — Piatră... pe margini! — Leu! — Miros specific. 6) Din nou la... ziar! — Veche populație tracică din Peninsula Balcanică. 7) George

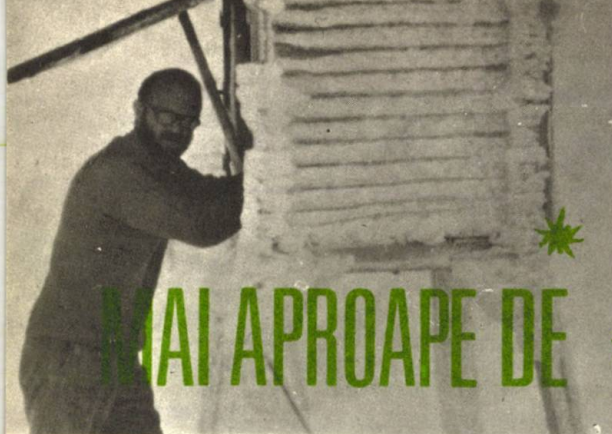
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
10									

Barițiu. — Comună în jud. Ilfov unde se află urmele unei cetăți daco-getice din vremea lui Burebista (sec. II î.e.n.) 8) Vestită podgorie, unde se află și ruinele unei cetăți muntenești din sec. XV (Crăciuna). — De la... Suceava! 9) Localitate în jud. Dolj unde pot fi văzute urmele cetății dacice Pelendava. — Localitate în SUA. 10) ...Mureș, oraș transilvănean unde există urmele cetății medievale Uloara (sec. XIII). — Ieșirea din cetate! — Vizitatori frecvenți ai cetăților și urmelor istoriei, pentru lecții practice, la fața locului... (sing.) 11) Fotbalist englez. — Aici se pot vizita ruinele cetății Șoimșor, pe virful Ciroca (sec. XIII) 12) Renumit oraș moldovean, cu un bogat trecut istoric și cultural, conectat la ritmurile înalte ale industrializării socialiste. — O parte din portul dunărean unde se află ruinele castrului roman (103—105) și ale celebrului pod roman.

VERTICAL: 1) Localitate dobrogeană, unde pot fi văzute geamla Al-gazi pașa (sec. XVIII) și cîșmeaua Kalaigi (sec. XIX). — Au decimat, prin mari epidemii, marile cetăți (od) 2) Limbă vorbită în antichitate în nord-vestul Peninsulei Balcanice. — Braț al Dunării, pe al cărui mal stîng se află orașele Călărași și Fetești. 3) Crustacei. — Comună în jud. Mureș, unde se află urmele unei cetăți medievale țărănești. 4) Cec! — Fără picioare... — 5)... la pahare! — Dovezi ale existenței noastre milenare, găsite cu ocazia săpăturilor arheologice... 6) Localitate lângă Ineu, unde pot fi văzute ruinele unei cetăți medievale din sec. XIII — ...și alta, lângă Aleșd, unde se află ruinele Cetății Șoimilor. 7) Pasc la munte, la... Poiana! — Localitate dobrogeană unde se găsesc urme de clădiri romane și o cetate de pămînt. 8) Aici se află vestitul conac al boierilor cu același nume, monument arhitectonic de la 1640, azi muzeu memorial. — De la... Lipovaț 9) Măcin... 13! — Unul din creatorii Muzeului Satului (Dimitrie), sociolog, filozof român (1881—1955) — De la... Severin! 10) Biharia, Baia, Capidava, Histria se înseru cu rezonanță în istoria multiseclară a patriei... — De la ... Sibiu! — ... la cei ce ne-au lăsat numeroase dovezi ale continuității noastre pe aceste meleaguri, prin lucrările lor din pămînt ars... (sing.) 11) Romanii le numeau „Furii”... — Perioade istorice. 12) Comună în Teleorman, unde poate fi vizitat Monumentul eroilor de la 1848. — Sat tulcean, unde au fost descoperite urmele unei așezări geto-dace, a unui castru roman (sec. I e.n.) și ale cetății bizantine Donogetia.

Dicționar: LEE, BESSI.

Ioan ROMAN

Sînt șase. Eu n-am găsit decît trei, deși de fapt, căutam doar unul. Pe Dorin Olteanu. Dar el a plecat. La Brașov. În locul lui au venit însă doi... Brașov.

Ați înțeles ceva?

Și doar e-atît de clar! Dorin Olteanu avea un caiet plin de stele pe care le-așezase la locul lor, singur. O filă era un cer dintr-o anume lună, dintr-o anume noapte, iar fiecare stea avea un loc anume. El le «desenase» pe toate nu după cărți, ci după cer. Venise mai tîrziu și vremea cărților, care-a mai adus schimbări în caietul stelelor, dar asta mi s-a părut firesc. Caietul mi-l arătase în octombrie trecut, cînd am ajuns acolo plină de spaima ce se-adunase în mine trecînd pe sub Ceardacul Obîrșiei pe-o zăpadă atît de înghețată, că-mi alunecau bocancii ca apa pe solzii peștilor. Iar el cred că știa cum se alungă spaima...

Caietul lui, amintirea primei zăpezi a iernii lui '76 pe care-o văzusem, ca niciodată, schimbîndu-și culorile în lumina soarelui ce apunea către Valea Ialomiței, ceaial de zmeură, spaima de sub Ceardac, faptul că fusesem mai aproape cu 2 500 m de Orion, toate acestea la un loc poate dorința de-a vedea ultima zăpadă a lui '76 m-au dus în iunie, din nou, la Virful Omu.

Și i-am găsit pe cei trei: Cătălin Manoliu și doi... Brașov. Adică pe Stela și Constantin Brașov. Cei doi au venit de două luni la stația meteorologică de pe Virful Omu. Abia au trecut de 40 de ani (cine spunea că vîrsta «așează» oamenii, că hotărîri îndrăznețe și cu iz de romantică aventură se iau doar în febra anilor foarte tineri?) au un băiat de 19 ani care se pregătește acasă, la Ploiești, să devină aviator. Ei visau de multă vreme să lucreze aici, nu s-a putut decît acum, impresiile lor sînt puternice, proaspete, entuziasmul lor viu, deși muntele nu i-a primit cu blîndețe și nu le-a dezvăluit toate minunile pe care ei le știu, deocamdată, din povestiri.

— Doar de două ori am stat pe o mare de nori — îmi mărturisește Stela Brașov pe terasa stației, supraviețuind heliograful — și n-am avut în astea două luni nici o zi de vizibilitate perfectă să văd pînă jos. Colegul nostru, Manoliu, a văzut o dată, prin 1971 și Dunărea.

O consolez povestindu-i de nopțile lui octombrie cînd jos se văd toate așezările din Valea Prahovei, Piteștiul, Branul, Fundata, iar pe cer «Rege al constelațiilor din Septentrion... Marele Orion»; o îndieez pentru «marea de nori» iar dacă aș putea blestema ceva ce-i legat de munte, aș blestema marea de lapte ce ne înconjoară acum și care mă împiedică să am siguranța că-mi va ieși vreo fotografie cu cei trei.

Ceața este atît de densă, încît nu vezi la un pas; ori-cum e mai bine decît ieri, cînd viscolul îmi tăia obraji și cînd de sub Ceardac am făcut cale-ntoarsă pînă la Caraiman unde l-am regăsit cu plăcere pe Ion Amuza «cabanierul care nu zîmbește» (dar care e atît de primitiv) — cum îl botezasem cîndva.

— Și totuși ieri, 2 iunie, durata de strălucire a soarelui la noi, a fost de 5,2 ore îmi spune Constantin Brașov, arătîndu-mi o hîrtiuță ciudată cu dungă și puncte de arsură pe ea. (Să mai zici vreodată că poți cunoaște muntele; ieri îmi era greu să mai cred că există soare!)... Păi să vedeți ce-i la noi cînd intrăm în vreun cumulonimb de 3 sau 9*; biziile stația de ne e frică să punem mina pe clanță. Odată, eram cu Ion Pintiută aici în birou. Avea lîngă dînsul un tranzistor Mamaia, cu antena orientată spre noi și un trosnet mă face să ridic privirea de pe sinoptic. Nici nu știu dac-am văzut sau doar mi s-a părut că văd, o dungă zigzagată și foarte luminoasă între virful antenei și fruntea lui Pintiută. Cert este că el a aruncat cît colo aparatul cu o mișcare incredibil de rapidă.

— Dar parcă lui Iancu nu i s-a întîmplat la fel — intervine Cătălin Manoliu. Uitase să închidă geamul camerei cînd se pornise furtuna, dar i-a amintit fulgerul ce a intrat, făcînd o scurtă vizită pînă la clanța ușii! Noroc că Iancu n-a stat în calea lui.

Și iată c-am mai făcut «cunoștință» cu doi din cei șase, plecați cu niște treburi urgente pînă la «Babele» — Ion Pintiută, șeful stației, care este aici de 11 ani și mecanicul stației Iancu Bobeș, care mai are și calitatea de mezin al acestei familii — 26 ani.

Nu pot părăsi meteorologia de la Vf Omu pînă nu vă spun și cine-i al șaselea, nu? E Rodica Pintiută. Soția lui Ion Pintiută și mamă a doi copii frumoși. Era plecată pe 3 iunie, «pînă jos», rețineți: nu acasă, ci «pînă jos».

*

Eu plec însă spre casă, coborînd prin trei anotimpuri. Plîng după ultima zăpadă a lui '76 și după iarna ce nu dă semne că vrea să plece de la Omu, mă bucur de primăvara timpurie de pe Valea Obîrșiei care mă întîmpină cu gențene, brebenei, brîndușe, vioarele, ploaie și... lapoviță, ca apoi să mă las coplesită de căldura soarelui de vară ce m-aștepta acasă.

MARINA CRAINIC

* nor inferior care produce oraje. Cel «de 3» — averse și oraje în depărtare, cel «de 9» oraje cu averse puternice.

SANATORII SUBTERANE

Hipnoză ? Nu. Autosugestie ? Nici. Iradiere ? Nicidecum. Dar ce maladie se mai poate trata azi fără ca bolnavului să nu i se administreze nici un medicament ? Una dintre bolile care face multe victime, azi, cînd atmosfera Terrei este tot mai poluată. În Statele Unite ale Americii, peste 12 milioane de oameni trăiesc în fiecare clipă sub amenințarea sufocării. În Europa recordul la numărul de astmatici îl deține Anglia — nici nu este de mirare cu smogul devenit celebru în orașele insulare. În Republica Federală a Germaniei clinicile au în evidență 1.500 000 de oameni care au crize cronice de sufocare. Oameni de toate vîrstele și profesiile care suferă cumplit din cauza tulburărilor respiratorii, care nu pot dormi normal, care odată cu venirea frigului — și nu numai atunci — au zile de chin. Și din punct de vedere social astma este o problemă pentru că de cele mai multe ori oameni tineri, de cele mai diferite profesii, sînt pensionați.

*

De mai mulți ani cîțiva medici entuziaști de la Slănicul Moldovei, printre care dr. Gh. Munteanu și dr. Dan Zglimbea au inițiat tratamentul astmaticilor într-un sanatoriu special amenajat în mina de sare de la Tg. Ocna. De cinci ani de zile mii de oameni vin la Slănicul Moldovei pentru tratament antiastmatic. E un fel de a spune „tratament” pentru că de fapt pacienții nu fac nici o injecție, nici o inhalatie, nu iau nici un medicament. În fiecare dimineață grupul de astmatici se adună în centrul stațiunii, se îmbarcă într-un autocar elegant care după douăzeci de minute intră adînc într-o galerie largă în inima muntelui de sare de la Tg. Ocna. Cine vede autocarul plin cu pasageri intrînd în salină crede, desigur, că oameni curioși fac o excursie în această veche mină de sare de pe Valea Troșului. Dar odată cu intrarea la subteran începe de fapt acest tratament original.

*

O hală imensă din masivul uriaș de sare creată pe măsură ce roca alb-vinieție a fost extrasă — mare cam cît Piața Romană din București — adăpostește perimetrul în care se face așa numitul tratament antiastmatic.

În această „catedrală de sare” cum i se mai spune imensei cavități subterane, bolnavii au de ales: se întind pe paturi sau fotolii să se odihnească ori să citească; se așează pe scaune în fața meselor de șah; alții preferă să se plimbe, în mici grupuri, cercetînd și comentînd frumusețile salinei, pe care unii le fotografiază cu inte-

res; cei mai tineri „înarmați” de cu vreme cu rachete, joacă tenis. Da, există aici în fundul pămîntului și un excelent teren de tenis de dimensiuni normale, mereu asaltat de cei care sus nu sînt în stare să alerge cîțiva zeci de metri pentru că se sufocă. Dar aici toți pacienții respiră absolut normal. Microclimatul salinei — aer, uscat și curat, cu presiune constantă, puternic sărat, mineralizat și ionizat este singurul tratament. Inhalarea acestui aer este incredibilul procedeu de tratament al astmei, maladie tratată în mod obișnuit cu o serie întreagă de medicamente care adeseori lovesc pacientul cu celălalt tăiș al medicamentelor moderne. O „ședință” de „tratament” în salină durează patru ore pe zi, iar o cură — 20 de zile.

*

Aflu că într-o altă mare mină de sare la Slănicul Prahovei, care nu se mai exploatează acum, s-a amenajat, începînd din vara trecută un al doilea sanatoriu subteran pentru tratamentul bolilor astmatice. Institutul de balneologie, după observații îndelungate confirmă rezultatele experiențelor reușite de la Slănicul Moldovei — la subteran se ameliorase considerabil astmul bronșic, astmul alergic și mai cu seamă bronșita cronică astmatiformă, cea mai frecventă formă a maladiilor astmatice.

Ciudat este că în prospectele și în reclama făcută celor două stațiuni (Slănicul Moldovei și Slănicul Prahovei) nu se menționează încă posibilitățile de tratare a astmei; puțini medici știu despre cele două originale sanatorii antiastmatice. Și, din păcate, sînt atîția oameni care ar trebui îndrumați către subteranele temple de sănătate.

ION PREDĂ

JIMBOLIA nu poate lipsi din palmaresul unui drumeț care se respectă: traectul șoselei, paralelă cu prima cale ferată din Banat construită în 1857, calmul cîmpiei acesteia plină nu prea de mult o mlaștină uriașă — un călător din veacul al XVI-lea numea cetatea Timișoarei „o broască țestoasă ce șade înecată în apă” — istoria nu prea îndelungată dar plină de interes a orașului, arhitectura și monumentele lui, uneori ciudate, unice, ca această statuie a zeului Florian, cel ce apără de foc, se adună într-o imagine de tentă aparte, cu o cromatică deosebită.

„În fața acestui templu al gloriei naționale, descoperiți-vă și plecați frunțile” — stă scris la monumentul funerar al lui Peneș Curcanul din VASLUI. Gloria orașului este totuși mai veche de anii cînd „plecat-am nouă din Vaslui” — eveniment de la care se împlinește un secol anul acesta: gloria Vasluiului este bătrînă de cinci veacuri, din vremea Podului Înalt, bătălie după a cărei cîștigare Ștefan cel Mare se impune atenției creștinătății. Nu departe de statuia ecvestră ridicată recent pe locul celebrei înfruntări cu armatele otomane, se mai păstrează, în chiar centrul orașului, ruinele vechii curți domnești și biserica înălțată de Ștefan Voievod în anul 1490, pe locul unei mai vechii ctitorii din lemn unde a ființat, probabil, prima mitropolie ortodoxă a Moldovei (1374). Biserica, socotită de către Paul de Alep, la 1650, „magnifică, superbă, avînd o cupolă elegantă și foarte înaltă”, nu mai păstrează decît parțial înfățișarea originală, alterată de reconstrucția din 1820.

PUȚIN ȘTIUTE SAU UITATE

S-ar zice că drumul e carosabil de la OCNIȚA plină în virful dealului unde i se vede silueta, dar nu-l văd urcat decît pe șenile ori cu dublu diferențiar. Oricum, merită! Biserica Teica, monument de arhitectură, a fost ctirîsă în 1726, printre ctitori aflîndu-se și un Băiescu, probabil din familia Banului de Craiova, care înălță, la 1666, schitul Cornetu de pe valea Olteului. Originală este, pare-se, și pictura pridvorului cu scene izvorite din multa și adîncă înțelepciune populară; zugravii le-or fi dorit amenințătoare, dar le-au reușit cu multă naivitate și umor. Masiv, admirabil sculptat, ancadramentul ușii de intrare este una dintre cele mai izbutite pietre cioplite imediat după sfîrșitul întemeietorului de epocă brîncovenească.

Zid alb de incintă sobră, dacă nu chiar austeră. Când li calci pragul, e altceva; trandafir și mahonia, brazi, caiși doldora de rod și stejari, vestiții cinci stejari de peste 600 de ani, frați cu cel din care — zice legenda — a fost cioplită biserița de lemn, acum vreo patru veacuri. Curios anfilambul și original: patru terase în pieptul dealului — biserică din lemn, incinta veche, biserica mare; țurțos nouă: din prag în prag plină pe malul Otășăului, tributăr Bistriței vilceane. **BISERICA DINTR-UN LEMN** „... din temelie ei iaste zidită și făcută de lo Matei Basarab Voievod”, după cum glăsuiește pisania lăcașului de piatră de la 1640, mărturie stînd și acest tablou votiv. Pe valea Bistriței în sus, la vreo 40 de kilometri, cîtorul se odihnește pentru vecie, la Arneta.

De la RÎMNICU VÎLCEA, drumul este cel știut, în amonte pe firul Oltului. La hotarul de nord al orașului, „Muzeul satului vilcean”, prezență insolită, propune o idee nouă pentru colecțiile etnografice de acest fel — satul autentic, viabil. A și început aplicarea formulei, ceea ce trebuie, desigur, văzut la fața locului. Mă rezum la o trecere în revistă: case vechi de circa 300 de ani, culă și biserică de zid din 1800, stîină, biserică din lemn, han, școală... Și nenumărate produse artizanale autentice — șesături, costume, obiecte de uz casnic și decorativ, linguri, furci de tors, într-o impresionantă varietate de forme și dimensiuni.

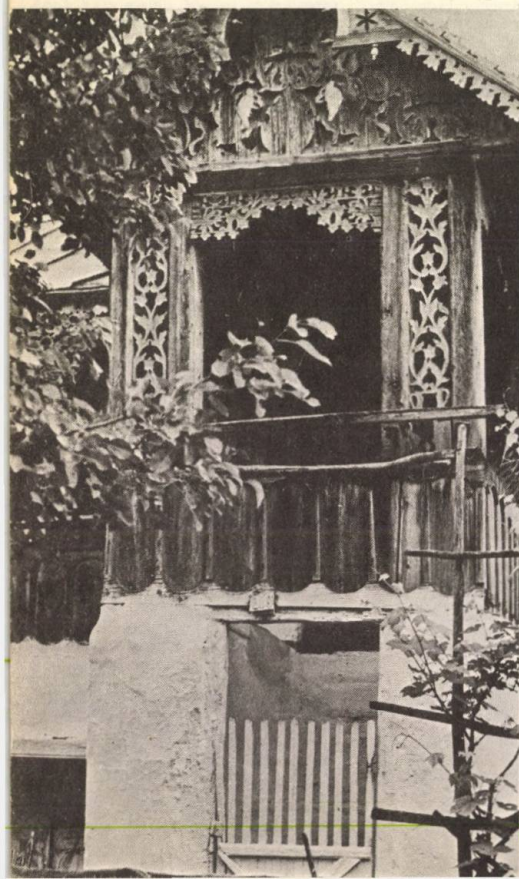
„Într-o biserică catolică banală — aprecia G. Călinescu — dîndu-se la o parte scindurile din fața altarului, ne aflăm în fața pietrei mormintale a unui Laurențiu, comite „de Longo-campo”, mort în 1300”. Aceasta ar fi prima atestare a urbei de pe Rîul Tîrgului, dacă nu punem la socoteală ruinele castrului roman Jidava din apropiere. Mai departe, cunoaștem lecția: „descălecatul” lui Basarab în 1310 și înfrîngerea lui Carol I Robert de Anjou, la Posada, în noiembrie 1330, adică, practic, independența tinerei țări. Două decenii mai tîrziu, Basarab I — după tradiție Radu Negru — zidește prima bise-

rică Domnească, în prima capitală a Țării Românești, CIMPULUNG MUSCEL. Cîtoria mai păstrează doar numele, zidurile aparținînd epocii lui Matei Basarab; numeroase alte monumente împodobesc fosta capitală de Țară, rarismă fiind însă colecția de cruci din piatră, nouăsprezece la număr, dintre care două „cruci ale jurămîntului” pe care stau săpate peste timp privilegiile tirgo-veșilor cimpulungeni din secolele XVII—XVIII, vreme în care independența localnicilor merge pînă la a nu permite domnitorului să cumpere pămînt din moșia tîrgului.

Din mulțimea edificiilor aparținând Evului de Mijloc românesc, cel mai reprezentativ mi se pare **CASTELUL DE LA HUNEDOARA**. Dimensiunile impunătoare, complexitatea arhitecturală și decorația interioară fac din el un monument de epocă fără egal la noi, comparabil cu celebre exemplare de acest fel din Occidentul Europei. Dacă prea mult mobilier original nu s-a mai păstrat, în schimb se pot vedea încă astfel de basoreliefuri, cărți de vizită ale unei epoci apuse.

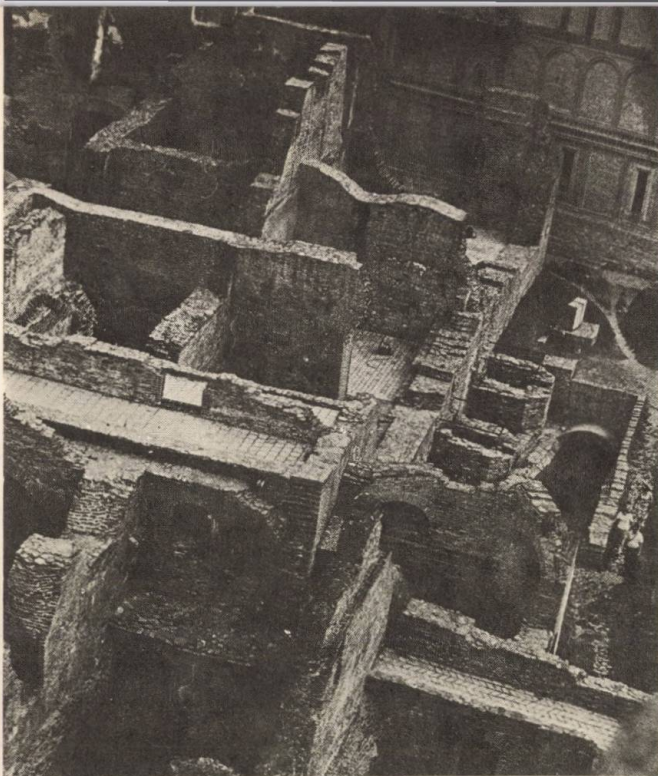

Din **TÎRGOVIȘTEA** de altădată, cetate de scaun a Țării Românești între 1415—1659, oraș despre care scria cruciatul german Johann Schiltberger în 1396, au mai rămas nelunghiște de pământ doar câteva biserici, turnul Chindiei și ziduri ale Curții Domnești de la sfârșitul veacului al XVI-lea, din vremea lui Petru Cercel, om de largă cultură, pomenit în „Dialogurile” lui Ștefanou Guazzo; la fel, din somtuosă Mitropolie a lui Neagoe Basarab s-au păstrat numai postamentele cruciale, pietre uriașe cioplite în chip de turbane turcești, în timp ce aura izvorului de cultură care a fost o mai memorează orașul în muzeele Tiparului și al Scriitorilor țirgovîșteni. Acest trecut „Damasc al României” după Al. Vlahuță, socotit cîndva de G. Călinescu „o Bruges-la-moarte”, mi se pare mai plin de viață ca ori-cînd. Și nu numai pentru că Țirgovîștea este astăzi ceea ce n-a visat nicîcînd — puternic bastion industrial al țării — ci, poate mai mult din cauza asta, fiindcă rămîne un viu compendiu al istoriei românești; „Ruinurile Țirgovîștei” nu sînt ruina, ci pasul în timp al unei nații.

HOREZU, Hurezu sau Huhurezu cum ar fi mai apropiat de adevăr, rămîne sinteza istoriei, culturii și talentului vilcenilor. Bisericile, frescele, Foișorul lui Dionisie dau măsura virtuozității constructorilor de la finele secolului al XVI-lea și începutul celui următor, clipă de renaștere a artei românești — aici în domeniul bisericesc, la Mogoșoaia în sfera edificiilor laice. Dar, la Horezu, este bine să nu trecem cu vederea muzeul, depozitarul unor interesante și valoroase piese, printre care și alăturatul spătar de scaun cu însemnele cantacuzinilor.

Între văile Teleajenului și Buzăului, un fir de asfalt leagă Vălenii de Cislău, trecînd printr-o încîntătoare zonă submontană; în mod anume, atenția mi-a fost atrasă de autenticitatea gospodăriilor și vieții localnicilor — case tradiționale, traforuri, port național, datini în respectul cărora încă mai cresc copii. Un asemenea loc mi s-a părut, de pildă, satul **TÎRLEȘTI**; este destul să privești cu atenție așezările gospodărilor ca să înțelegi cîtă dragoste de frumos poate cuprinde sufletul țărănului, cîtă măiestrie se adună în exprimarea frumosului, cîtă grijă pentru conservarea artei care-i bucură existența.

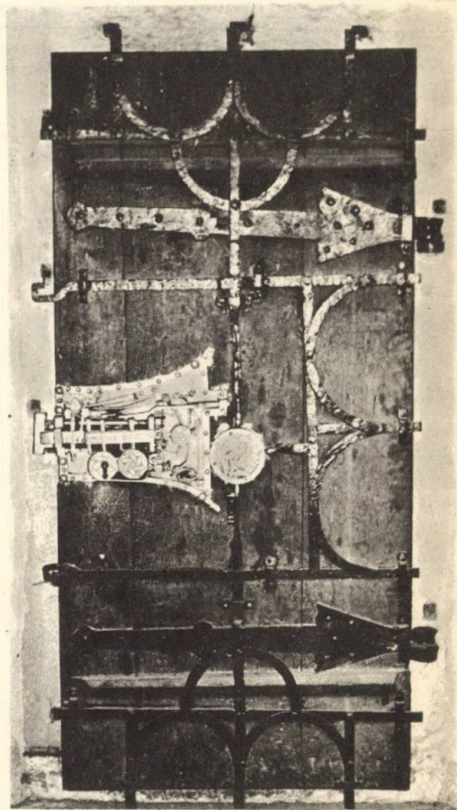

În nici una din zonele traiecului ei prin România, Dunărea n-a fost onorată cu atîta imensă valoare istorică strînsă în incintele unor așezări omenеști ca între Ostrov și Dunavăr. Malul stîng, dar mai cu seamă cel drept, dacă l-am răscoli cu atenția și interesul meritate spre măruntaiele sale, am reda luminii o suită rar întîlnită de incontestabile mărturii ale unei solide civilizații, piatră de temelie — chiar dacă astăzi mai găsim, la propriu, doar pietrele — la nașterea poporului care se chiamă

atît de asemănător rădăcinii străbune. Se află aici, de-a lungul a circa 450 de kilometri, celebrul LIMES DANUBIANUS, fortificație romană cuprinzînd peste 20 de caste și așezări civile, multe ridicate acolo unde se aflau vetre dacice. Printre acestea, una dintre cele mai interesante este Dinogeția — la 5 kilometri de Garvăn, între Isaccea și Măcin; straturi de culturi calcate, ceramică la tot pasul, ziduri străvechi, vestigii ale termelor — urme ale unei lumi despre care știm încă prea puțin.

Trecînd în revistă bisericile fortificate din țară, am motive să acord BIERTANULUI o notă dintre cele mai bune. Așezarea rurală — la circa 25 de kilometri de Mediaș — se afla aici încă din anii 270—300, descoperirile arheologice cu caracter paleocreștin datînd din secolul al IV-lea. Inițial Biertanul își asigură securitatea printr-o cetate de pămînt căreia îi urmează actuala biserică fortificată. Trei rînduri de ziduri groase de 5—6 metri, înalte de 12—14 metri înconjoară una dintre cele mai monumentale hallenkirche transilvănene, gotic tîrziu cu influențe renascentiste. Un uriaș altar, numeroase sculpturi, steaguri de breslă, pietre de mormînt ale unor episcopi — rafinament baroc semnat de sculptorul român Elias Nicolai — concurează la crearea unui ansamblu cu personalitate aparte. Un loc deosebit în tezaurul monumentului îl ocupă ușa sacristiei cu cele 16 piedici ale ei, piesă expusă în 1910 la expoziția de la Paris.

Text și foto: M. I. PASCU

SHIN NEN OMEDETO GOZAIMASU!

Cu ocazia sărbătorilor de iarnă am putea felicita în limba japoneză pe prietenii noștri din Japonia, prilejuindu-le o surpriză plăcută. Semnele folosite în limba nipponă sunt de origine chineză și se numesc KAN-JI (în traducere = literă chineză). Fiecare cuvânt are un semn special. De exemplu pentru a reprezenta adverbul „sus = UE” se trage o linie orizontală reprezentând pământul și una verticală simbolizând ceva deasupra solului, și în plus se adaugă o rămurică. Invers pentru cuvântul „jos = SHITA” linia verticală se va afla sub cea orizontală iar rămurica va fi orientată descendent.

Dacă la termenul „sus” transcris prin Kan-ji se adaugă terminația de verb RU, cuvântul devine AGARU adică „a se ridica”.

Textele japoneze se transcriu dificil în alfabetul latin deoarece în limba japoneză există foarte multe sinonime și în special omonime care ar modifica traducerea reală. Astfel încercând să traduc un termen din domeniul judoului (HANE-GOSHI) și neavând semnul desenat în kan-ji am ajuns la două ipostaze. GOSHI înseamnă șold. Celălalt cuvânt HANE unii autori l-au tradus prin „aripă” rezultând traducerea „aruncarea peste șold pe flancul corpului”. Dar sunetul HANE poate proveni și de la verbul HANE-RU ceea ce ar permite interpretarea „a ridica prin zvilnire”. Deci prin lipsa textului scris prin kan-ji pot apărea ambiguități de traducere sau semnificație. S-a preconizat totuși și scrierea cu caractere latine denumită ROMA-JI (Roma pentru a indica originea latină și JI care înseamnă literă). Scrierea Roma-Ji este utilă mai mult pentru cuvintele izolate. Vom oferi un exemplu și mai concludent: căutând cuvântul JUDO într-un dicționar scris numai în Roma-ji se poate întâlni un termen omonim (JUDO =

pasivitate). Confuzia se poate crea de la faptul că JUDO (sportul) se scrie cu un alt kan-ji.

În afară de scrierile Kan-ji și Roma-ji, japonezii folosesc un alfabet care servește — în general — pentru inflexiunile gramaticale denumite HIRAGANA. Totodată scrierea Kan-ji fiind foarte complicată elevii japonezi învață în primele clase doar Hiragana.

În sfârșit pentru transcrierea cuvintelor de origine străină sau a numelor proprii se întrebuițează alfabetul KATA-KANA.

O particularitate a limbii nipponice este absența consoanelor izolate, sunetele fiind grupate în foneme de tipul: ka, ki, ku, ke, ko sau ba, bi, bu, be, bo etc. Totodată în limba japoneză nu există sunetele l, v, și j. De exemplu Londra (London) devine (Rondon iar „hotel = hoteru”). Numele geografic OKINAWA se citește corect „Okinaua”. Denumirea țării provine de la un cuvânt chinezesc care înseamnă „șara de la rășărit”, pe care englezii l-au preluat sub forma „JAPAN” iar la noi a devenit „Japonia”. Japonezii la rîndul lor, au folosit expresia formulată de chinezi, dar care în limba japoneză se traduce „NIPPON” și se pronunță în modul cel mai corect „Nihon”.

Să încercăm să scriem cîteva nume proprii în limba japoneză folosind alfabetul Katakana, urmînd indicațiile de a transforma sunetele românești v, l și j. De exemplu Popescu Ion se scrie astfel

și numai pe verticală. Dacă dorim să fim și mai politicoși la numele de persoane se adaugă la sfîrșit terminația SAN (fig. 3) cu semnificația de domn, doamnă sau domnisoară (exemplul cel mai cunoscut CHIO-CHIO-SAN).

În fine felicitarea o vom adresa prin tradiționalul: „La mulți ani!” adică: SHIN NEN OMEDETO GOZAIMASU!

FLORIAN F. FRAZZEI

		A		I		U		E		O
		ア		イ		ウ		エ		オ
K	ka	カ	ki	キ	ku	ク	ke	ケ	ko	コ
G	ga	ガ	gi	ギ	gu	グ	ge	ゲ	go	ゴ
S	sa	サ	shi	シ	su	ス	se	セ	so	ソ
Z	dza	ザ	dzi	ジ	dzu	ズ	dze	ゼ	dzo	ゾ
T	ta	タ	chi	チ	tsu	ツ	te	テ	to	ト
D	da	ダ	dgi	ヂ	dzu	ヅ	de	デ	do	ド
N	na	ナ	ni	ニ	nu	ヌ	ne	ネ	no	ノ
H	ha	ハ	hi	ヒ	fu	フ	he	ヘ	ho	ホ
B	ba	バ	bi	ビ	bu	ブ	be	ベ	bo	ボ
P	pa	パ	pi	ピ	pu	プ	pe	ペ	po	ポ
M	ma	マ	mi	ミ	mu	ム	me	メ	mo	モ
R	ra	ラ	ri	リ	ru	ル	re	レ	ro	ロ
Ya	ya	ヤ			yu	ユ			yo	ヨ
Wa	wa	ワ							wo	ヲ

— Dacă Mona Lisa ar clipi măcar dintr-un singur ochi — probabil că francezii ar vinde cu 500 de franci biletul de intrare la Muzeul „Luvru”.

— Dacă o piatră de râu poate sparge un cap — probabil că inteligența unui cap poate sparge un munte de piatră.

— Dacă e greu să găsești un ac într-un car cu fin — probabil că nu-i bine să-l arunci acolo.

— Dacă ața se rupe acolo unde-i mai subțire — probabil că trebuie fabricată ață mult mai groasă.

— Dacă liniștea este opusă zgomotului — probabil că acest lucru nu-l știu cei care fac gălăgie la blocuri.

— Dacă girafa are gâtul atât de lung — probabil că are motiv să umble și cu nasul pe sus.

— Dacă Bărbierul din Sevilla are clienți și-n zilele noastre — probabil că folosește numai un brici Solingen extrafin.

— Dacă Lope de Vega s-ar scula din mormânt probabil că l-ar înduioșa soarta Cînelui grădinarului care păzește de veacuri merele dar nu le poate mânca nici astăzi.

— Dacă pădurea ar ști cîți dușmani are — probabil că n-ar crește și... cozi de topor.

— Dacă coniacul se face din vin — probabil că și din coniac s-ar putea face „vinul casei”.

— Dacă nu s-ar fi inventat aspiratorul de praf — probabil că unele gospodine ar fi băgat coada măturii în priză.

— Dacă dracul nu-i atât de negru precum îl zugrăvesc oamenii — probabil că feștea nu-i de cea mai bună calitate.

— Dacă astăzi nu mai umblă ciinii cu colaci în coadă — probabil că cineva a interzis comerțul ambulant.

— Dacă nu ar fi existat lei pe pămînt — probabil că animalele puteau să moară fără... monarhie.

— Dacă n-ar fi existat un Napoleon — probabil că spiritul francez l-ar fi inventat.

— Dacă n-ar fi trîntori în stup — probabil că albinele n-ar avea pe cine să critice în ședințele de producție.

— Dacă Edison a inventat becul electric — probabil că a studiat mult, la... luminare.

— Dacă Goldoni a scris „Mincinosul” — probabil că a iubit prea mult adevărul.

— Dacă un cârciumar toarnă apă în vin — probabil că nu are atîta vin să-l amestece cu apă.

— Dacă soacra e ca o poamă acră — probabil că nici odrasla ei nu poate fi mai... dulce.

— Dacă cea mai bună băutură este apa de izvor — probabil că izvorul acela trece, ori pe lingă dealurile Cotnarului, ori pe lingă Murfatlar.

— Dacă bătaia este ruptă din rai — probabil că nici acolo nu-i chiar așa precum scrie în biblie.

— Dacă va mai veni odată Mohamed la munte — probabil că nu se va deplasa pe jos, ci cu elicopterul, că-i mai comod.

— Dacă nu se face primăvara cu o floare — probabil că trebuie un buchet.

GLOSAR

CU TERMENI FOLOSITI ÎN TURISM

- ABRUPT** = porțiune dintr-un versant muntos, stîncosă, puternic înclinată, formînd pereți (Bucegi, Piatra Craiului etc.).
- AC** = stîncă izolată și ascuțită (colț), caracteristică zonelor de abrupt.
- ALPIN (Ă)** = ceea ce se referă la zona montană superioară altitudinii de 1900 m.
- ALPINISM (ST)** = exercițiu fizic de mare curaj, depus cu scopul atingerii unor puncte dificile dintr-o zonă de abrupt; cel care execută acest gen de exercițiu fizic se numește alpinist (termenul provine din limba franceză, unde înseamnă „ascensiune în Alpi”).
- AMONTE** = sensul către izvor (în sus), pe cursul unei văi (variantă = amunte).
- ARCADĂ** = formă de relief montan, cu aspect de arc, caracteristică zonelor calcaroase.
- ARȘITĂ** = suprafață de teren defrișată prin foc; fineață sau pășune montană avînd această proveniență.
- AVAL** = sensul către vărsare (în jos) pe cursul unei văi (variantă = avale).
- AVANȘĂ** = masă de zăpadă, gheață sau grohotiș, care se deplasează rapid pe versanții înclinați ai unui munte.
- AVEN** = puț natural, vertical, întîlnit în zonele calcaroase, uneori comunicînd pe partea inferioară cu o galerie subterană.
- BAZALT** = rocă provenită din solidificarea magmei vulcanice, în general sub forma unor coloane prismatice (Detunata — Mții Apuseni; Rupea — Brașov).
- BAZIN** = teritoriu de pe suprafața căruia își adună apele un riu, fluviu, lac (bazin hidrografic).
- BERBECI** = stînci rotunjite de acțiunea foștilor ghețari cuaternari din cîldările înalte ale Carpaților.
- BÎTCĂ** = porțiune mai înaltă, situată pe o culme sub-montană sau pe o măgură (ex.: Ceahlău); echivalente: gîlmă, dîlmă (ex.: Piatra Craiului).
- BORD** = bloc de piatră izolată și proeminent (Retezat); la plural (borzi); aglomerare de stînci (Borzii Vineți — Retezat); echivalent = stei.
- BRÎNĂ** = porțiune stîncosă, de lățime variabilă, suspendată de-a curmezișul unei zone de abrupt; echivalente = briu, poliță.
- BULZ** = formă de relief sub-montan care reprezintă resturile unui con vulcanic stîns, îmbrăcate cu pădure și avînd aspectul unei căpășini de zahăr (Munții Metaliferi — Munții Oașului).
- BUNGET** = partea cea mai ascunsă și mai deasă a unui masiv păduros.
- CALCITĂ** = carbonat de calciu (CaCO_3) rezultat din dizolvarea calcarului de către apele de infiltrație din zonele carstice; calcita intră în alcătuirea „laptelui de stîncă” și a concrețiunilor din peșteri.
- CANION** = porțiune de vale de abrupt, adîncă și foarte îngustă, cu pereți verticali.
- CARST** = complex de fenomene naturale, geologice, cuprinzînd diferite procese de dizolvare a unor roci solubile (calcare, gipsolare) în apele de suprafață sau de infiltrație — doline, avene, chei, peșteri, lapiezuri etc. (vezi mai departe).
- CARSTIFICARE** = termenul provine de la numele regiunii Karst din R.S.F. Iugoslavia (Alpii Dinarici).
- CASCADĂ** = proces geologic de dizolvare a unor roci solubile, dînd naștere fenomenelor carstice; calități de carstificare prezintă rocile calcaroase (calcita), gipsul, sarea și unele tufuri vulcanice (limonit). Avem carst calcaros în Mții Apuseni, Piatra Craiului etc.; carst în gips și sare, în Subcarpații Munteniei; carst vulcanic în Mții Căliman.
- CĂLDARE** = cădere de apă peste una sau mai multe trepte de pe cursul unor văi; echivalente = vînturiș (Bucegi), duruitoare (Ceahlău).
- CĂLTUN** = depresiune de formă circulară sau ovală situată la originea unor văi alpine glaciare sau pe versanții acestora și provenind de pe urma acțiunii erozive a foștilor ghețari cuaternari din Carpații românești; echivalente = circ, zănoagă.
- CETINĂ** = cîldare stîncosă, plină de bolovani (cățini); forma „căltun” este greșită.
- CHEIE** = strat vegetal alcătuit din ramurile cele mai subțiri și acele unor conifere.
- CHICĂ** = sector de vale îngust și adînc, cu pereții verticali.
- CIOACĂ** = formă de relief sub-montan, echivalînd cu un vîrf rotunjit (Mții Făgăraș).
- CIOPOR** = formă de relief domoală, acoperită de vegetație (oltenism).
- CIRC** = turmă de capre negre
- CIUCEVE** = vezi „Căldare”.
- CÎRLIGE** = versanți abrupti ai unei văi, pe cursul unor chei (oltenism = Ciucevele Cernei)
- = meandrele strîmpe pe care se înscrie cursul unei ape, în cuprinsul unui defileu (Cîrligele Oltului la Cozia — Gura Lotrului).

CLAI CLĂBUCET	= formă de relief tronconică, pe culmea sau creasta unui munte (Clăile Pietrei Craiului)
CLEANȚ CLIN COAMĂ COASTĂ COLMATARE	= formă de relief sub-montană (sub-alpină) cu aspect rotunjit și acoperită de pădure (Clăbucetul Taurului, Clăbucetul Baiului — Prahova). = echivalent cu „țanc” (Cleanțul Cozmii — Retezat). = echivalent cu „versant”. = echivalent cu „culme” — „creastă”. = echivalent cu „clin” — „versant”
COLȚ	= depunere de materiale aluvionare fine, pe cursul unei ape sau pe fundul unui lac, având ca efect scăderea nivelului apei, sau dispariția lacului.
COLȚARI	= formă de relief echivalând cu un „ac”, dar de dimensiuni mai mari (Colții Morarului — Bucegi); echivalent = țanc
CON DE DEJEȚIE	= dispozitiv metalic, având 6—10 virfuri ascuțite, care se aplică pe talpa bocancilor, pentru a ușura ascensiunea unei pante de zăpadă întărită sau de gheață.
CONAC	= formă de micro-relief, semi-conică, rezultând din acumularea unui material aluvionar transportat de apele torențiale și așezat la baza pantei; echivalent = agestru (moldovenism)
CONCREȚIUNI	= construcție simplă, din lemn sau piatră, cu o singură încăpere locuibilă și un grajd, pentru animale, întâlnită în zonele fîneșelor de munte; echivalente = colibă, căpoaie, sălaș.
CONGLOMERAT	= formele sub care se depune, prin precipitare, carbonatul de calciu (calcita — laptele de stîncă) pe pereții unei peșteri, ca urmare a dizolvării calcarului în apele de infiltrație (stalactite, stalagmite, pinze, coloane, baldachine, ghirlande, cristale etc.).
CORNET CORNIȘĂ	= roci alcătuite din aglomerarea unor materiale groșiere (sfărmituri de stîncă, bolovani de riu etc.), legate printr-un ciment natural, în general de origine calcaroasă (Bucegi, Ceahlău, Ciucas).
COSTIȘ CREASTĂ	= formă de relief echivalentă cu „bluzul”, ca înfățișare de origine calcaroasă (Mehedinți). = partea superioară, ieșită în afară (surplombată) a unui perete stîncos sau a unui strac de zăpadă întărită sub forma unei streșeșini; echivalent = surplombă.
CREMENE	= traversare de-a coasta a unei pante, pe linia aceleiași curbe de nivel.
CRÎNG	= culme îngustă, situată la intersecția planurilor înclinate a unor versanți opuși; echivalente culme, coamă, dungă, spinare.
CUMPĂNĂ	= rocă extrem, de dură (silex), alcătuită dintr-un amestec de mică, cuarț și feldspat și cunoscută sub denumirea științifică de „gneis” (Colții Cremenei — Iezer).
CURATURĂ CURMĂTURĂ	= pădure tînără, dar și grupare de 10—15 case (cătun), caracteristică Țării Moșilor (Mții Apuseni).
CUSTURĂ DEFILEU	= linia de despărțire dintre două bazine hidrografice, coincidînd cu coama sau culmea dintre acestea (cumpănă de ape). = loc despădurit prin defrișare și folosit ca pășune; echivalent = runc.
DERIVAȚIE DEZAGREGARE	= porțiune mai coborîtă de pe linia unei culmi, coame sau creste și care permite trecerea de pe un versant pe celălalt al muntelui; echivalente = șa, tarniță, prislop, pas, înșeuare. = creastă stîncioasă, îngustă și prăpăstioasă, specifică zonelor alpine glaciare (Retezat).
DOLINĂ	= sector de vale, de dimensiuni superioare unor chei, cu versanți împăduși și nu verticali, străbătînd transversal unele culmi montane (Defileul Dunării, Jiului, Oltului, Prahovei, Buzăului, Mureșului, Bistriței).
DOLOMIT	= ramificație a unui traseu turistic, avînd drept obiectiv un anumit punct interesant.
DORNĂ	= fenomen geologic datorat descompunerii unor roci prin efectul mecanic al ghețarului (gelivație, în termeni științifici), întîlnit numai în zonele alpine superioare (Retezat, Parîng, Făgăraș).
DÔS DUNGĂ DURĂU DURUITOARE ENDEMISM	= o adîncitură în formă de pîlnie, fenomen geologic, întîlnit în zonele carstice și rezultînd din acțiunea dizolvantă a apelor de suprafață asupra calcarului. = rocă de culoare alb-gălbui (calcar cristalin) reprezentînd un carbonat dublu de calciu și magneziu (Alpii Dolomitici — Italia).
ESCALADĂ	= o mică depresiune (bazinet) pe cursul unei văi, în zonele sub-montane (Țara Dornelor — Suceava). = versantul cu expunerea spre nord (umbrît)
EXURGENTĂ FAȚĂ FEREASTRĂ	= coamă, culme, creastă = apă de munte, repede și zgomotoasă (moldovenism) = cascadă (Ceahlău)
FIR GELIVAȚIE GHEȚAR	= însușire a unor specii (sau subspecii) de plante și animale de a se dezvolta numai într-o anumită zonă sau arie geografică. = ascensiunea unui perete de stîncă, fie prin cășărătura liberă, fie cu ajutorul unor ustensile specifice alpinismului.
GILGOI GÎLMĂ GOL ALPIN	= termen științific pentru „izbuc”; vezi și „resurgență” = versantul cu expunerea spre sud (însorit) = despădură îngustă pe linia unei creste montane, în general abruptă; echivalente = strungă, porțiță.
GREABĂN	= linia principală a cursului unei văi
GRIND GROHOTIȘ	= echivalent „dezagregare mecanică” din cauza înghețului și dezghețului. = masă de gheață compactă permanentă și în continuă alunecare lentă pe cursul unei văi alpine sau în incinta unui circ glaciatic; masă de gheață fosilă, aflată pe fundul unei peșteri sau unui aven (Scărișoara, Focul Vîu — Mții Apuseni).
GROTĂ GRUMAZ HAIT	= termen popular, echivalent cu „izbuc”. = echivalent cu „dîlmă” — „bitcă”. = zonă alpină acoperită de pășune sau chiar lipită de vegetație pastorală, situată deasupra limitei superioare a pădurilor.
	= termen popular pentru definirea unui picior de munte scurt, stîncos și povîrnit, echivalent = muchie
	= acumulare de grohotișuri fixate prin vegetație (Grindul Pietrei Craiului)
	= acumulare de pietrișuri de dimensiuni variabile, provenind din dezagregarea mecanică a unor abrupturi stîncioase; grohotișurile se depun la baza acestor abrupturi sub forma unor conuri sau pinze, mobile sau semi-fixate (Marele Grohotiș — Piatra Craiului)
	= echivalent cu „peșteră”
	= termen popular echivalent cu „Coamă” (Grumazul Bătrînei — Bihor)
	= baraj construit de birne și servind la acumularea apelor unui rîu, de munte pentru a servi la transportul buștenilor prin deschiderea stăvilărilor și pornirea la vale a apei acumulate, care antrenează și lemnele; echivalent = opritoare.

HĂȚAȘ	— cărare îngustă, rămasă în general de pe urma circulației animalelor.
HĂȚIS	— pădure tină, deasă, înclăcită
HIDROGRAFIE	— rețeaua de văi și ape curgătoare care alimentează un lac, riu, fluviu, mare.
HOAGĂ	— vulcan adinc, format de avalanșele de zăpadă pe un versant împădurit; echivale: ravenă, culoar de avalanșă.
HOANCĂ	— termen popular echivalent cu „aven” (M-ții Apuseni)
HORJ	— termen popular echivalent cu „grohotiș” (Horjul Mare = Marele Grohotiș din Piatra Craiului, jud. Argeș)
HORN	— spărtură îngustă și adincă, într-un perete stîncos (Hornul Coamei — Bucegi)
HUDĂ	— termen popular echivalent cu „peșteră”, „groță” (Huda lui Păpară — m-ții Apuseni).
IEZER	— lac de munte (Parîng, Făgăraș, Iezer, Păpușa), echivalent cu „tău” (Retezat, M-ții Rodnei).
IZBUC	— locul unde șșnește, sub presiune, apa unui riu subteran, specific zonelor carstice, (munții Apuseni); echivalente = gîlgoi (Piatra Craiului), bigăr (Banat) sau termenii științifici = izvor vaucluzian, exurgentă, resurgentă,
IZVOR	— locul unde iese la suprafață apa unei pinze freatice
JGEAB	— scobitură mai largă decît un horn și mai puțin înclinată, de pe versantul unui munte; echivalent = șurloi, hoagă.
LAPIEZURI	— mici scobituri, în formă de scuturi sau de găuri, create prin acțiunea dizolvantă sau erozivă a apelor de suprafață, asupra unor roci solubile (calcare, gips, sare); la Slănic-Prahova, există lapiezuri în sare pe suprafața „Muntelui de Sare”.
LĂSĂTOARE	— loc liber, sub forma unui culoar, în mijlocul unor întinderi acoperite de jnepenișuri. (Retezat)
MARGHILĂ	— mușuroi de pămînt vegetal (asemănător mușuroaielor de cîrțișă) situat numai în zone alpine superioare, plane, slab înclinate și provenind din dezagregarea rocilor cristaline, ca efect al gelivației.
MARMITĂ	— scobitură de formă circulară sau ovală, săpată în rocile calcaroase, marne sau gresie de vîrtejurile apelor ce cad de la înălțime pe cursul unor văi de munte.
MĂGURĂ	— culme sub-montană, în general împădurită
MOMIE	— morman de pietre marcînd direcția de mers într-o zonă montană lipsită de alte repere; echivalent = om de piatră
MORENĂ	— depozit de materiale aluvionare, situat în zonele terminale sau marginale ale unui ghețar alpin; în Carpați, morenele, indică limita extinderii foștilor ghețari cuaternari.
MUCHIE	— linia de culme, în general ascuțită, a unui picior de munte stîncos și abrupt.
MUNCEL	— formă de relief sub-montană caracterizată prin înălțimea redusă și suprafața acoperită de vegetație echivalent cu „muscel” (Argeș).
NAHLAPI	— unde puternice, înspumate, de pe cursul unei ape de munte (moldovenism)
OBĆINĂ	— culme sub-montană, prelungă și rotunjită, acoperită de pădure și făcînd parte dintr-o succesiune de culmi similare, paralele (Obcinile bucovinene — Suceava).
OGAȘ	— vîlcel cu un curs de apă nepermanent.
OM DE PIATRĂ	— echivalent cu „momie”
OPRITOARE	— echivalent cu „hait”
OROGRAFIE	— ansamblul formelor de relief care caracterizează o anumită zonă sau arie geografică.
PADINĂ	— porțiunea inferioară a unei văi montane, mai largă și umedă (Piatra Craiului)
PAS	— loc mai coborît situat între două zone montane, pe unde este posibilă trecerea de pe un versant pe altul, pe un drum de largă circulație; echivalent = trecătoare.
PĂCURAR	— termen popular local echivalent cu „păstor” — „cioban” (Maramureș).
PEȘTERĂ	— gol subteran rezultat de pe urma acțiunii dizolvante a apelor de infiltrație asupra unor roci carstificabile; echivalente = groță, hădă.
PIATRĂ GRĂITOARE	— stîncă izolată, pe culmea unui munte, unde se formează un ecou (M-ții Apuseni)
PICTOR DE MUNTE	— ramificație a unui masiv muntos, ramură a unei culmi montane, pornind în general dintr-un pisc dominant
PINTEN	— porțiune de creastă ascuțită și abruptă, care se ridică brusc, întrerupînd linia descendentă a crestei (Pintenu Stăveilui — Retezat)
PISC	— echivalent „vîrf”; pe alocuri în Carpați (M-ții Făgăraș), termenul echivalează cu „muchie (Piscul Biliu).
PLAI	— picior de munte ușor înclinat, împădurit sau nu, străbătut de un drum de cal; prin extindere, însăși drumul de cal străbate acest picior de munte.
PLATOU CARSTIC	— formă de relief plană sau ușor vălurită, caracteristică zonelor de carst (Platou carstic „Zece Hotare” — M-ții Apuseni).
POD	— zonă plană, ușor înclinată, care încununează unii masivi muntoși de structură conglomeratică reprezentînd o formă de relief structural (Bucegi, Ceahlău); echivalent cu „platou”.
POD NATURAL	— porțiune din tavanul unei mari peșteri prăbușite și care se prezintă ca un pod peste cursul unei văi (Podul Ponoare — Mehedinți)
POLIE	— depresiune carstică, închisă din toate părțile și pe al cărei fund plat se acumulează primăvara apele de suprafață formînd un lac temporar sau zătoane (Zătonul Ponoare — Mehedinți; Zătonul din Poiana Ponor — Bihor); apele din zăton se scurg printr-un orificiu numit sorb sau ponor.
POLIȚĂ	— echivalent cu „brînă” — „brîu”.
PONOR	— locul unde se produce o pierdere de apă pe cursul unei văi carstice sau pe fundul unui zăton, prin dispariția apei într-un orificiu numit „ponor” sau „sorb” (vezi „polie”).
PORTAL	— arcadă monumentală aflată la intrarea unei peșteri (Meziad, Rădeasa, Cetățile Ponorului — M-ții Apuseni; Topolnă — Mehedinți);
PORTIȚĂ	— echivalent (în M-ții Făgăraș) cu „strungă” sau fereastră
PRELUCĂ	— termen popular maramureșean echivalent cu „poiană”; în Banat = prilucă.
PRIPOR	— versant de munte în pantă accentuată; echivalent-povîrniș
PRISLOP	— termen popular generalizat, echivalent cu „pas” — „curmătură” — „șă”.
PROLAZ	— termen local, bănășean, semnificînd o despicătură într-o zonă montană = chei (Valea Caragșului la Prolaz = Cheile Caragșului).
RACHETE	— obiecte auxiliare menite să ușureze mersul pe zăpadă proaspătă și constînd din două împletituri din sfoară care imită o paletă de tenis și care se adaptează la bocanci; echivalent = virzobi.
RAVENĂ	— termen științific echivalent cu șanș, jghiab, hoagă; formă de relief datorată unei puternice eroziuni de suprafață.

RÊLICT	= specie sau sub-specie de plante sau animale, rămasă din perioade sau ere geologice anterioare = relict terțiar.
RELIEF CARSTIC	= ansamblul unor forme de relief și microrelief, dezvoltate pe seama unor roci solubile (calcare, gips, sare) și care înglobează atât forme de suprafață (exocarst = doline, avene, polii, lapiezuri, chei) cât și de adâncime, subterane (endocarst = peșteri, concrețiuni, etc.).
RELIEF STRUCTURAL	= ansamblul unor forme de relief, dezvoltate în concordanță cu structura geologică a unei zone geografice (Bucegi, Ceahlău etc.)
RESURGENȚĂ RUNC	= vezi „izbuc”
SĂRITOARE	= vezi „curătură”
SCHELĂ	= treaptă de înălțime variabilă, foarte înclinată, simplă, care întrerupe cursul descendent al unei văi de abrupt.
SCOCHINĂ	= loc situat pe malul unei ape curgătoare, unde pot acosta plutele (Schela Zugreni — V. Bistriței)
SENINĂRI	= microrelief alpin constând dintr-o depresiune de mici proporții, în general oblungă, înălțată în zonele alpine denudate și cu slabă înclinație, provenind din tasarea rocilor dezagregate prin gelifacție.
SOHODOL SORB	= stînci golașe, de culoare deschisă foarte înclinate, situate în zonele de abrupt ale unor masivi calcaroși (Piatra Craiului)
SPĂLĂTURĂ SPINARE	= vale lipsită de apă, înălțată în general în zonele calcaroase.
STALACTITĂ	= vezi „ponor”
STALAGMITĂ	= stîncă golașă, puternic înclinată lustruită de apele de suprafață (ploi, zăpezi).
STEI	= vezi „coastă” — „culme”
STRUNGĂ	= concrețiuni endocarstică, sub forma unei coloane care coboară, din tavanul unei peșteri și care la naștere într-o perioadă de multe mii de ani, prin depunerea treptată a carbonatului de calciu (calcită) dizolvat în apele de infiltrație
SURPLOMBĂ ȘA	= același fenomen endocarstic, dar care se înalță din podeaua peșterii, în general în dreptul unei stalactite și avînd aceeași origine.
ȘISTURI	= bloc de piatră izolat și voluminos; echivalent local = bord (Retezat)
ȘIȘTOACĂ	= vezi „fereastră” — „porțiță”
ȘLEAU (ȘLEU)	= vezi „cornișă”; aplicat la stîncă, termenul este folosit de alpinști.
ȘURLOI TALNEG	= vezi „curmătură”
TARNIȚĂ TĂU	= roci metamorfice, alcătuite din diverși silicați și care se înfățișează, în general, ca niște imense foi sau lame; șisturile cristaline pot fi = micașturi, cu element predominant „mica”; cloritoșturi, cu element predominant „cloritele”; șisturi sericitoase, cu element predominant „sericitele” sau șisturi amfibolice, cu element predominant „amfibolii”, șisturile marnoase, au ca element de bază „marnele” și nu sînt cristaline.
TIHĂRĂI TINOV	= vîlcel stîncos și îngust, puternic înclinat, care străzesc versantul abrupt al unui munte; echivalente = igheab, sorb, vîlcel, văiușă.
TOFONIMIE	= drum natural, bătătorit, folosit în principal de turmele de oi transhumante (Șleul Bătrînei — Iezer; Șleul Mîndriilor — Leaota)
TRANSHUMANȚĂ	= vezi „șîștoacă”
TRECĂTOARE	= linia celei mai mari pante, de pe cursul unei văi, corespunzînd cu linia vitezei maxime a apei curgătoare.
TUF	= vezi „curmătură” — „șă”
ȚANC TILFĂ	= lac de munte (Retezat, M-ții Rodnei); echivalent cu „iezer” (Paring, Făgăraș etc.)
URLĂTOARE UVALE	= zonă de stînci așezate în neorinduală, greu de străbătut (În Tihărași — Rarău).
VALE OARBĂ VĂIUȘĂ	= mlaștină de turbă, acidă, situată în general în zone submontane (Țara Dornelor).
VERSANT	= ansamblul numerelor proprii de pe o arie geografică; toponimia se împarte în = oronimie, hidronimie, limnonimie etc., după cum se referă la nume de munți, de ape, de lacuri etc.
VIITURĂ	= deplasarea periodică a turmelor de oi, primăvara de la cîmpie la munte, iar toamna de la munte la șes.
VIROAGĂ VÎLCEL	= vezi „pas”; ambii termeni se aplică atât în cazul trecerii printr-o zonă de altitudine (Pasul Predeal = Trecătoarea Predeal), cât și în cazul trecerii printr-un defileu (Pasul Turnu Roșu — V. Oltului. Trecătoarea Lainici — V. Jiului).
VINTURIȘ VIRTEJE	= rocă cu aspect poros și duritate redusă, rezultînd din precipitarea carbonatului de calciu (calcită), în cazul unor izvoare carstice (tuf calcaros), sau din răcirea și cimentarea unor cenuși vulcanici (tuf vulcanic = cinerit).
VÎRZOBI ZĂNOAGĂ	= vezi „colț”
ZĂPODIE ZĂTON	= vîrf de munte ascuțit și dezgolit
	= cascadă, duruitoare, vînturiș
	= mică depresiune închisă din toate părțile, rezultînd din unirea mai multor doline.
	= vale carstică închisă la capătul inferior, unde se află de obicei un sorb.
	= vîlcel, șîștoacă, șurloi.
	= față înclinată, reprezentînd flancul unui munte sau al unei văi; echivalent = din. Pe cursul unei văi, versantul drept sau stîng se stabilește în raport cu sensul de scurgere; echivalent = dreapta sau stînga geografică. Versanții unui munte se stabilesc în raport cu punctele cardinale.
	= creșterea puternică și intempestivă a debitului lichid și solid al unei ape curgătoare, în special în perioada topirii zăpezilor sau după ploi torențiale.
	= văiușă, vîlcel, șîștoacă, șurloi.
	= ramificația cea mai mică a unei văi montane, la originea sau pe cursul ei superior.
	= cascadă, duruitoare, urlătoare (Vînturișul Caraimanului și Cascada Vînturișă — Bucegi).
	= împletiturile, dese și rezezi ale unei poteci de munte, pe o pantă pronunțată.
	= vezi „căldare”, se întîlnește și sub forma de „hîrtop” (Căldarea Vîrtopului sau Arpașul Mare — Făgăraș Nord; Hîrtopapele Leaotei — Făgăraș Sud).
	= vezi „rachete”
	= căldare glaciară al cărei izbuc este bine profilat (Zănoaga Bucurei — Retezat)
	= mic platou situat pe o înălțime, loc aproape plat într-o zonă montană (M-ții Căliman Sud).
	= lac temporar acumulat primăvara în incinta unei „polii” (vezi termenul), și a cărui apă se scurge treptat, prin unul sau mai multe sorburi sau pirișe. (Zătoanele de la Ponoare Mehedinți; Zătonu Ponor — Bihor).

Socotind acest glosar, de la bun început, ca incomplet, îl luăm ca punct de plecare și solicităm contribuția celor interesați în ideea realizării unui glosar turistic cât mai complet și mai corect.

I. IONESCU DUNĂREANU

STATIUNI DE ODihnă ȘI CURĂ BALNEARĂ

AMARA — jud. Ialomița

Stațiune permanentă situată pe malul lacului Amara, la 7 km de orașul Slobozia.

Factori curativi naturali: apa sulfată, clorurosodică a lacului, nămolul sapropelic, apa minerală de sondă sulfuroasă utilizată în cură internă.

Indicații de cură: afecțiuni la aparatul locomotor, afecțiuni ginecologice, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, boli de piele și afecțiuni hepato-biliare (ca boli asociate).

BALTA-ALBĂ — jud. Buzău

Stațiune sezonieră situată pe malul lacului Balta Albă la 54 km de orașul Buzău.

Factori curativi naturali: apă mineralizată sulfată, clorurată, nămol sapropelic de tip continental.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, boli ginecologice, boli ale sistemului nervos periferic, boli de piele, boli respiratorii cronice (netuberculoase).

BALVANYOS — jud. Covasna

Stațiune permanentă situată la poalele munților Bodoc, la 20 km de orașul Tg. Secuiesc.

Factori curativi naturali: ape minerale carbogazoase, feruginoase — mofetă.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ale aparatului cardiovascular.

BAZNA — jud. Sibiu

Stațiune permanentă, situată între riurile Tirnava Mică și Tirnava Mare, într-o regiune de dealuri cu păduri.

Factori curativi naturali: izvoare cu ape minerale clorurosodice, iodurate, bromurate, nămol de origine minerală

Indicații de cură: boli ale aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic, boli ginecologice, dermatoze cronice.

BĂLȚĂTEȘTI — jud. Neamț

Stațiune permanentă situată într-o regiune de coline acoperite de păduri, la jumătatea drumului dintre Piatra Neamț și Tirgu Neamț.

Factori curativi naturali: ape cloruro-sodice, iodurate, bromurate, sulfatate, calce, feruginoase.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice cronice.

BUZIASĂ — jud. Timiș

Stațiune permanentă situată în lunca joasă a râului Timiș, la 33 km de Timișoara

Factori curativi naturali: izvoare cu ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, clorurosodice, hipotone, atermale, mofete.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului cardiovascular, afecțiuni ale tubului digestiv, afecțiuni ale aparatului urinar, anemii.

BUȘTENI — jud. Prahova

Stațiune permanentă situată pe malul drept al râului Prahova, la poalele muntelui Caraiman.

Factori curativi naturali: climat subalpin fortifiant, cu aer pur, ozonat, ape minerale hipotone cloruro-sodice, calce, magneziene, iodurate, carbonați de magneziu.

Indicații de cură: astenie nervoasă, surmenaj fizic și intelectual, convalescență cu stare generală bună, afecțiuni cronice ale căilor respiratorii superioare, hipertiroidism.

BORSEC — jud. Harghita

Stațiune permanentă situată într-o vale largă înconjurată de munți împăduși, la 26 km depărtare de localitatea Toplița.

Factori curativi naturali: ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, calce, sodice, magneziene, hipotone, nămol de turbă, climat excitant.

Indicații de cură: afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, afecțiuni ale glandelor endocrine afecțiuni ale aparatului cardio-vascular.

BORȘA — jud. Maramureș

Stațiune permanentă situată la 7 km de localitatea Borșa.

Factori curativi naturali: ape minerale carbogazoase, feruginoase, bicarbonatate, calce, magneziene.

Indicații de cură: cură internă pentru afecțiuni ale tubului digestiv, ale rinichilor și căilor urinare, afecțiuni ale aparatului locomotor și ginecologice.

BĂILE 1 MAI — jud. Bihor

Stațiune permanentă situată în nord-vestul țării la 2 km de Băile Felix și la 12 km de Oradea

Factori curativi naturali: izvoare cu ape minerale termale, oligometalice bicarbonatate, sulfatate, calce, nămol sapropelic.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ale tubului digestiv și glandelor anexe (ca boli asociate).

CALACEA — jud. Timiș

Stațiune permanentă la 7 km de comuna Orțișoara (pe șoseaua Arad—Timișoara)

Factori curativi naturali: în plin șes (117 m alt.) are un climat apropiat de cel mediteranean cu ierni puțin aspre.

Ape minerale termale (38'—39') clorurosodice, bicarbonatate.

Indicații de cură: Afecțiuni reumatismale și ale sistemului nervos periferic. Afecțiuni ginecologice.

CĂLIMĂNEȘTI-CĂCIULATA — jud. Vlcea

Stațiune permanentă situată pe malul drept al Oltului, la 22 km de orașul Rm. Vlcea

Factori curativi naturali: izvoare cu ape termale și atermale, sulfuroase, clorurosodice, calce, bicarbonatate, magneziene etc.

Indicații de cură: afecțiuni ale tubului digestiv, afecțiuni hepatobiliare, afecțiuni ale aparatului uroral, boli de nutriție, afecțiuni ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ale aparatului respirator.

CHEIA — jud. Prahova

Stațiune de odihnă pe cursul superior al râului Teleajen la poalele munților Ciucaș și Zăganu.

Factori curativi naturali: aer puternic ozonat.

Indicații de cură: climatul are o mare valoare terapeutică și este indicat pentru o serie de afecțiuni: astenie, surmenaj fizic și intelectual, insomnii, hipertiroidism, convalescențe cu stare generală bună, debilitate fizică, limfatism, unele forme de astm bronșic, afecțiuni cronice ale căilor respiratorii superioare.

COVASNA — jud. Covasna

Stațiune permanentă situată în depresiunea Brețcu.

Factori curativi naturali: ape minerale carbogazoase, feruginoase, calce, hipotone și hipertone, magneziene cu mineralizare și compoziție chimică variată, mofetă, nămol terapeutic.

Indicații de cură: Afecțiuni cardiovasculare, afecțiuni ale sistemului nervos central și periferic, afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe.

EFORIE NORD și EFORIE SUD — jud. Constanța

Situate între țărmul Mării Negre și lacul Techirghiol la 15—17 km de orașul Constanța.

Factori curativi naturali: apa sărată și nămolul sapropelic al lacului Techirghiol, apa mării, nisipul plajei și climatul reconfortant.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, reumatism cronic, afecțiuni ortopedice, stări postoperatorii pe sistemul osos, muscular și articular, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice, afecțiuni respiratorii, afecțiuni dermatologice (numai vara).

FELIX — jud. Bihor

Stațiune permanentă situată la 9 km de Oradea într-o zonă de dealuri acoperite de păduri.

Factori curativi naturali: izvoare de ape minerale, ter-

male, oligometalice, bicarbonatate, sulfatate, calcice, sodice, nămol sapropelic fosil.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice, afecțiuni ale tubului digestiv și glandelor anexe (ca boli asociate).

GEOAGIU-BĂI — jud. Hunedoara

Stațiune permanentă situată într-o zonă deluroasă la 14 km nord de orașul Orăștie.

Factori curativi naturali: ape alcaline ușor sulfuroase, bicarbonatate, magneziene, mezotermale și termale radioactive, nămol de turbă ioduros-feruginoasă.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice cronice, afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, convalescențe după boli infecțioase, anemii.

GOVORA — jud. Vâlcea

Stațiune permanentă situată în nord-estul Olteniei într-o regiune de dealuri acoperite cu păduri, la 20 km de orașul Rm. Vâlcea.

Factori curativi naturali: ape minerale: clorurosodice iodurate, bromurate; clorurosodice sulfuroase; oligominerale.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ale aparatului respirator, tulburări circulatorii periferice, afecțiuni ale pielii, afecțiuni ginecologice (ca boli asociate) și afecțiuni de nutriție (ca boli asociate).

HERCULANE — jud. Caras-Severin

Stațiune permanentă situată pe Valea Cernei.

Factori curativi naturali: ape minerale termale ușor radioactive cu mineralizare variată și compoziție diferită: sulfuroase, clorurosodice, calcice; bicarbonatate, clorurosulfatate, sodice, magneziene;

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ale sistemului nervos periferic.

Ca boli asociate: boli ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, boli de nutriție, boli ginecologice cronice, boli ale aparatului respirator.

HOMOROD — jud. Brașov

Stațiune permanentă situată într-o regiune de dealuri împădurite.

Factori curativi naturali: ape minerale sulfuroase, clorurate, bicarbonatate, sodice, feruginoase, hipertone, nămolul sapropelic.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice.

LACU ROȘU — jud. Harghita

Stațiune permanentă situată într-o depresiune străjuită de munții Suhardul Mare și Suhardul Mic.

Climatul este indicat în tratamentul asteniei, surmenajului, convalescențelor cu stare generală bună, hipertiroide, urmărilor după tuse convulsivă.

LACU SARAT — jud. Brăila

Stațiune sezonieră de interes local, situată la 5,5 km nord-vest de Brăila.

Factori curativi naturali: apa lacului clorurosodică, sulfată, magneziană, nămolul sapropelic format pe fundul lacului.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice.

— **LİPOVA** — jud. Arad

Stațiune permanentă situată la 2 km de localitatea Lipova, într-o regiune de coline acoperite cu păduri.

Factori curativi naturali: izvoare cu apă minerală carbogazoasă, feruginoasă, bicarbonată, calcică, sodică, hipotonă, magneziană.

Indicații de cură: afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, afecțiuni ale căilor urinare, afecțiuni cardiovasculare.

MALNAȘ — jud. Covasna

Stațiune sezonieră situată într-o zonă împădurită a munților Băraolt.

Factori curativi naturali: ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, sodice, calcice, magneziene, mofete.

Indicații de cură: afecțiuni ale tubului digestiv și glandelor anexe, boli de nutriție, afecțiuni compensate ale aparatului cardiovascular.

MAMAIA — municipiul Constanța

Stațiune sezonieră situată pe malul Mării Negre la 7 km de Constanța.

Factori curativi naturali: apa mării, nisipul plajei, aerul bogat în aerosoli terapeutici, conținând sodiu, clor, magneziu, brom, iod.

Indicații de cură: hipotiroidism, limfatism, anemii secundare, decalcificări.

MANGALIA — oraș — jud. Constanța

Stațiune permanentă situată pe malul Mării Negre la 45 km sud de orașul Constanța.

Factori curativi naturali: apa mării, nisipul plajei, izvoare minerale sulfuroase, mezotermale, nămolul de turbă și aerul bogat în aerosoli.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice, afecțiuni respiratorii, afecțiuni dermatologice, **STAȚIUNI DIN ZONA MANGALIA-NORD** — Saturn, Venus, Jupiter, Neptun Stațiuni sezoniere situate pe malul Mării Negre în zona dintre Mangalia și Eforie Sud.

Factori curativi naturali: apa mării, nisipul plajei, aerul bogat în aerosoli.

Indicații de cură: deși nu sînt stațiuni de tratament, sînt indicate pentru hipotiroidism, limfatism, decalcificări, anemii secundare.

— **MONESA** — jud. Arad

Stațiune permanentă situată la poalele masivului Codru (munții Apusenii) într-o zonă depresionară înconjurată de dealuri împădurite. **Factori curativi naturali:** izvoare cu ape bicarbonatate, calcice, magneziene, sodice, hipotonice.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, odihnă pentru convalescență după boli infecțioase sau alte afecțiuni pentru surmenași și cei cu nevroză astenică.

OCNA SIBIULUI — jud. Sibiu

Stațiune permanentă situată la 18 km de orașul Sibiu, într-o regiune înconjurată de dealuri împădurite.

Factori curativi naturali: apa minerală clorurosodică a lacurilor heliotherme, nămolul sapropelic fosil, apa clorurosodică ușor bicarbonată a izvorului Horia (pentru cură internă).

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ginecologice, afecțiuni ale sistemului nervos periferic.

OCNELE MARI — jud. Vâlcea

Stațiune sezonieră la 15 km de Rîmnicu Vâlcea — gară locală.

Factori curativi naturali: în regiune de dealuri (310 m alt.) cu temperatura medie de 20–22 °C vara și umiditate redusă. Lac sărat (pe vechea exploatare salină) cu mare concentrație și helioterm (30–40 °C la adîncimea de 1–1,5 m var). Nămol sapropelic fosil.

Indicații de cură: Afecțiuni reumatismale și ale aparatului nervos periferic. Afecțiuni ginecologice.

OLĂNEȘTI — jud. Vâlcea

Stațiune permanentă la 19 km. de Rm. Vâlcea

Factori curativi naturali: climat submontan, aer bogat ozonizat, umiditate redusă, luminiozitate mare, izvoare cu ape minerale clorurosodice, bicarbonatate, iodurate, calcice, magneziene.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului urogenital, ale tubului digestiv, afecțiuni ale aparatului respirator.

PREDEAL — jud. Brașov

Stațiune permanentă situată pe Valea Prahovei.

Factori curativi naturali: climat subalpin excitant. **Indicații de cură:** afecțiuni cronice ale căilor respiratorii superioare, astm bronhial, anemii, nevroze funcționale, stări alergice, convalescențe după boli acute sau cronice.

PUCIOASA — jud. Dimbovița

Stațiunea permanentă situată pe valea râului Ialomița într-o zonă de dealuri și coline împădurite, la 21 km de orașul Ilrșgovite.

Factori curativi naturali: ape minerale, sulfuroase, sulfatate, bicarbonatate, calcice, clorurate, nămol mineral. **Indicații de cură:** afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ale sistemului nervos periferic; ca boli asociate, afecțiuni ginecologice cronice, afecțiuni ale tubului digestiv, și ale glandelor anexe, afecțiuni ale rinichilor și căilor urinare.

periferic, afecțiuni ale căilor respiratorii superioare, limfatism, scrofuloză.

SĂCELU — jud. Gori

Stațiune permanentă — la 16 km de gara Cărbunestii. *Factori curativi naturali:* în regiune de dealuri (340 m alt.) cu un climat foarte plăcut tot timpul anului. Izvoarele minerale cloruro-sodice, iodurate, bromurate, calce, magneziene, sulfuroase. Nămol sulfuros de depuneri din ape minerale.

Indicații de cură: Afecțiuni reumatismale și ale sistemului nervos periferic. Afecțiuni ginecologice.

SINAIA — jud. Prahova

Stațiune permanentă mixtă: odihnă și cură balneară, situată pe Valea Prahovei la poalele muntelui Furnica. *Factori curativi naturali:* climat subalpin, ape minerale hipotone, bicarbonatate, calce, magneziene și sulfuroase.

Indicații de cură: anemii, surmenaj fizic și intelectual, astenie, convalescență cu stare generală bună, hipertiroidism, afecțiuni ale tubului digestiv, hiperuricemie.

SÎNGERZ-BĂI — jud. Bistrița-Năsăud

Stațiune permanentă situată la poalele munților Rodnei. *Factori curativi naturali:* izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, clorurosodice, calce, magneziene, slab feruginoase și radioactive, nămol mineral de izvor.

Indicații de cură: afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, boli de nutriție (diateză urică).

SLĂNIC MOLDOVA — jud. Bacău

Stațiune permanentă situată la 18 km de Tg. Ocna, pe valea râului Slănic.

Factori curativi naturali: ape minerale cloruro-bicarbonatate, sodice, carbogazoase ușor sulfuroase.

Indicații de cură: afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, gastrite, boală ulceroasă, afecțiuni hepatice, tulburări funcționale sau inflamatorii ale intestinelor, boli de nutriție, afecțiuni ale căilor respiratorii și otorinolaringologice, bronșite cronice cu hipersecreție, astm bronșic.

SOVATA — jud. Mureș

Stațiune permanentă așezată într-o depresiune înconjurată de munți împăduși, la 49 km de orașul Tg. Mureș.

Factori curativi naturali: apa minerală clorurosodică a lacurilor heliotermene, nămolul sapropelic și argilosilicos.

Indicații de cură: afecțiuni ginecologice cronice, afecțiuni ale aparatului locomotor, afecțiuni ale sistemului nervos periferic.

STÎNA DE VALE — jud. Bihor

Stațiune permanentă de odihnă situată pe versantul vestic al munților Bihorului, la 25 km de localitatea Beiuș.

Factori curativi naturali: climat caracterizat prin presiune atmosferică scăzută, radiație solară intensă și ionizare crescută a aerului.

Indicații de cură: bronșite cronice astmatiforme și astm bronșic, nevroze funcționale, anemii cu stare generală bună, boala Basedow, stări de debilitate.

SLĂNIC — jud. Prahova

Stațiune sezonieră situată la nord de orașul Ploiești pe valea râului Slănic, într-o zonă cu păduri de stejar.

Factori curativi naturali: ape minerale sodice sulfatate și puternic calce, nămol sapropelic.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice **TECHIRGHIOI** — Municipiul Constanța

Stațiune sezonieră situată pe malul lacului Techirghiol, la 2 km depărtare de stațiunea Eforie Nord.

Factori curativi naturali: apa sărată a lacului Techirghiol, nămol sapropelic.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor, reumatisme cronice degenerative (artroze, spondiloză) și inflamatorii (spondilite anchilozante, reumatism evolutiv cronic), afecțiuni ortopedice, stări postoperatorii pe sistemul osos, muscular și articular, afecțiuni ginecologice (anexite cronice, sterilitate) afecțiuni dermatologice.

TINCA — jud. Bihor

Stațiune permanentă situată pe malul drept al râului Crișul Negru la 36 km distanță de Oradea.

Factori curativi naturali: izvoare de ape minerale bicarbonatate, calce, magneziene, sodice, carbogazoase, hipotone.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ginecologice, afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, afecțiuni ale aparatului cardiovascular.

TUȘNAD — jud. Harghita

Stațiune permanentă mixtă: de odihnă și cură balneară, situată la poalele masivului Harghita.

Factori curativi naturali: ape minerale bicarbonatate, sodice, calce, magneziene, clorurosodice, feruginoase, carbogazoase, hipotone slab radioactive, mofoase, climat subalpin tonifiant.

Indicații de cură: boli funcționale ale sistemului nervos central, afecțiuni ale aparatului cardiovascular, afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe.

VATRA DORNEI — jud. Suceava

Stațiune permanentă situată în nordul țării, la confluența râului Dorna cu Bistrița.

Factori curativi naturali: izvoare cu ape minerale carbogazoase, bicarbonatate, feruginoase, magneziene, oligometalice, atermale, nămol de turbă, climat de crușare.

Indicații de cură: afecțiuni ale aparatului cardiovascular, boli ale miocardului, leziuni valvulare, boli ale vaselor, hipertiroidism, afecțiuni ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic.

VILCELE — jud. Covasna

Stațiune permanentă situată pe valea râului Vilcele la 12 km de orașul Sfântu Gheorghe.

Factori curativi naturali: izvoare minerale de ape carbogazoase, bicarbonatate, magneziene, calce, sodice, feruginoase hipotone, atermale, climat de crușare.

Indicații de cură: afecțiuni compensate ale aparatului cardiovascular, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, afecțiuni ale tubului digestiv și ale glandelor anexe, afecțiuni ale căilor urinare.

VAȚA-BĂI — jud. Hunedoara

Stațiune permanentă situată într-o zonă de deal la 59 km de Deva.

Factori curativi naturali: ape termale calce, hipotone, magneziene și ușor radioactive.

Indicații de cură: afecțiuni reumatismale, ginecologice și ale sistemului nervos periferic.

CE E NOU PRIN STAȚIUNI

● A fost inaugurat hotelul „Roman” din Băile Herculane, construcție originală, spectaculoasă: 50 m înălțime, 400 locuri, două bazine mari de înot, saloane, cabinete pentru tratament. Un întreg nivel este afectat numai agrementului: club, bibliotecă, bowling, jocuri mecanice. Construcția înglobează la parter vechile băi romane, cele care au dat prima strălucire acestei stațiuni.

● Mijloace de transport pe cablu de la Bușteni la Babele și de la Babele la Peștera (și, în perspectivă, de la Peștera la Virful cu Dor), 3 terenuri de tenis, unul de minigolf, plimbări cu micicarul până în Valea Cerbului — toate în Sinaia — iată câteva din noutățile pe care OJT-Prahova le va pune la îndemâna turiștilor în pragul viitorului sezon estival.

● Două hoteluri de curînd terminate vor fi pentru prima oară gazde ale turiștilor care își vor petrece anul acesta revelionul la Predeal. Unul dintre acestea, situat în vecinătatea hotelului Rozmarin este înzestrat cu mijloace de agrement solicitate pe plan internațional: club, bowling, piscină, saună, mini-golf etc. Agrementul ocupă de fapt un loc prioritar printre preocupările Oficiului județean de turism. În viitorii ani, Predealul va avea un centru de distracții, un restaurant cu specific, un „Carnaval al zăpezii”, numeroase programe suplimentare de excursii etc., urmînd să-și grupeze în spațiul cuprins între Consiliul popular și hotelul Carmen principalele sale dotări turistice.

● Numărul turiștilor străini tratați la Slănicul Moldovei: 80 în 1974, aproximativ 1 000 în 1975, peste 2000 în primele trei luni ale anului 1976. Creșterea solicitărilor externe concordă cu dezvoltarea și modernizarea bazei materiale a stațiunii, cu construirea unor hoteluri moderne, de mare capacitate. Patru baze de tratament (ultima înzestrată cu aparatură ultramodernă) asigură asistența medicală în cadrul dublului profil al stațiunii: digestiv (datorat apelor sale alcaline) și respirator (realizat cu ajutorul terapiei de grotă).

● Două noi hoteluri — Tușnad și Olt — precum și o modernă bază de tratament au fost date recent în folosință în stațiunea Tușnad. Bîzîndu-se cu precădere pe utilizarea apelor minerale existente în stațiune, noul stabiliment balnear va putea să asigure efectuarea a 1000 proceduri de bază pe zi, ponderea principală fiind reprezentată de băile carbogazoase. Termoterapia, hidroterapia și electroterapia, vor fi auxiliare ale secției de bază, avînd același scop: tratamentul nevrozelor.

Tot în incinta bazei de tratament funcționează un cabinet stomatologic, o mică saună pentru agrement și un bar cu totul original, unde se servesc numai ape minerale de Tușnad și cele care se îmbuteliază pe cuprinsul județului Harghita.

● Și Sovata are un al doilea hotel modern, „Aluniș”, cu 260 locuri, restaurant și bar de zi. Al treilea din această serie se află în construcție și va fi predat „la cheie” la 1 iulie 1977.

Noua bază de tratament, cea mai modernă și mai bine utilată cu aparatură de specialitate, după cum ține să sublinieze Adrian Munteanu, directorul stațiunii, a depășit cifra de un milion de proceduri efectuate într-un an.

● Pentru cine nu a mai fost la Vatra Dornei în ultimii 2—3 ani va înregistra drept noutăți: un hotel sanatorial de 300 locuri, cu bază proprie de tratament și restaurant-pensiune; majoritatea vilelor modernizate și înzestrate cu un confort sporit; un camping și un motel pe dealul Runc de la marginea orașului; amenajarea izvoarelor cu ape minerale și captarea unor noi surse de ape curative; un parc înfrumusețat cu sute de arbori și arbuști decorativi; un complex de agrement, „Lunca Dornei”, prevăzut cu club, piscină, strand, picărie, terenuri de tenis.

Cităm din planurile de perspectivă, așa cum ne-au fost puse la dispoziție de tov. Dumitru Cojocaru, vicepreședinte al Consiliului popular orașenesc Vatra Dornei: construirea a încă două hoteluri de câte 300 locuri fiecare, o bază de tratament ultramodernă, un complex sanatorial al U.G.S.R. cu bază proprie de tratament, două blocuri administrative, o spălătorie mecanică de mare capacitate etc.

DE ICI, DE COLO

● Un studiu făcut de numismați relevă un fapt mai puțin cunoscut: Moldova a fost invadată s-au monede române; pe acest colț de pămînt românesc s-au descoperit peste 200 de tezuze ce cuprind 20.000 denari romani din aur, argint sau bronz. Cercetările au stabilit că monedele române au pătruns la geto-dacii de pe teritoriul Moldovei în sec. I î.e.n., și-apoi, mai mult, înainte și după cucerirea Daciei de romani cînd între triburile geto-dacice și Imperiul Romei avea loc un intens schimb de bunuri materiale.

● A fost realizată în premieră mondială fotografia unei... picături de electricitate. Această unică imagine a fost imortalizată pe peliculă la Universitatea din Berkeley (SUA). S-a confirmat astfel ideea emisă în 1934 de fizicianul Wigner care susținea că electricitatea se poate „obține” în picături pure prin înghețare într-un container cu o temperatură aproape de zero absolut. Cercetătorii de la Berkeley au mai observat că prin încălzirea picăturii cu cîteva grade, aceasta începe să fiarbă și trece în stare gazoasă. Să fie premisele înmagazinării electricității viitorului?

● La 23 iunie 1824 bucureștenii sărbătoreau inaugurarea primelor străzi pavate. Caldărimurile erau făcute cu bolovani de rîu. Primele pavele s-au făcut pe Podul Mogoșoalei (calea Victoriei de azi) și pe Tîrgul Podului din afară (cal. Moșilor), înlocuindu-se birnele de lemn. În 1873 s-au asfaltat primii 5000 m² din calea Victoriei. Apoi asfaltul —

găsit excelent pentru circulația birjelor, înlăturarea norcuiului și prafului — s-a extins imediat în cinci mari orșe românești — Ploiești, Iași, Brăila, Craiova și Galați —

● O adevărată mare de apă caldă se ascunde în subsolul județului Bihor. Pînă acum apele termo-minerale erau folosite doar în scopuri terapeutice la Băile Felix și 1 Mai. În ultimii ani în jurul Oradiei au fost efectuate numeroase sondaje care au valorificat zăcămintele de ape termale — cu alee proprietăți curative, radioactive și termoneergice: temperatura lor este de peste 80° C. Ele sînt utilizate, pe scară tot mai largă, în piscicultură, în sere și grăduri, la încălzirea a mii de locuințe orădene, ca apă menajeră. La Oradea vor înflori sub Dealul Pisicii și Dealul Ciupercii noi instalații turistice și de agrement proiectate în ideea valorificării apelor termale de aici, practic inepuizabile.

● În Franța o grupă de fizicieni au reușit să obțină — doar pentru o zecime de secundă — colosala temperatură de 10 milioane de grade. Această realizare înseamnă primul pas spre edificarea fuziunii nucleare controlate care va asigura omenirii sursele viitoare de energie. Se apreciază că primul generator de energie bazat pe fuziunea nucleară dirijată va fi inaugurat prin anul 1990.

DRUMURILE LUI EMINESCU

Călătorul, spunea undeva Henry de Montherlant, este un om care încearcă un dialog la celălalt capăt al lumii. În înțelesul atotcuprinzător al cuvântului, aceasta este mai mult decât o trecere prin timpii geografici, este un mare zbor al sufletului, un fel de dar al ubicuității care-l leagă pe cel ales de tot și de toate. Un astfel de călător a fost Eminescu și pentru a pricepe imensitatea peregrinărilor din prea scurta lui viață — de la umirea copilului alături cu zumzetul prisăcilor și cîntecul celor dintii frunze în pădurile Ipoteștilor pînă la străzile Florenței văzute de un ochi încețoșat de boală — poate că nici nu e nevoie să-i mai urmărim pe hartă pașii, deși, tot căutîndu-i umbra, locurile pe unde a trecut ne rămin ele însele sfîșite, aducîndu-ni-l „din valurile vremii” mai aproape. E destul să-i deschidem opera oriunde, să rechemăm versul ori articolele politice din „*Timpu*”, fantasticele drumuri din proza literară care încep în teritoriul basmului și duc pînă la Gange și Nil, pînă la grădinile din Memphis și, mult mai departe, în pustiurile selenare — pentru a-l găsi călătorînd mereu, neobosit, în acea perpetuă mișcare a Geniului pentru care spațiul, cel adevărat, palpabil, ca și cel necuprins, al gîndului, nu are limite și se contopește în infinit, într-un unic loc pe care însuși și-l descria în înălțarea Luceafărului: „

„Căci unde-ajunge nu-i hotar
Nici ochi spre a cunoaște
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naste.”

Avea vreo opt-nouă ani cînd era de-acuma despărțit de Ipotești și de „lacul codrilor albastru” — la Cernăuși, elev însoțit care tot visa poveștile ciobanilor de-acasă și recita pe de rost balade populare. La 14 ani e la Botoșani, practicant la tribunal, un an mai tîrziu se lasă cuprins de mirajul teatrului și pornește aiurea cu trupa Fanny Tardini, revine la Cernăuși, își plînge dascălul, pe Arune Pumnul din a cărui bibliotecă sufletul de adolescent luase primele adevăruri scrise — și, din nou, teatrul, adevărul și visul, între actori, decoruri de mucava și drumuri dintr-un oraș în altul, cu trupa lui Iorgu Caragiale, în „cărufa cu paie” a lui Mihail Pascaly.

Acum e la Blaj, uitîndu-se de-a lungul și de-a latul pieții, ținînd în mîini căciula plină cu poame, mai încolo e la Sibiu, unde N. Densușianu se culcîmură vîzîndu-l pe băiețandru care zîmbea senin, deși „... era numai zdrențe; la gît o bucată de cămașă neagră și tot pieptul gol...” Cel care făcuse drumul de la Cernăuși la Blaj pe jos, cel deprins cu colbul și cu zarea largă, a apucat calea Aradului, a Lugojului și Timișoarei, a ajuns la Oravița și la Buziaș, a văzut Timpa Brașovului, Craiova și Galațiul, a dormit în fin, la Giurgiu, alături de geamantanul plin cu cărți. Iar Caragiale, care îl cunoaște la cea dintii sosire la București, povestește: „Am petrecut toată ziua rîzînd, mi-a vorbit despre India antică, despre daci, despre Ștefan cel Mare și mi-a cîntat doina.” Tot doina o cînta și între studenții de la Viena, iar mai tîrziu, alături de Creangă, asculta cîntecele de jele prin Iași, lua drumul Bahluiului, își lăsa umbra nemîșcată sub stelele Copoului...

Toate aceste locuri l-au primit pe Eminescu cel aievea, la fel ca și fărîmul Mării pe care o vedea tîrziu, în vara lui 1881. De peste tot Poetul a luat însă cu sine și a urcat în cerul poeziei lui nu alcătuirile numite ale clipei, ci imaginile-simbol, veșnicia peisajului care, deși nu-și primește la el stricta localizare geografică, rămîne totuși o unică definire în spațiul românesc și, de aici, cu rezonanță pe care geniul lui a amplificat-o, pînă în spațiile astrale. Peregrinările reale ale lui Eminescu au lăsat limbii și literaturii noastre un loc unic, diamantele unui luciu de mare unde ne ogîndim și ne recunoaștem.

„Vino-n codru la izvorul care tremură
pe prund,
Unde prispa cea de brazde crengi plecate
o ascund...”

„Sara pe deal buciumpul sună cu jale
Turmele-l urc, stele le scapără-n cale.”

„Ia, eu fac ce fac de mult,
Iarna viscolu-l ascult,
Crengile-mi rupîndu-le,
Apele-astupîndu-le
Troienînd cărările...”

„Cucul cîntă, mierle, presuri —
Cine știe să le-asculte?
Ale paserilor neamuri
Cirîpesc pitite-n ramuri

Și vorbesc cu-atât de multe
Înțelesuri“.

„Adormi-vom, troieni-va
Teiul floarea-i peste noi
Și prin somn auzi-vom buciom
De la stînele de oi“.

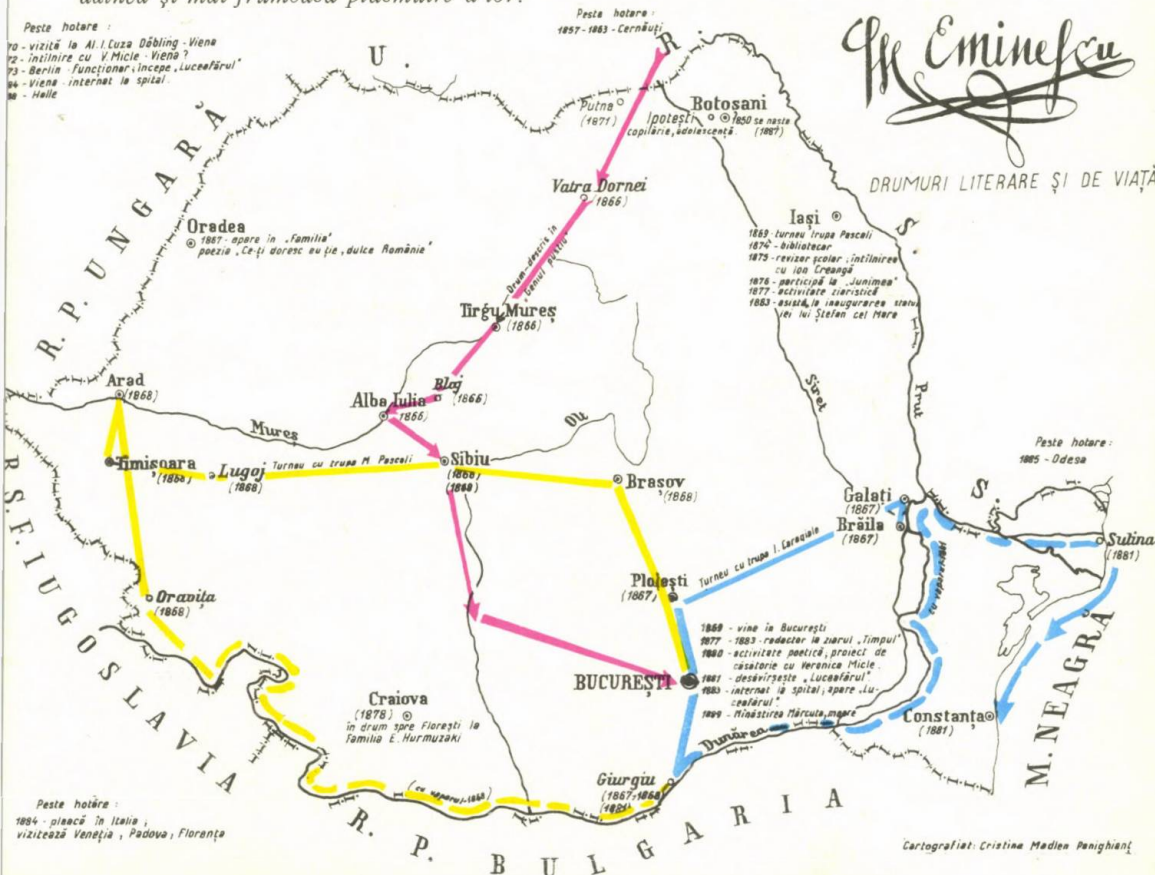
„Izvorul, caii, oameni cu coasa-n
spinare“, nunta gizeilor în pădurea de
argint, ploșii și, mereu, apa, odihna și
neliniștea ei „mișcătoarea mărilor sin-
guratate“ din care Eminescu a făcut o
întreagă geneză a absolutului spre care
tinjeste totdeauna sufletul omenesc —
toate acestea sînt numai de aici, din
acest spațiu cuprins între Dunăre, Car-
pați și Mare, fie că le căutăm în Mol-
dova, în cîmpiile Bărăganului ori în
Transilvania. Ecoul lor în vers ca și în
proza literară a lui Eminescu capătă
particularitatea picăturii în care se re-
flectă întregul ocean, ca să ne amintim de
o metaforă călinesciană. Eminescu a
colindat avid, cu ochii mari, de la un
capăt la altul al țării, și tocmai de aceea
spiritul său a reușit să exprime, într-o
singură și imensă imagine, sufletul romă-
nesc, natura românească, în cea mai
adîncă și mai frumoasă plămădire a lor.

Cutezanța ae a face din toate locurile pe
care le-a văzut, din stele și din neguri de
codri, un unic peisaj cosmic își trage
puterea tocmai din cunoașterea cea mai
adîncă a țării și oamenilor ei, din iubirea
pentru tot ce a însemnat patrie — și a
vorbi de dragoste de patrie la un om cu
sufletul de cristal al lui Eminescu este
de prisos.

Să ne amintim clipa din „Făt Frumos
din lacrimă“ în care fiul de împărat,
întocmai ca un fecior de țăran, pleca
să colinde lumea: „Puse pe trupul său
împărătesc haine de păstor, cămeșă de
borangic, țesută în lacrimile mamei
sale, mîndră pălărie cu flori, cu cordele
și cu mărgelile rupte de la gîturile
fetelor de-mpărați, își puse-n briul
verde un fluier de doine și altul de hore
și, cînd era soarele de două sulite pe cer,
a plecat în lumea largă și-n toiul lui
de voinic.“

La fel a pornit să colinde Eminescu
țara și spațiul vast al gîndului, iar noi
mergem pe urmele lui sfinte pînă departe,
în legendă, la locul unde, din nou,
„toate basmele se-adună“.

ANDA RAICU

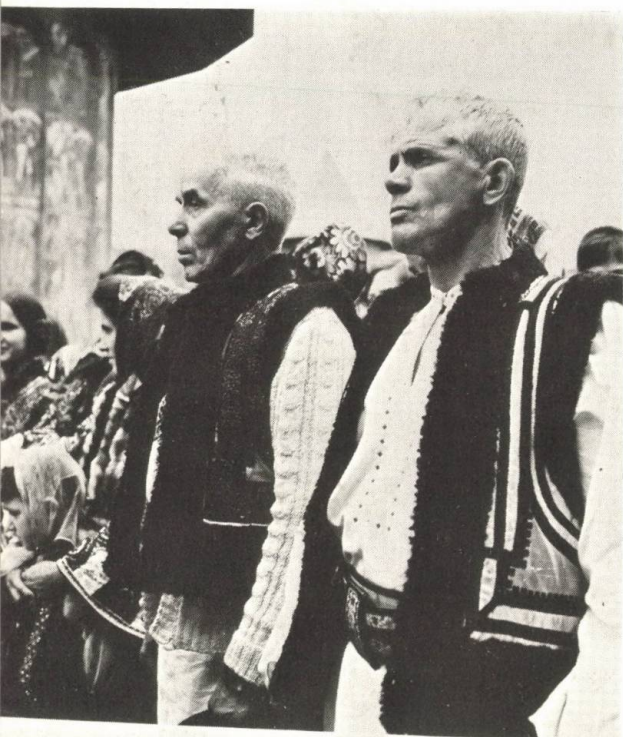

FOTOCRONICĂ

AT

Festivalul
„România pitorească“

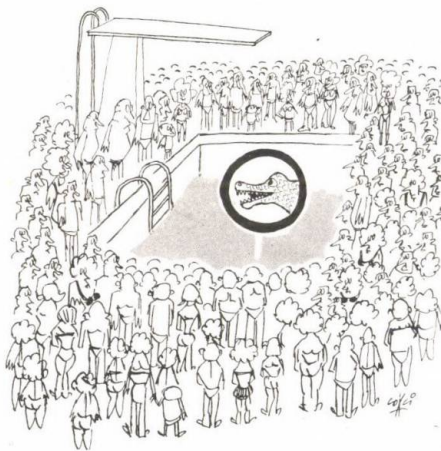

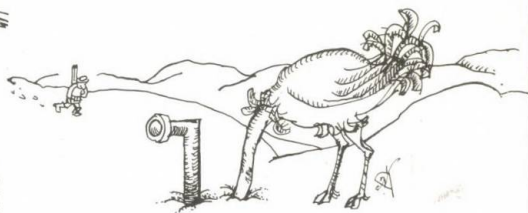
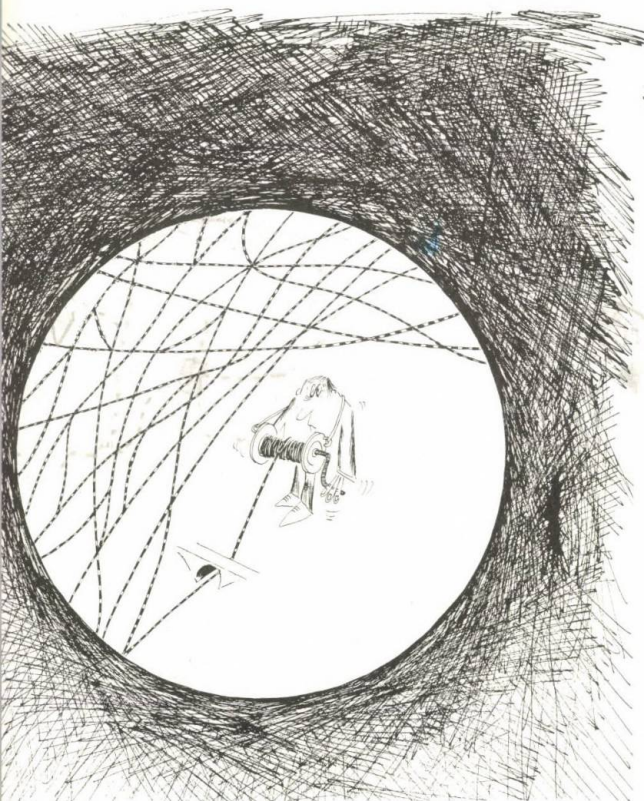

FOTOCRONICĂ

AT

Bucovina
„Pomme d'or“

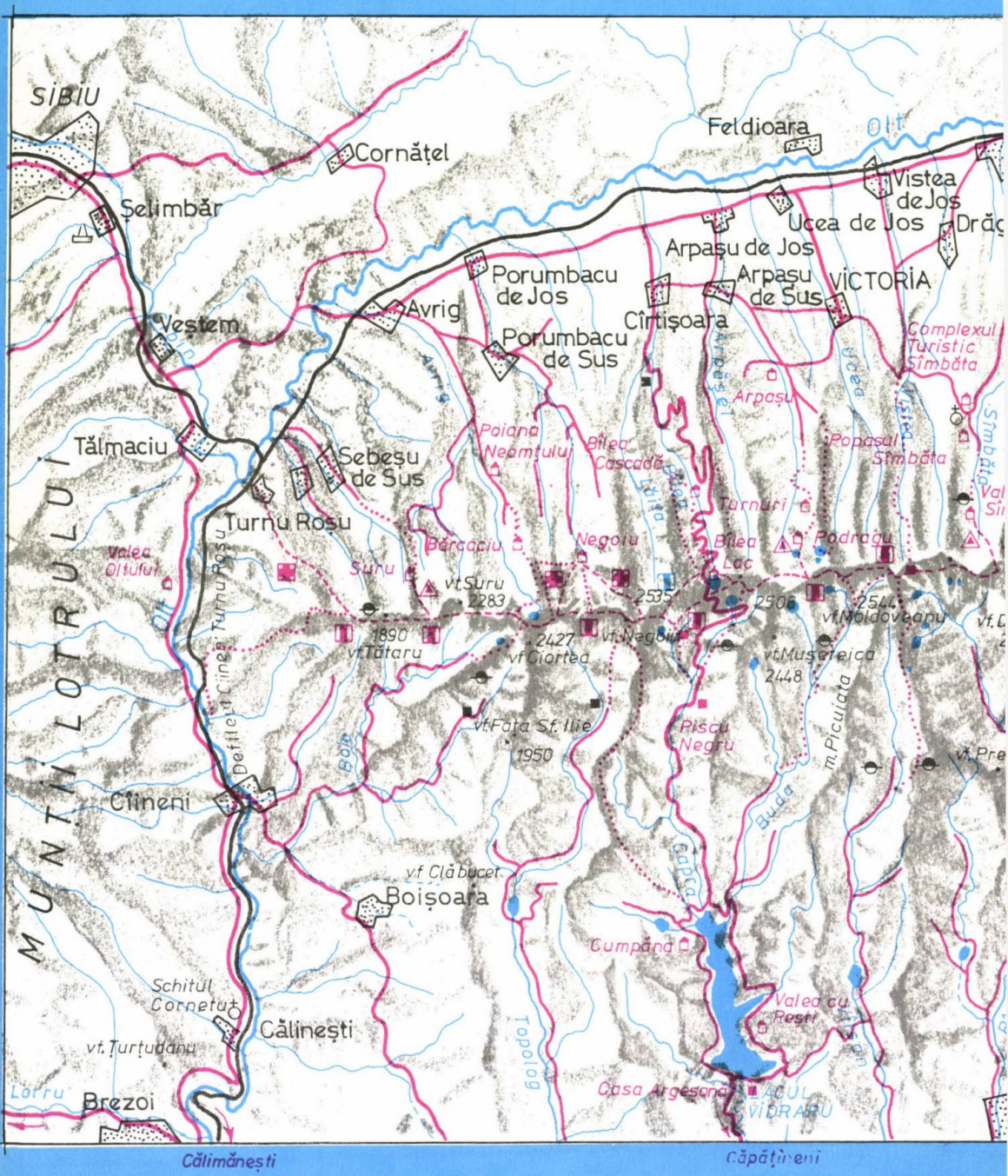

IMOR

OCTAVIAN COVACI
ANDO
VASILE CRĂIȚĂ MÎNDRĂ

ÎN MUNTII

MEMORIA STRĂBUNILOR

**Obeliscul lui Horia, Cloșca și Crișan
din municipiul Cluj-Napoca.**

**În mirifica
împărăție
a Deltei
sau într-o stațiune
balneo-
climaterică**

**Oricare va fi opțiunea
Dv. Oficiile județene de
turism din întreaga țară
și Întreprinderea de tu-
rism hoteluri și restau-
rante — București**

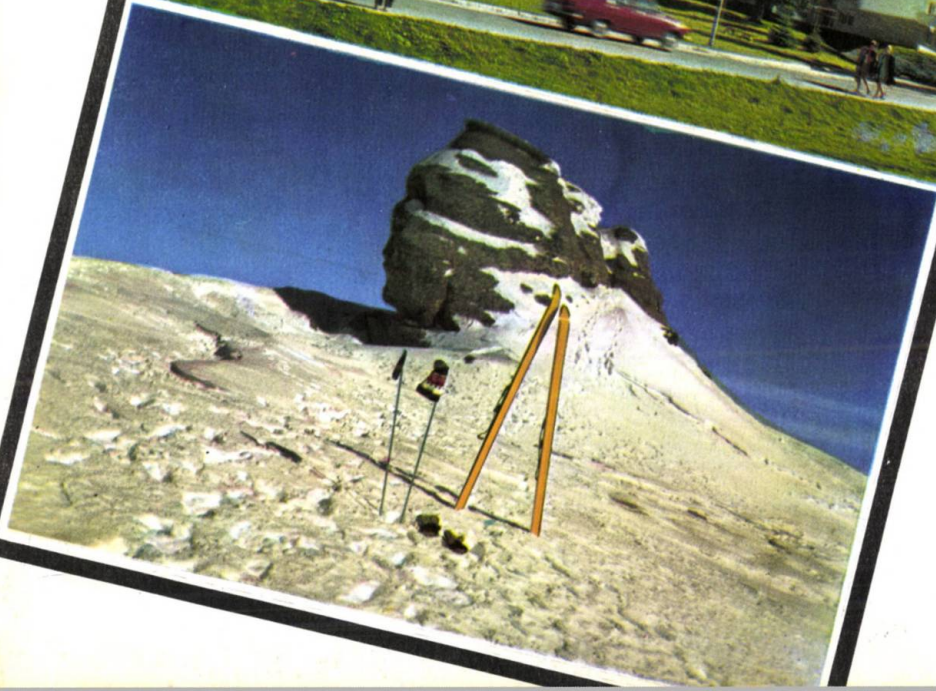
**Vă asigură condiții exce-
lente pentru a petrece un
concediu plăcut, recon-
fortant, în mijlocul naturii.**

CHEIA SUCCESULUI... CUPA VICTORIEI... ROZA DRUMURILOR BUNE...

Toate într-o singură emble-
mă: emblema ÎNȚEPRIN-
DERII DE TURISM, HOTE-
LURI ȘI RESTAURANTE
BUCUREȘTI.

Filialele I.T.H.R.B. din Bd. N. Bălcescu nr. 35 A și
Bd. Republicii nr. 4 și 68, vă așteaptă.

În orice anotimp
excursii în țară și în străinătate
prin OFICIILE JUDEȚENE DE TURISM

- Bogat program turistic pe diferite itinerare pentru turiști, în grup sau individual.
- Vizitarea celor mai interesante obiective turistice.

- Transport confortabil cu autocare moderne.
- Servicii de cazare și masă de bună calitate.
- Ghid competent și bine informat

PUBLITURISM

Să mergem să vedem delfinii cum rid și joacă baschet
 Să plecăm în căutarea pescărușilor
 Să alergăm la locul unde cerul se unește cu Marea

Milioane de raze de soare pe plajele de la

**MAMAIA — CONSTANȚA — EFORIE NORD —
 TECHIRGHIOL — EFORIE SUD — CÔSTINEȘTI — NEPTUN
 — JUPITER — AURORA — VENUS — SATURN — MANGALIA**

● hoteluri și vile, corturi și căsuțe în campinguri pentru iubitorii de iarbă și de greieri ● yole, bărci, hidrobiciclete, vaporețe, schi nautic — pe lacurile fără valuri ● concursul Miss-Litoral cu premii pentru toate reprezentantele sexului frumos ● programe noi de music-hall în barurile de noapte ● terenuri de sport, biciclete, trăsuri cu cai și trenulețe de vacanță ● Festivalul și concursul național de muzică ușoară — ediția a 12-a ● săli de bowling și jocuri mecanice ● herghelia de la Mangalia unde putem avea pentru câteva ceasuri, visuri de mari călăreți ● Portul Constanța cu frumusețile anticului Tomis — cu muzeul de arheologie, Muzeul Mării, Muzeul Marinei, Muzeul de artă, Acvarium-ul « Borcea » ● îmbietoare specialități gastronomice și o minunată atmosferă rustică în Satul de vacanță din Mamaia ● solarii ● piscine pentru cei care nu vor să intre prea mult la... apă ● parcuri de distracții la ora tuturor vîrștelor ● veselie și sute de surprize la « Serbările mării » ● la Aurora — satul de vacanță « Cătunul » ● simi-geriile și patiseriile, cu plăcinte dobrogene și covrigi calzi ● spectacole folclorice, teatrele din toată țara în turnee estivale, opereți, operă, oaspeți de peste hotare ● excursii în Delta Dunării, la Histria, Adamclisi, la Murfatlar ● pe litoralul bulgar
 În extrasezon — pînă la 15 iunie și de la 15 septembrie — mari reduceri de prețuri

CENTRALA O.N.T. LITORAL

Toate gazdele noastre dobrogene și, mai ales, amfitrionul nr. 1
țin porțile deschise întregul an
365 de zile de Mare
pentru SĂNĂTATE

Nămolul sapropelic, apa de mare, aerul marin bogat în aerosoli, izvoarele minerale de la Mangalia excepționale medicamente naturale în *afecțiuni ale aparatului locomotor* (poliartrită cronică progresivă, reumatism cronic degenerativ, spondilită, spondiloză, afecțiuni ale oaselor, mușchilor și tendoanelor), *boli ginecologice* (insuficiență funcțională și organică), *afecțiuni ale sistemului nervos* (boli și sechele traumatiche ale sistemului nervos periferic — radiculită, poliradiculită, plexite, nevrite, polinevrite), *boli de piele, boli de nutriție și endocrine* (obezitate, hipotiroidie, insuficiență paratiroidiană), *tuberculoze osteo-articulare, afecțiuni ale tubului digestiv*.

Primăvara, toamna, în plină iarnă

pentru tratamente în serii de 12 sau 18 zile, avem la dispoziție hoteluri încălzite și *ultramodernele sanatorii balneare de la Eforie Nord și Mangalia, policlinică și bază de tratament la Neptun*

● *împachetări cu nămol* ● *instalații pentru băi cu apă de mare* ● *gimnastică medicală* ● *kinezoterapie* în mari bazine acoperite ● *electroterapie* ● *saună* ● *masaj* ● *cură de întinerire prin tratamente speciale geriatrice*

În peisajul mării — frumoasă în orice anotimp — CENTRALA O.N.T. LITORAL ne invită să ne petrecem vacanțele 1977 începând cu *Revelionul 1976—1977*.

ORADEA

Unde să iei masa,
unde să servești
o prăjitură?
Nu-i ușor să te descurci
într-un oraș cum este Oradea

I.C.S.
Alimentația publică
Oradea
vă vine în ajutor,
recomandându-vă
cîteva din cele
mai reprezentative
unități ale sale:

Berăria FELIX,
Piața Victoriei
Restaurantul STRAND,
Parcul Muncitoresc
Restaurantul
Cafe-bar-cofetărie MODERN,
Zona de vest
Braseria PARC,
Calea 6 Martie
Cofetăria CRIȘUL REPEDE,
Calea Republicii
Cofetăria INTIM,
Calea 6 Martie

RAPSODIA UNIVERSAL RAPSODIA UNIVERSAL RAPSODIA UNIVERSAL

Între Hanul Manuc, str. Soarelui,
Covaci și Șelari se află

RAPSODIA

Situat într-o zonă cu vechi tradiții
comerciale, restaurantul

RAPSODIA

este astăzi continuatorul de marcă
al tradițiilor de ospitalitate
bucureșteană.

Saloanele sale «Feudal»,
«Primăvara», «Toamna», «Intim» sau
«Salonul măștilor» evocă
o plăcută atmosferă de epocă,
în care se servesc cele mai
îmbietoare specialități culinare

Restaurantul RAPSODIA,
Intrarea Nicolae Șelari nr. 2,
tel. 15.54.13

În vecinătatea sa, pe str. Gabroveni,
se află

RESTAURANTUL CRAMĂ UNIVERSAL

un ambasador al tradițiilor culinare
din Bucureștiul de altă dată.
Restaurantul-Cramă Universal,
str. Gabroveni nr. 12. tel. 14.60.38

Răspunzând unei necesități firești, pe care o impuneau traseele de interes turistic din Poiana Ruscăi, Oficiul județean de turism Timiș a inaugurat o nouă unitate: complexul turistic Valea lui Liman. Situat pe versantul vestic al masivului, în apropierea locului unde Bega devine riu prin înmănuncherea mai multor piraie, complexul primește pe călători la orice oră din zi și din noapte.

«VALEA LUI LIMAN»

La Valea lui Liman (420 m alt.) se ajunge pe drumul național Lugoj — Făget — Deva, sau cu trenul până la Făget-Margina, apoi prin deviere de la Coșava către Luncani. Aici există o piscină cu plajă, precum și un loc în care se poate pescui.

Oficiu județean de turism Timiș pune aci la dispoziția vizitatorilor nu numai masă și casă în orice sezon (fiindcă unitatea are încălzire centrală), dar asigură, atît, individual, cit și pentru grupuri organizate, pensiune completă pentru orice durată de timp. Firește, oaspeților li se asigură, de-a lungul sederii un program bogat și plăcut care cuprinde între altele, instructive vizite la diferite obiective economice, istorice sau de interes turistic. Peștera «Românești», bunăoară, reprezintă un fenomen carstic unic în țara noastră, prin faptul că pereții îi sînt formați dintr-o alternanță de straturi alcătuite din dolomit și brece tectonică (conglomerat din alte roci sedimentate), și pentru că în interiorul ei sînt adăpostite splendide stalactite, al căror colorit variază de la roșcat pînă la combinații de alb și negru. Dar biserica din lemn — vechi monument din secolul XIV — sau renumita fabrică de sticlă din Tomești, sau păstrăvăria din Luncani, sau cariera de marmură albă de la Rușchița?

La rîndul lor, toate sînt «cap de afiș» între locurile demne de vizitat, pentru care O.J.T. Timiș recomandă excursiile respective, precum și manifestările cultural-artistice frecvent întîlnite pe estrada anume amenajată.

MODERN

hotel

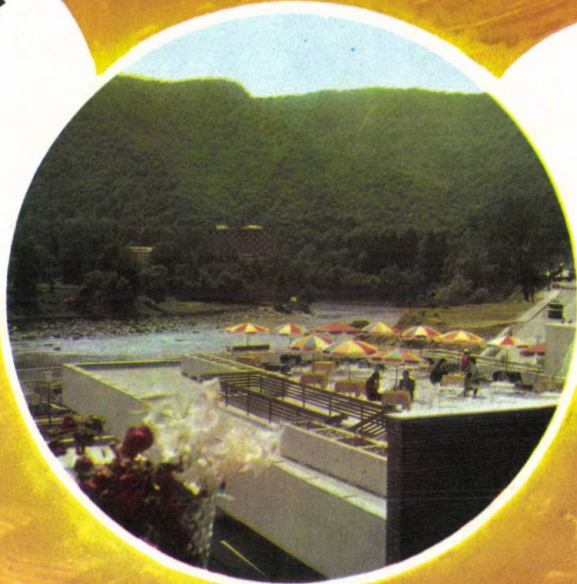
Un local modern,
servicii ireproșabile,
bucătărie originală.

Rețineți!

hotel-restaurant
MODERN,
B-dul Republicii nr. 25
București

perlele Oltului

Prin ea însăși, întreaga Vale a Oltului — de la izvoare pînă la confluența cu bătrînul Danubiu — constituie, pentru oricare drumet, un incontestabil tezaur de frumusețe și pitoresc. Însă irezistibilă, ademenitoare datorită condițiilor balneoclimaterice pe care le oferă, este o anumită parte a văii: cea situată la picioarele munților Cozia, în zona Călimănești-Căciulata și în împrejurimi, la Olănești, Govora și Ocnele Mari.

La adăpostul natural al munților și al dealurilor subcarpatice, «perlele» Oltului se bucură în tot timpul anului de un climat plăcut, cu veri calde, cu toamne lungi și cu ierni scurte. Umiditatea relativă a presiunii atmosferice, precipitațiile reduse, durata mare de strălucire a soarelui, regimul moderat al vînturilor și, bineînțeles, excepționale însusiri terapeutice ale apelor tămăduitoare

- Stațiunea **CĂLIMĂNEȘTI-CĂCIULATA**, deschisă permanent, este indicată în tratarea afecțiunilor gastro-intestinale, ale rinichilor și căilor urinare, ale aparatului locomotor și sistemului nervos periferic, precum și în boli de nutriție și reumatice. Apele sale minerale și termale au un efect similar cu cele mai renumite «izvoare de sănătate» din Europa.

- **BĂILE GOVORA**, stațiune situată la o altitudine de 360 metri este indicată în tratamentul aparatului locomotor, ale sistemului nervos periferic, ale aparatului respirator, în afecțiuni oto-rino-laringologice, de nutriție etc.

În stațiune există și un sanatoriu pentru copii.

- **BĂILE OLĂNEȘTI** — cea de a treia stațiune balneoclimaterică vilceană — dispune de aproximativ 30 izvoare de ape minerale, indicate în tratamentul afecțiunilor tubului digestiv și glandelor anexe, ale rinichilor și căilor urinare, în boli de nutriție, dermatologice, profesionale cronice, ale aparatului locomotor cit și sindroamele psihice și nevrozele astenice.

- În sfîrșit, stațiunea **OCNELE MARI**, este vestită nu numai prin exploatarea sale de sare, cunoscute încă de pe vremea romanilor ci și prin însușirile terapeutice ale unui lac cu apă sărată concentrată, pe malurile căruia a fost amenajat un modern bazin pentru băi, vile cochete.

DE CE ESTE NECESARĂ ASIGURAREA PENTRU AVARII casco

Riscurile cu care este confruntat omul de la volan sînt numeroase și este firesc ca epoca modernă să creeze și mijloace eficiente pentru contracararea lor. Unul dintre aceste mijloace, care trebuie să existe totdeauna înaintea neprevăzutului, este și asigurarea. Numeroși cititori ne-au rugat să le oferim amănunte despre asigurarea casco, denumirea sub care a început să fie cunoscută tot mai mult asigurarea pentru avariile auto. Pentru a oferi un răspuns cit mai autorizat ne-am adresat tovarășului **Anton Mănzănuș**, director în Administrația Asigurărilor de Stat.

Prin asigurarea de răspundere civilă auto, pentru care fiecare deținător de autovehicul — persoană fizică — plătește o primă anuală de asigurare de 350 lei, asiguratul este apărut de consecințele financiare ale pagubelor pricinuite altor persoane, ca urmare a unui accident de autovehicul produs din vina sa, nu însă și pentru avariile suferite în accidentul respectiv la propriul său autovehicul. De asemenea, nu este acoperit pentru pagube produse autovehiculului său; prin accidente de care nu răspunde un deținător de autovehicul cuprins în asigurarea prin efectul legii; prin accidente în care nu sînt implicate alte autovehicule; prin alte accidente decît cele de circulație; ca urmare a unor calamități naturale.

Pentru ca proprietarii de autoturisme să poată beneficia de despăgubiri de asigurare și pentru pagubele la propriul autoturism care nu sînt acoperite prin asigurarea de răspundere civilă auto este necesar să încheie la ADAS o asigurare facultativă pentru cazurile de avarii (casco).

— În baza unei asigurări facultative pentru cazurile de avarii auto (casco), ADAS plătește despăgubiri în următoarele cazuri:

a) Autoturismul a fost avariat datorită faptului că în timpul circulației s-a ciocnit, s-a lovit sau s-a izbit ● din culpa conducătorului auto respectiv, cu un alt autovehicul sau cu orice alt fel de vehicul ● din culpa unei terțe persoane, cu vehicule necuprinse în asigurarea prin efectul legii de răspundere civilă ● de orice corpuri mobile și imobile aflate în atara autoturismului asigurat.

b) Autoturismul a suferit avarii ca urmare a faptului că în timpul mersului a derapat, s-a răsturnat, a căzut în șanț sau prăpastie ori în apă sau a fost lovit de orice corpuri cum ar fi copaci, bolovani, pietre etc.

c) Autoturismul aflat în circulație sau în staționare a fost avariat de un autovehicul neidentificat.

d) Autoturismul aflat în staționare a fost ciocnit, izbit, lovit sau zgîrțit fie de autovehicule necuprinse în asigurarea prin efectul legii de răspundere civilă auto, fie de pietoni, ori prin căderea pe autoturism a unor corpuri.

e) Autoturismul aflat în mers a fost avariat ca urmare a defectării unor piese ale acestuia, ceea ce a pricinuit un accident prin ciocnire, răsturnare, derapare etc.

f) Autoturismul a fost avariat ca urmare a: incendierii lui ori a clădirii în care se afla garat ● exploziei, urmată sau neurmată de incendiu, cum ar fi explozia rezervorului de carburanți sau a rezervorului de aer comprimat ● trăsnetului ● inundației ● altor calamități naturale, cum ar fi: ploaia torențială, grindina, furtuna, prăbușirea de teren etc. care pot produce pagube direct autoturismului sau indirect, prin dărmarea acoperișului unei construcții pe acel autoturism etc.

— Pe lîngă cele arătate mai sus, ADAS mai acordă despăgubiri și pentru cheltuielile de transport ale autoturismului la atelierul de reparații cel mai apropiat de locul accidentului ● pagubele produse autoturismului de avarieri prilejuite de măsurile luate în timpul producerii evenimentului asigurat, pentru salvarea autoturismului sau a construcției în care se află acesta, precum și cheltuielilor făcute în vederea limitării pagubelor.

Se acordă asigurătorilor și alte avantaje referitoare la posibilitatea: obținerii unei reduceri de 10%, dacă asigurarea se încheie direct la unitatea ADAS ● obținerii unor reduceri cu 15%, respectiv cu 25% sau 35%, corespunzător unui an de asigurare, respectiv a 2 ani sau 3 ani de asigurare anteriori, dacă contractul de asigurare se reînnoiește și dacă pentru anii anteriori nu s-au plătit ori nu se datorează despăgubiri la asigurarea de avarii ● plății primelor anuale de asigurare în 3,4 și 7 rate, iar în cazul reînnoirii de contracte, în 10 rate subanuale.

În asigurarea auto pentru avarii (casco) pot fi incluse prin asigurări suplimentare și pagube produse autoturismului asigurat ca urmare a furtului sau tentativei de furt a autoturismului, a unor părți componente sau piese ale acestuia ori al unor bunuri din autoturism, precum și pagubele produse autoturismului în momentul în care acesta era condus de altă persoană decît asiguratul, plătindu-se suplimentar prime de asigurare, care, în total, nu depășesc cuantumul de 45% din prima anuală prevăzută la asigurarea de bază (avarii-casco).

Asigurările pot fi încheiate prin împuterniciții ADAS, prin filialele A.C.R. sau direct la orice unitate ADAS.

Poiana Braşov se află la 13 km de oraşul-muzeu de la poalele Timpei, Predealul la 25, iar Branul la 28 kilometri. Între ele, un spaţiu geografic şi istoric unic prin bogăţia şi frumuseţea lui, pe cuprinsul căruia Oficiul judeţean de turism a organizat o bogată reţea hotelieră şi de alimentaţie publică.

**BRAŞOV,
UN JUDEŢ
ÎN CENTRUL
ŢĂRII
UN CENTRU TURISTIC
DE RENUME
INTERNATIONAL:
JUDEŢUL BRAŞOV**

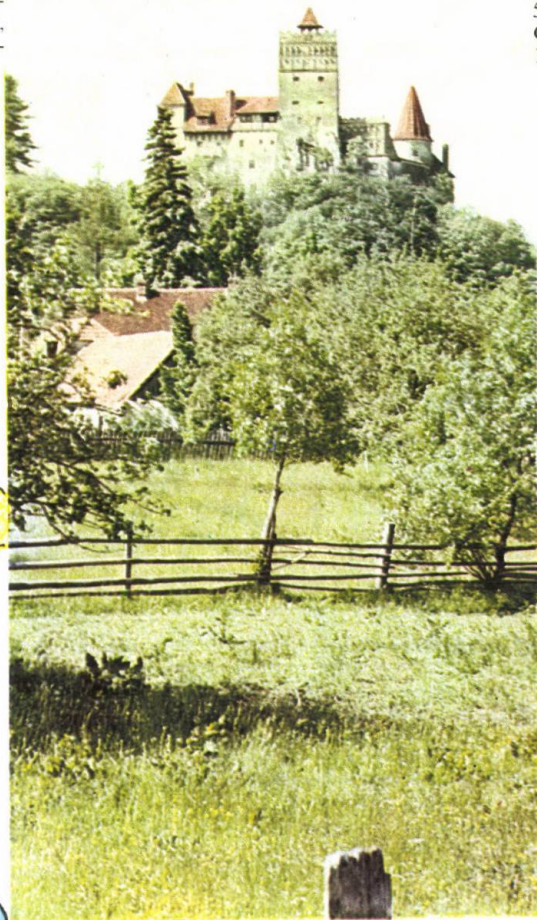
Este de ajuns să deschideţi o hartă şi să vă notaţi: Băile Homorod, Băile Rodbav, Zizin, Cristian, Rîşnov, Codlea, Prejmer, Racoş, Hoghiz, Ma-

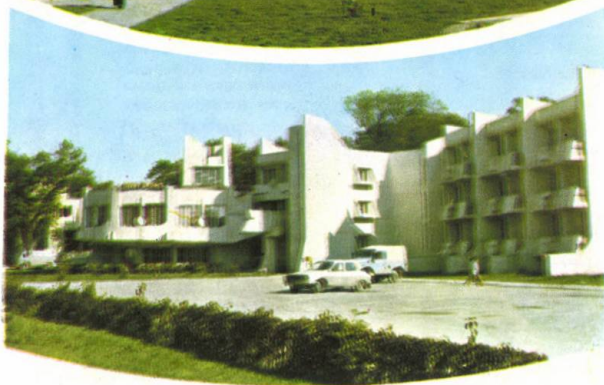

teiaş, Sirnea, Fundata, Ghimbav, Făgăraş, Drăguş, Rupea, Simbăta de Jos, Simbăta de Sus, Timişul de Sus, Zărneşti etc.

Gazde ospitaliere vă stau la dispoziţie cu hotelurile restaurant: Carpaţi, Capitol, Postăvarul din Braşov, Bradul, Poiana, Sport, Teleferic din Poiana Braşov, Carmen, Căprioara, Cioplea, Clăbucet-plecare, Clăbucet-sosire, Rozmarin din Predeal, precum şi un mare număr de cabane confortabile în munţii Baiului, Postăvarul, Piatra Craiului, Făgăraş, Bucegi, Ciucaş, Piatra Mare.

Detalii suplimentare la Oficiul judeţean de turism Braşov-Predeal, Bdul Gh. Gheorghiu Dej nr. 74, telef. 56375, 56.545, Predeal şi B-dul Gh. Gheorghiu Dej nr. 9, telef. 11196, 22102, Braşov.

O zi înseamnă o săptămână

— Ce poți face într-o zi în județul Neamț?

— Amice, dacă ți-ai pus în gând să gonești cu mașina și să te lauzi că în nu știu câte zile ai parcurs nu știu câte mii de kilometri, poți să adaugi la performanța ta și Neamțul, dar e păcat. Dacă te-ai prins noaptea la Piatra, nu-ți rămâne decât să alegi între hotelurile Ceahlău și Central, să te scoli de dimineață și să cutreeri bulevardele-grădini ale orașului, să dai o fugă pînă la Bîlca Doamnei, să revii în centru pentru a vizita «piesele» de greutate ale municipiului — complexul monumental de pe locul curții domnești, amintire vie a onorurilor de glorie ai lui Ștefan cel Mare, Muzeul județean de istorie, Muzeul de științele naturii, casa memorială Calistrat Hogaș, parcul orașenesc —, să iei masa sus, pe Cozla, sub cerul liber, la Colibele haiducilor sau la Cercul gospodinelor și, dacă îți mai rămîne timp, să te repezi, cale de nici zece kilometri, pînă la mînăstirea Bistrița, ctitoria lui Alexandru cel Bun. Dar, ce faci cu Tarcăul, cu Bicazul, cu lacul, cu hidrocentrala, cu Duraul, dar mai ales, cu Ceahlăul? Poți să treci pe lîngă muntele-rege fără să-i dai binețe măcar de la Izvoru Muntelui sau de pe terasa motelului Cristina?

— Mai stau o zi și urc și pe Ceahlău!

— Tot nu-i de-ajuns, pentru că răsăritul soarelui trebuie să te găsească sus, pe Panaghia și dacă ai apucat să urci, n-ai să te înduri să cobori atît de repede. Apoi, te mai așteaptă valea Bistriței, spre Fărcașa, drumul spre Tîrgu Neamț, cu Agapia și Văratecul, mînăstirea Neamțului, Humuleștii și Pipirigul lui Creangă, cetatea Neamțului, Războienii și Hanul Ancuței, Romanul cu monumentele sale.

— M-ai convins atît de bine încît, uite, modific totul: în județul Neamț voi sta nu o zi, ci o săptămînă!

excursii

LA MUNTE,
LA MARE,
ÎN DELTĂ,
ÎN ZONE PITOAREȘTI

Vacanța așteptată,
Concediul dorit:
**ÎNTEPRINDEREA DE TURISM,
HOTELURI ȘI RESTAURANTE
BUCUREȘTI**
vi le-a pregătit!

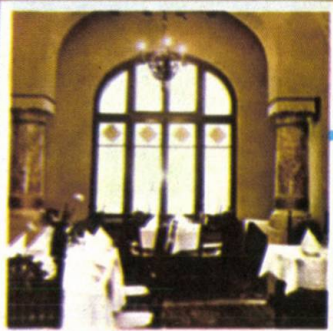

EXCURSII

Filialele I.T.H.R.B. din Bd. N. Bălcescu nr. 35 A
și Bd. Republicii nr. 4 și 68, vă stau la dispoziție.

RESTAURANTUL

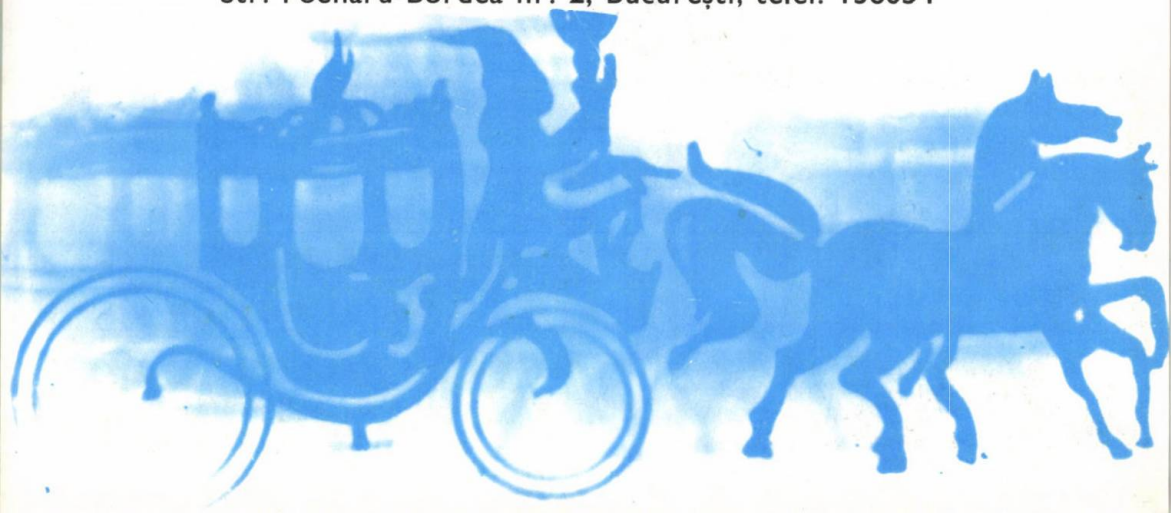
BUCUR

SALOANE DE EPOCĂ:

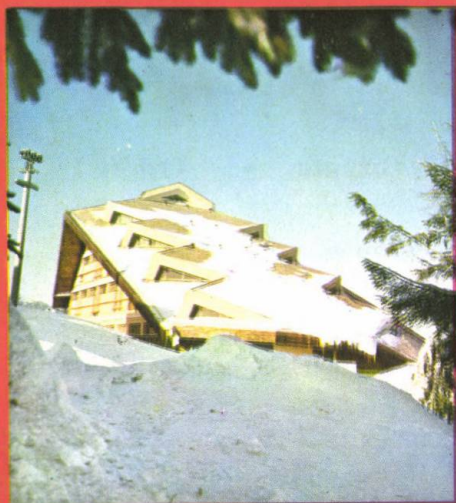
Brâncovenesc ❁ Medieval ❁ Maur ❁ Bizantin ❁ Oriental

Bucătărie specifică, vinuri renumite
Str. Poenaru-Bordea nr. 2, București, telef. 136054

VACANȚE RECONFORTANTE ÎN STAȚIUNILE BALNEOCLIMATERICE

OFICILE JUDEȚENE DE TURISM și filialele ÎNȚEPRINDERII DE TURISM, HOTELURI ȘI RESTAURANTE BUCUREȘTI vă invită să petreceți concediul în cele mai pitorești zone turistice din țară, dintre care vă recomandăm:

VALEA PRAHOVEI — stațiunile Sinaia, Bușteni și Predeal.

VALEA OLTULUI — Călimănești-CĂCIULATA, Govora și Olănești.

MARAMUREȘ — Borșa și Izvoarele.

CARAȘ SEVERIN — Semenice și Muntele Mic — două stațiuni de odihnă și sporturi de iarnă, precum și în stațiunile:

Amara, Balványos, Borsec, Geoagiu, Moneasa, Pucioasa, Singeorz-băi, Sovata, Tușnad, unde puteți beneficia de o cură balneară eficientă.

IAȘUL OSPETELI NOASTRE

Monumente istorice, de arhitectură și alte edificii de interes turistic, numeroase monumente ale naturii, parcurile și zonele de agrement — toate acestea constituie numai o parte din neegalatele bogății care fac din Iași o citadelă de istorie și de frumusețe. Către ele, către relicvele trecutului — păstrate cu grijă — precum și către edificiile sociale și economice noi, create în anii construcției socialiste, vin an de an, mii și mii de turiști de pretutindeni. Nedezmintind tradiționala ospitalitate moldovenească, oficiul județean de turism Iași a creat cele mai bune condiții, menite să facă șederea vizitatorilor ei mai plăcută.

«Cap de afiș», în rețeaua unităților hoteliere și de alimentație publică îl deține complexul UNIREA. Aflat în plin centrul municipiului, stă la dispoziția turiștilor, oferindu-le, în afară de cazare și masă, un mare număr de servicii.

La numai 10 kilometri de oraș, într-un peisaj încântător se află vestitul motel BUCIUM, unde pot dormi în condiții confortabile 120 persoane pe noapte. Motelul dispune de un restaurant propriu în care se pot servi și câteva «specialități ale casei», printre care mușchiulețul «a la Buzdugan», ruladă cu ciuperci și smântână și colaci moldovenești.

Hanul TREI SARMALE, local de veche tradiție plasat pe drumul ce duce către Vaslui, a cunoscut, în anii din urmă, o totală întinerire, întregul așezământ fiind reconstituit. Sint păstrate, însă, vechea ambianță cu ornamentații interioare (polițe cu străchini și ulcele din ceramică neagră, ștergare, scoarțe, abajururi din lemn de stejar băiuit, scaune și mese masive) precum și tradiționalele bucate care li se serveau celor ce treceau pe la han: cele trei sarmale cu mămăliguță fierbinte, ciorbă de potroace, de burtă și de fasole cu afumătură, chișcă moldovenească, cîrnată, pastramă și costiță afumată de casă.

În sfîrșit, popasul turistic CIRIC. Aflat și el în afara orașului, la 7 km, de centru, în mijlocul unei încântătoare păduri de foioase și lângă lacuri pline cu pește, popasul și-a cucerit faima atît prin specificul preparatelor sale culinare pescărești, cît și prin amenajările speciale care prilejuiesc o agreabilă petrecere a timpului, pescuind, înotînd, făcînd plimbări cu barca etc.

Oficiul județean de turism a inaugurat recent un nou restaurant, IAȘUL cu o capacitate de aproape 600 locuri la mese. Printr-un culoar, restaurantul va comunica cu noul hotel TRAIAN, în curs de amenajare, care va dispune de peste 300 de locuri în camere cu confort sporit. Noul complex de alimentație publică este amenajat într-o veche construcție din secolul trecut, cu arhitectură specifică.

Lică Iosif

CRIVAIA SEMENIC TREI APE

Trei porți
deschise
turismului
de anvergură

Caras-Severin. Unul dintre județele care și-a deschis larg porțile către turism, dezvăluindu-ne un sumum de valori inedite, puse în lumină de-abia în ultimii ani. Pe spațiul geografic mărginit de Dunăre și de Munții Semenicului inedit este peisajul, inedite sînt monumentele zămislite de natură sau desprinse din filele îndepărtate ale istoriei, viața spirituală lăsată moștenire de oameni ce populează de două milenii aceste plaiuri și, am putea adăuga astăzi, ritmurile în care s-a construit și se construiește o amplă bază pentru turism. Crivaia, Semenic, Trei ape, sînt doar trei dintre destinațiile turistice ale județului Caras-Severin.

Crivaia, complex turistic modern (590 m. alt.), la 3 Km. de Văliug.

Semenic, complex turistic (1400 m. alt.), stațiune de odihnă și pentru practicarea sporturilor de iarnă. Acces: telescaun (din apropiere de Văliug), drum modernizat pînă în mijlocul stațiunii (ramificație de la Prislop — circa 7 Km.), potecă marcată (cruce albastră) din satul turistic Gărîna. Hotel-restaurant **Gozna**, căsuțe, cabane.

Trei ape, lac de acumulare, format prin captarea pîraielor Grădiște, Brebu și Semenic. 38 Km de Reșița, drum modernizat. Hotel pe malul lacului, bază nautică de agrement.

Pentru informații și rețineri de locuri adresați-vă **Oficiului Județean de Turism Caras-Severin**, Bdul Lenin nr. 2, telefon 13480, Reșița.

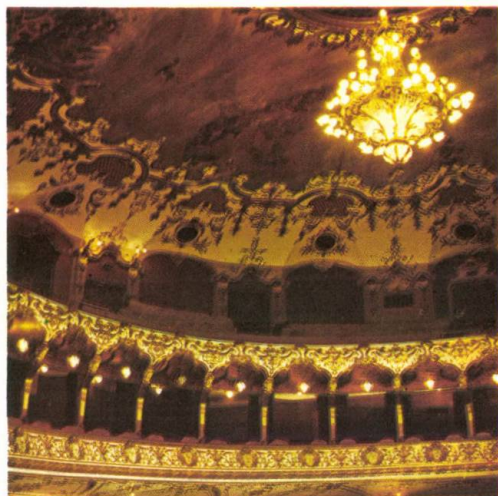

Sibiu și împrejurimile sale se înscriu în contextul importantelor valori turistice ale României. O dovedesc trecutul și prezentul acestui colț de țară, exprimate în vestigiile străvechi și edificii impunătoare, în monumente și muzee, în așezări pitorești și locuri legate de numele unor importante personalități ale culturii românești. În coordonatele geografice ale județului Sibiu se mai cuprind orasele Medias și Agnita, comunele Cărtășoara, Avrig, Rășinari, Săliște, Gales, Poiana Sibiului, Jina, Boita, Fălmăciu, stațiunile balneare Ocna Sibiului și Bazna, munții Făgăraș, valea Oltului, până în defileul Căinenilor, văile Sadului și Lotrioarei, Păltinșul și poienile Cibinului, podul Tinavelor cu celebrele-i podgorii...

CE VĂ OFERĂ OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM? O rețea hotelieră de renume — ÎMPĂRATUL ROMANILOR, BULEVARD, cărora i s-a alăturat recent noul complex CONTINENTAL —, motelul și campingul din frumoasa pădure a Dumbrăvi, o densă rețea de cabane care stau la îndemina amatorilor de drumetrie alpină, o stațiune, Păltinș, binecunoscută pentru inegalabilele sale virtuți. Transfăgărășanul a deschis cale liberă automobilelor și un teleferic cu cabine. Transfăgărășanul din această toamnă și un teleferic cu cabine. Am enumerat doar câteva sugestii, O.J.T. Sibiu vă invită să descoperiți numeroase alte atracții turistice.

Agencia O.N.T. Sibiu,
str. Nicolae Bălcescu nr. 53, tel. 1.25.59

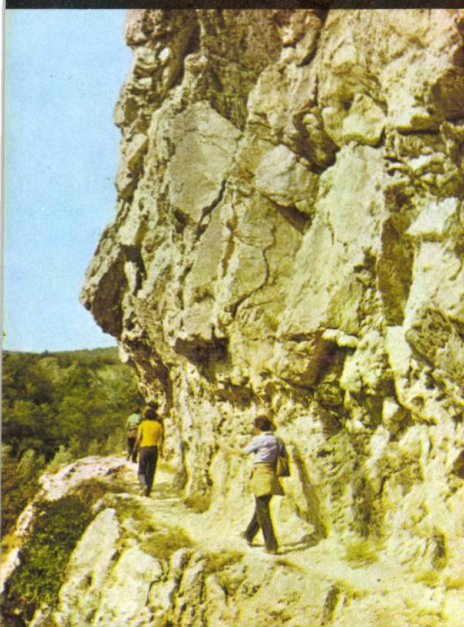
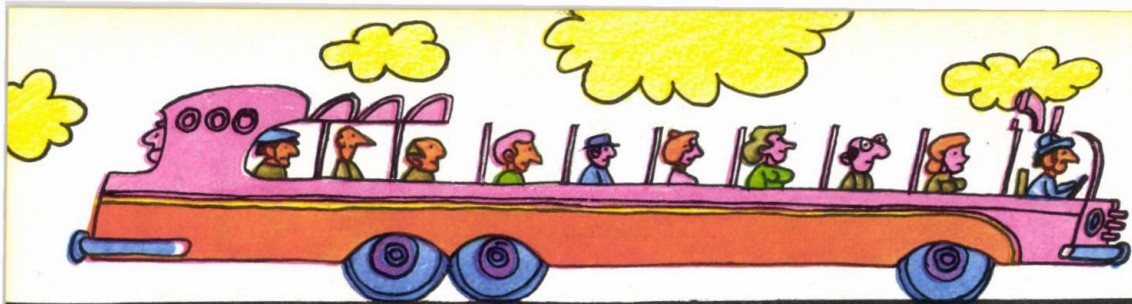
Iașul deține un loc de onoare în istoria culturii românești,

de instituțiile sale fiind legate nume strălucite de oameni de știință, savanți de renume mondial, scriitori, artiști. Tradițiile culturii ieșene sînt continuate astăzi de prestigioase instituții de învățămînt superior, de Teatrul Național, Opera, Filarmonica, Biblioteca Centrală Universitară, care poartă numele lui Mihai Eminescu, de un număr mare de muzee — Muzeul de arte plastice, Muzeul etnografic al Moldovei, Muzeul politehnic, Muzeul Unirii, Muzeul de istorie a Moldovei, Muzeul de literatură a Moldovei, Muzeul de istorie naturală etc. — și de case memoriale.

Răsfrîat pe șapte coline asemeni Cetății Eterne, Iașul ni se desvăluie, privit de pe dealurile Galatei și Cetățuiei, în panorame largi, din mijlocul cărora răsar turle și cupole vechi, înconjurată din toate părțile de fluviul noilor construcții. Există un miraj al Iașului, despre care au vorbit oameni de cultură din afara orașului, o vrajă pornită și din armoniile peisajului înconjurător.

Dacă vă aflați în Iași, urmați îndemnul scriitorului ieșean George Lesnea: « Să străbătem cu piciorul străzile și grădinile și dealurile blinde, străjuite de zidurile albe ale Galatei și Cetățuiei, să cunoaștem deopotrivă și uriașele înfăptuiri ale constructorilor de azi, care au transformat în mai puțin de trei decenii un tîrg patriarhal, mutilat de furia războiului, într-o citadelă modernă a industrializării socialiste. »

**Cu acest îndemn,
fiți bineveniți, în bătrîna cetate a Moldovei!**

Puține țări de pe fața pământului se bucură de armoniile peisajului românesc. Munți falnici spintecați de văi ferăstruite de involburarea apelor, dealuri și câmpii mănoase, monumente istorice se derulează pe numai câțiva zeci de kilometri, pentru ca mai departe privirile să cuprindă semeția altor munți, freamătul altor păduri, fantezia arhitecturală a altor monumente, pitorescul altor așezări, mereu altele, într-o unitară înlanțuire.

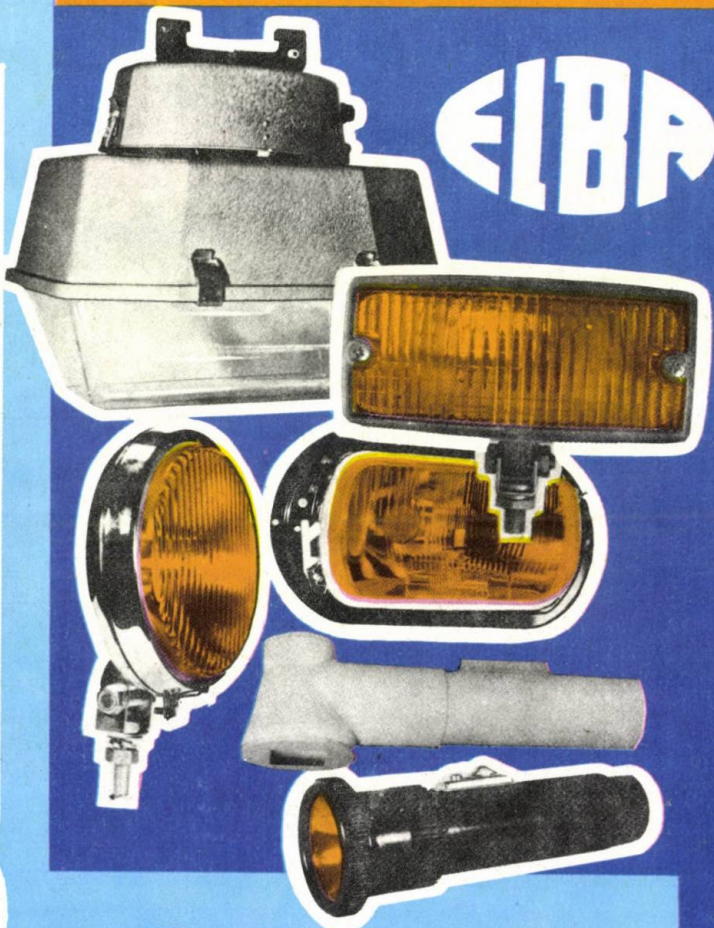
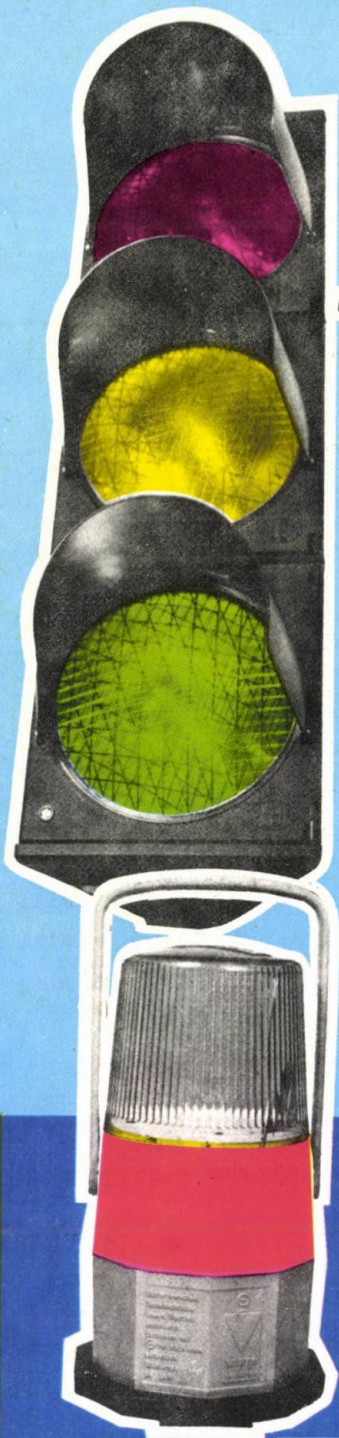
Cine, urcându-le înălțimile, nu a fost atras irezistibil de farmecul Carpaților noștri, de marea lor diversitate peisagistică, determinată de structura rocilor și a erelor geologice care le-au dat naștere?

Încotro să-ți îndrepți pașii? Ai de ales între zeci și zeci de posibilități. Poți să pornești către crestele munților sau să faci popas la poalele lor, în una dintre încântătoarele noastre stațiuni de odihnă. Te poți încumeta pe văile râurilor cu nume de legendă: Oltul, Mureșul, Trotușul, Bistrița, Someșul, Crișurile, să treci peste culmi împădurite, pe drumuri de mare altitudine sau să pășești pe urmele glorioaselor vestigii ale trecutului.

TURIȘTI!

Unitățile de cazare și de alimentație publică aparținând OFICIILOR JUDEȚENE DE TURISM aflate în zonele turistice din întreaga țară vă oferă în tot timpul anului condiții excelente pentru petrecerea agreabilă și folositoare a vacanței, concediului sau sfârșitului de săptămână.

Pentru grupurile organizate se fac rezervări anticipate de locuri la sediile tuturor oficiilor județene de turism, precum și la agențiile I.T.H.R. București.

ELBA

Toate aceste obiecte,
nelipsite
din timpul excursiilor dv.
sînt produse la
Întreprinderea ELECTROBANAT

Timișoara IV, str. Gării nr. 1
Telefon: 11590, telex nr. 013208

MELEAGURI GORJENE

Pasionații de drumeție, de artă populară de folclor și de frumuseți ale naturii găsesc în județul Gorj numeroase comori. Renumitul ansamblu sculptural «Brâncuși» — Masa Tăcerii, Poarta Sărutului și Coloana Infinitului — sau casa memorială Ecaterina Teodoroiu, ca și biserica Cornea Brăiloiu, sînt numai cîteva din punctele de atracție.

Va fi suficient, credem, să arătăm că în Gorj, în cuprinsul acestui tărîm al ospetiei și al unor neasemuite frumuseți, se află Cheile Sohodolului, loc ideal pentru excursii și odihnitoare petrecere a timpului liber la pescuitul de păstrăvi; «Peștera Muierii», împodobită cu cele mai neașteptate sculpturi plămuite prin puterea picăturii de apă în stalactite și stalacmite; minăstirile Tismana și Lainici, casa memorială Tudor Vladimirescu și Monumentul Proclamației de la Pedeeș. Să nu uităm însă localitățile balneare și climaterice existente în județ. Ne referim la acea oază de liniște netulburată, aflată la Rinca, punct de plecare în atractive excursii către Obîrșia Lotrului, către lacul glacial Gilcescu și către alte numeroase puncte turistice interesante, din masivul muntos al Parîngului. Avem în vedere, de asemenea, minunata așezare Novaci, căreia clima blîndă, aerul ozonat și vecinătatea unor izvoare cu ape clorurosodice (de la Piciovaliștea și Polovragi) îi conferă caracterul de veritabilă stațiune de odihnă sau apele tămăduitoare de la Săcelu, indicate în cura externă, pentru tratarea a numeroase afecțiuni reumatologice, ginecologice, ale aparatului locomotor și sistemului nervos periferic, iar în cura internă, pentru afecțiunile aparatului digestiv. Deschisă permanent.

O oază de liniște
la poalele munților Codru
Un laborator de sănătate
în mijlocul naturii

MONEASA

Izvoare cu ape minerale
Tratament balnear
Excursii

Stațiunea Moneasa
este administrată
de O.J.T. Arad,
care vă stă la dispoziție
cu orice informație
la telefon 13004

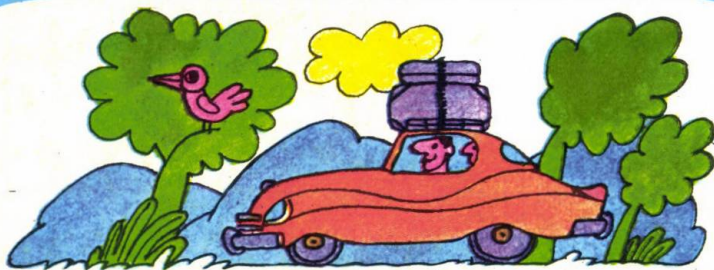
GOSPODINE,

— V-AM IMITAT ȘI SÎNT PE
DEPLIN SATISFĂCUT!

FOLOSIND PRODUSELE ÎNTREPRINDERII
DE DETERGENȚI TIMIȘOARA: BIOTIM,
OXATIM, PRETIM, TIMOLAN, ÎMBRĂCĂMIN-
TEA MEA E MAI CURATĂ CA ORICÎND!

Dualu

BOTOȘANI

un județ în nordul țării, pe care îl vizităm cu mândrie și cu venerație. Pe cuprinsul lui au văzut lumina zilei Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, George Enescu, pictorii Octav Băncilă și Ștefan Luchian. Pe cuprinsul lui, istoria frământată a poporului nostru a lăsat urme adânci, din primele veacuri ale erei noastre, până astăzi, când la Botoșani, Dorohoi, Dărăbani, Săveni, în sate și comune semnele prezentului, rod al hărniciei și priceperii oamenilor se văd la fiecare pas. La Ripiceni săpăturile arheologice au scos la iveală straturi de cultură materială din paleoliticul inferior până în feudalismul târziu, iar la Stîncești, lângă frumoasa pădure din preajmă, două cetăți traco-getice din secolele VI—III. î.e.n.; Ștefan cel Mare a zidit biserici în Botoșani și Dorohoi, valoroase monumente de arhitectură, din Flămînzii a pornit marea răscoală țărănească din 1907.

Aflați pe meleagurile botoșenene să ne oprim așadar în fața casei-muzeu din Ipotești Luceafărului, să intrăm la Dorohoi și în satul George Enescu în casele cu amintiri ale marelui muzician, să stăruim asupra rafturilor cu cărți afăpte în Casa memorială Nicolae Iorga din Botoșani, să nu trecem prin Flămînzii fără a intra în Muzeul 1907. Să facem popasuri în mijlocul codrilor seculari, în rezervații naturale sau în locuri încărcate de frumusețe la Ağațon și Corni, la Vorona și Sulița.

Dar, despre toate acestea, nimeni nu vă poate da mai multe detalii decât amfitrionul dv. cel mai autorizat, Oficiul Județean de Turism. O.J.T. Botoșani, str. Cuza Vodă nr. 4, telefon 127—84.

În conștiința noastră, Vasluiul este leagăn dulce de istorie, este pecetea de glorie și de eroism pe care timpul a pus-o asupra acestor locuri.

A fost adăpost și ochi de veghe lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare, pământ natal lui Dimitrie Cantemir, Spătarului Miclescu, lui Emil Racoviță și legendarului sergent din războiul pentru independență, Peneș Curcagul.

Oficiul județean de turism,
str. Ștefan cel Mare nr. 66,
telefon 11920, Vaslui

OST Vaslui

Este locul legat de amintirea victoriei lui Ștefan asupra lui Soliman Pașa, la Podul Înalt.

Este mărturia contemporană a năzuințelor noastre către progres și bunăstare.

Trei centre de timpurie viață urbană de pe teritoriul județului — Birlad, Vaslui și Huși — își deschid cu generozitate porțile celor ce vor să le cunoască, prin vechi monumente, vestigii multiseculare, muzee, case memoriale, noi edificii, istoria bogată a acestui pământ românesc.

O.J.T. Vaslui
vă asigură
toate condițiile
pentru a le vizita.

**La unitățile cooperăției de consum —
condiții optime de popas și recreere**

În frumoasa zonă a județelor
Caraș-Severin și Mehedinți cu peisaje încântătoare și
interesante obiective turistice, cooperația de consum a amenajat
popasuri turistice care oferă condiții bune de cazare și gustoase preparate culinare.
HANUL «GURA MOTRULUI» — pe șoseaua națională București—Craiova—Tr.
Severin (E 94 D.N. 6, km 268) 7 km de la Filiași. HANUL «BALOTA» pe
șoseaua națională București—Craiova—Drobeta-Tr. Severin (E 94, D.N. 6 km 323), la
12 km de Drobeta Tr. Severin. HANUL «GĂRIȚA» — pe șoseaua Reșița—Văliug—
Slatina—Timișoara (km 35), în apropiere de Izvorul Timișului. HANUL «ANA
LUGOJANA» situat la 9 km de orașul Lugoj, pe D.N. 68 A (Lugoj—Făget—
Deva), într-o zonă pitorească de dealuri și livezi. La restaurantele unităților
pot fi servite gustoase preparate culinare, multe dintre ele specifice
bucătăriei locale. Unitățile funcționează și în timpul
iernii dispunând de încălzire centrală.

Turiști, în drumul dv. vizitați
magazinele cooperativelor de consum!
Veți găsi un bogat sortiment de articole de îmbrăcăminte,
textile, încălțăminte, aparate electrocasnice, electrotehnice
sau de uz gospodăresc. Vă recomandăm: Complexul comercial
Cujmir și magazinele din localitățile Simian și Recea
(județul Mehedinți), Supercoop Lovrin, Supercoop
Recaș și Supercoop Coștei (jud. Timiș).

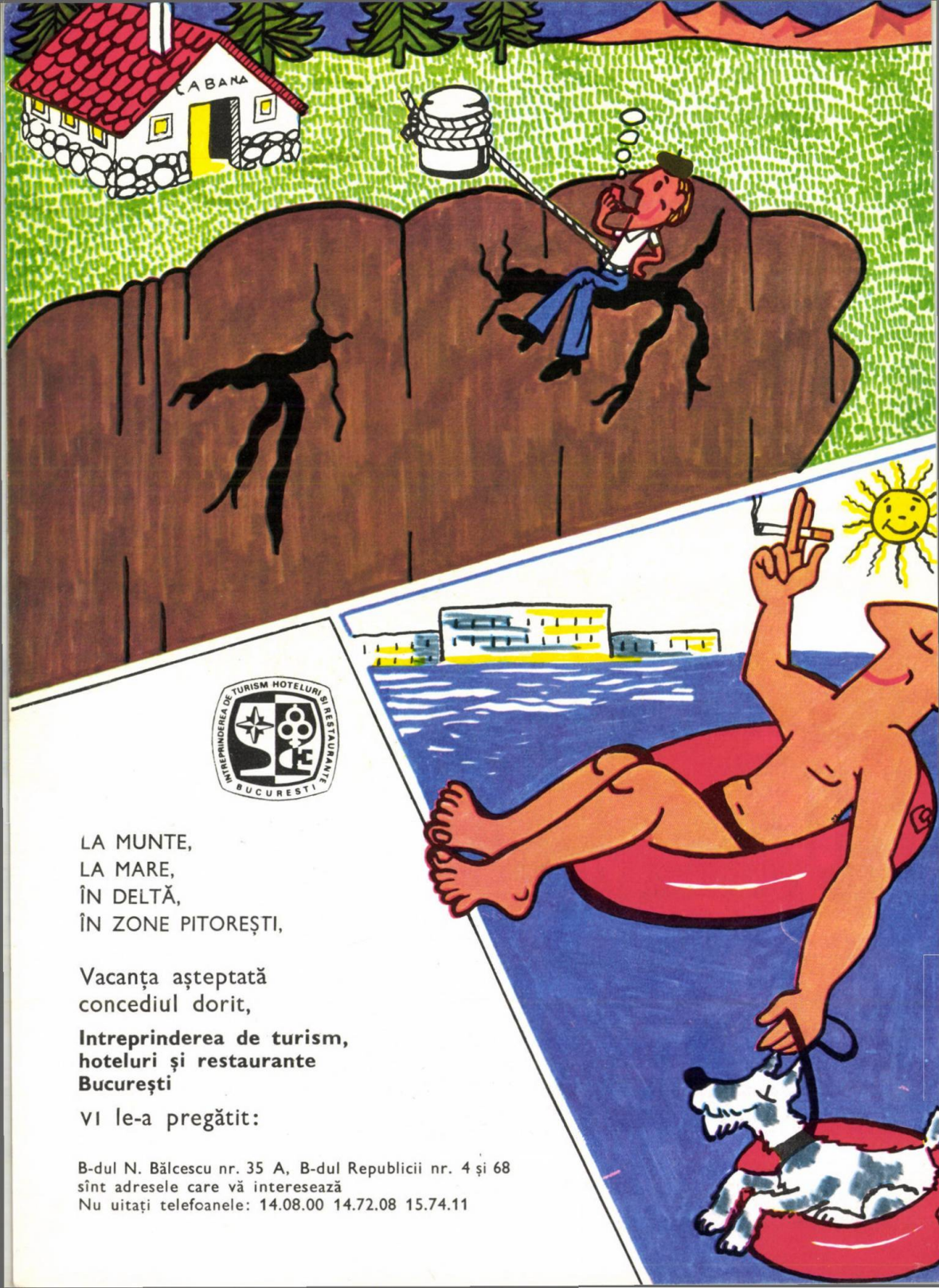
Amplasate în zone pitorești, unitățile turistice ale cooperației de consum sînt gazde primitoare în tot cursul anului.

În timpul popasului dv. la unitățile turistice ale cooperației de consum aveți posibilitatea să vă procurați și diferite articole necesare uzului personal precum și obiecte de artizanat pe care le găsiți la standurile organizate în incinta acestora.

De asemenea, la magazinele cooperației de consum din localitățile Ivești, Independența (jud. Galați) sau Ciuta, Pătirlagele, Cislău (jud. Buzău) găsiți o gamă largă de articole de îmbrăcăminte și încălțăminte, de uz gospodăresc și altele.

- *Hanul « Monteoru »* în stațiunea Sărata Monteoru, pe șoseaua Ploiești—Buzău (D.N. I B, km. 59, lateral) (Camere cu încălzire centrală și restaurant).
- *Cabana « Nehoiu »* — pe șoseaua Buzău — Întorsura Buzăului (D.N. 10, km. 65).
- *Hanul « Soveja »* în stațiunea climaterică cu același nume, într-o zonă de un deosebit pitoresc, pe șoseaua Focșani—Panciu—Soveja.
- *Hanul « Conachi »* — pe șoseaua Galați—Tecuci (D.N. 25, km. 47).

LA MUNTE,
LA MARE,
ÎN DELTĂ,
ÎN ZONE PITOREȘTI,

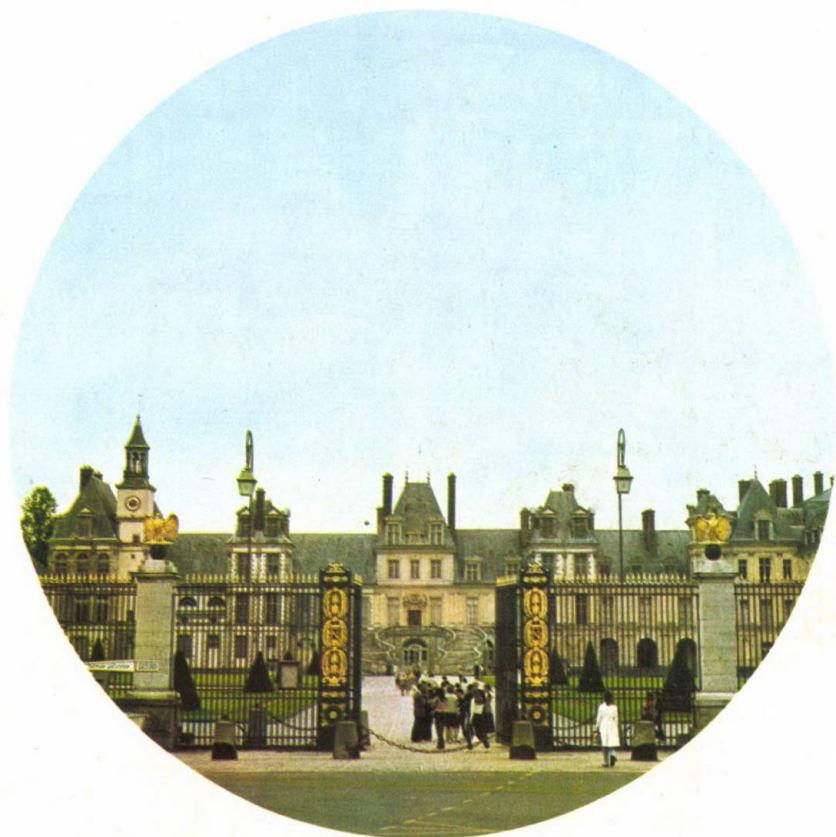
Vacanța așteptată
concediul dorit,

**Intreprinderea de turism,
hoteluri și restaurante
București**

Vi le-a pregătit:

B-dul N. Bălcescu nr. 35 A, B-dul Republicii nr. 4 și 68
sînt adresele care vă interesează
Nu uitați telefoanele: 14.08.00 14.72.08 15.74.11

EXCURSII IN STRAINATATE

Oficiul Național de Turism «Carpați» București, prin AGENȚIA DE EXCURSII CU TURIȘTI ÎN STRĂINĂTATE și OFICIILE JUDEȚENE DE TURISM organizează pentru grupuri și turiști individuali în tot cursul anului excursii variate și atractive pe itinerariile turistice din:

- R. P. Bulgaria la Sofia, Plevna, Tîrnovo și Russe, cu o durată de 6—8 zile;
 - R. S. Cehoslovacă la Praga, Bratislava, Brno, cu vizitarea în tranzit a orașului Budapesta, cu o durată de 6—8 zile.
 - R. P. Chineză și R. P. D. Coreeană cu vizitarea orașelor: Pekin, Sanghai, Nankin, Kanton, Senian, Phenian, Nam Pho, Hanceu.
 - R. D. Germană la Berlin, Potsdam, Dresda, Rostock, Schwerin, Magdeburg, Erfurt, Jenă, Meissen, Karl Marx Stadt, cu vizitarea în tranzit a orașului Budapesta.
 - R. P. Polonă la Varșovia și Cracovia, cu o durată de 6—9 zile.
 - R. P. Ungară cu o durată de 6—7 zile la Budapesta și Budapesta—Eger.
 - U.R.S.S. 12 tipuri de excursii, cu vizitarea orașelor Moscova, Leningrad, Kiev, Chișinău, Odessa, Cernăuți, Lvov, Tbilisi, Erevan, Baku, Vilnius, Riga, Tallin, Samarkand, Buhara, Ashabad.
 - Numeroase excursii combinate în R.P.U. — R.S.C. și R.D.G. — R.P.U.
- B-dul N. BĂLCESCU nr. 35 A, B-dul REPUBLICII nr. 4 și 68

Informații și înscrieri individual sau prin delegații din întreprinderi, instituții sau organizații obștești etc. la AGENȚIA DE EXCURSII CU TURIȘTI ROMANI ÎN STRĂINĂTATE din București, Calea Victoriei nr. 100, telefon 16.44.31. și la toate OFICIILE JUDEȚENE DE TURISM din țară.

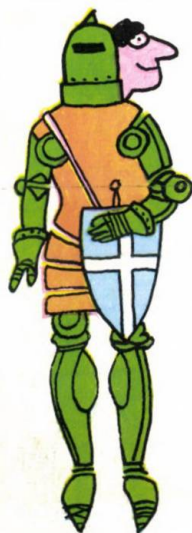
ALBA-IULIA

Două milenii de istorie

Alba Iulia. Nume înscris cu litere de aur în cartea de istorie a poporului român. Aici a înflorit acum două mii de ani vestitul Apulum al Daciei libere, din care romanii aveau să facă cel mai mare municipiu de pe întregul teritoriu cucerit la nord de Carpați. Prin această așezare au trecut răsculații lui Gheorghe Doja, zidurile sale au fost martore la înfîrșirea capitalei principatului Transilvaniei, la intrarea triumfală a lui Mihai Viteazul, la sfîrșitul tragic al lui Horia, Cloșca și Crișan, pentru ca tot la Alba Iulia să se desăvîrșească, la 1 decembrie 1918, actul unirii Transilvaniei cu România.

Pornind din orașul-muzeu, cu vestigii valoroase și neprețuite comori de artă, multe din ele adăpostite de Muzeul Unirii sau de Biblioteca Batthyaneum îți îndrepti pașii către alte locuri binecuvîntate de pe cuprinsul județului, unde natura sau mina omului au lăsat dovezi de nepieritoare frumusețe: Blajul, peste care stăruie amintirea impresionantei adunări de pe Cîmpia Libertății, în anul revoluționar 1848, Lăncrămul lui Lucian Blaga, frumoaselor văi ale Sebeșului și Arieșului, orașele Aiud și Zlatna, așezările cu adînci ecouri în istorie din Tara Moșilor: Abrud, Cîmpeni, Albac, Avram Iancu, Gîrda etc.

O.J.T. ALBA vă oferă serviciile sale: cazare-masă în hotelul Apulum din Alba Iulia, motelul Dacia de lingă Sebeș, cabanele din Apuseni, Surian, Trascău; excursii pentru vizitarea celor mai interesante obiecte turistice de pe cuprinsul județului. Adresa oficiului județean: Piața 1 Mai nr. 10, Alba Iulia, telefon 12547.

SOVATA

STĂ

PE UN MUNTE

DE SARE

iar zonele

ce o înconjoară

sînt acoperite

de întinse păduri

Din loguna unei mări de acum cîteva milioane de ani nu a mai rămas decît sarea, iar in masa de sare s-au născut lacuri cu miraculoase proprietăți curative.

La Sovata se tratează: afecțiuni ginecologice, afecțiuni reumatismale, afecțiuni ale sistemului nervos periferic, disfuncțiuni și insuficiențe endocrine, stări aderențiale cronice ale seroaselor inflamate. Durata medie a unei cure balneare este de 18 zile, succesul ei depinzînd de respectarea prescripțiilor medicale.

Hotelurile SOVATA, ALUNIS, și CAPRIOARA de categoria I-a, vilele confortabile, popasurile turistice oferă excelente condiții de cazare.

Stațiunea este deschisă în tot cursul anului, atît pentru odihnă cît și pentru tratament. In extrasezon (31 octombrie — 1 Mai) importante reduceri la tariful de cazare și masă.

În trecere prin județul

Mureș

vizitați orașul SIGHIȘOARA.

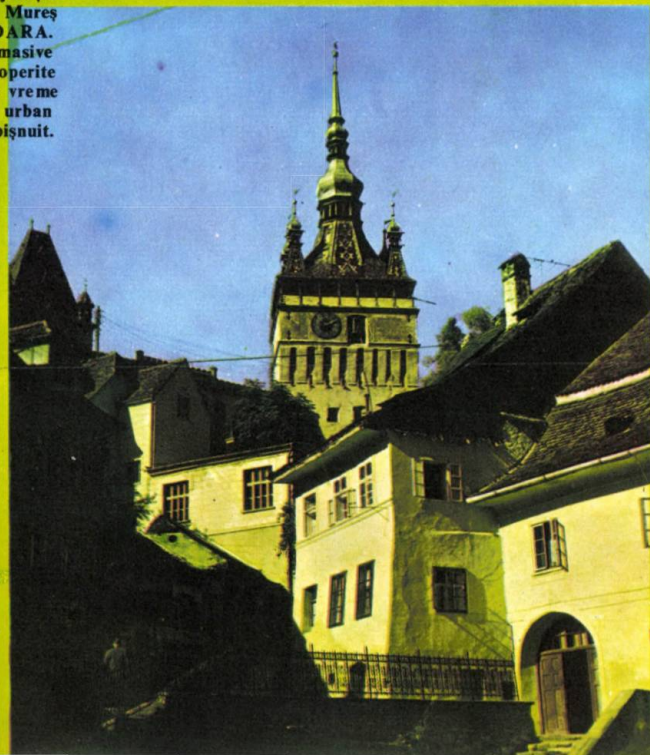
Pe dealul Cetății, ziduri masive

și turnuri acoperite

cu țiglă patinată de vreme

oferă călătorului un peisaj urban

cu totul neobișnuit.

Informații legate

de activitatea

de turism

din județul Mureș

se pot obține la

OFICIUL

JUDEȚEAN

DE TURISM —

Piața Trandafirilor, nr. 31,

telefon 30289,

Tg. Mureș

și la filiala

O.N.T. din stațiune.

VRANCEA, ȚARĂ DE LEGENDĂ

Trei drumuri asfaltate pornesc din Focșani într-un evantai deschis, către locul unde Carpații se frâng într-un mîghi de nouăzeci de grade, arcuindu-se de-a lungul Sușiței, Putnei și Milcovului. Primul se desprinde din drumul național nr. 2 în dreptul Tișiței, străbătînd apoi Panciul, Răcoasa, Cimpuri și Soveja. Al doilea, coloană vertebrală a rețelei rutiere din această zonă străbate Țara Vrancei de la un capăt la celălalt, pînă la Greșu și se continuă mai departe peste munți, în Transilvania. Al treilea drum trece prin Odobești, Mera și Reghiu urmînd ca, atunci cînd va fi modernizat în întregime, să lege așezările de pe valea Zăbalei și, la Valea Sării să întâlnească principala cale rutieră din inima Vrancei. Oricare din aceste drumuri îl poartă pe călător printr-un peisaj de basm, cînd odihnitor, cu înălțimi ușor ondulate îmbrăcat în haina verde a pădurilor, cînd frămîntat și bolovănos, cu stînci pleșuve, gata să se prăvale în albia riurilor. Vrancea, țară de legendă, țară de istorie. Aici își are leagănul balada Mioarei, legenda Vrîncioaiei și a feciorilor săi. La Nereju, Paltinu, Năruja, Soveja, aproape în fiecare sat vrîncenesc se mai păstrează portul, datini și obiceiuri de demult, străvechi meșteșuguri artistice. Trei muzee sătești, la Soveja, Paltinu și Valea Sării prezintă în lumina retrospectivei istorice cadrul de viață materială și spirituală al locuitorilor. La Mărășești, Mărăști, Focșani și Soveja s-au ridicat monumente închinete eroilor din primul război mondial, altarele sacre ale Vrancei.

Dacă doriți să vizitați frumoasele meleaguri ale Vrancei, OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM vă stă la dispoziție cu două unități hoteliere moderne: hotelul-restaurant UNIREA din Focșani și motelul SOVEJA, din stațiunea cu același nume.

Informații și solicitări de servicii turistice la O.J.T. VRANCEA, Piața Unirii nr. 3, Focșani.

Acasă la meșteșugarii brașoveni

MAGAZINE DE PREZENTARE ȘI DESFACERE

- Brașov, str. 7 Noiembrie nr. 24 și 25
- Poiana Brașov, magazinul Arta • Veverița
- Predeal — complexul UJCM, lângă gară
- Făgăraș — str. Republicii nr. 19

CENTRE DE ÎNCHIRIAT MATERIAL TURISTIC

- Brașov, str. 7 Noiembrie nr. 21; • Predeal — complexul UJCM — lângă gară;
- Auto-service Brașov, str. Lungă nr. 15.

De bună seamă, iubitorii de drumeție care străbat frumoasele meleaguri ale județului Brașov, vor fi bucușoși să-și procure felurite obiecte specifice locului — care să le evoce peste ani și ani clipe plăcute, petrecute aici. Amintiri de felul acesta, unice prin originalitatea și măiestria execuției sînt oferite vizitatorilor prin rețeaua magazinelor sale — de către Uniunea județeană a cooperativelor meșteșugărești. Fie că este vorba de o cuvertură, o față de masă, un servetel, ori un alt obiect lucrat din pînză cu alesături, avînd motive specifice zonelor Rîșnov, Bran sau Drăguș, fie că este vorba de metaloplastie... se poate găsi în cazul acesta un vas din cositor, o carafă pentru bere, o gastră pentru flori care, prin funcționalitate și prezentarea artistică îmbină în mod fericit utilul cu plăcutul. Tot atît de atractive se prezintă și vitrinele cu podoabe de cupru sau cupru combinat cu diferite emailuri și goblenuri. Aici se pot admira minunatele medalioane cu lant, brățările, broșele, pudrierele etc. Meșteșugarii brașoveni sînt vestiți de asemenea și în alte domenii ale artei populare, cum ar fi broderia de mînă, croitoria de tip țărănesc stilizată, cojocăria, marochinăria și altele. Fiecare obiect ieșit din mîinile artizanilor brașoveni constituie un unicat ale cărui motive ornamentale își au izvoarele de inspirație în incrustăturile de pe străvechile lăzi de zestre, înfloriturile cu arnici de pe ii, ștergarele și alte obiecte păstrate cu sfințenie din generație în generație, la Moeciu, Bran, Fundata, Viștea de Jos sau Sîmbăta de Sus. Cooperatia meșteșugărească mai vine în întîmpinarea solicitatorilor punînd la dispoziție și alte obiecte prin centrele sale de închiriere — echipament turistic, corturi, saltele de dormit, aparate foto, radio-tranzistoare, benzi de magnetofon înregistrate, jocuri de șah, table de remi. Automobilistii pot beneficia de revizii tehnice, reparații de orice fel la autoturisme, încărcături de acumulatori etc., prin unitatea de specialitate a UJCM.

iată cîteva adrese utile:

OJT HARGHITA

BĂILE TUȘNAD se numără printre cele mai renumite locuri pentru turism, odihnă și tratament balnear din România. Climatul tonifiant, caracterizat printr-o atmosferă pură, puternic ozonată, precum și apele minerale tămăduitoare indică băile Tușnad în tratarea unor numeroase maladii ale sistemului nervos central și în afecțiuni ale aparatului cardiovascular, ale tubului digestiv etc. Recent s-a dat în folosință o bază modernă de tratament, o policlinică cu instalații de băi minerale cu ape (în 4 bazine) proceduri de hidroterapie, termoterapie, mecanoterapie, ergoterapie, secție de cultură fizică medicală, de electroterapie și pneumoterapie. Alți factori de tratament sînt mofeta (instalație pentru tratament cu bioxid de carbon) și buvetele (cu surse de ape minerale pentru cura internă). Toate acestea permit efectuarea unui număr de 1000 proceduri majore pe zi, la care se adaugă aproape 2000 de proceduri asociate.

OJT Harghita vă oferă aceleași condiții și la BORSEC, LACU ROȘU, HOMOROD, LACUL SFINTA ANA, BRADUL-TOPLIȚA, HARGHITA, PRAID, REMETEA precum și în localitățile de interes turistic: MIERCUREA CIUC, GHEORGHIEI și comuna LĂZAREA.

HOTEL PARC

Situat pe malul Mureșului,
în plin centru al orașului,
hotelul **PARC**
întreunește toate atributele
unei unități moderne,
de talie internațională.

Camere cu 1—2 paturi

Restaurant • Braserie • Bar de zi • Shoop • Birou de bancă
Frizerie-coafură • Florărie

Un nou hotel
în peisajul calm
al Aradului:
PARC

*Bucovina înseamnă
obcinele domoale și blinde,
ca niște valuri cumiști,
încremenite la țarm;*

înseamnă valea Moldovei și mun-
tele Rarău, Suceava, Siretul, Ră-
dăuții, Cîmpulungul Moldovenesc,

leagănul atîtor pagini fierbinți din
istoria țării; înseamnă minăstirile
intrate în legendă, pe zidurile cărora
zugrăvi anonimi reușiseră să dea o
replică strălucită frescelor pictate
de Giotto în Capela Scrovegni din
Padova. Turistul care ia drumul
Țării de Sus o face cu gîndul la
toate aceste așezări la toate aceste
mărturii ale trecutului, unele din
ele intrate în rîndul marilor valori
ale culturii universale.

Suceava, astăzi un oraș modern,
aflat în plină înflorire urbanistică,
dispune de două hoteluri conforta-
bile: ARCAȘUL și BUCOVINA,
precum și de cîteva restaurante,
printre care și binecunoscuta CASĂ
BUCOVINEANĂ, în care se ser-
vesc tradiționale preparate culinare.
Același confort și aceeași solici-
tudină din partea gazdelor pot fi în-
tîlnite și la hotelul-restaurant ZIM-
BRUL din Cîmpulung-Moldovenesc
precum și la noul hotel construit pe
muntele RARĂU.

O.J.T. SUCEAVA oferă turiș-
tilor programe variate de excursii,
pe itinerarii inedite, deosebit de
atractive. Formați 1.02.87. Adresa:
str. N. Bălcescu nr. 21A.

OST

Hotelul de pe Cetățuia

Municipiul Cluj-Napoca, așezare în care viața materială și spirituală își continuă pulsul din vremuri imemorabile, cunoaște azi înnoiri deosebite care se integrează armonios în ansamblul unor valoroase moșteniri ale trecutului.

Instituții de cultură și artă — Teatrul Național și Opera Română, Biblioteca Universitară sau Muzeul de artă, splendide construcții specifice diferitelor stiluri din veacurile trecute — relicve istorice, case memoriale, muzee de renume și locuri de agrement între care vestita Grădină botanică sînt numai cîteva din atracțiile, care fac din orașul de pe Someș un loc preferat de turiști. Este necesar totuși, să facem o subliniere. Pentru ca

satisfacțiile de care vorbim să fie cît mai depline, un rol important îi revine și Oficiului Județean de Turism Cluj care pune la dispoziția publicului vizitator atît în orașul-reședință, cît și în împrejurimi, o puternică rețea de unități de alimentație publică și hotelieră. Între acestea, vă sînt recomandate:

- Complexul Belvedere din Cluj-Napoca
- Hanul turistic Stejeriș
- Complexul Băile-Băița...

...unde se află o bună parte a celor aproape 4 000 locuri de cazare existente în hoteluri, vile de odihnă și tratament, cabane, hanuri sau popasuri turistice ce își oferă serviciile, tuturor celor ce preferă rețeaua turistică a județului Cluj.

Text și fotografii,
LICĂ IOSIF

CARTE POSTALA

LIBRĂRIA

"CARTEA PRIN POȘTĂ"

STR. SERGENT NUȚU ION
NR. 8-12 SECT. 6

BUCUREȘTI

(Oficiul Postal sau țara de destinație)

Vă rog să-mi
trimiteți prin poștă
următoarele cărți:---

pe adresa:-----

Cartea prin poștă

Doriți să vă procurați cărțile de
beletristică sau de specialitate care
vă interesează? Adresați-vă Librăriei
«Cartea prin poștă» — unitate a
cooperației de consum din Bucu-
rești, str. Serg. Nuțu Ion 8-12,
sectorul 6, care vă trimite la domi-
ciliu volumele solicitate printr-o
simplă carte poștală. Plata se face
la primirea coletului

BIBLIOTECA "ASTRA"
SIDIU

În toate anotimpurile **EXCURSII**

prin Oficiile județene de turism
și prin I.T.H.R.-București

